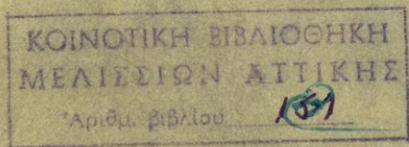

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ - Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ - Α. ΒΡΑΝΟΥΣΗ
Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ - Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ - Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

Elday

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1968

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Υ 7

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

18401

ρ γ

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ — Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ
Α. ΒΡΑΝΟΥΣΗ — Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ — Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΛΛΑΣ

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ

Αριθμ. βιβλίου

151

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1968

1693

Ε. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ — Ε. ΚΟΝΙΑΝΟΥ
Α. ΚΕΛΛΟΤΣΗ — Α. ΣΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Α. ΣΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ — Α. ΚΟΝΙΑΝΟΥ

ΑΝΑΤΙΣΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ

Β. ΤΣΙΝΙΑΣΟΥ

ΕΛΛΑΣ

ΣΙ ΑΠΡΗΛΙΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ (ΙΤΥΣΥΔΕ)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ

Κύριε, σάν ἦρθεν ἡ βραδιά, σοῦ λέω τὴν προσευχή μου.
Ἄλλη ψυχὴ δὲν ἔβλαψα στὸν κόσμον ἀπ' τὴ δική μου.
Ἐκεῖνοι, ποὺ μὲ πλήγωσαν, ἦταν ἀγαπημένοι.
Τὴν πίκρα μου τὴ βάστηξα. Μοῦ δίνεις καὶ τὴν ξένη.

Δὲν ἔχω δόξα. Εἶν' ἡσυχὰ τὰ ἔργα, ποὺ ἔχω πράξει.
Ἄκουσα τὴ γλυκεῖα βροχή. Τὴ δύσι ἔχω κοιτάξει.
Ἔδωκα στὰ παιδιά χαρές, σὲ σκύλους λίγο χάδι.
Ζευγάδες καλησπέρισα, ποὺ γύριζαν τὸ βράδυ.

Τώρα δὲν ἔχω τίποτα νὰ διώξω ἢ νὰ κρατήσω.
Δὲν περιμένω ἀνταμοιβή. Πολύ 'ναι τέτοια ἐλπίδα.
Εὐδόκησε ν' ἀφανιστῶ, χωρὶς νὰ ξαναζήσω . . .
Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὰ βουνὰ καὶ γιὰ τοὺς κάμπους ποὺ εἶδα.

« Θεῶν Δῶρα »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

2. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ

Τὰ σπιτάκια τῆς Ναζαρέτ, « σὰ φούχτα μαργαριτάρια σὲ σμαραγδένιο χωνὶ σκορπισμένα », ἔφεγγαν κατάσπρα στὶς πλαγιὲς τοῦ βουνοῦ ἀνάμεσα σὲ φουντωτὰ περιβόλια ὅλο σκιές, πορτοκαλίες, δράνες καὶ ροδιές. Οἱ Ἑβραῖοι τὴν ἔλεγαν « Λαμπάν », τὸ ἀσπροχώρι, καὶ ἄλλοι « Λουλούδι τῆς Γαλιλαίας ».

Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἰησοῦς.

Ἡ ζωὴ του ἦταν σάν τὴ ζωὴ ὅλων τῶν παιδιῶν τῆς Γαλιλαίας.

Γράμματα πολλὰ δὲ μάθαιναν· ὁ ραββῖνος (δάσκαλος) τοῦ χωριοῦ τοὺς μάθαινε νὰ διαβάζουν τὴ Γραφὴ καὶ τὸ Νόμο τοῦ Μωυσῆ καὶ τὸ πολὺ - πολὺ νὰ γράφουν.

Ἀναθρεμμένοι σάν ὅλα τὰ παιδιά τῆς Γαλιλαίας, μαθαίνοντας τὰ ἴδια μαθήματα καὶ παίζοντας τὰ ἴδια παιγνίδια, ὁ Ἰησοῦς ἔμενε διαφορετικὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.

Οί γονεῖς του ἦταν ἀνθρωποὶ ἐργατικοί, ποὺ ζοῦσαν ἀπὸ τὴν ἐργασία τους. Ὁ Ἰησοῦς δούλευε καὶ αὐτὸς στὸ ἐργαστήρι τοῦ Ἰωσήφ μετ' ἀδελφία του, παιδιὰ τοῦ Ἰωσήφ ἀπὸ τὴν πρώτη του γυναῖκα, ἔπαιζε μετὺ τῶν συντρόφων του, πῆγαινε στὸ ναὸ μαζί μετὺ τῶν γονεῖς του, μάθαινε, ὅ,τι μάθαιναν ὅλα τὰ παιδιὰ.

Καὶ ὅμως ξεχώριζε ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα καὶ ἡ μητέρα του τὸ ἐβλεπε καὶ μάζευε μέσα της τὰ λόγια του ἑνα-ἑνα καὶ τὰ φύλαγε σὰν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Καὶ μεγάλωνε ὁ Ἰησοῦς καὶ δυνάμωνε τὸ πνεῦμά του καὶ γέμιζε σοφία, καὶ ἡ χάρι τοῦ Θεοῦ ἦταν ἐπάνω του.

Κάθε χρόνο, κατὰ τὸ ἔθιμο τῶν Ἑβραίων, ὁ Ἰωσήφ πῆγαινε μετὺ τὴν Μαρία στὴν Ἱερουσαλὴμ γιὰ τὶς ἑορτὲς τοῦ Πάσχα.

Τὸ Πάσχα ἦταν ἡ μεγάλη θρησκευτικὴ ἑορτὴ τῶν Ἑβραίων. Ἐώρταζαν ἐκείνη τὴ μέρα τὴν ἀπελευθέρωσί τους ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς Αἰγύπτου. Τὴν ἐώρταζαν μετὺ μεγάλη ἐπισημότητα στὴν Ἱερουσαλὴμ, στὸ ναὸ τοῦ Σολομῶντος, καὶ οἱ Ἑβραῖοι ὅλης τῆς Παλαιστίνης τὸ θεωροῦσαν καθήκον νὰ πάνε ἐκεῖ, νὰ ἐκτελέσουν τὰ θρησκευτικὰ τους χρέη καὶ νὰ φᾶνε τὸ πασχαλινὸ ἀρνί.

Ὅταν ἔγινεν ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, ὅταν ἔφτασε δηλαδὴ στὴν ἡλικία, ὅπου τὰ παιδιὰ τῶν Ἑβραίων ἀρχίζαν νὰ διδάσκωνται τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ γυμνάζωνται στὰ θρησκευτικὰ τους καθήκοντα, τὸν πῆραν οἱ γονεῖς του κι ἐκείνον στὴν Ἱερουσαλὴμ μαζί τους.

Ἀφοῦ λοιπὸν τελείωσαν οἱ ἑορτὲς καὶ οἱ προσκυνητὲς ὅλοι γύριζαν στὰ σπίτια τους, στὸ δρόμο ἔξαφνα ὁ Ἰωσήφ καὶ ἡ Μαρία ἀντιλήφθηκαν, πὼς ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦταν πιά μαζί τους. Μετὺ τὴν ιδέα ὅμως, πὼς ἴσως βρίσκεται μετὺ ἄλλους ταξιδιώτες, φίλους ἢ συγγενεῖς, ἐξακολούθησαν τὸ δρόμο τους ὁλόκληρη τὴ μέρα. Μὰ ὅταν τὸ βράδυ τὸν ζήτησαν παντοῦ καὶ δὲν τὸν βρῆκαν, τρόμαξαν καὶ γύρισαν πίσω στὴν Ἱερουσαλὴμ, ὅπου τρεῖς μέρες τὸν γύρευαν. Τέλος τὴν τετάρτη μέρα πῆγαν καὶ στὸ ναὸ, κι ἐκεῖ τὸν βρῆκαν.

Καθισμένος ἀνάμεσα στοὺς δασκάλους, μετὺ τὸ πρόσωπο φωτισμένο ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ψυχῆς του, ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἄκουε, συζητοῦσε μαζί τους καὶ τοὺς ἐξηγοῦσε ὅσα αὐτοὶ δὲν καταλάβαιναν. Καὶ αὐτοὶ οἱ σοφοὶ μετὺ ἄσπρα μαλλιά, ποὺ εἶχαν γεράσει στὴ μελέτῃ τῆς Γραφῆς, εἶχαν μαζευτῇ γύρῳ του καὶ μετὺ ἀπορία ζητοῦσαν καὶ ἄκουαν

καὶ θαύμαζαν, πῶς νὰ βρίσκεται τόση σοφία στὸ κεφάλι παιδιοῦ δώδεκα χρονῶν!

Καθὼς τὸν εἶδεν ἡ Μαρία, ἔτρεξε κοντά του καὶ τοῦ εἶπε :

— Παιδί μου, γιατί μᾶς τὸ ἔκαμες αὐτό ; κοίταξε, ὁ πατέρας σου κι ἐγὼ καταθλιμμένοι σὲ γυρεύομε.

Ἐπὶ ἀποκρίθηκε :

— Καὶ γιατί μὲ γυρεύατε ; δὲν ξέρατε, ὅτι πρέπει νὰ μένω ἐγὼ στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου ;

Δὲν κατάλαβαν οἱ γονεῖς τὰ λόγια τοῦ παιδιοῦ τους, δὲν ἔξεραν, ποίους ἦταν ἐκεῖνος, ποὺ ὁ Ἰησοῦς ὠνόμαζε Πατέρα, οὔτε πῶς ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἦταν τὸ σπίτι του. Ἡ μητέρα του ὁμως μάζευε πάλι μέσα στὴν καρδιά της τὰ λόγια του αὐτὰ καὶ τὰ φύλαγε ὅλα σὰν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Σηκώθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀκολούθησε τοὺς γονεῖς του καὶ μαζί γύρισε στὴ Ναζαρέτ, γλυκὸς καὶ εὐάγωγος σὰν πάντα, ὑποταγμένος σὲ ὅ,τι τοῦ ἔλεγαν ἐκεῖνοι.

Περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ πρόκοβε ὁ Ἰησοῦς στὴν ἡλικία καὶ στὴ γνῶσι, κοντὰ στὸ Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους.

« Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ »

Πηνελόπη Δέλτα

3. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Ἄφοῦ, Θεέ, μ' ἐπροίκισας μὲ νοῦν καὶ μὲ αἰσθήσεις,
τοὺς ὀφθαλμούς μου ἤνοιξα καὶ εἶδα . . . Ποία φύσις !
Εἶδα τὸ πᾶν, πλὴν τοῦ παντός τὸν Ποιητὴν δὲν εἶδα
κι ἠρώτησα « Τίς ἔθεσε τοῦ κόσμου τὴν κρηπίδα ; »

Καὶ μ' ἔκραξε μιᾷ φωνῇ κοινῇ ἡ ἀνθρωπότης :

« Μία ἀρχὴ αὐθῦπαρκτος . . . , ἐν Ὁν, . . . μία Θεότης ».

. . . Ναὶ εἶσαι Σὺ, ἀθάνατε, ὅστις πρὸ τῶν αἰώνων

ὡς παντοδύναμος ἀρχὴ μ' ἐν « Γεννηθήτω » μόνον

ὄν τὸ μηδὲν ἐποίησας, τὸ χάος ἐγκοσμήσας,

τὴν δέρριν τὴν οὐράνιον λαμπρῶς χρυσοκεντήσας.

Ἡλίας Τανταλίδης

4. ΧΑΙΡΕ, ΜΑΡΙΑ

‘Ο συγγραφεύς περιγράφει τήν έν Τήνη, κατά τήν 15ην Αύγουστου, λιτάνευσιν τής εικόνας τής Θεοτόκου, μετά τήν επίσημον λειτουργίαν.

Τόνοι μουσικής φθάνουν έξαφνα από τό προαύλιον τής Παναγίας καί τά πλήθη τών προσκυνητών αναταράσσονται, ώσάν κύματα θαλάσσης εις τήν βαρείαν πνοήν του βοριά.

‘Ο κόσμος πυκνός γεμίζει φράκτας, πεζοδρόμια, παράθυρα, πεζούλια, στρέφων μέ άνυπομονησίαν τās κεφαλās καί άλληλοερωτώμενος.

Πρό πάντων όμως εις τόν περίβολον τής εκκλησίας τό πλήθος είναι μάζα αδιάσπαστος.

‘Από τά παράθυρα, τά κελλία, τούς έξώστας, όλόκληρα ανθρώπινα σταφύλια προβάλλουν καί κρέμονται πυκνά καί μυριόχρωμα, όπου τά τσεμπέρια ανακατεύονται μέ τά φέσια, μέ τīs άνοικτές όμπρέλλες καί τά μαύρα καπέλλα τών άνδρών.

‘Απ’ εκεί έως τήν άκρη του ιεροϋ δρόμου, όπου φθάνει τό βλέμμα, δύο άτελείωτα μαύρα φίδια άπλώνονται. Είναι αί δύο γραμμαι του κόσμου, που περιμένει.

‘Αλλά καί τό λιθόστρωτον εις τό μέσον δέν μένει ελεύθερον. Θέαμα παράξενον καί πρωτοφανές άπλώνεται εκεί. ‘Όλοι οί πάσχοντες, τυφλοί, κωφοί, άνάπηροι, όλη ή ανθρώπινη δυστυχία έχει έξαπλωθή κατὰ γής κατὰ σειράν, σώμα προς σώμα, πλευρόν προς πλευρόν, εις σφικτήν γραμμήν, καί γεμίζει τό μέσον του δρόμου, διὰ νά περάση από πάνω τους ή θαυματουργός εικών, διὰ νά τούς λυπηθῇ καί τούς ελεήσῃ ή Παναγία.

Τέλος πάντων ή λιτανεία προβάλλει.

Βοή συγκεχυμένη, μαζί μέ ψαλμωδίας καί τόνους μουσικής, φθάνει καθαρώτερα εις τό πλήθος. ‘Η κεφαλή τής λιτανείας έφάνη εις τήν θύραν τής αύλής.

Προπορεύεται άργά, άργά ή μουσική του ναυτικοϋ, ήλιοψημένοι ναῦται. Φθάνει μέ βήμα βραδϋ καί κανονικόν, μέ ζωηρούς σελαγισμούς του ήλιακού φωτός εις τό μέταλλον τών σαλπίγγων των. ‘Ακολουθούν κατόπιν τά ιερά λάβαρα. Πολύχρωμος κυματισμός χρυσοϋ, κεντητών πολυτίμων ύφασμάτων, ανακινούμενος εις τόν έλαφρόν

ἄνεμον, ἔπειτα φανάρια, σταυροί, ἑξαπτέρυγα, Χερουβεὶμ μὲ ἀνοικτὰς πτέρυγας εἰς τὸ ἔνδοξον πρωινὸν φῶς. Καὶ ὁ ἥλιος ἑξακολουθεῖ νὰ πλανᾷ σελαγισμοὺς εἰς τὰ χρυσοκέντητα ἄμφια, λαμπυρίζει εἰς τὰ μέταλλα τῶν ἑξαπτερύγων καὶ τῶν λαβάρων, ἀντανακλάται εἰς ἀστραπάς ἐπὶ τῶν ξιφολογχῶν τῶν πεζοναυτῶν, ζωογονεῖ εἰς μυριόχρωμον πανόραμα τὴν ἀτελείωτον θάλασσαν τοῦ κόσμου.

Εἰς τὸ μέσον πλήθους ἱερέων ἔρχεται τώρα ὁ Δεσπότης, μεγαλοπρεπὴς καὶ χρυσοκέντητος, μὲ μίτραν σπινθηρίζουσαν ἀπὸ λίθους, προχωρῶν ἄργά, ἄργά. Πλησίον του δὲ τέλος, φερομένη εἰς τὴν ἀγκάλην ἑνὸς ἱερέως ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν, ἀστράπτουσα ὅλη ἀπὸ χρυσὸν καὶ διαμάντια, ἀντανακλῶσα τὴν ἡλιακὴν λάμψιν, ὡς ἄλλος ἥλιος, ὡσὰν φωτοστέφανος καὶ αἴγλη*, κάτι ἔνδοξον καὶ φωτοβόλον, ποὺ περνᾷ ὡς ὀπτασίᾳ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πιστῶν.

Τὴν εἰκόνα ἀκολουθοῦν οἱ ἐπίσημοι : Ὁ Νομάρχης, ὁ Δήμαρχος, οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων, ἀγαπημένοι ναυτικαὶ στολαὶ μὲ πλατεῖας κροσσωτὰς ἐπωμίδας καὶ χρυσοστόλιστα τρικαντά*.

Τέλος αἱ διμοιρίαι τῶν ναυτῶν, οἱ ὅποιοι, μελαψοί, εὐρωστοδεδμένοι, σοβαροί, βαδίζουν σιωπηλοὶ μὲ τὸ βλέμμα ἔμπρὸς καὶ τὸ ὄπλον ἐπ' ὤμων.

Ἐπειτα ἔρχεται ὁ κόσμος τῶν προσκυνητῶν πυκνός, συμπαγὴς*, οὐρὰ ἀτελείωτος, σκεπάζουσα ὅλον τὸν δρόμον, μέσα εἰς ἐλαφρὸν σύννεφον ἡλιοπλημμυρισμένου κονιορτοῦ.

Καὶ ἡ εὐωδία τοῦ μοσχολιβάνου σκορπίζεται εἰς τὸν ἀέρα, αἱ ψαλμωδίαὶ ἐνώνονται μὲ τοὺς διαρκεῖς ἤχους τῆς καμπάνας καὶ τὰ ἐμβατήρια τῆς μουσικῆς.

Τὰ μάτια ὑγραίνονται, τὰ σώματα φρικιάζουν ἀπὸ ἱερὰν συγκίνησιν, τὰ δάκτυλα κινοῦνται εἰς ἀδιάκοπα καὶ νευρικά σταυροκοπήματα.

- Παναγία Παρθένε μου !
- Εὐαγγελίστρια μου, βοήθησε !
- Μεγαλόχαρὲ μου, κάμε τὸ θαῦμά Σου !

Ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ παράθυρα, ἀπὸ τὰ πεζούλια καὶ τὴν πυκνὴν παράταξιν τοῦ κόσμου μιὰ διαρκὴς μόνον κίνησις χιλιάδων χειρῶν διακρίνεται. Σταυροκόπημα ἀδιάκοπον, ἐνῶ μικρὰ πῆλινα θυμιατὰ ἀπὸ κάθε σπιτάκι ἀφήνουν μικρὰ θαμβώματα θυμιάματος καὶ τὰ χεῖλη ψιθυρίζουν παρακλήσεις καὶ προσευχάς.

Δάκρυα ὑγραίνουν τὰ μάτια. Ὑστερικοί * γυναῖκες ἀφήνουν διαπεραστικούς φωνάς, ὡσάν δυνατὰ σπαθοκοπήματα, ἄλλαι κλαίουں σπασμωδικῶς.

Ἀπὸ τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ πεζούλια τώρα βροχή λουλουδιῶν ραίνει τὴν εἰκόνα καὶ τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτήν.

Ἡ λιτανεία ἐξακολουθεῖ καὶ ὁ ἱερεὺς μὲ τὴν εἰκόνα διασκελίζει τὰ ἐξαπλωμένα σώματα, πού βρέχουν μὲ δάκρυα τὰς σκληρὰς πέτρας.

— Δός μου τὴν ὑγεία μου, Παναγία μου !

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, μόλις ἡ εἰκὼν περάσῃ, μένουν εἰς τὴν θέσιν των, ὡσάν νὰ ἐμαγνητίσθησαν. Ἄλλοι σείονται ἀπὸ σπασμούς καὶ χαράσσουν τὰς πέτρας μὲ τὰ νύχια. Ὅλοι χύνουν δάκρυα.

Εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Μαρίας, ἡ ἑορτὴ τῆς Παρθένου... Ἐλᾶτε ὅσοι εἶχατε μητέρας, ὅσοι φυλάσσετε μέσα εἰς τὸ στῆθός σας τὴν ἀνάμνησιν μιᾶς εὐλογημένης μορφῆς, ἡ ὁποία σᾶς ἔδωσε τὴν ζωὴν καὶ σᾶς ἔμαθε τὴν ἀγάπην.

Εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ αἰωνία μητέρα αὐτή . . . Ἀνοίξατε τὰς καρδίας σας καὶ ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς σας ! Γενεαὶ γενεῶν ἐπέρασαν, ἱστορίαι καὶ δόξαι καὶ θρῦλοι ἐλησμονήθησαν ὑπὸ τὴν σκόνην τῶν αἰώνων, σάβανα ὁμίχλης ἐσκέπασαν παρελθὼν καὶ δυνατούς, ἀλλὰ Σὺ δὲν θὰ ἀποθάνῃς, Μεγάλῃ Μητέρα ! . . .

Διότι ἐνίκησες τὴν νίκην τῆς καρδίας Σὺ ! Δὲν θ' ἀποθάνῃς, ὅπως δὲν θὰ λείψῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν κόσμον ἡ εὐσπλαγχνία, ἡ ἐλπίς καὶ τὸ ἔλεος *. Θὰ μείνῃς αἰωνίως, νὰ ἱλαρύνῃ * ἡ γλυκυτάτῃ μορφῇ Σου καὶ ἄλλα μέτωπα, νὰ χαρίσῃ γαλήνην καὶ εἰς ἄλλας καρδίας, Παρθένε, Μήτηρ, Μάρτυς, τριάς τρυφερὰ καὶ ἀκατάλυτος, τῆς ὁποίας τὸ ἔπος ἐπλήρωσε τὴν ἱστορίαν τῶν γενεῶν.

« Μεγαλόχαρη »

Ἄγγελος Τανάγρας

5. ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλὴ μου Παναγία,
 πού ἀκοῦς τὴν δέησι τῶν παιδιῶν, ἀθάνατη Μαρία,
 ἄκου καὶ μᾶς, πού ὑψώνουμε σ' Ἐσὲ τὴν προσευχή μας,
 πού ἀπ' τὴν πιστὴ ψυχὴ μας
 βγαίνει γιὰ Σὲ θερμῇ.

Ἦξε, Κυρά, στή σκέπη Σου τὴν πικραμένη χήρα,
στὸν πεινασμένο ἀνοιξε, Σύ, σπλαχνικά τὴ θύρα,
δῶσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα, ἐλεύθερη πατρίδα,
τοῦ ναύτη τὴν ἐλπίδα,
ποὺ πλέει στὴ ξενιτειά.

Τὴ μάννα παρηγόρησε πῶχει παιδί στὰ ξένα
καὶ χῦσε μιὰν ἀκτῖνά Σου γιὰ τὸν τυφλό, Παρθένα.
Κράτα τὸ γάλα ἀμίαντο τοῦ βρέφους, ποὺ βυzaίνει,
στρέψε στήν οἰκουμένη
τὸ βλέμμα σπλαχνικό.

Εὐλόγησε τὰ δάκρυα, καλή μου Παναγία,
ὅπου μὲ πάθος χύνονται μπροστὰ στὴ δυστυχία.
Συγχώρεσε καὶ φώτισε καὶ κεῖνον, ποὺ ἐπλανήθη,
καὶ χῦσε του στὰ στήθη
τὴν πίστι τὴν γλυκειά.

Βόηθα καὶ τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν ὁμορφὴ Πάτρίδα,
πάλι στὸν κόσμο δεῖξέ την μὲ σκῆπτρο καὶ χλαμύδα*.
Κάμε νὰ σφίξη ἐλεύθερα μέσ' στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της
τὰ μαῦρα τὰ παιδιὰ της,
ποὺ κλαῖνε στὴ σκλαβιά.

«Νέα Ἀνθολογία»

Ἀνδρέας Μαρτζώκης

6. ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
σήμερ' ἀγγέλοι, ἀρχάγγελοι, ὅλοι μαυροφοροῦνε,
σήμερα ὅλοι θλίβονται καὶ τὰ βουνὰ λυποῦνται,
σήμερα πᾶνε κι ἔρχονται στῆς Παναγιάς τὴν πόρτα.

Ἡ Παναγιά ἡ Δέσποινα καθόταν στὸ θρονί της,
τὴν προσευχή της ἔκανε γιὰ τὸ μονογενῆ της.
Ἀκούει βροντές, ἀκούει ἀστραπὲς καὶ ταραχὲς μεγάλες,

προβάλλει από τή θύρα της νά δῇ τή γειτονιά της.
Βλέπει τόν οὐρανό θαμπό καί τ' ἄστρα βουρκωμένα,
ἀκούει φωνή, ἀκούει λαλιά ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα :

« Σῶσε, κερά μου Παναγιά, τούτηνε δά τήν ὥρα
καί τόν Ὑγίο σου ἐπιάσανε καί στοῦ σταυροῦ τόν πᾶνε ».

Ἡ Παναγιά σάν ἄκουσε, ἔπεσε καί λιγώθη,
καί σάν τήν συνεφέρανε, τοῦτο τὸ λόγο λέει :

« Ὅσοι πονᾶτε τὸ Χριστό, ὅλοι κοντά μου ἐλάτε ».

Ἡ Μάρθα, ἡ Μαγδαληνή καί τοῦ Λαζάρου ἡ μάννα,
τοῦ Ἰακώβου ἡ ἀδελφή, κι οἱ τέσσερες ἀντάμα,
ἐπῆραν τὸ στρατὶ στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι.
Τηρᾷν ζερβά, τηρᾷν δεξιά, κανένα δὲ γνωρίζουν,
τηρᾷν καί πιὸ δεξιώτερα, θωροῦν τὸν Ἀϊ - Γιάννη.

« Ἀἱ μου Γιάννη, Πρόδρομε καί Βαφτιστὴ τοῦ γυιοῦ μου,
μὴν εἶδές μου τὸ τέκνο μου καί σὲ τὸ δάσκαλό σου ; »

« Ποιὸς ἔχει χεῖλη νά σ' τὸ πῇ, καρδιά νά μολογήσῃ,
ποιὸς ἔχει χειροπάλαμα, γιὰ νά σοῦ τότε δείξῃ ; »

« Ἐχεις καί χεῖλη νά τὸ πῇς, καρδιά νά μολογήσῃς,
ἔχεις καί χειροπάλαμα, γιὰ νά μοῦ τότε δείξῃς ».

« Ὡρεῖς ἐκεῖνον τὸ γυμνό, τὸν παραπονεμένο,
ὅπου φορεῖ στήν κεφαλὴ ἀγκάθινο στεφάνι ,
Ἐκεῖνος εἶναι ὁ γυιόκας σου κι ἐμὲ ὁ δάσκαλός μου ».

Κι ἡ Παναγιά, σάν τ' ἄκουσε, τοῦτον τὸ λόγο λέει :

« Ποῦναι γκρεμιστὸς νά γκρεμιστῶ, γιαλὸς νά πάω νά πέσω ; »

Κανένας δὲν τῆς μίλησε, νά τήν παρηγορήσῃ.

Μόν' ὁ Χριστὸς τῆς μίλησε ἀπ' τὸν Σταυρὸν ἐπάνω :

« Κάνε, μαννούλα, ὑπομονὴ καί διάφορο δὲν ἔχεις.

Στρώσε τραπέζι θλιβερό, νά φᾶνε οἱ θλιμμένοι

καί τὸ Μεγάλο Σάββατο κάθου νά μ' ἀπαντήχῃς.

Τὴν Κυριακίτσα τὸ πρωὶ θὰ ποῦν Χριστὸς ἀνέστη ! ».

Δημοτικὸν

7. ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

‘Ο συγγραφεὺς περιγράφει τὸν ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς τοῦ
‘Αγίου Νικολάου εἰς τὸν ὁμώνυμὸν ναὸν τῆς πατρίδος του Σκιάθου.

‘Εβράδυσεν. ‘Ο ἥλιος, δύων ὀπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὄρους, ἔπεμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησίδια τὰς τελευταίας του ἀκτῖνας, λαμβάνων μεθ’ ἑαυτοῦ ὅλο τὸ εὐφρόσυτον τῆς ἡμέρας θάλπος* καὶ ἀφῆνων εἰς τὰ βουνὰ νὰ στέλλωσι τὸ ὄξύ ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγειον*.

‘Ο λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία, τέσσαρα καίκια ἤρχοντο βιαστικά ν’ ἀράξωσι χάριν τῆς ἑορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἔσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθῶσι καὶ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν οἱ ποιμένες καὶ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Καὶ μόνος ὁ πράκτωρ τῆς ἀτμοπλοικῆς ἐταιρείας ἀνεβοκατέβαινεν ἀκόμη εἰς τὸ παράλιον περιμένων τὸ ἀτμόπλοιον.

‘Ομως ἐνύκτωσε καὶ ἤρχισε νὰ σημαίνει ἡ ἀγρυπνία. ‘Ο γλυκὺς τοῦ κώδωνος ἤχος ἐλαλοῦσεν, ἐκελαδοῦσεν, ἐνόμιζες, τὴν πα- νήγυριν.

Εἰς ὅποιανδήποτε νῆσον καὶ ἂν ἀποβιβασθῆς, θὰ ἀπαντήσης τὸν ναὸν τοῦ ‘Αγίου Νικολάου μικρὸν ἢ μέγαν, με μάρμαρα ἢ με πλίνθους. ‘Ο ‘Αγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποῦς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἡ γλυκυτέρα τοῦ ναύτου παραμυθία*, τῶν θαλασσῶν ὁ ‘Αγιος. Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἔπρεπεν ὅλοι νὰ παρευρεθῶσι, διότι νῆτύχησαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἑορτὴν του εἰς τὸ νησάκι των. ‘Ο ναύτης καὶ ὅταν εὐδαίμων ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν ‘Αγιον, εὐχηθεῖς, ὅταν ἦτο εἰς τὸ πέλαγος, νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἑορτὴν εἰς τὴν πατρίδα του, ν’ ἀγρυπνήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν πάλιν ναυαγὸς εἰς μίαν σανίδα σωθῇ ἢ εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν ‘Αγιον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀργυροῦν κανδήλιον, καὶ ὕστερον θὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετήσῃ τὴν μητέρα του ἢ τὴν σύζυγόν του. ‘Αλλ’ ἐνίοτε δὲν ἐπανέρχεται. Τὸ τάξιμόν του ἦτο βαρὺ.

Εἶχε τάξῃ ὅλην τὴν ζωὴν του. Νὰ γίνῃ καλόγηρος ! Καὶ οὕτως ὁ εὐλαβής, διασώσας τὴν ζωὴν του ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης

πηγαίνει νά τήν κλείση εἰς τοὺς ἀφώνους τοῦ μοναστηριοῦ τοίχους, εἰς τὸν "Αθωνα.

Πάντες, γεωργοὶ καὶ ναῦται, συνηθροίζοντο εἰς τὴν ἀγρυπνίαν συνωστιζόμενοι * ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Ἁγίου Νικολάου, παλαιᾶς βυζαντινῆς ἀγιογραφίας, ὀλίγον μαυρισμένης ἢ ἀπὸ τοῦ χρόνου, ἢ διότι ὁ ζωγράφος ἠθέλησε διὰ τοῦ σκιεροῦ χρώματος νὰ παραστήσῃ τὸ αὐστηρὸν πρόσωπον τοῦ θαυματουργοῦ ἀρχιερέως. Καὶ ἤναπτον ὅλας τὰς μεγάλας λαμπάδας οἱ ναῦται, τὰς ὁποίας εἶχον φέρεῖ ἀπὸ τὸ ταξίδιον, καὶ ἔλαμπεν ἡ εἰκὼν, καὶ ἔλαμπεν ὅλη ἡ ἐκκλησία. Καὶ ἀκτινοβολοῦσε τὸ πρᾶξον τοῦ Ἁγίου πρόσωπον ἐκ χαρᾶς, νομίζεις, ὡς νὰ ἠυχαριστεῖτο, ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐβούιζεν ὁ μικρὸς ναὸς ἐκ τῆς φαιδρᾶς τῶν ἁσμάτων ψαλμωδίας, μετ' ἰδιαιτέρας ἀγάπης ἐπαναλαμβανούσης τὸ « Ἁγιε Νικόλαε » ἐν τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς ὕμνοις. Καὶ ἠυχαριστοῦντο γῦρο - γῦρο οἱ ναῦται ἀκούοντες τὰ ἁσματα καὶ προσβλέποντες ἀτενῶς * εἰς τὴν εἰκόνα, κατάφορτον ἀπὸ τῶν ἀναθημάτων *, ἐν οἷς διέπρεπον ἀργυρᾶ μικρὰ πλοιάρια, πλοιαρχῶν ἀφιερώματα. Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας ἐνόμιζες, ὅτι ἡ εἰκὼν προσελάμβανε θαυμασίαν τινὰ κίνησιν καὶ ζωὴν αἰφνίδιον. Ἐνόμιζες, ὅτι ἐκινούντο οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἁγίου καὶ εὐλογοῦσεν ἡ χεὶρ τοὺς προσφιλεῖς του ναυτίλους καὶ ὅτι συχνὰ μετέβαλλεν ὅπιν τὸ γηραιὸν του πρόσωπον.

"Ἄλλος ἐκ τῶν ἐκεῖ παρισταμένων, ἔχων εἰς τὸν νοῦν του τὴν παροιμιώδη τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐλεημοσύνην καὶ πρὸς τοὺς πένητας συμπάθειαν, τὸν ἔβλεπε γλυκὺν καὶ μειδιῶντα *, ὡς ὅτε ἔσωζε κρυφὰ τὰς τρεῖς ἐκείνας θυγατέρας ἀπὸ τοῦ ἠθικοῦ θανάτου, παρέχων τὰ μέσα τῆς ὑπανδρείας, καὶ ἔτεινε καὶ αὐτὸς τὴν χεῖρα, νομίζων ὅτι ὁ Ἅγιος φλωρία ἐμοίραζε τὴν στιγμὴν ἐκείνην. "Ἄλλος πάλιν ἔχων εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι ποτὲ ὁ ἐπίσκοπος τῶν Μύρων *, ἄγριος καὶ ἀπειλητικὸς ἐμφανισθεὶς, ἐκράτησε τοῦ δημίου τὴν χεῖρα, ἔτοιμον νὰ θανατώσῃ τρεῖς ἄνδρας ἀθώους, συκοφαντηθέντας, τὸν ἔβλεπεν εἰς τὴν εἰκόνα ἄγριον καὶ ἀπειλητικὸν μὲ πύρινα βλέμματα. Ὁ δὲ ναύτης, διαλογιζόμενος τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος ἔσωσε τὸ κλυδωνιζόμενον σκάφος, ἔτοιμον νὰ καταποντισθῇ, ἐφαντάζετο τὸν Ἅγιον ἰστάμενον ἀτρόμητον ἐν τῇ πρύμνῃ καὶ βραστάζοντα κραταιῶς τὸ πηδάλιον, ἐνῶ ἡ εἰκὼν παρίστα τοῦτον καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ εὐλογοῦντα. Ἐκεῖνος δὲ πάλιν, ὁ ἐνθυμούμενος τὴν στιγμὴν,

κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος βυθισθεὶς ἐν τῷ πόντῳ ἔσωσεν ἡμίπνικτον τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπε διάβροχον τὸν ἱεράρχην καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ κοντὸν λευκὸν τοῦ γένειον ἔσταζεν ἀκόμη θάλασσα.

Τόσῃ ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ὑπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν . . .

« Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος » (ἀπόσπασμα)

Ἀλέξανδρος Μωραΐτιδης

8. ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΣΤΟΝ ΠΙΝΔΟ

Ὅλο τὸ χειμῶνα ὁ Πίνδος μένει βουβός, ἤσυχος, δὲν ἀκούγεται καθόλου. Νομίζει κανεὶς, πῶς κοιμᾶται κάτω ἀπ' τὸ παχὺ κάτασπρο πάπλωμα τῶν χιονιῶν, βυθισμένος σ' ἑναὶ ὕπνο ὁλοκλήρων μηνῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, ποὺ οἱ μισοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τσοπάνηδες, κατεβαίνουν τότε μαζί με τὶς οἰκογένειές τους στὰ χειμαδιά. Ἀπ' ὅσους μένουν ἐκεῖ, οἱ ἄνδρες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καμμιά δουλειὰ πάνω στὶς ἄγονες κορυφές του, ξενιτεύονται σὲ χῶρες μακρινές, γιὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς.

Μένουν λοιπὸν ἐκεῖ μερικοὶ γέροντες, ἀπόστρατοι τῆς βιοτικῆς πάλης, ποὺ ταράσσουν μετὰ τὶς πολύλογες συζητήσεις των τὴ μονότονη ἐρημιὰ τῶν μεσοχωριῶν καὶ τὴ σιγαλιὰ τῶν χαγιατιῶν τῆς κάθε ἐκκλησιᾶς, καθὼς καὶ ἀρκετὲς γυναῖκες καὶ κοπέλλες.

Αὐτὲς κάθονται κλεισμένες μέσα στὰ σπίτια τους, γνέθουν τὰ μάλλινα ὑφάσματά τους, λένε τὴ νύχτα παραμῦθια γῦρο ἀπ' τὴ φωτιά καὶ στὸν ὕπνο τους ὀνειρεύονται τὸ γυρισμὸ τῶν καλῶν τους.

Ὡσπου ἔρχεται ἡ ἀνοιξί . . . Ὡσπου πλησιάζει τὸ Πάσχα, ἡ χαριτωμένη Λαμπρὴ . . .

Τότε παύουν οἱ μπόρες κι οἱ κακοκαιριές. Ὁ οὐρανὸς ἀλαφρώνεται ἀπ' τὰ πυκνὰ σύγνεφα καὶ τὸ πλάτος τοῦ ἀνοίγεται καθαρὸ, καταγάλανο. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει στὸν ὀρίζοντα θερμὸς καὶ ζωογόνος. Λειώνουν τὰ χιόνια στὰ χαμηλῶματα τοῦ Πίνδου, καὶ τὰ νερά σχηματίζουν μεγάλα, θολὰ κι ὀρμητικὰ ρέματα.

Στὰ σπλάχνα τῆς γῆς ξυπνᾷ τὸ μικρὸ χόρτο καὶ φουντώνει

τὸ λουλουδάκι ἀπὸ τὰ ζεστὰ τοῦ ἡλίου φιλιὰ. Μόνον οἱ κορυφές λαμποκοποῦν ἀκόμα κατὰλευκες καὶ παγωμένες.

Τότε ἀρχίζει νὰ ξυπνᾷ κι ὁ Πίνδος. Ἡ καρδιά του πυρώνεται καὶ ξεπαγών' ἡ φωνή του. Οἱ γέροντες τῶν χωριῶν του κατεβαίνουν συχνότερα στὰ μεσοχώρια καὶ στὰ χαγιατία τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ πρόσωπά τους παίρνουν φαιδρὴ ὄψι κι οἱ συζητήσεις τους ζωηρότερο ὕφος.

Οἱ γυναῖκες κι οἱ κοπέλλες δὲν κλείνουν πιά ἐρμητικά τὰ παράθυρα καὶ τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Παρατοῦν κάπου - κάπου τὸ μελαγχολικὸ ἀργαλειὸ καὶ πιάνουν τ' ἀνοιχτὰ λιακωτά, μὲ τὴ ρόκα στὴ μασχάλη καὶ μὲ τὸ τραγούδι στὰ χεῖλη τους, τὸ τραγούδι τῆς ἐλπίδας, τοῦ γυρισμοῦ τῶν ξενιτεμένων τους.

Κι αὐτοί, ἀφοῦ γεμίσουν τὰ πορτοφόλια τους μὲ παρᾶδες, ἀφήνουν πιά τὴν ξενιτεῖα καὶ ξεκινᾶνε γιὰ τὴν πατρίδα τους, γιὰ τὸ σπίτι τους, γιὰ τὸν Πίνδο.

— Μέρες Λαμπριάτικες . . . θὰ γυρίσω τώρα στὸν τόπο μου, λέει χαρούμενο κάθε ξενιτεμένο παιδί τοῦ Πίνδου.

Τὸ Μεγαλόβραδο οἱ ξενιτεμένοι βρίσκονται ὅλοι στὸ δρόμο καὶ φτάνουν στὶς πατρίδες τους ὥς τὸ βράδυ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Εἶναι συνήθεια, νὰ πᾶνε ὅλοι στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ τους ἐκεῖνη τὴ νύχτα καὶ ν' ἀκολουθήσουν τὸ γύρισμα τοῦ Ἐπιταφίου.

Πόση συγκίνησι, πόση χαρά, πόση ποίησι ἔχει ὁ γυρισμὸς αὐτῶν τῶν ξενιτεμένων! Κι οἱ καμπάνες, πού στολίζουν, ἀπὸ τρεῖς κι ἀπὸ πέντε μαζί, τὰ ψηλὰ καμπαναριὰ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Πίνδου, ἀναστατώνουν αὐτὲς τὶς ἡμέρες μὲ τοὺς ἤχους των ὅλη τὴν ἔκτασι τῶν βουνῶν καὶ τὰ βάθη τῶν ἀγρίων ἐκείνων φαραγγιῶν. Νομίζει κανεῖς, πὼς ἀλαλάζουν κι αὐτὰ ἀπ' τὴ χαράτους γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῶν ξενιτεμένων.

Πιὸ χαρωπὲς ὅμως ἀντηχοῦν οἱ καμπάνες στὸν ὄρθρο τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, στὴν πρώτη Ἀνάστασι. Καὶ σημαίνουν, σημαίνουν ἀδιάκοπα τότε, σὰν νὰ θέλουν νὰ ξυπνήσουν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπ' τὰ μνήματά τους, γιὰ νὰ γιορτάσουν στὴν ἐκκλησιὰ τὴ μεγάλη Ἀνάστασι.

Εἶναι σὰ νὰ κρᾶζουν τοῦ γέρου - Πίνδου νὰ σηκωθῇ πιά ἀπ' τὸν βαρὺ ὕπνο του, νὰ ξετιναχθῇ, νὰ ἰδῇ τὸν ἐρχομὸ τῆς γλυκειᾶς ἀνοιξῆς, ν' ἀκούσῃ τὸ γλυκὸ κελάδημα τῶν πουλιῶν τοῦ Ἀπρίλη,

σάν νά σαλπίζουν πολεμικό ἐγερτήριο στὸν κοιμισμένο, στὸ σκλαβωμένο λαὸ τῆς Ἠπείρου.

Μεμιάς τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν φωτίζονται ὅλα, οἱ πόρτες ἀνοίγουνε ὥς πέρα καὶ βγαίνουν ἀπ' αὐτὲς οἱ χωρικοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ὅλοι καλοντυμένοι καὶ στολισμένοι μὲ τὰ δῶρα, ποὺ τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὶς μακρινὲς χῶρες οἱ ξενιτεμένοι τοὺς καὶ τρέχουν μὲ τὶς λαμπάδες τῶν τὶς λευκὲς στὴν ἐκκλησιά.

Ἡ ἐκκλησιά πλημμυρίζει ἀπὸ φῶτα στὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός », ποὺ λέει ὁ παπᾶς, βγαίνοντας λαμπροφωρεμένος στὴν Ὠραία Πύλη μὲ ἀναμμένα τὰ τρικέρια κι ἀντηχεῖ ἀπὸ ψιθυρισμοὺς χαρωποὺς μὲ τὴν ἐκφώνησι τοῦ « Χριστὸς Ἀνέστη ». Ἄλλες κωδωνοκρουσίες δυνατὲς ἐπακολουθοῦν τότε κι ἄλλοι ἀντίλαλοι μακρινοί.

Κι ὅταν βγαίνουν ἀπολείτουργα ἀπ' τὴν ἐκκλησιά, τοὺς χαιρετίζει μὲ χαμόγελα τὸ ροδόλευκο γλυκοχάραγμα, ποὺ βάφει μὲ τὴν πορφύρα του τὶς ἄκρες τ' οὐρανοῦ καὶ τῶν κορυφῶν τὰ χιόνια καὶ μυρῶνι μὲ θεϊκὰ ἀρώματα τὰ χλοερὰ χαλιὰ τῶν χαμηλωμάτων καὶ τὸν αἰθέρα καὶ διαλύει τὰ σκοτάδια τῶν βαθιῶν φαραγγιῶν.

Νὰ κι ὁ ἥλιος, ποὺ ἀνατέλλει σὲ λίγο, ὁ λαμπρός, ὁ ζεστός, ὁ γλυκός, ὁ πρόσχαρος ἥλιος τῆς Λαμπρῆς, ποὺ φιλεῖ μὲ τόσην ἀγάπη, μὲ τόσον πόνου τοὺς κατοίκους τοῦ Πίνδου, καὶ πρὸ πάντων τοὺς ξενιτεμένους, σάν νὰ τοὺς σφίγγη στὴν ἀγκαλιά του πατρικά, σὰ νὰ τοὺς λήη νὰ λησμονήσουν τὴν κακοπέρασι τῆς ξενιτειᾶς, σάν νὰ τοὺς ὑπόσχεται γιὰ πολλοὺς μῆνες νὰ μὴ τοὺς ἀναγκάσῃ ν' ἀφήσουν τὸν τόπο τους, τὴν οἰκογένειά τους.

Χαϊδεύει ὁ Λαμπριάτικος ἥλιος τὸν χιονισμένο Πίνδο, τὸν χαϊδεύει καὶ τοῦ ὀρκίζεται, πὼς θὰ συγκεντρώσῃ ὅλες τὶς φλόγες καὶ θὰ ἀναλύσῃ γρήγορα τὰ παχιά χιόνια του, θὰ τὸν ξεφορτώσῃ ἀπ' τοὺς βαριοὺς πάγους, θὰ τὸν στολίσῃ πάλι μὲ ἥσκιους, μὲ λουλούδια, μὲ πουλιὰ καὶ θὰ φέρῃ πάλι στὴν ἀγκαλιά του κάτω ἀπ' τὰ χειμαδιὰ τὰ πρόβατα μὲ τὰ λαμπρά τους κουδούνια, τοὺς βοσκούς μὲ τὶς γλυκεῖς τους φλογέρες, τὶς βλαχοποῦλες μὲ τὰ γλυκά τους τραγούδια καὶ τοὺς κλέφτες του, τοὺς παλιούς μὲ τ' ἀσημένια τους ἄρματα.

Καὶ χαμογελάει τώρα ὁ Πίνδος καὶ λησμοναίει τὸ μακρὺ χειμωνιάτικο ὕπνο του καὶ ξαναπαίρνει ζωὴ καὶ δύναμι.

Τ' ἀπομεσήμερο τῆς Κυριακῆς γίνεται στὶς ἐκκλησιᾶς ἡ δεύτερη

Ἀνάστασι, ἡ λεγομένη Ἀγάπη. Χορτασμένοι ἐκεῖ ὅλοι ἀπ' τὸ πασχαλινὸ τραπέζι, μεθυσμένοι ἀπ' τὴν χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία καὶ ζεσταμένοι ἀπὸ τὴς ἀχτίδες τοῦ εὐεργετικοῦ ἡλίου, ξεχύνουν γῦρὸ τους τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς.

Ἀλλάζουν τώρα τὸ φιλὶ τῆς Ἀγάπης, πάνω στὸ χορὸ, ποὺ στήνουν οἱ μαυρομάτες στὰ χοροστάσια, στὶς πλατεῖες αὐλές καὶ στὰ χορταρόστρωτα σιάδια* τῶν χωριῶν.

Αὐτὸ εἶναι τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο. Εἶναι τὸ πρῶτο ξύπνημα ὕστερ' ἀπὸ τὸν βαρὺ, βαρύτατο χειμωνιάτικο ὕπνο. Εἶναι ἡ πρώτη Ἀνάστασι τῆς ζωῆς ὕστερ' ἀπὸ μιὰ μεγάλη νάρκη κι ἓνα βαθὺ μαρασμό. Καὶ γι' αὐτὸ γιορτάζεται τόσο χαριτωμένα, τόσο πρωτότυπα.

Ἐφημερὶς «Ἡχώ τῶν Ἀθηνῶν», 1892

Κώστας Κρυστάλλης

9. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Πολλοὶ ποιμένες συνεκεντρώθησαν τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων εἰς μίαν στάνην Ὑπειρωτικοῦ χειμαδιοῦ.

— Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιά κλαδούρια, ρίχνε, Χρῖστο, σ' ἔκαψε κεῖνο τὸ δαυλί, γέρο Καψάλη; σβῆστ' το. Νάσο, πετάξου ἐσὺ νὰ ἰδῇς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη καὶ τί καιρὸ θὰ κάνη.

— Κύρ Τάκη, ξεφεγγάρωσε καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα, ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζει ἡ Βαλαώρα*. Κι εἶναι μιὰ βούβαση βαθειὰ στὴ γῆ, στὰ οὐράνια πάστρα, καὶ λάμπουν πλήθια τ' ἄστρα.

Τὰ ζωντανὰ μέσ' στὸ μαντρί κλειστὰ καταλαγιαίζουν, στὸν τσάρκο* κάπου μοναχὰ μικράκια ἄρνια βελάζουν. Εἶναι τὰ γκρέκια* τους ζεστὰ καὶ τρῶν κλαρὶ τὰ πρᾶτα κομμένο ἀπ' τὰ ξεβάτα.

— Τώρα σταθῆτε ὀλόγυρα, παιδιά, καὶ ἀκουρμαστήτε *·
τοῦ κόσμου ὁ Ἀφέντης ὁ Χριστὸς — νὰ μὴ τὸ λησμονῆτε —
γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιά, πού ζωντανὰ μαντρίζουν,
τ' ἄρνια τὸν χουχουλίζουν *.

Μέσ' ἀπὸ κείνη βλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι
καὶ σὰν ἀπόψε ἄορατος, γυρνᾷ μέσ' στοῦ σκοτάδι,
καὶ παίρνει ἀράδα τὰ μαντριά, κοπάδια ὅπου φυλᾷνε
ρωτῶντας πῶς περνᾷνε.

Καὶ τοῦτο ἀκουρμαστήτέ το — δὲν εἶναι παραμῦθι —,
κατόπι ἀπ' τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ὄρνιθι,
στὴ μάντρα ἓνα Χριστόψωμο νὰ γλείφουν, φέρτε γύρα,
γαλάρια ἄρνια καὶ στεῖρα.

Τὶ ἐμάθαν τὸν Ἀφέντη μας, ὅπῳ γλείψε στὰ γέννα
καὶ τὸ θυμοῦνται χρονικῆς, παιδιά, τὰ βλογημένα,
κι ἂν δὲν τὸ γλείφουν τὸ ψωμί, τὴν ὥρ' αὐτὴ βελάζουν,
σὰ γνωστικά ἀνακράζουν.

Καὶ τώρα φέρτε τὰ δεντρά καὶ τὸ κρασί, τὸ λάδι,
γιὰ νὰ παντρέψω τὴ φωτιά, ἀκόμ' αὐτὸ τὸ βράδυ,
τὶ γέρασα κι εἶν' ἄγνωρο τοῦ χρόνου τί μὲ βρίσκει·
λίγη ζωὴ μοῦ μνήσκει *.

Πρῶτα παντρεύω τὴ φωτιά μὲ τοῦτο τὸ πουρνάρι,
ὅπῳ χεὶ τὸ κορμὶ στοιχειὸ καὶ δράκο τὸ κλωνάρι,
ὥσάν αὐτὸ χιλιόχρονη νὰ ζῆς νὰ μὴ γεράζης,
νὰ καῖς παντοῦ, νὰ βράζης.

Σοῦ δίνω καὶ τὸν πλάτανο μὲ τὰ πλατιά τὰ φύλλα,
παντοῦ ν' ἀπλώνης γύρα σου καὶ στὰ ψηλὰ καπνίλας,
νὰ δείχνεσαι πῶς πάντα ζῆς καὶ ζοῦν μαζί σου ἄνθρωποι,
σὲ πόλι ἢ βοσκοτόπι.

‘Από τήν στρουγγοκάλυβα ποτέ νά μή μοῦ λείπης,
 τί μοῦ εἶσαι τῆς χαρᾶς ζωῇ κι ὀχτρός τρανός τῆς λύπης.
 Νά σ’ ἀνακράζω νά μ’ ἀκοῦς, νά βράζης νά μοῦ κραίνης*
 γλυκά νά μέ θερμαίνης.

Νά ζήσετε χρόνια πολλὰ κι ἀπίκραντα, παιδιά μου,
 σάν τὰ ρουπάκια* τοῦ Ζυγοῦ, σάν τὰ βουνά τοῦ Γράμμου.
 Νά μή σᾶς εὕρουνε ποτές τὰ ἔρημα τὰ γέρα ! . . .
 — Νά ζῆς καί σύ, πατέρα !

« Τραγουδιστής »

Κώστας Κρυστάλλης

10. Ο ΠΑΠΑ - ΔΙΑΝΕΛΛΟΣ

‘Ο ἥρωας τοῦ παρόντος διηγήματος εἶναι ὁ κύρ Κωνσταντὸς ὁ Ζ’ μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος τοῦ δήμου Λίτης, τοῦ χωρίου Α, ὅστις ὑπεσχέθη, ὡς εἶχε πάντοτε συνήθειαν εὐκόλως νά ὑπόσχεται, (εἰς τὴν ἀρετὴν δὲ ταύτην ἴσως ὤφειλε καὶ τὴν ἐπιτυχίαν του εἰς τὰ πολιτικά, διότι ἐνῶ ὁ α’ καὶ β’ πάρεδρος εἰς πᾶσαν ἐκλογὴν ἐμάχοντο πάντοτε περὶ τῆς πρώτης τάξεως πρὸς ἀλλήλους, αὐτὸς μετριόφρων καὶ χωρὶς κεράσματα ἐξελέγετο ἀσφαλῶς τρίτος ἐκάστοτε, μὴ ὑπάρχοντος τετάρτου συναγωνιστοῦ) ὑπεσχέθη, λέγω, νά ὑπάγῃ νά συλλειτουργήσῃ μὲ τὸν παπᾶ - Διανέλλον τὸν Πρωτέκδικον, ἔξω εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. ‘Ο ναῖσκος εὐρίσκετο τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως, καὶ ὁ παπᾶ - Διανέλλος ὁ Πρωτέκδικος εἶχεν ἀπέλθει ἐκεῖ ἀπὸ τῆς πρωίας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ κύρ - Κωνσταντοῦ, ὅτι θὰ ἔφθανε πρὸς τὸ βράδυ, διὰ νά ψάλῃ καὶ συνεορτάσωσιν ὁμοῦ τὴν Ἀνάστασιν. Ἄλλον βοηθὸν ὁ παπᾶς δὲν εἶχεν· ὁ νεώτερος υἱὸς του ἐτοιμαζόμενος ἐφέτος δι’ ἐξετάσεις εἰς τὸ Διδασκαλεῖον δὲν ἠδυνήθη νά ἔλθῃ τὸ Πάσχα. ‘Ο ἄλλος ἔλειπε διαρκῶς ναύτης μὲ τὰ καράβια του. Θυγατέρες, τὸ ἄφθονον τοῦτο προῖόν τοῦ τόπου, τοῦ εἶχεν ἀφήσει πλησμονὴν ἢ μακαρίτισσα ἢ πρεσβυτέρα, πέντε τὸν ἀριθμὸν — ἃς εἶχαν ζωὴν — ὅπου δὲν ἔπαυαν ἀενάως νά μεγαλώνουν — νά μὴν ἀβασκαθοῦν· ἦσαν τόσοι γείτονες τὴν ἡλικίαν, ὥστε δὲν ἐπρόφθανε νά μεγαλώσῃ ἢ μία, καὶ ἡ ἄλλη ἀμέσως τὴν ἔφθανεν·

ὅσον ἐμεγάλωναν, τόσον ἐφαίνοντο, καὶ μάλιστα αἱ μεσαῖαι τρεῖς, ἴσαι περίπου εἰς τὰ χρόνια, ἴσως καὶ εἰς τὸ ἀνάστημα· καὶ ὁ παπᾶ - Διανέλλος, ἀκούσιος ἱερομόναχος, δὲν ἦτο ἐλεύθερος οὔτε εἰς μοναστήριον νὰ καταφύγῃ.

Τὸν τριῶν ὥρῶν δρόμον ἀπὸ τὴν πολίχνην εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον εἶχε διανύσει τὸ πρωί, ἀπολείτουργα, ὁ παπᾶ - Διανέλλος, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰς δύο νεωτέρας θυγατέρας του, κορασίδας δέκα καὶ δώδεκα ἐτῶν, καὶ ἀπὸ ὁμάδα ἑπτὰ ἢ ὀκτῶ γυναικῶν φιλεόρτων, προπορευομένου τοῦ ὄνου του φορτωμένου μὲ δισάκκιον μὲ τὰ ἱερά τοῦ παπᾶ. Ὁ ἥλιος ἦτον ὥς δύο καλαμιές ὑψηλά, ὅταν ἐξῆλθον εἰς τοῦ Γιατροῦ τ' ἀμπέλι, εἶτα ἔφθασαν εἰς τὰ Βουρλίδια, εἶτα ἀνῆλθον ἀσθμαίνοντες εἰς τοῦ Ματαρώνα τὸν Πεῦκον, ὅστις ἴστατο τότε ἀκόμη ἐκεῖ καὶ εὐηργέτει τοὺς ὁδοιπόρους μὲ τὴν παρήγορον σκιάν του εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος. Εἰσῆλθον εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ καὶ ἐξεφόρτωσαν τὸ ὄναριον.

Ἐκ τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν συνέλεξαν χαμόκλαδα καὶ ἦναψαν φωτιάν, διὰ νὰ ψήσωσι καφὲν καὶ προσφέρωσιν εἰς τὸν ἱερέα, αἱ δὲ ἔδραξαν ἐκ τῶν εὐωδῶν θάμνων δέσμα σχοίνων καὶ πριναρίων καὶ φασκομηλεῶν καὶ συνέδεσαν προχείρως διὰ κλωστής σκούπας, καὶ ἤρχισαν γοργὰ καὶ στρωτὰ νὰ σκουπίζωσιν, ἄλλαι τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἄλλαι τὸ προαύλιον. Ὁ ἱερεὺς ἀπετέλεσε σκούπαν ἐκ δάφνης καὶ μύρτου καὶ δενδρολιβάνου, καὶ ἐσάρωσε μόνος του τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὅλον τὸ Ἱερὸν Βῆμα. Δὲν ἔπαυε δὲ νὰ γογγύζῃ καὶ νὰ διάμαρτύρεται ἐναντίον τῆς ἀβελτηρίας, ὡς ἔλεγε, τῶν βοσκῶν καὶ τῶν αἰπόλων, αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει νὰ τοὺς κάμῃ Ἀνάστασιν εἰς τὸ Βουνόν, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κανεῖς δὲν εἶχε φανῇ ἀκόμη· αὐτοὶ προέβαινον ἐνίοτε μέχρι τῆς βεβηλώσεως τοῦ νὰ εἰσάγωσιν, ἴσως ἐν καιρῷ βροχῆς, τὰ θρέμματά των ἐντὸς τῶν ἐξωκκλησιῶν, ὡς ἡδύνατο νὰ πεισθῇ τις ἐκ τῆς παρουσίας διαφόρων ἰχνῶν τῆς εἰσβολῆς, τὰ ὅποια οὐδ' εἶχον λάβει τὸν κόπον νὰ ἐξαλείψωσιν. Ἐνδοθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἐνῶ ἔκλυτε διὰ νὰ σκουπίσῃ, ἤκουετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ψιθυρίζων μετὰ στεναγμοῦ.

— Ἀχ ! ἀλλοίμονο . . . « ἀνθρώπους καὶ κτῆνη σώσης, Κύριε ! ».

— Δὲν τσάκισε κανεῖς τὸ ποδαράκι του ; ἔκραξεν ἀπαντῶσα ἔξωθεν εἰς τὸν στεναγμὸν τοῦ ἱερέως ἡ θεὰ - Σειραῖνῳ, ἡ ἀληθὴς σημαιοφόρος τῶν ἐξοχικῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν πανηγυριῶν.

— «'Ανθρώπους καὶ κτήνη ! » ἐψιθύρισεν πάλιν ὁ ἱερεὺς.

Εἶχε παρέλθει ἤδη ἡ μεσημβρία καὶ ὁ ἱερεὺς μετὰ τοῦ μικροῦ ποιμνίου ἐκάθισαν νὰ γευματίσωσιν ὑπὸ τὴν ἱερὰν ἐλαίαν, ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναῖσκου, ἐγγὺς τοῦ παμπαλαίου ἐκείνου λιθοκτίστου κιβουρίου, τὸ ὁποῖον κατ' ἄλλους ἦτο στέρνα ὕδατος καὶ κατ' ἄλλους κοιμητήριον ἢ ὀστεοθήκη. Ἡ θεὰ Μαθηνώ, γηραιὰ εὐλαβῆς γυνή, ἀποβλέψασα πρὸς τὸ κτίριον τοῦτο μετὰ στεναγμοῦ εἶπε :

— Ἡμεῖς τρῶμε, κορίτσια· νὰ ἔχουν τάχα κι οἱ φτωχοὶ νὰ φᾶνε ;

— Τρῶν, οἱ πεθαμένοι, θεὰ - Μαθηνώ ; εἶπε τὸ Ἀγλαώ, ἡ δωδεκαέτις παιδίσκη τοῦ ἱερέως.

— Οἱ πεθαμένοι τρῶνε κόλλυβα, ἐγὼ τὸ ξέρω, προσέθηκε τὸ Καλλιόπῳ, ἡ δωδεκαέτις μικρὰ ἀδελφὴ τῆς, καὶ γι αὐτὸ ἡμεῖς στὸ σπῆτι, ὅσα κόλλυβα μᾶς φέρνουνε, ὅλα τὰ μοιράζουμε στοὺς φτωχοὺς καὶ στὰ παιδιὰ τὰ γειτονόπουλα, γιὰ νὰ ἔχη ἡ μάννα μας, ἡ φτωχὴ νὰ φάη στὸν ἄλλον κόσμον . . .

Τὸ δειλινὸν ἐφάνησαν μακρόθεν νὰ κατεβαίνωσι τὴν ράχιν ἐρχόμεναι αἱ καλυβιώτισσαι γυναῖκες, αἱ ποιμενίδες καὶ βοσκίδες τῶν ἀγροτικῶν συνοικιῶν. Ἦλθον φέρουσαι πελωρίους κοφίνους γεμάτωνους ἄνθη, λαμπάδας, κηρία καὶ ἀγγεῖα μὲ ἐλαιον καὶ πρόσφορα καὶ μικρὰς φιαλίδας μὲ νᾶμα, ἡ ὀδηγοῦσαι ὄναρκα μὲ τὰ σάγματα ἐπεστρωμένα διὰ κιλιμίων καὶ χραμίων, φορτωμένα τορβάδες καὶ δισάκκια μὲ φλάσκας οἶνου, μὲ τυρία νωπὰ ἡ ζεματισμένα καὶ κόκκινα αὐγά.

Κατόπιν ἐφάνησαν σφυρίζοντες ἄλλοκότως δύο ἢ τρεῖς βοσκοὶ μὲ τὰς ἀγέλας των, τὰς ὁποίας ὠδήγησαν παρὰ τὸν ἀπότομον κρημνὸν πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ τράγοι ἐπήδων ἀπὸ βράχον εἰς βράχον, ἀπὸ ὄχθον εἰς ὄχθον, ἀπὸ κοιλώματος εἰς κοίλωμα, ἐνῶ τὰ ἐρίφια χαριέντως σκιρτῶντα ἔτρεχον κατόπιν τῶν αἰγῶν βελάζοντα, ἀγαλλόμενα πρὸς τὴν νέαν δι' αὐτὰ ἀπόλαυσιν τοῦ ἀγνώστου τούτου πράγματος τῆς ζωῆς, ἐκθέτοντα εἰς τὸν ἥλιον τὰ στακτερά ἡ στικτὰ καὶ λευκὰ καὶ μαῦρα τριχώματά των.

Τελευταῖοι ἐφθασαν οἱ ποιμένες, ἄνευ τῶν ἀμνάδων των, τὰς ὁποίας εἶχον ἀφήσει ὀπίσω εἰς τὰς μάνδρας, κομίσαντες μόνον δύο ἄρνία σφαγμένα. Ἐφθασαν συγυρισμένοι, ἀλλαγμένοι, στολισμένοι ὅλοι των, μὲ καθαρὸς χιτῶνας, κοντὰ βρακία καὶ ὑψηλὰς βλαχό-

καλτσας, με πλατέα ζωνάρια κίτρινα ή κόκκινα, ξυραφισμένοι και με τους λινόχρους ή καστανούς μύστακας άγκιστροειδείς.

Ταχέως έκλινεν ή ημέρα και ό ήλιος έκδυσεν εις μίαν ράχιν του Πηλίου, άντικρύ, άφου επί πέντε λεπτά της ώρας είχε μείνει στεφανωμένος με κυάνεια και περιπόρφυρα χρυσαυγή νέφη, άντιλαμβάνων ό ίδιος όσην απέδιδε δόξαν και λάμψιν, και επί δέκα λεπτά άκόμη, άφου έβασίλευσεν, αί άκτίνες της στέψεώς του έμειναν χρυσοφαείς, πορφυρίζουσαι, κυανίζουσαι, βάπτουσαι τό βουνόν με ιώδες χρώμα.

Είτα κατήλθεν ήρέμα επί του όρους ή νύξ, σπείρουσα παντού τό βαθύ και άρρητον μυστήριόν της. Και ό μπάρμπα - Κωνσταντός ό Ζ'μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος του χωρίου Α, του δήμου Λίτης, δέν έφάνη ούδαμόθεν νά έρχεται.

Ήτο δέ άνήσυχος ό ίερεύς και φόβος ήτο νά μείνωσι χωρίς 'Ανάστασιν και λειτουργίαν. Διότι εύλόγως δέν ήδύνατο άνευ βοήθειας νά ίεροπρακτήσῃ. Λειτουργία χωρίς ένα τουλάχιστον ψάλτην ή αναγνώστην δέν γίνεται. Οί ποιμένες και οί βοσκοί ήσαν όλοι, ώς εικός, ού μόνον άγράμματοι, αλλά και άλιβάνιστοι οί κακόμοιροι πολλοί τούτων.

— Τώρα τί νά κάμωμε ; 'Ορίστε, σου ύπόσχονται σίγουρα μιá δουλειά, κι ύστερα σ' αφήνουνε μέσ' στη μέση. «'Ανθρώπους και κτήνη σώσης, Κύριε ! ».

Ήλπιζεν έν τούτοις άκόμη, ότι ό μπάρμπα - Κωνσταντός θα ήρχετο. 'Αργοστόλιστος ήτο πάντοτε, τόν ήξευρεν. 'Αλλά τώρα ήτο σκοτεινή άκόμη νύξ και μόνον τά άστρα έλαμπαν άνω. 'Ολίγον ύστερα άνέτειλεν ή σελήνη, και τότε έλπις ήτο νά έλθῃ.

Παρήλθον δύο ώραι και ή σελήνη κολοβή από τό σκοτεινόν βουνόν άνω, άνερχομένη βραδέως εις τό στερέωμα, και αί τάξεις τών άστρων ήραιώθησαν επ' άπειρον και σχεδόν ήμαυρώθησαν εις την διάβασίν της. Παρήλθεν άκόμη μιá ώρα. 'Ο μπάρμπα - Κωνσταντός δέν έφάνῃ.

'Ο ίερεύς ήρχισε ν' άγανακτῇ.

—'Ο άσυνείδητος ! ό μωρός . . . Ήμαρτον Κύριε ! «'Ανθρώπους και κτήνη . . . ! ».

— Τά ξέρω εγώ από όξου τά πλιότερα τά γράμματα, παπαῶ, του έλεγεν ή θεία τό Μαθηνώ, διά νά του δώσῃ θάρρος· τά κανοναρχώ

κειδὰ στ' αὐτὶ τοῦ γέρο - Φιλιππῆ, κι ὁ γέρο - Φιλιππῆς, ὅπου'ν θεοφοβούμενος ἄνθρωπος θὰ τὰ λήη κειδὰ ὅπως - ὅπως . . .

— Νὰ δὰ ἡ ὥρα νὰ σὲ κάνουμε καὶ ψάλτη, Μαθηνώ ! ἀπήντησε γελάσας ὁ ἱερεὺς.

Ὡς τὸσον ἐπλησίαζε μεσονύκτιον καὶ δὲν ἦτον ἐλπίς νὰ ἔλθῃ πλέον ὁ μπάρμπα - Κωνσταντός, ὁ τρίτος πάρεδρος.

Ὁ παπᾶ - Διανέλλος ἐσηκώθη στενάζων, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ προσεκύνησεν εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ ἱεροῦ βήματος. Εὐθύς κατόπιν του ἔτρεξαν ἡ γριά - Μαθηνώ καὶ ἡ θεία Σειραῖνῶ, ἡ σημαιοφόρος τῶν πανηγύρεων. Αἱ δύο γυναῖκες ἤρχισαν νὰ ἀναζωπυρῶσι τὰ φυτίλια, νὰ ρίπτωσιν ἔλαιον εἰς τὰς κανδήλας καὶ νὰ κάμνωσιν ἐγκαρδίους σταυρούς. Ἡσθάνοντο ἀνέκφραστον χαρὰν καὶ γλύκαν εἰς τὰ σωθικά των. Ἦταν Ἀνάστασις. Ἀνάστασις ! Τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότη τοῦ Χριστοῦ ἔλαμπε μὲ ἅγιον φῶς, δεξιὰ τῆς Ἱερᾶς Πύλης. Ἡ μορφή τῆς Δεσποίνης Θεοτόκου ἤστραπτεν ἐξ ἀφάτου χαρᾶς ἀριστερόθεν, κρατούσης τὸ θεῖον βρέφος τῆς.

Τέλος δὲν ἦτο ἐλπίς νὰ ἔλθῃ ὁ κύρ - Κωνσταντός, καὶ ὦφειλον ἐκ τῶν ἐνόντων νὰ ψάλωσι τὴν ἀκολουθίαν. Αἱ ἐκ τῆς πόλεως γυναικες, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἀποτινάσσας τὴν ὑπνώδη νάρκη, εἰσῆλθον εἰς τὸν ναῖσκον. Αἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν ποιμενίδες δὲν ἤργησαν νὰ ἐξυπνήσωσιν, ὁ δὲ παπᾶ - Διανέλλος ἐξῆλθε πρὸς στιγμὴν καὶ λαβὼν τεμάχιον παλαιᾶς σανίδος καὶ σφυροειδὲς ξύλον, κατεσκεύασεν αὐτοσχέδιον σήμαντρον, διότι φεῦ ! δὲν ὑπῆρχε πρὸ πολλοῦ κώδων, ὅστις νὰ ἐξυπνᾷ τοὺς ἀπὸ αἰῶνων κοιμηθέντας, καὶ νὰ συγκινή τὴν κόνιν τῶν ἀπὸ γενεῶν κοιμηθέντων κατοίκων τῆς πάλαι ποτὲ ὑπαρξάσης πόλεως. Διὰ τοῦ σήμαντρος τούτου ἤρχισε νὰ κρούῃ ὁ ἱερεὺς εἰς τροχαίους πρῶτον (τὸν ἀδάμ, ἀδάμ, ἀδάμ), εἴτα εἰς ἰάμβους (τὸ τάλαντον, τὸ τάλαντον). Οἱ βοσκοὶ ἐνωτισθέντες τὸν μονότονον ἦχον ἐτινάχθησαν διὰ μιᾶς ἐπάνω, ἐπέταξαν τὰς κάπας των, ἐνίφθησαν καὶ ἔτρεξαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, ἔψαλε μόνος του τὴν παννυχίδα, ὅλον τὸ « Κύματι Θαλάσσης », ἐθυμίασεν, ἔκαμεν ἀπόλυσιν, εἴτα φορέσας ἐπιτραχήλιον καὶ φελόνιον, ἦναψε μεγάλην λαμπάδα καὶ βαστάζων αὐτὴν ἐξῆλθεν εἰς τὰ βημόθυρα, καὶ ἤρχισε νὰ ψάλλῃ μεγαλοφώνως τὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ». Οἱ βοσκοὶ ἦναψαν τὰς λαμπάδας των, ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες κι ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὸ προαύλιον,

τοῦ ἱερέως κρατοῦντος τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ τοῦ θυμιατοῦ καὶ ψάλλοντος « Τὴν Ἀνάστασίν σου, Χριστέ Σωτήρ ». Εἶτα ἡ ἱερὰ εἰκὼν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπετέθησαν ἐπὶ τῆς πεζούλας, ἐκπληρούσης χρῆν τρισκελίου, ἐφ' ἧς αἱ γυναῖκες εἶχον στρώσει μεταξοῦφες μικρὸν προσόψιον. Ὁ ἱερεὺς ἀνέγνω ἀργὰ τὸ κατὰ Μάρκον « Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου », εἶτα θυμιάσας καὶ ἐκφωνήσας τὸ « Δόξα τῇ ὁμοουσίῳ », ἤρχισε νὰ ψάλλῃ λαμπρᾷ τῇ φωνῇ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη . . .

« Λαμπριάτικος Ψάλλης »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

11. ΟΙ ΚΡΥΦΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Τὴν 9ην ὥραν τῆς πρωίας τουρκιστί, δηλαδὴ περὶ τὴν τρίτην μετὰ τὸ μεσονύκτιον, σπάνιοί τινες διαβάται, οἱ τελευταῖοι ἀπομειναντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς πρώτης Ἀναστάσεως, ἐπέστρεφαν σπεύδοντες εἰς τὰς οἰκίας των. Μετ' ὀλίγον οὔτε ἓν βῆμα ἀντήχει εἰς τὸν δρόμον, σιγὴ δὲ νεκρικὴ ἐβασίλευε καθ' ὅλην τὴν τουρκικὴν συνοικίαν. Ἐξαφνα ἡ θύρα τῆς αὐλῆς μεγάλης τινὸς οἰκίας ἠνοιχθῇ χωρὶς κρότον καὶ ἐφάνη προκύψασα κεφαλὴ ἀνθρώπου. Ἡ κεφαλὴ ἐστράφη δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὥς νὰ ἐξήταζε μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ σκότους, ἔπειτα ἀπεσύρθη καὶ ἀνεφάνη πάλιν διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐξέτασιν.

— Ἐλᾶτε, δὲν εἶναι κανεῖς, ἠκούσθη χαμηλὴ φωνή.

Ψιθυρισμὸς ἐλαφρὸς ἠκολούθησε, καὶ τρία σώματα, σκιαὶ μᾶλλον, ἡ μία μεγάλη, αἱ ἄλλαι μικρότεραι, ἐξῆλθον εἰς τὸν δρόμον.

Ἀλλὰ παρευθὺς βήματα ἀντήχησαν, κατ' ἀρχὰς μόλις ἀκουόμενα, ἔπειτα δὲ βαρέα καὶ πλησιάζοντα. Αἱ τρεῖς σκιαὶ ἀπεσύρθησαν ἀμέσως ἐντὸς τῆς αὐλῆς, καὶ ἡ θύρα ἐπανεκλείσθη. Ὅτε ὁ διαβάτης ἐπέρασε καὶ ἔσβησεν ὁ κρότος τῶν βημάτων του, προέκυψεν ἐκ νέου ἡ κεφαλὴ ἐκ τῆς ἡμιανοιχθείσης θύρας, ἐστράφη, ἐξήτασε, καὶ τὰ τρία πρόσωπα ἐξῆλθον πάλιν.

— Πᾶμε γρήγορα, ἐπιθύρυσεν ὁ ὑψηλὸς ἀνὴρ· πᾶμε γρήγορα. Ἀργήσαμε πολὺ, καὶ θὰ μᾶς περιμένῃ . . . Βάλε καλύτερα τὸ γιασμάκι σου, Ἐλιφὲτ - Ρεσσίτ, δώσέ μου τὸ χέρι σου !

Καὶ οἱ τρεῖς ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ σκότος τοῦ μικροῦ δρόμου καὶ

ἐπροχώρουν σιωπηλοί· ἄλλὰ μόλις ἔστρεψαν αὐτόν, εὐρέθησαν πρὸ γραίας γυναικός, κρατούσης εἰς τὴν χεῖρα λαμπάδα ἀναμμένην. Ἐβάδιζεν αὕτη μετὰ κόπου ἔνεκα τῆς ἡλικίας της, ἐσύρετο σχεδόν, διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὸ σπίτι της τὸ « ἅγιον φῶς », πού εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν θέαν τοῦ φωτὸς καὶ οἱ τρεῖς ἔστρεψαν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, διὰ νὰ μὴ ἀναγνωρισθοῦν.

Ἄλλὰ ματαίως· ἡ γραία ὕψωσεν ὀλίγον τὸ φῶς, καὶ ἐφώτισεν αὐτοὺς περισσότερον διὰ τῶν ἀκτίνων του καὶ τῶν βλεμμάτων της. Ὁ δρόμος ἦτο στενός. Τὰ πλατιά ἐνδύματα τῆς Ἐλιφέτ, μετατοπίζοντα τὸν ἄερα, παρ' ὀλίγον εἰς τὸ σκότος νὰ σβήσουν τὴν φλόγα τῆς λαμπάδος.

— Πολλὰ τὰ ἔτη σας, Μεχμέτ μπέη, εἶπεν ἡ γραία χαιρετίζουσα.

— Καλημέρα, κερά· ἀπήντησεν ἐκεῖνος· καὶ τοῦ χρόνου. Καὶ ἐπροχώρησε μετὰ τῆς συνοδείας του.

Ἡ γραία στραφεῖσα τότε τοὺς παρηκολούθησεν ἐπ' ὀλίγον διὰ τοῦ βλέμματος, ὅταν δὲ τοὺς ἔχασεν εἰς τὸ σκότος, εἶπε μέσα της:

— Τέτοια ὥρα ὁ Μεχμέτ μπέης μὲ μιὰ χανοὺμ καὶ τὸ γυιό του . . . Ποῦ νὰ πηγαίνουνε ; Χριστέ μου, μέρα πού ἔναι, δὲ ρίχνεις μιὰ φωτιά νὰ τὸν κάψῃ, νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἓνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί ;

Εἰς τὸ σκότος ἦτο βυθισμένος καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ. Πρὸ μικροῦ χιλιάδες κηρίων κατεφώτιζον αὐτόν· πρὸ μικροῦ πλήθη εὐσεβῶν συνωθοῦντο καὶ εἰς τὰς αὐλὰς του ἀκόμη, πρὸ μικροῦ χαρμόσυνοι ψαλμωδίαὶ ἀντήχουν ὑπὸ τοὺς θόλους του καὶ τὸ « Χριστὸς ἀνέστη » ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μετεδίδετο ὡς ὁ γλυκύτατος τῶν ἀσπασμῶν. Τώρα ἀπέμεινε μόνον τὸ ἀνάμικτον ἄρωμα τῶν λιβανωτῶν καὶ τῶν κηρίων, γεμίζον τὴν ἀτμόσφαιραν, ἡ πρὸ τῆς ἐπαργύρου εἰκόνος τῆς Παναγίας κανδήλα, αὕτη μόνον διατηροῦσα τὸ ἀμυδρὸν φῶς της, καὶ σιγὴ, σιγὴ πανταχοῦ . . .

Δύο κτύποι ἀκούονται αἰφνης εἰς τὴν ἐσωτερικὴν θύραν, ἐξ ἐνὸς παρ' αὐτὴν στασιδίου ἐγείρεται τις καθήμενος, ἀναμμένων, καὶ σπεύδει μὲ βῆμα ἀσταθές, ὑποτρέμων, ν' ἀνοίξῃ. Ἦτο ὁ ἱερέυς.

Εἰσέρχεται εἰς, κλίνει τὸ σῶμα καὶ ἀσπάζεται τὴν δεξιάν του. Εἰσέρχεται ἄλλος, εἰσέρχεται τρίτος καὶ ἐπαναλαμβάνουν τὰ αὐτά. Ἐπειτα ἡ θύρα κλείεται, οἱ δὲ εἰσελθόντες, προπορευομένου τοῦ ἱερέως, πλησιάζουν ἀθρόύβως πρὸ τοῦ τέμπλου καὶ γονατίζουν, κάμνοντες τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Ὁ ἱερεὺς Γρηγόριος, γέρων σεβάσμιος, μὲ μακρὰν δόλολευκον γενειάδα, εἰσέρχεται διὰ τῆς πλαγίας θύρας εἰς τὸ Ἱερόν, ἀνοίγει τὴν Ὠραίαν Πύλην καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν μικρότερον τῶν γονυπετούντων :

— "Ἐλα, παιδί μου, ἐδῶ νὰ μὲ βοηθήσης. Καὶ παραδίδει εἰς τὰς τρεμούσας ἐκ συγκινήσεως χεῖρας τοῦ σπεύσαντος δεκαετοῦς μικροῦ παιδίου μικρὰν λαμπάδα, ἀφοῦ ἦναφεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀκοιμήτου φωτός, ποὺ φυλάσσεται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου.

"Ἐπειτα, μετὰ τινος στιγμᾶς, φορέσας τὸ χρυσοπράσινον αὐτοῦ πετραχήλιον καὶ λαβὼν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ λιθοκόλλητον δισκόπτηρον τῆς Ἀγίας Κοινωνίας ἐπλησίασε πρὸς τὴν Ὠραίαν Πύλην ψιθυρίζων εὐχὰς τινὰς μὲ χαμηλὴν φωνήν.

Πρὸ αὐτῆς ἐστέκετο ὁ λαμπαδοφόρος παῖς μὲ συμπαθῆ ὠραίαν ὄψιν, ὠχρὸς, συγκινημένος, μὴ τολμῶν νὰ ὑψώσῃ πρὸς τὸν ἱερέα τὰ ὄμματα.

— Πλησιάσατε, εἶπεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τοὺς ἄλλους δύο.

"Ἐν πρώτοις ἐπλησίασε γυνή, τριάντα ἔως τριανταπέντε ἐτῶν. Τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐπιπτεν ὅλον ἐπὶ τῆς μορφῆς της, τῆς ὁποίας ἡ ἀπταιστος κανονικότης καὶ ἡ ἐρασμία αὐστηρότης παρουσίαζον τέλειον τύπον βυζαντινῆς ἀγιογραφίας. Ἦτο ἐπίσης ὠχρὰ καὶ βαθέως συγκινημένη. Ἐχρειάσθη νὰ τὴν στηρίξῃ διὰ τῆς χειρὸς ὁ πλησίον ἱστάμενος, διὰ νὰ μὴ πέσῃ, ἀναβαίνουσα τὰς βαθμίδας, ποὺ τὴν ἐχώριζον ἀπὸ τοῦ ἱερέως. Οἱ μεγάλοι μαῦροι ὀφθαλμοὶ της ἦσαν δακρυσμένοι.

— «Μεταλαμβάνει ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μαρία, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος».

Ταῦτα ἀπήγγειλε βραδέως καὶ μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπισημότητος ὁ ἱερεὺς, πλησιάζων πρὸς τὸ στόμα της τὴν θεῖαν μετάληψιν.

Δύο μεγάλα δάκρυα ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκυλίσθησαν εἰς τὰς παρειὰς τῆς μεταλαβούσης.

— Μνήσθητί μου, Κύριε, εἶπεν αὕτη μετὰ συντριβῆς, κάμνουσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ὀπισθοχωροῦσα. "Ἐπειτα, εἰς ἓν νεῦμα τοῦ ἱερέως, ἔλαβε τὴν λαμπάδα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ παιδός, διὰ νὰ πλησιάσῃ καὶ οὗτος.

— «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Νικόλαος, ἐπανέλαβεν ὁ ἱερεὺς, περιβάλλων τὸν παῖδα διὰ φιλοστόργου βλέμματος».

Ἦλθε καὶ ἡ σειρά τοῦ ἀνδρός. Ἀνέβη καὶ οὗτος μὲ θάρρος τὴν ἄνωτέραν πρὸς τὸ ἱερὸν βαθμίδα καὶ ἐπλησίασεν. Αἱ ἀκτῖνες τῆς λαμπάδος τρέμουν, διότι τρέμει καὶ ἡ χεὶρ τῆς κρατούσης αὐτὴν Μαρίας. Πρὸ τοῦ «σώματος καὶ τοῦ αἵματος» ἡ αὐστηρὰ καὶ ἐπιβλητικὴ ὄψις του καθίσταται ἡμερος καὶ συμπαθής, ὡς μορφή μάρτυρος, τὸ δὲ κινούμενον φῶς δίδει ἀνέκφραστον τινα γλυκύτητα εἰς τοὺς συγκινημένους χαρακτήρας τοῦ προσώπου του, εἰς τοὺς ἀκτινοβολοῦντας ἐκ χαρᾶς ὀφθαλμούς του.

— «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μανουήλ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος», ἐπανέλαβε διὰ τρίτην φορὰν μετ' ἐπιταθείσης εἰς τὸ ἔπακρον συγκινήσεως ὁ ἱερεὺς καὶ ἐδάκρυσεν καὶ οὗτος.

— Ἀμήν· εἶπε διὰ βραχνῆς φωνῆς ὁ μεταλαβὼν.

Ὅταν μετὰ τινα λεπτὰ αἱ τρεῖς σκιαί, διασχίζουσαι τὸ ἐπικρατοῦν ἔτι σκότος εἰς τὰς στενωπούς τοῦ Ἡρακλείου, ἐπέστρεφαν βιαστικαί εἰς τὴν οἰκίαν των, γραΐά τις δὲν ἔτυχεν εἰς τὸν δρόμον, διὰ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ κηρίου τῆς Ἀναστάσεως. Ἄν εὐρίσκετο καὶ ἔβλεπε τὸν Μεχμέτ μπέην, τὴν σύζυγόν του Ἐλνιφὲτ καὶ τὸν υἱόν του Ρεσσίτ, θὰ τοὺς κατηρᾶτο καὶ αὕτη «νὰ ρίξῃ μιὰ φωτιά καὶ νὰ τοὺς κάψῃ ὁ Χριστὸς ἡμέρα πού ἔναι, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἓνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί».

Διότι ὁ Μεχμέτ ἔχαιρε φήμην σκληροῦ καὶ τυραννικοῦ μπέη, μόνος δὲ ὁ παπᾶ-Γρηγόρης ἐγνώριζε ποίους θησαυροὺς πίστεως, ἀγάπης καὶ αὐταπαρνήσεως περιεῖχον αἱ καρδίαι τοῦ Μανουήλ, τῆς Μαρίας καὶ τοῦ υἱοῦ των, οἱ ὅποιοι, κακοὶ εἰς τὸ φανερόν Τοῦρκοι, ἐξήσκουν κρυφὰ διὰ τῆς σεβασμίας χειρὸς του πᾶσαν χριστιανικὴν ἀρετὴν, θύματα καὶ αὐτοὶ δυστυχισμένα τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς βίας, διατηροῦντα ἄσβεστον, ἀλλὰ μυστικὴν, εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν ἱερὰν παράδοσιν τῆς πίστεως, πτωχοὶ μάρτυρες, φέροντες ἀντὶ βαρέος σταυροῦ ἐλαφρὸν σαρίκιον, ἀλλὰ τὸ ὅποιον μόνον μετὰ τῆς κεφαλῆς των ἦτο δυνατόν ν' ἀποσπασθῇ.

Ματαίως θὰ κτυπήσετε τώρα τὴν θύραν τοῦ μεγάλου κονακίου. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξῃ. Αἱ σκλάβαι καὶ οἱ ὑπηρέται ὅλοι ἐστάλησαν ἀπὸ χθὲς εἰς τὸ μακρὰν τῆς πόλεως κείμενον μετόχι τοῦ Μεχμέτ μπέη, ὅπου θὰ ἐπήγαιναν τὴν ἐπαύριον καὶ οἱ κύριοί των. Ἐμείναν

οὔτοι μόνοι εἰς τὸ κονάκι, ἀλλὰ ματαίως θὰ κρούσετε. Κανεῖς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξη, διότι κανεῖς δὲν θὰ σᾶς ἀκούσῃ. Ὁ Μεχμέτ, ἡ Ἐλιφὲτ καὶ ὁ μικρὸς Ρεσσὶτ δὲν εἶναι ἐδῶ. Τὸ κονάκι κατὰκλειστον, κατασκότεινον. Μόνον εἰς τὸ ὑπόγειον ἡδύνατο κανεῖς νὰ εὔρῃ ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὔτοι γνωστοὶ εἰς κανένα. Εἶναι τρεῖς πτωχοὶ χριστιανοί, προσευχόμενοι πρὸ τῆς εἰκόνης τοῦ Ἑσταυρωμένου. Ὁ τρίτος, ὁ υἱός, στέκεται πλησίον μικρᾶς τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας κάνιστρον γεμᾶτον κόκκινα αὐγά, καὶ ἀναγινώσκει εἰς χρυσόδετον βιβλίον μὲ χαμηλὴν φωνήν:

« Οὐσῆς ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν ».

Καὶ οἱ ἀκούοντες προσθέτουν μετὰ συντριβῆς:

— Κύριε, ἐλέησον...

« Οἱ Κρῆτές μου », σελ. 141 - 146

Ἰωάννης Δαμβέργης

12. Ο ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Στὸ ρημαγμένο παρεκκλήσι
τῆς ἀνοιξης τὸ θεῖο κοντύλι
εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ὁ ἥλιος, γέρνοντας στὴ δύσι,
μπροστὰ στοῦ ἱεροῦ τὴν πύλη
μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσῃ
κι ἀνάφτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπάει γλυκεῖα μοσκοβολιὰ
δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη,
— θυμίαμα, ποὺ καίει ἡ πίστις —

καὶ μιὰ χελιδονοφωλιὰ
ψηλὰ στὸ νάρθηκα χτισμένη
ψάλλει τὸ « Δόξα ἐν Ὑψίστοις ».

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

13. ΤΟ ΕΩΚΚΛΗΣΙ

Γίγαντας ό πλάτανος, χιλιόχρονος,
 κι ή κουφάλα του κρυφό ξωκκλήσι,
 κεί διωγμένοι οί χριστιανοί τήν πίστι τους
 μέσ' στόν κούφιο πλάτανο είχαν κλείσει.

Ήπ' τά μάτια τοῦ διαβάτη άπόκρυβαν
 σκίνοι και λυγαριές τό μονοπάτι
 κι είχε για σκεπή τά πλατανόφυλλα
 και τήν πόρτα του έφραζαν οί βάτοι.

Ένας - ένας μέ λαχτάρα πήγαιναν
 σύθαμπα τόν όρθρο και τό βράδυ,
 για νά θυμιατίσουν τά είκονίσματα
 και νά βάλουν στο καντήλι λάδι.

Τώρα, όταν διαβαίνωμε άπ' τόν πλάτανο,
 τίποτ' άλλο πια δέν άπομένει,
 παρά μόνον ή κουφάλα ξέσκεπη,
 σάπια, τρύπια και σαρακωμένη.

Κι άπ' τής πίστης τ' άγιασμένο χάλασμα
 κάθε γλυκοχάραμα και δείλι,
 θα μυρίζη κάτι, σά θυμίαμα,
 θα φωτίζη κάτι, σάν καντήλι.

« Θά βραδυάζη »

Γεώργιος Δροσίνης

14. Ο ΛΟΥΜΠΑΡΔΙΑΡΗΣ

Λ'

Ό ήλιος γέρνει. Ό Γιουσούφ άγās, άγριος άγās, πίνει τό σιρόπι
 του ξαπλωμένος επάνω σέ μαλακό και παχύ τάπητα, σ' ένα προση-
 λιακό μέρος, κάτω άπό τά Προπύλαια τής Άκροπόλεως, τής όποίας
 είναι ό κυρίαρχος Άγās τοῦ κάστρου, σου λέει ό άλλος !...

Δίπλα του ένα κομμάτι σπασμένης κολώνας. Κάποτε άνασηκώ-
 νεται ό Άγās και άκουμπά σ' αυτό επάνω τή μέση του νά ξεμουδιάση.

Φορεῖ κατακόκκινα. Πυκνὸς καπνὸς βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα του, σωστὴ καμινάδα.

Καμμιὰ ὅμως ἡμέρα δὲν ἦταν ὁ 'Αγᾶς στὶς κακές του, ὅπως σήμερα. 'Απὸ τὸ πρωὶ βρίζει καὶ δέρνει. "Αμα δὲν ἔχει τί νὰ χτυπήσῃ, χτυπᾷ τὰ χέρια του, τὰ πόδια τού. "Ολα τοῦ φταῖνε, καὶ τὸ χῶμα ποὺ πατεῖ· τί χῶμα! Γυρεύει κάποιον νὰ ξεσπάσῃ ἐπάνω του καὶ ὁ κάποιος αὐτὸς στὸ τέλος βρέθηκε· ἦταν ἓνας φτωχὸς ξωτάρης, ποὺ ἡ κακὴ του μοῖρα τὸν ἔσπρωξε καὶ πέρασε κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο καβάλλα στὸ μουλάρι του.

Χτύπησε τρεῖς φορές παλαμάκια καὶ καμμιὰ δεκαριά Καστριῶτες φρουροὶ πετάχτηκαν πίσω ἀπὸ τὰ χαλάσματα, σὰ νὰ ξεφύτρωσαν ἀπὸ τὴ γῆ.

— Πιάστε αὐτόν, ποὺ περνᾷ κάτω ἀπὸ τὴ μύτη μας καβάλλα! Δέστε τον χειροπόδαρα, φέρτε τον ἐπάνω καὶ ρίχτε τον στὴ φυλακή· ὕστερα βλέπομε...

'Ο 'Αγᾶς τώρα περπατεῖ ἐπάνω κάτω· συλλογίζεται φαίνεται, ποιά τιμωρία τοῦ χρειάζεται. "Εξαφνα στέκεται, σὰν καρφωμένος, σηκώνει τὸ κεφάλι του, τεντώνει τὰ χέρια του. Οἱ πυκνὲς τρίχες τοῦ προσώπου του, ποὺ τὸ σκεπάζουν ὁλόκληρο, ἀνασηκώνονται σὰν τόσες καρφοβελῶνες... Φταρνίζεται καὶ βήχει μαζί· τρέμει ὁλόκληρος ἀπὸ τὸ θυμὸ του.

— Μπρὲ σεῖς, κοιμᾶστε; Δὲ βλέπετε πόσος κόσμος πᾶει τὸν ἀνήφορο; Γέροι, γριές, νέοι, νέες, ὡς καὶ μωρὰ ἀκόμη ! Ποῦ πᾶνε, μπρὲ σεῖς, αὐτοὶ οἱ ραγιᾶδες ;

— Εἴμαστε νιοφερμένοι, 'Αγᾶ μου. Πάω νὰ ρωτήσω κανένα παλιό, ἀποκρίθηκε ὁ πιὸ κοντινός.

— Καὶ ἐδῶ εἶσαι ἀκόμη; Νά! Καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ ὁ ἄγριος ἀγᾶς. Ρῶτα καλύτερα τὸ φυλακισμένο. Στὴ στιγμὴ νὰ γυρίσῃς.

Σὰν ἀστραπὴ πῆγε καὶ γύρισε.

— Αὐριο, 'Αγᾶ μου, ἔχει πανηγύρι ὁ "Αἰ - Δημήτρης, αὐτὴ ἡ ἐκκλησίτσα, ποὺ φαίνεται ἐκεῖ κάτω, καὶ οἱ ἄπιστοι πᾶνε στὸν ἑσπερινό.

— Πανηγύρι ρωμαϊκό ! Μπρὸς στὰ μάτια μας ! Στὸ τιμημένο Κάστρο μας ἀπὸ κάτω ! 'Ο 'Αλλάχ νὰ μᾶς φυλάξῃ ! Καὶ γιατί εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ ! Ξέρω τί τοὺς χρειάζεται. Πρέπει νὰ λείψῃ αὐτὴ ἡ ντροπὴ μιὰ γιὰ πάντα...

Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες, τὰ δόντια του τρίζουν. Σωστή πυρκαϊά ἢ ψυχὴ του.

— Φέρτε μου ἐδῶ σούρνοντας τὸν φυλακισμένο... Ὁχι, σταθήτε !...

Κάποια μεγάλη ιδέα κατέβασε ὁ Ἀγᾶς. Τὸ πρόσωπό τοῦ γλυκάνει τώρα, ὅσο μπορεῖ νὰ γλυκάνῃ τὸ θηρίο.

— Χά !... Χά !... Φέρτε τον ἐδῶ τὸ ραγιᾶ, μὲ καλὸ τρόπο. Ἄν τὸν πειράξῃ κανένας, φίδι πού τὸν ἔφαγε.

Β'.

Φέρνουν τὸν ξωτάρη μισοπεθαμένο ἀπὸ τὸ φόβο του. Πέφτει στὰ πόδια τοῦ Ἀγᾶ καὶ ζητεῖ ἔλεος.

— Σήκω ἐπάνω· μὴ φοβᾶσαι. Εἶχα σκοπὸ νὰ σὲ κρεμάσω, μὰ μετάνιωσα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἶσαι... Πρόσεξε νὰ κάνῃς, ὅ,τι θὰ σὲ προστάξω, γιατί ἄλλοιῶς χάθηκες !

— Ὅ,τι προστάξῃς, Ἀγᾶ μου ! Ὅ,τι προστάξῃς...

— Σούτ ! πολλὰ λές ! Μόνο αὐτιά νὰ ἔχῃς, στόμα νὰ μὴν ἔχῃς. Καλὸ ἦταν ἔτσι κοντὰ στὸ Κάστρο μας νὰ μὴ βρίσκεται ἐκκλησία, μὰ μὴ φορὰ πού βρέθηκε, πρέπει νὰ μένῃ καὶ νὰ λειτουργιέται. Θὰ τὴν ἔκαμαν οἱ καλοὶ μας παπποῦδες στοὺς δικούς σας δῶρο... Ἐγώ, ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὼς ὀρίζω τὸ Κάστρο μου, λύκος πού τὸν ἔφαγε, ὅποιος τὸ στραβοκοιτάξῃ ! Μὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκλησιούλα λογαριάζω, πὼς βρίσκεται στὴν ἐξουσία μου μέσα, ἀφοῦ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ στόμα τῶν κανονιῶν μου.

Καὶ ζάρωσε τὸ πρόσωπό του μὲ νόημα. Κακόμοιροι χριστιανοί !

— Ὁ Δεσπότης σας δὲν ἦρθε νὰ μὲ χαιρετήσῃ· ἄς εἶναι. Τὸ κατὰ-λαβε φαίνεται, καὶ αὐτός, πὼς δὲν τακτοποιήθηκα ἀκόμη καὶ δὲν ἔχω ὀρεξί γιὰ λόγια μὲ δίχως νόημα. Πήγαινε μ' ὅλον τοῦτο — ὁ ἀφέντης δὲν πρέπει νὰ συνερρίζεται τοὺς δούλους του — καὶ χαιρέτησέ τον ἀπὸ μέρος μου καὶ πές του πὼς, ἀφοῦ ἔτυχε καὶ μὲ ἔρριξε ἡ κακὴ μου τύχη στὸν πετρότοπό του καὶ γίνεται τὸ πρῶτο ρωμαϊκοῦ πανηγύρι, πού βλέπω, εἰς τὰ μέρη τῆς ἐξουσίας μου, ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνῃ, ὅπως πρέπει...

Ὁ Ἀγιὸς σας κάτι θάξιζε, γιὰ ν' ἐγιάσῃ. Θὰ τὸν τιμωρήσω λοιπὸν ! Πρέπει νὰ γίνῃ μονοκκλησιά. Ὅλες οἱ ἄλλες ἐκκλησίες νὰ μὴ

λειτουργήσουν καὶ νὰ μαζευτοῦν ὅλες οἱ ἐνορίες μὲ τοὺς ἱερεῖς των ἐδῶ στὸν "Αἰ - Δημήτρη. Πές καὶ στοὺς ἄρχοντες καὶ στοὺς προεστοὺς καὶ σὲ κάθε νοικοκύρη, ποὺ θ' ἀπαντήσης, πές ἀπὸ μέρους μου, πὼς αὐτὸ εἶναι ἡ θέλησί μου. "Οποῖος δὲ θὰ ῥθῇ, ἐμένα θὰ προσβάλλῃ· ἔλα τρέχα, φύγε ἀπὸ τὰ μάτια μου !...

Μὰ γιὰ στάσου ! "Ακουσε. Αὐριο πρῶι, ποὺ θὰ ψάλλουν στὴν ἐκκλησία τὸ τροπάρι τοῦ "Αγίου σας, ν' ἀνεβῇς σ' ἓνα ψήλωμα, κοντὰ στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ κουνήσης γιὰ σημάδι ἓνα κόκκινο πανί, γιὰ νὰ βάλωμε φωτιά στὴν λουμπάρδα — τὸ μεγάλο πυροβόλο — καὶ στὰ ἄλλα κανόνια τοῦ Κάστρου, νὰ τιμήσωμε τὸν "Αγίό σας. "Ε, ἂς γίνη κι' αὐτό !... Φύγε τώρα· σὲ βαρέθηκα. Τυχερὸς ἀνθρωπος εἶσαι...

"Ο ραγιᾶς ἔκαμε μιὰ μετάνοια καὶ ἄγγιξε ἡ μύτη του στὸ χῶμα. "Ο "Αγᾶς, χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ, γύρισε στοὺς ἀνθρώπους του καὶ εἶπε:

« Τί ὠραῖος ποὺ θὰ εἶναι ὁ τόπος αὐριο τὸ πρῶι γῦρο στὸν "Αἰ - Δημήτρη, γεμάτος κόσμος, ποὺ νὰ μὴν πέφτῃ χάμω οὔτε μῆλο !... » Καὶ κουνῶντας τὸ κεφάλι του κοίταξε τὸ ραγιᾶ, ποὺ ἔφευγε τρε-χᾶτος.

— Τὸν παρασφίξατε τὸν ἀνθρωπο ἀθεόφοβοι, καὶ πηγαίνει τὸν κατήφορο σὰν ξεβιδωμένος. Χά !... Χά !... Χά !... Ξεφώνησε τρεῖς φορές, χωρὶς νὰ γελάσῃ τὸ πρόσωπό του.

Γ'.

Δὲν εἶναι ἄλλος Θεὸς ἀπὸ τὸν "Αλλάχ καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης αὐτοῦ, ἀκούστηκε ἀπὸ τὸ μιναρὲ τοῦ Παρθενῶνος ἡ φωνὴ τοῦ μουεζίνῃ, ποὺ καλοῦσε τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦν.

Σκοτείνιασε. "Ο "Αγᾶς πρόσταξε νὰ φύγουν ὅλοι· καὶ ὅλοι ἔφυγαν. Δύο μονάχα ἔμειναν καὶ κρυφομιλοῦν. "Ο "Αγᾶς καὶ ὁ ἀρχι-πυροβολητὴς "Αχμέτ.

— Κοίταξε, "Αχμέτ, νὰ τὰ καταφέρῃς καλὰ !· Τὸ στοιχειωμένο μαρμαρόσπιτό μου, καὶ ἔδειχνε τὰ Προπύλαια, ποὺ ἡ τύχη μ' ἔρριξε καὶ κάθομαι μέσα, ἔχει μπαρούτι, ὅση θέλεις· μπόμπες ἔχομε, ἄλλο τίποτε, λογιῶν - λογιῶν· δὲ χρειάζεται δὰ καὶ μεγάλη φασαρία ! Τὸ μόνο, ποὺ φοβοῦμαι, εἶναι ὁ καιρὸς, νὰ μὴ μᾶς τὰ χαλάσῃ...

“Υστερα από καλόκαιρινή λιακάδα, ό ούρανός έγινε πίσσα.

— Μή λές τόν κακό λόγο, Άγᾶ μου ! “Όλα θά πάνε καλά” μή σέ μέλη... “Ο μουφτής τί γνώμη θά είχε τάχα;

— Καί ποιός τόν ρωτᾷ; Μοῦ κάνει τὸ μεγάλο. Αὔριο βλέπομε τίνος τὸ ὄνομα θά βουίξει στὰ ἑπτὰ βασιλεία. Θά εἰπούμε, πῶς έγινε λάθος. “Εγὼ εἶπα γιὰ μπαρούτη μονάχα” κατάλαβες; “Εγὼ πάω τώρα νὰ φάω καί νὰ πλαγιάσω, καί πρὶν νὰ χαράξῃ, θά εἶμαι στὸ πόδι. Πέτρες, χῶμα καί ἄνθρωποι νὰ γίνουν ἕνα... “Ήσαν τὰ τελευταία λόγια, ποῦ εἶπε ὁ Γιουσούφ καί ἔφυγε.

“Ο Ἀχμέτ προσκαλεῖ τοὺς πυροβολητές. Τὰ πυροβόλα τῶν Προπυλαίων ἐτοιμάζονται· μεταφέρονται ἀκόμη καί τὰ κανόνια τῶν ἑορτῶν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Ἐρεχθείου. Στὴ μέση βάζουν τὴν περίφημη λουμπάρδα γιὰ ἐπίδειξι, ὅπως εἶπε ὁ φρούραρχος.

Γενικὴ κίνησης στὸ Κάστρο καί συζήτησις γιὰ τὴν τιμὴ, ποῦ θά δώσῃ ὁ Ἀγᾶς στοὺς ραγιᾶδες. Οἱ περισσότεροί βρίσκουν σωστὴ τὴν ἀπόφασί του.

—“Όσο πιὸ εὐχαριστημένοι εἶναι οἱ ραγιᾶδες, τόσο πιὸ πολὺ δουλεύουν, πρόσθεσε ὁ γέρο - μάγειρος τοῦ Ἀγᾶ. Τὰ τουρκόπουλα εἶναι καταχαρούμενα. “Ο ἱμάμης ὁμως τοῦ Μεγάλου τζαμιοῦ τοῦ Παρθενῶνος, καί ἕνας ἐπίσημος διαβατικός Δερβίσης ἔχουν ἄλλη γνώμη· ἀφοῦ ὁμως δὲν ἔχουν τὴ δύναμι νὰ ἀντιπράξουν στὴ μεγάλη τιμὴ, φεύγουν μουρμουρίζοντας τὴ γνώμη τους.

Τὸ μυστικὸ μόνον ὁ Ἀχμέτ τὸ γνωρίζει.

Εἶναι νύχτα βαθειά. “Όλοι κοιμοῦνται. Οἱ πυρπολητές ἔφυγαν καί οἱ τελευταῖοι. Νέκρα εἰς τὸν βράχον.

Σὲ λίγο μιὰ σκιά ζυγώνει στὰ πυροβόλα. Πηγαινοέρχεται. Φέρνει σφαῖρες, τίς βάζει στὰ κανόνια καί τίς σπρώχνει μὲ τὸ γεμιστήρι μὲ μεγάλη δύναμι καί λίγον κρότο. Γεμίζει καί τὴ λουμπάρδα μὲ τὴν πιὸ μεγάλη μπόμπα καί ξαπλώνεται στὰ μάρμαρα κουρασμένος.

Μιὰ μεγάλη ἀστραπὴ φωτίζει τὸν κατὰμαυρο οὐρανὸ καί φανερώνει τὴν ἄγρια τοῦ Ἀχμέτ ὄψι, ἐνῶ μακριὰ στὰ πρόσβορρα, ἐπάνω ἀπ’ τὸ φρούριο τοῦ Θρασύβουλου, κεραυνὸς αὐλακώνει τὸ στερέωμα. “Ο Ἀχμέτ φεύγει σὲ λίγο καί αὐτός. “Η δουλεία του τελείωσε.

Εἶναι μεσάνυχτα. “Ολίγη ὥρα περνᾷ καί βροντὲς τραντάζουν τὸ ἔδαφος. “Ερχεται σὰν ἐλαφρὸς πρόσκοπος ἕνα ψυχρὸ ἀεράκι.

Καὶ ἀρχίζουν ὕστερα νὰ πέφτουν χονδρὲς ψυχάλες. Κουντεύει νὰ ξημερώσῃ, ἀλλὰ τὸ σκοτάδι εἶναι ἀκόμη βαθύ.

Δ'.

Ὁ κακότυχος καὶ ἀπονήρευτος ξωτάρης ἔχοντας πάντα δίπλα του καὶ ἓναν ἄνθρωπο τοῦ Κάστρου, ἀρματωμένο σὰν ἀστακό, ἔκαμε, ὅ,τι τοῦ εἶπε ὁ 'Αγᾶς.

Ὁ φρόνιμος Μητροπολίτης ὅμως, ὁ 'Ανθιμος, ἀφοῦ ἄκουσε καὶ τὴ γνώμη τῶν Δημογερόντων, ἤϋρε ἓνα μεσιανὸ δρόμο: Νὰ μὴ γίνῃ δηλαδὴ μονοκκλησιά, ἀλλὰ νὰ λειτουργήσουν μόνο ὅλοι οἱ 'Αἱ - Δημήτρηδες· ὁ Κατηφόρης, ὁ Νέος, τὸ Παρεκκλήσι κ.ἄ.

Θαμποφέγγει. Μὲ ὅλη τὴν κακοκαιρία κάμποσοι φαίνονται κατὰ τὸν ἀνήφορο, ποὺ πηγαίνουν νὰ προσκυνήσουν. Ἀρχίζουν νὰ κοκκινίζουν τὰ κόκκινα σκουφώματα τῶν ἐργατικῶν καὶ κάπου - κάπου καὶ κανένα σκιάδι ἄρχοντα. Δὲν εἶναι ὅμως οἱ πανηγυριῶτες τόσοι, ὅσους τοὺς ἤθελε ὁ Γιουσούφ.

Ἡ λειτουργία ἄρχισε· ἡ βροχὴ πέφτει μὲ τὸ ἀσκή.

— Μᾶς τὰ χάλασε ἡ βροχὴ ! ὠρύεται ὁ 'Αγᾶς μέσα στοῦ ὑπνοδωμάτιό του καὶ στριφογυρίζει σὰ λιοντάρι στὴν καλύβα του.

Οἱ βροντὲς εἶναι ἀδιάκοπες τώρα. Ὁ 'Αγᾶς ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ. Ρίχνει μιὰ γούνα ἐπάνω του, περνᾷ βιαστικὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο δωμάτιο, ποὺ εἶναι μαζεμένη ὅλη του ἡ οἰκογένεια, χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξι, ἀνεβαίνει σὲ ἓνα φεγγίτη, ποὺ βλέπει κατὰ τὰ πυροβόλα.

Τὸ χαλάζι τὸν χτυπᾷ στοῦ πρόσωπο. Ὁ ἄνεμος τὸν ἐκνευρίζει. Εἶναι νὰ σκάσῃ.

— Τὴν πάθαμε, 'Αγᾶ ! Τοῦ φωνάζει ἀπὸ κάτω ὁ 'Αχμέτ. Ὁ καιρὸς θὰ σηκώσῃ κι ἐμᾶς καὶ τὰ κανόνια μας. Λίγοι ραγιᾶδες πέρασαν. Ὁ τόπος εἶναι ἔρημος. Μόλις ποῦ καὶ ποῦ φαίνεται ἀπὸ κανένας. Νὰ ἄλλοι δυό, τρεῖς ἀκόμη πηγαίνουν.

— Τί κάνει αὐτὸς ἐκεῖ ;... 'Α, κουνάει ἓνα κόκκινο πανί !

— 'Αχ ! βογγᾷ ὁ 'Αγᾶς. Ὁ παπᾶς βιάζεται· θὰ ψάλλῃ τώρα τὸ τροπάρι τοῦ 'Αγίου. Γι' αὐτὸ ὁ ξωτάρης κουνάει τὸ κόκκινο πανί, καθὼς τὸν πρόσταξα. Σὲ λίγο θὰ τελειώσῃ ἡ λειτουργία !... Γρήγορα, λοιπόν, 'Αχμέτ. Γύρισε ὅλα τὰ κανόνια κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἐπάνω καὶ φωτιά ! Πέτρα στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ ! Νὰ μὴ φανῇ

πιά ούτε ή θέσι, πού ήταν ή έκκλησία. Σέ θέλω, Άχμέτ, σέ θέλω !... Φωτιά !...

Σά δαιμονισμένος ό άρχιπυροβολητής τριγυρίζει τά πυροβόλα, τά κουνει δεξιά, άριστερά, σκύβει , σηκώνεται, ξανασκύβει, ξανασηκώνεται, ώς πού τά βάζει στο σημάδι. Δυνατή βροχή έπιασε τώρα. 'Ο Άχμέτ ζυγώνει άναμμένο τó άλειμματοκέρι πρώτα στην λουμπάρδα...

Τήν ίδια στιγμή όμως, έπάνω άπό τó κεφάλι του, χύνεται άπό τόν ούρανό φωτιά. Κρότος φοβερός και ξερός, κρότος άγριος... "Όλη ή Άκρόπολις σείεται... Κεραυνός πέφτει στα Προπύλαια, έπάνω στην πυριτιδαποθήκη. Καταστροφή και θάνατος !

"Αν είναι ό Άχμέτ καλός σημαδευτής, είναι ό ούρανος καλύτερος. 'Η καταστροφή είναι φοβερή. Οί περιηγητές γράφουν γι' αυτή μέ φρίκη και θαυμασμό !... Ήταν μιá φορά κάποιος φρούραρχος Γιουσούφ. Είχε μάννα, είχε τέσσερες γυναίκες, είχε δυό γιουούς, είχε και μιá κόρη όρφανή· ούτε σημάδι δέ βρέθηκε άπό όλους αυτούς.

Ήταν μιá φορά ένας άρχιπυροβολητής Άχμέτ. Χάθηκε κι αυτός...

Τά πυροβόλα σκορπίστηκαν, ή λουμπάρδα έγινε κομμάτια. Πέτρες και χώμα και άνθρωποι έγιναν ένα.

Ή 26η Όκτωβρίου 1658 έμεινε πιá ιστορική.

Οί Καστριώτες κατατρομαγμένοι μαζεύονται στόν τόπο τής καταστροφής. Οί χριστιανοί σταυροκοπούμενοι πετιοϋνται όλοι έξω άπό τó έκκλησάκι τ' "Αϊ - Δημήτρη και μόνο ό παπάς μένει νά τελειώση τή λειτουργία.

'Η βροχή ύστερα άπό τήν καταστροφή έπαυσε. 'Ο ούρανος καθάρισε. Σάν νά μήν έγινε τίποτε ! Τό θαύμα και ποιός δέν τó έμαθε !

'Ο "Αϊ - Δημήτρης πήρε μέ τó δίκιο του τó παρανόμι, πού τού έπρεπε, και ίσαμε τώρα λέγεται Λουμπαρδιάρης - βομβαρδιστής.

Δυστυχισμένα Προπύλαια !...

« Τό 'Ελληνικό Διήγημα »

Δημ. Καμπούρογλου

15. ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟΒΡΑΔΟ

Γλυκεῖα ἔναι ἀπόψε ἡ βραδιά κι ἡ φύσις ἡσυχάζει.
Κανένα ἤχο δὲν ἀκοῦς, μηδὲ βοσκοῦ φλογέρα,

μηδὲ κελάδημα πουλιοῦ ἡ βέλασμα προβάτου,
μηδὲ στὰ φύλλα δὲν ἀκοῦς τὸ χάϊδεμα τοῦ ἀγέρα.

Ἀπανεμιὰ καὶ σιωπὴ βαθεῖα... Νά ! — τί καμπάνα
ἤχολογεῖ ἀπὸ μακριὰ στὸν ἡσυχο ἀέρα;

Μήπως γιὰ θάνατο κτυπᾷ ἡ γιὰ χαρὰ σημαίνει ;
Ἀπόψε Σαββατόβραδο κι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίᾳ

σημαίνει γιὰ τὴν αὐριανὴ ἡμέρα ἡ καμπάνα.
Ὡ χωρικοί, σπογγίσατε ἀπὸ τὸ μέτωπό σας

τὸν ἴδρωτα, ποὺ ἁγίασεν ἐξ ἡμερῶν σας κόπος.
Αὔριον εἶναι Κυριακὴ, χαρᾶς κι ἀγάπης μέρα !

Εὐτυχισμένοι χωρικοί, πλαγιάστε, κοιμηθῆτε
καὶ θάλθουν ὄνειρα γλυκὰ στὸν ἡσυχό σας ὕπνο·

καὶ αὔριο πρωὶ - πρωὶ καλόκαρδοι, ἀθῶοι,
μὲ τὴ γυναῖκα στὸ πλευρό, τὸ τέκνο στὴν ἀγκάλη,

πηγαίνεται στὴν Ἐκκλησίᾳ γιὰ νὰ λειτουργηθῆτε.

.....

« Ὁρhσκευτικὴ Ἀνθολογία »

Δημήτριος Βικέλας

16. ΣΙΜΩΝ ΠΕΤΡΟΣ

Χαράματα. Βαριὰ κοιμᾶται ἡ Ρώμη
μὲ τ' ὄνειρο τῆς πυρκαγιᾶς στὰ μάτια.
Στάχτη οἱ ναοὶ καὶ στάχτη τὰ παλάτια.
μ' αἵματα χριστιανῶν βαμμένοι οἱ δρόμοι.

Μιά κουστωδία, με δόρατα ώπλισμένη
φέρνουν τόν Πέτρο, σπρώχνοντάς τον όλοι
στοῦ μαρτυρίου τόν τόπο, έξω άπ' τήν πόλι.
Έκεῖ ό σταυρός στημένος τόν προσμένει.

Σκυφτός, χλωμός εκείνος, με τά χέρια
πιστάγκωνα δεμένα, άργά βαδίζει
στή νέα ζωή. Ή άνατολή ροδίζει,
σβηοῦν τά στερνά ξαγρυπνισμένα άστέρια.

Τώρα δειλά - δειλά χαράζ' ή ήμέρα,
πάχνη θολή σηκώνεται άπ' τά βύθη
του ποταμοῦ, καί τής αύγῆς τ' όρνίθι,
τό τρίτο όρνίθι, άκούγεται άπό πέρα.

Στήν άγωνία του σταυρικοῦ θανάτου
τ' άκούει ό Πέτρος καί θυμάται πάλι
μιάν νύχταν άλησμόνητη, μιάν άλλη
νύχτα, τή νύχτα εκείνη του Πιλάτου.

Τότε είχε κλάψει, τώρα στή θλιμμένη
τήν όψι του ή χαρά γλυκοχαράζει,
καί στρέφοντας ψηλά τά μάτια, κράζει :
— «Βλέπεις ; δέν σ' άπαρνιέμαι !» Καί πεθαίνει...

Ίωάννης Πολέμης

17. ΑΙ ΔΥΟ ΔΕΗΣΕΙΣ

Τό κατωτέρω συμβάν αναφέρεται εις τόν Έλληνοβουλγαρικόν
πόλεμον του 1913, ότε αἱ ήρωϊκά Έλληνικαί φάλαγγες ήλευθέρω-
νόν τήν Άνατολικήν Μακεδονίαν.

Ό λόχος έκίνησε βουβός πρός τό πλάτωμα, που τό έπλαισίωvεν
ό ψίθυρος τών δρυών, καί έστάθη εις τήν έλαφροκύμαντην πρασινάδα
τής χλόης. Εις τό πλάγι του παρετάχθησαν οἱ λοιποἱ λόχοι του
Τάγματος. Καί όταν συνεκεντρώθησαν οἱ λόχοι όλων τών ταγμάτων
του συντάγματος, έσχηματίσθησαν τρεῖς πλευραὶ μεγάλου τετρα-
γώνου.

Στὴ μέση τοῦ τετραγώνου ἐστέκετο σοβαρὸς καὶ σκεπτικὸς ὁ Διοικητής. Γύρῳ του, ἀμίλητοι οἱ ταγματάρχαι, ὁ ὑπασπιστής του, ὁ γιατρός.

Ὁ παπᾶς ἐπροχώρησε τότε εἰς τὸ μέσον. Δεξιὰ καὶ ἀριστερά του ἐστάθησαν δύο στρατιῶται, οἱ ψάλται τῶν ὑπαιθρίων ἱερο-τελεστιῶν. Ἐξεδίπλωσεν ἄργά τὸ πετραχήλι του καὶ τὸ ἐπέρασεν εἰς τὸν λαιμόν του. Ἐβγάλε τὸν κοῦκον μὲ τὸ μαῦρο καταυχένιον * καὶ μὲ τὸ δεξί του χέρι ἀπόλυσε τὰ μαλλιά εἰς τοὺς ὤμους. Ἐπειτα ἐκοίταξε γιὰ μιὰ στιγμή κατὰ τὴν ἀνατολὴν τὸν οὐρανόν, πέρα ἀπὸ τοὺς κλώνους τῶν βαλανιδιῶν καὶ γυρίζοντας τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ζωντανὸ τετράγωνον, ποὺ ἀνάσαινε βαθιὰ σὲ μιὰν ἀπόλυτη σιωπῇ, εἶπε:

— Προσοχή, παιδιά ! Θὰ κάμουμε μιὰ προσευχή στὸ Θεὸ γιὰ τὰ ὅπλα μας κι ἄλλη μιὰ γιὰ τὴν ἀνάπαυσι τῶν ψυχῶν ἐκείνων, ποὺ ἔπεσαν ἕως τώρα. Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χρυσοστολισμένες ἐκκλησίες, γιὰ ν' ἀκούσῃ τὴν δέσιν μας. «Καρδίαν καθαρὰν» θέλει ὁ Κύριος· αὕτῃ εἶναι ἡ ὠραιότερη ἐκκλησία στὰ μάτια τοῦ Δημιουργοῦ μας. Συλλογισθῆτε, ὅτι ἡ Πατρίδα μας μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴ νὰ μᾶς ἐμπιστευθῇ τὰ ὅπλα της, γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσωμε. Μὲ τὸν Θεόν, ποὺ μᾶς παραστέκει, θὰ κάμωμεν ὅλοι, ὅ,τι μποροῦμε.

Προσοχή λοιπόν. Βγάλτε τὰ πηλήκιά σας !

Μιὰ γενικὴ κίνησις χειρῶν καὶ τὰ κεφάλια τῶν πολεμιστῶν ἔγειραν ἀκάλυπτα μῖπροστά στὴν ἄφραστην * ἱερότητα τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἔγερναν τὰ ἡλιοκαμένα μέτωπα εὐλαβητικά, τὰ μέτωπα, ποὺ ἀντίκρυζαν ξάστερα καὶ περήφανα στὶς μάχες τὸν θάνατον.

Ὁ παπᾶς ἐσταυροκοπήθη καὶ τὸν ἐμιμήθη ὁ Διοικητής καὶ ὅλο τὸ σύνταγμα.

Ἐνὰ πουλὶ ἐκελαδοῦσε μακριὰ, μέσα στὸ δάσος. Ἀπὸ μακρύτερα ἔφθανε ξεψυχισμένη ἡ ἀπήχησις τοῦ μυκηθμοῦ κάποιου βωδιοῦ, ποὺ θὰ ἔβροσκε στὰ ἡλιοφώτιστα λειβάδια, πρὸς τὸ χωριό. Λαμπρόχρωμες πεταλοῦδες ἐπετοῦσαν ἀπὸ θάμνο σὲ θάμνο.

Ὁ παπᾶς ἀπήγγειλε τώρα ἡρεμα καὶ μ' εὐλάβεια ἐκστατικὴν τὴς προσευχῆς, ποὺ χίλιες φορές εἶχαν ἀκούσει οἱ στρατιῶτες.

«Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς... ».

Ἀλλ' ἔπαιρναν τώρα οἱ προσευχῆς αὐτὲς μιὰ ἐξαιρετικὴ σημασία, σὰν νὰ τὴς ἀκούαν πρώτη φορά· κι ἦταν ἰσχυρὸ καὶ ἀνέκφραστο

τὸ καταστάλαγμα τῶν στὶς διάπλατες καρδιές τῶν μαχητῶν, ποὺ αὐριο θὰ ἐτρικυμίζοντο ξανὰ ἀπὸ τὸ κάλεσμα τῆς Νίκης, στὸν ἀνεμοστρόβιλο τῶν ἐφόδων...

«Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου...», ἔψελναν τώρα μελωδικὰ οἱ δύο στρατιῶτες, ποὺ ἐπαράστεκαν τὸν παπᾶ. Ὁ Διοικητὴς ἐσήκωσε τὸ μέτωπο καὶ μ' ἓνα ἑλαφρὸ γενικὸ κίνημα οἱ στρατιῶτες ἔκαμαν τὸ ἴδιο· γιατί ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου ἐνοιωθε, πῶς ἦταν ἄξιος τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ του.

«... Νίκας τοῖς εὐσεβέσι...»

Ἀστράφτουν τὰ μάτια σὲ βουβὴν εὐγλωττίαν. Τρεῖς φορές βαφτισμένο στὸ ἅγιασμα τῆς πίστεως καὶ τῆς παντοδύναμης θελήσεως λαμποκοπᾷ σὲ κάθε ματιὰ τὸ ἀτσάλι τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ἐνδόμυχης ὑποσχέσεως.

Ἐπειτα, ἐνῶ μόνον τὸ ψιθύρισμα τοῦ δάσους ἀπλώνεται ἀπαλὰ κάτω ἀπὸ τὸν ἀνέφελον, ὀλογάλανον οὐρανόν, ὑψώνεται ἡ ὑποβλητική μελωδία τῶν ἐπιμνημοσύνων ψαλμωδιῶν :

«... καὶ κατὰταξον αὐτοὺς ἐν Παραδείσῳ, ὅπου χοροὶ τῶν Ἀγίων, Κύριε, καὶ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάπασις».

Ἀσυναίσθητα τὰ μέτωπα ὑψώνονται πρὸς τὸν οὐρανόν. Οἱ φυσιογνωμίες φωτίζονται, ὥσάν ἀπὸ τὸ ὄραμα τῆς μακαριότητος τῶν ἀγαπημένων, ποὺ ἐκάλεσεν ὁ Ἄγγελος τοῦ Πολέμου στὴν αἰωνιότητα τῆς ἑλληνικῆς ἀναμνήσεως. Ἐνας στρατιώτης μ' ἔντονα χαρακτηριστικά, μέτωπο δυνατὸ καὶ πλούσια μαῦρα μαλλιά, ποὺ τὰ ἡλιοκαμένα του μάγουλα μόλις σκιάζει τῆς «ἐρατεινῆς * ἡβης του» ἡ ἄβρὰ ἄνθησις, στηλώνει τὴ σοβαρὴ του ματιὰ στὴν κορυφὴ ἑνὸς δένδρου, ποὺ ἀργολικνίζεται * στὸ πέρασμα τῆς αὔρας. Ἐνας ἄλλος, μὲ γένεια πυκνά, μὲ τὴν ἀπλοϊκὴν ἑκφρασιν τῶν νησιωτῶν τοῦ Αἰγαίου, ποὺ λάμπει ἀπὸ τιμίαν ἐγκαρδιότητα, ἔχει τὰ μάτια του καρφωμένα στὸν παπᾶ σὲ μιὰ βαθυτάτην ὄνειροπόλησιν. Μερικοὶ σταυροκοποῦνται μὲ συγκινητικὴ ταπεινοφροσύνη. Ἐνας ταγματάρχης εἰς στάσιν προσοχῆς, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα, εἶχεν τὴν ἑκφρασιν βαθεῖας περισυλλογῆς * στὸ αὐστηρὸ πρόσωπό του.

«Αἰωνία ἡ μνήμη...» ψάλλουν οἱ δύο στρατιῶτες μαζί μὲ τὸν παπᾶ. «Αἰωνία τῶν ἡ μνήμη», ἐπαναλαμβάνει μὲ μιὰ βαθύφωνη βοή τὸ σύνταγμα καὶ μὲ τὰ μέτωπα χαμηλωμένα ὅλοι σταυροκοποῦνται.

Ὁ παπᾶς ἀνασηκώνει τὰ μαλλιά του καὶ τὰ κρύβει μέσα στὸν κοῦκόν του. Ὁ Διοικητὴς κάτι τοῦ ψιθυρίζει.

— Παιδιά ! λέγει ὁ παπᾶς, μπορεῖ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς σας, ποὺ σκοτώθηκαν, νὰ σᾶς εἶχε πικράνει μὲ κανένα του λόγο βαρὺ ἐπάνω στὸ ζῆλό του, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ καλύτερα τὴν ὑπηρεσίαν του· νὰ εἴσαστε βέβαιοι, ὅτι θὰ τὸ ἔκαμε χωρὶς κακία. Παιδιά, μὲ τὴν καρδιά σας καθαρὴ καὶ μὲ χεῖλη ἀληθινὰ σχωρέστε τοὺς !

— Θεὸς σχωρέσ' τοὺς ! ἀντήχησε σὰν ψίθυρος ὁλόθερμος καὶ σιγανὸς καὶ πολλὰ βλέφαρα, ποὺ ποτὲ δὲν ἐταπεινώθηκαν στὸ ἀντίκρουσμα τοῦ θανάτου, ἔγειραν βαριά ἀπὸ κάτι, ποὺ τὰ ἔκαιγε.

Ἐπειτα ὁ παπᾶς ἔβγαλε τὸ πετραχήλι του.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπροχώρησαν μὲ τὸν Διοικητὴν κατὰ τὴν σκηνὴν του. Οἱ λόχοι ἐπέστρεψαν ἀμίλητοι στ' ἀντίσκηνα των. Μιὰ ἱερότης ἐμοσχοβολοῦσε στὸν ἀέρα. Ἐνα αἶσθημα βαθὺ καὶ δυνατὸ καὶ ἀνέκφραστο ἐσυγχώνευε τὶς ψυχὲς σὲ μιὰ καὶ μόνη καὶ κάθε καρδιά ἄκουε μέσα της τοὺς δυνατοὺς παλμοὺς ὅλων τῶν ἄλλων.

« Πόλεμος Ἑλλάδος - Βουλγαρίας »

Νικ. Καρβούνης

18. Η ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἔχουν περάσει τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακή. Οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι μαζεμένοι στὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐπάνω στὸ ὑπερῷο, ποὺ ἔγινε ὁ Μυστικὸς Δείπνος. Εἶναι γεμᾶτοι λύπη κι ἀπογοήτευσι γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Δασκάλου κι ἐτοιμάζονται, μόλις περάσῃ ἡ μπόρα τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ, νὰ ξαναχυρίσουν στὰ δίχτυα καὶ τὶς ἀκροθαλασσιὲς τῆς Τιβεριάδος.

Μὰ δὲν εἶχαν τὶς ἴδιες σκέψεις καὶ οἱ ἅγιες γυναῖκες, ποὺ ἀγαποῦσαν τὸ Χριστό. Δὲν ἔβαλαν βέβαια μὲ τὸ νοῦ τους, πὼς θ' ἀναστηθῇ, οὔτε τὶς ἐνοίαζε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Στὶς δικές τους καρδιὲς ἦταν πιά Ἐκεῖνος βασιλιάς.

Τὸν ἀγαποῦσαν μ' ὅλη τὴ δύναμί τους. Γι' αὐτὸ εἶχαν προμηθευτῇ ἀποβραδὶς πολὺτιμα μύρα, γιὰ νάρθουν τὰ ξημερώματα στὸν Τάφο καὶ ν' ἀλείψουν μὲ μύρα καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἄχραντο Σῶμα τοῦ

Δασκάλου. Ήταν ακόμα νύχτα βαθείά, όταν όλες μαζί ξεκίνησαν για τὸ λόφο τοῦ Γολγοθᾶ.

Δὲν κατάλαβαν διόλου πότε ἀνέβηκαν τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο καὶ πότε ἔφθασαν στὸ Γολγοθᾶ· τόση ἦταν ἡ λαχτάρα τους. Τί τίς περίμενε ὁμως ἐκεῖ !... Ὁ Τάφος ἦταν ἀνοιχτὸς καὶ ἄδειος· οἱ στρατιῶτες ἦσαν φευγᾶτοι· κι ἐρημιὰ κι ἡσυχία ἦταν ἀπλωμένη παντοῦ. Δὲν μπορούσαν νὰ καταλάβουν τί συνέβη. Πῶς ἔλειπε τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου; Τὸ μετέφεραν ἄλλοῦ ; Καὶ ξέσπασαν σ' ἓνα κλάμμα !...

Ξαφνικά, ἐπάνω στὴν πλάκα τοῦ Τάφου βλέπουν καθισμένο ἓνα παλληκάρι, ποῦ ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο μέσα στὸ σκοτάδι καὶ τὰ φορέματά του ἦταν λευκὰ σὰν τὸ χιόνι. Τραβήχτηκαν τρομαγμένες.

— Μὴ φοβάστε, τοὺς λέει ὁ ἄγγελος μ' ὀλόγλυκη φωνή. Ποιὸν ζητᾶτε ; Τὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο, τὸ Σταυρωμένο ; Δὲν εἶναι ἐδῶ. Δὲ σᾶς τὸ εἶχε πεῖ ; Ἀναστήθηκε.

Οἱ ἀπλοϊκὲς γυναῖκες δὲν κατάλαβαν τίποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια. Ἔνοιωσαν μόνον μιὰ ἀνακούφισι στὴν καρδιά τους, ἔτσι σὰν δροσιὰ ἀπ' τὸν Οὐρανό.

Σαστισμένες πιὸ πολὺ τώρα, ἄρχισαν μὲ θρήνους νὰ γυρίζουν τὸ λόφο, σὰ νὰ ἤθελαν νὰ ψάξουν γιὰ νὰ βροῦν τὸ Χριστό. Ὅλα εἶναι ἀναστατωμένα ἐπάνω στὸ Γολγοθᾶ ἀπ' τὴν προχθεσινὴ ταραχή. Οἱ τρεῖς σταυροὶ εἶναι ἀκόμα ὑψωμένοι ἐπάνω στὸ λόφο. Στὶς πρῶτες ἀντιφεγγιὲς τῆς ἀνατολῆς μοιάζουν μὲ μαῦρες κολῶνες καὶ μόνο ὁ μεσαῖος Σταυρὸς ἔχει ἐπάνω του μιὰ φωτεινὴ δέσμη ἀπὸ λεπτὲς ἀκτῖνες.

Ζυγώνουν κοντά του, γονατίζουν εὐλαβικά, φιλοῦν μὲ σπαραγμὸ τὰ πηγμένα αἵματα καὶ θρηνοῦν ἀδιάκοπα, κρατῶντας στὰ χέρια τους τὰ βάζα μὲ τὰ πολύτιμα μύρα. Νόμιζαν, πῶς Τὸν ἔβλεπαν κρεμασμένον, πῶς ἄκουγαν τὰ παραπονετικὰ λόγια Του, πῶς αἰσθάνονταν τὴ δίψα του.

Μὰ πάλι ἐτρόμαξαν. Κάποιος ἄγνωστος πέρασε ἀπὸ ἐκεῖ, σὰν σκιὰ μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ στάθηκε κοντά τους.

— Χαίρετε ! τοὺς εἶπε μὲ γλυκεῖα φωνή, γεμάτη στοργή.

Κι ἀμέσως ρωτᾶει τὴ Μαγδαληνὴ, ποῦ ἔκλαιγε ἀπαρηγόρητα.

— Γυναῖκα, γιατί κλαῖς ; Ποιὸν ζητᾶς ;

Ἐκείνη σκέφθηκε, πῶς θὰ εἶναι ὁ κηπουρὸς τοῦ κήπου καὶ θὰ ξέρη αὐτὸς, ποῦ πῆγαν τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου. Πῆρε θάρρος, ζύ-

γωσε κοντά του, γονάτισε μπροστά του κι ἄρχισε μὲ θρήνο νὰ τὸν παρακαλῇ:

— Κύριε, ἂν σήκωσες ἐσὺ τὸ Σῶμά Του, πές μου, ποῦ τὸ ἔβαλες; Θέλω νὰ τὸ πάρω. Μὴ μοῦ ἀρνηθῇς αὐτὴ τῇ χάρι, κύριε. Ἦρθαμε μὲ λαχτάρα ν' ἀλείψουμε μὲ μύρα τὸ Σῶμα καὶ δὲ λογαριάσαμε τίποτε· οὔτε ποὺ ἦταν νύχτα ἀκόμα. "Αὐ σὺ Τὸν πῆγες σ' ἄλλον τάφο, κύριε, πές μας νὰ πᾶμε νὰ τὸν σηκώσουμε. Μὴ μᾶς ἀρνηθῇς, κύριε, αὐτὴ τῇ χάρι !...

Ὁ ξένος στάθηκε ἀμίλητος γιὰ λίγες στιγμές, κι ἔπειτα βγῆκε ἀπ' τὸ στόμα του μιὰ γνώριμη φωνή !

— Μαρία !...

— Δάσκαλέ μου ! φώναξε τρομαγμένη καὶ χαρούμενη ἡ μυροφόρα κι ἔπесαν ὅλες στὰ πόδια τοῦ Δασκάλου. Εἶχαν ἀξιωθῇ, πρῶτες αὐτὲς νὰ ἰδοῦν τὸ Χριστὸ μετὰ τὴν Ἀνάστασί Του.

Ἀλλὰ χαλάλι τους ! Μόνο αὐτὲς Τὸν εἶχαν νοιώσει βαθιά. Μόνο αὐτὲς δὲν ἔφυγαν οὔτε μιὰ στιγμή ἀπὸ κοντά Του τίς ὥρες τοῦ πόνου Του. Κι ἀξίζαν αὐτὲς πρῶτες νὰ ἰδοῦν καὶ τὴν Ἀνάστασί Του καὶ νὰ τῇ διαλαλήσουν στοὺς φοβισμένους Μαθητάς.

Τὸν ξαναεἶδαν λοιπὸν τὸν ἀγαπημένο Δάσκαλο καὶ ἀνακουφίστηκαν. Καὶ τώρα τί τις ἔνοιαζε κι ἂν ἔπειτα ἀπὸ ἓνα προδοτικὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα, Τὸν ἔπιασαν σὰν κακοῦργο ; Τί κι ἂν Τὸν ὠδήγησαν δέσμιος στὶς αὐλὲς τοῦ Ἀννα καὶ τοῦ Καϊάφα ; Τί κι ἂν Τὸν κατεδίκασαν σὲ θάνατο ; Τί κι ἂν Τὸν κάρφωσαν μὲ λύσσα ἐπάνω στὸ ξύλο ; Τί κι ἂν ἐπάνω σὲ ὀδυνηρὲς στιγμὲς φώναξε τὸ « τετέλεσται » κι ἔγειρε τὸ κεφάλι Του νεκρὸ ; Ἐκεῖνος τὴν τρίτην ἡμέραν ἀναστήθηκε ! Καὶ χιλιάδες στόματα προφέρουν σήμερα τίς δυὸ αὐτὲς λέξεις μ' ἀνατριχιασμένα κορμιὰ καὶ δακρυσμένα μάτια. Καμμιὰ χαρὰ στὸν κόσμον δὲν ὑπῆρξε τόσο μεγάλη. Χριστὸς ἀνέστη !

Ὁ μυρωμένος ἀνοξιότικος ζέφυρος σφυρίζει γλυκά. Τὰ καθάρια ρυάκια κελαρύζουν· τ' ἀνθισμένα κλαδιὰ τῶν δένδρων σκορπίζουν ὁμορφιὰ καὶ μύρα· τ' ἀηδόνια τραγουδοῦν ὀλόγλυκα· οἱ ἄνθρωποι σκιρτοῦν ἀπὸ χαρὰ κι' ὅλα μαζί ψάλλουν :

— Χριστὸς ἀνέστη !

Π. Φωστίνης, Μητροπολίτης Καρυστίας

19. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙ·Τ·ΚΟ ΠΑΣΧΑ

Έκείνο τὸ χρόνο — 1820 — τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Κολοκοτρώνης μαζί με τοὺς λίγους ἐμπίστους του στὸ πλάτωμα τοῦ ξωκκλησιοῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, στὴ Ζάκυνθο. Ἐκεῖ μπορούσε νὰ συγκεντρωθῇ περισσότερο στὸν ἑαυτό του καὶ στὶς σκέψεις του. Γιατὶ στὴν ἐκκλησιὰ ἐκείνη εἶχε ταφῇ ἡ ἀγαπημένη του γυναῖκα, γιατί στὴν ἐκκλησιὰ ἐκείνη ὁ παπᾶ - Ἀνθιμος Ἀργυρόπουλος τὸν εἶχε ὀρκίσει στὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία, γιατί ἀπὸ τὸ ρωμαντικὸ αὐτὸ τοπίο μπορούσε ν' ἀντικρύζῃ με μαράζι τὸν ἀπέναντι Μωριᾶ, τὴν ὠνειρευμένη πατρίδα του, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ ξαναῖδῃ ὅσο ὁ ξένος δυνάστης τὴν πατοῦσε.

Μόλις εἶχε περάσει ἓνας χρόνος ἀπὸ τὴν εὐλογημένη ἡμέρα, ποὺ ὁ Φιλικὸς Πάγκαλος εἶχεν ἔρθει στὴ Ζάκυνθο κι εἶχε ξεμυστηρευθῇ σὲ λίγους Ζακυνθινούς καὶ σὲ μερικοὺς Μωραίτες, ποὺ ζοῦσαν ἐκεῖ πρόσφυγες, περιμένοντας τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους, τὸ μυστήριο τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας με τὸν ἀόρατο ἀρχηγό, με τὴ ρωσικὴ βοήθεια, με τὶς χιμαιρικὲς ἐλπίδες. Κι ὅλοι οἱ πατριῶται εἶχαν ὀρκισθῇ καὶ περίμεναν τὴ φωνή, ποὺ θὰ τοὺς ἔκραζε νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν ἐλευθερίᾳ τῆς πατρίδος.

Ὁ Κολοκοτρώνης, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ βροντήσῃ τὸ καριοφίλι, γιατί εἶχε παλιούς λογαριασμούς με τοὺς δυνάστας, ποὺ τοῦ εἶχαν σκοτώσει τόσους ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του καὶ τὸν εἶχαν ἀναγκάσει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν τόπο του καὶ ν' ἀναγκασθῇ νὰ ζῇ στὴ Ζάκυνθο κάνοντας τὸ χασάπη. Ἀλλὰ χρόνια τώρα περίμενε, πολλὲς ὑποσχέσεις εἶχε ἀκούσει, καὶ τίποτε δὲν ἔβλεπε. Ὁ γαλανὸς οὐρανὸς τῆς Ζακύνθου, τὰ λουλούδια τοῦ ὠραίου νησιοῦ, ἡ γλυκεῖα καὶ γελαστὴ φύσις, ποὺ τὸν τριγύριζε, δὲν ἔφθανε νὰ τὸν κάμῃ εὐθυμο. Ξενιτεμένος ἦταν, μολοντί δὲν εἶχε κανένα παράπονο γιὰ τοὺς Ζακυνθινούς, ποὺ τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν καὶ γύρευαν με κάθε τρόπο νὰ τοῦ κάμουν ὅσο τὸ δυνατό λιγώτερο πικρὴ τὴν ξενιτειά.

Πολλὲς φορὲς εἶχε τραβήξῃ τὸν ἀνήφορο ἐκεῖνον κι εἶχε πᾶει στὴν ἔπαυλι τοῦ Στράνη, ὅπου περνοῦσε ἡσυχᾶ ὁ κόντε - Σολωμός. Στὸν ποιητὴ εὗρισκε ὁ πολεμιστὴς παρηγοριά, γιατί τοῦ μιλοῦσε με τὴ φαντασία του, με τὰ ὄνειρά του, με τοὺς πόθους του, ποὺ ἦσαν

καὶ δικοί του. Γιατὶ τοῦ ἔλεγε, πὼς δὲν μποροῦσε ν' ἀργήσῃ ἡ ἁγία ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ ὁ ἄξεστος Μωραΐτης ἄκουγε μὲ θαυμασμό τὸν ἄρχοντα ποιητὴ, ὁ πατριώτης τὸν πατριώτη, γιατί τοὺς ἔνωσε καὶ τοὺς ἐξίσωσε τὸ ὑψηλὸ αἶσθημα τοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμή παρηγορεῖτο.

"Ὅταν ὅμως ἔμενε μονάχος ὁ Κολοκοτρώνης, πάλι συννέφιαζε, πάλι κυριευόταν ἀπὸ πικρὴ μελαγχολία, γιατί ἔβλεπε νὰ περνᾷ ὁ καιρὸς ἄδικα κι οἱ ἐλπίδες του νὰ μένουν πάντα ὄνειρα. Γι' αὐτό, τὸ χρόνον ἐκεῖνον, τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ πικραμένος. Τὰ παιδιὰ του, οἱ φίλοι του ἐφρόντιζαν γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ἀρνιοῦ, ποὺ μοσχοβολοῦσε γυρίζοντας στὴν ξύλινη σούβλα. Πάνω στὸ χορτάρι εἶχε στρωθῇ τὸ τραπέζι πρόχειρο, ἀπλό, φτωχικό. Ἡ ὀλόξανθη Ζακυνθινὴ β ε ρ ν τ έ α ἐχρῦσιζε στὶς χιλιάρες μπουκάλες ἀραδιασμένες ἐκεῖ σιμά. "Ἐλεπε ὅμως κάτι πολῦτιμο — ἡ εὐθυμία — ποὺ κανένα κρασί δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ. Κι ὁ Κολοκοτρώνης ἔτρωγε μελαγχολικός, σιωπηλός, σὰν νὰ μὴ βρισκόταν πραγματικά ἐκεῖ. Ἦταν μακριά, ἐκεῖ ἀπέναντι, στὸ Μωριᾶ του, ποὺ ξαγνάντευε μὲ μαράζι καὶ νοσταλγία.

Ξάφνου ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους του φωνάζει χαρούμενος.

— Λοιπὸν τοῦ χρόνου θὰ κάμωμε Πάσχα στὸ Μωριᾶ ! Καλὰ μαντάτα ! Γιὰ κοιτᾷτε ἐδῶ !

Καὶ σήκωσε ψηλὰ γιὰ νὰ τοὺς δείξῃ τὴν πλάτη τ' ἀρνιοῦ.

— Νά το, ἐδῶ εἶναι γραμμένο ! Κοιτᾷτε !

Οἱ ἄρματωλοι καὶ οἱ κλέφτες πίστευαν στὴ μαγικὴ δύναμι τῆς πλάτης τοῦ ἀρνιοῦ. Ὑπῆρχαν μάλιστα καὶ μερικοὶ γέροι, ποὺμποροῦσαν νὰ διαβάσουν στὴν πλάτη αὐτῇ, σὰν σὲ ἀνοιχτὸ βιβλίον, τὸ μέλλον. Ἐνας ἀπὸ τοὺς γέρους λοιπὸν τῆς συντροφιάς τοῦ Κολοκοτρώνη διάβασε τὴν προφητικὴ πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ, κι εἶδε γραμμένο μέσα τὸ εὐτυχισμένο προμήνυμα, ποὺ μὲ τόση χαρὰ τοὺς ἀποκάλυψε.

"Ὅλοι τότε γελαστοί, εὐθυμοὶ, χαρωποὶ σήκωσαν τὰ ποτήρια των κι ἐφώνασαν :

— Ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί. Καλὴ πατρίδα τοῦ χρόνου !

Γνώριζαν, ὅτι ἡ εὐχὴ αὐτὴ ἐσήμαινε πόλεμον, ματοκύλισμα, θανατικό, κίνδυνον τῆς ζωῆς των, ποὺ τώρα περνοῦσε ἡσυχὰ κι

άμέριμνη. Άλλά δέν τούς έμελλε. Για τήν πατρίδα ήσαν έτοιμοι νά δώσουν καί τή ζωή των.

Κι όταν τò πασχαλινό τραπέζι τέλειωσε, ó Κολοκοτρώνης σηκώθηκε πρώτος, έκοψε ένα κλαδι από μιá φουντωτή δάφνη, πού ήταν εκεί κοντά, καί δείχνοντας μ' αύτή τò αντικρινό κάστρο Χλουμούτσι, στο Μωριά, τούς είπε μέ συγκίνησι, πού δέν κατώρθωνε νά κρύψει:

—'Ο Θεός νά δώσει, παιδιά, του χρόνου νά ψήσωμε τὰ πασχαλινά άρνια εκεί κάτω, πού μās καρτερούν τ' άδελφια μας για τήν έλευθερία !

Κι ένα δάκρυ κύλησε από τὰ μάτια του, πού τὰ σκέπαζαν πυκνά, κατάμαυρα φρύδια.

Καί ή ευχή γίνηκε πραγματικότητας. 'Ο Κολοκοτρώνης δέν άργησε νά μάθη τις έτοιμασίες για τήν Έπανάσταση. Οι Μωραίτες δέν έσηκωνοντο, αν δέν είχαν μαζί των τò πρωτοπαλλήκαρό των, τò Γέρο του Μωριά.

Τὰ πράγματα ήσαν πιá έτοιμα. Έπρεπε όμως νά φύγη, χωρίς νά δώσει ύποψία στην άγγλική άστυνομία τής Ζακύνθου, πού παρακολουθούσε τούς πατριώτες μέ σκοπό νά τούς έμποδίση, νά περάσουν στο Μωριά. Άλλά ó Κολοκοτρώνης κατώρθωσε νά τούς γελάση, προφασισθεις, ότι θα πήγαινε στα νησιά του Αιγαίου για έμπόριο.

Στάς 16 του Γενάρη του 1821 ó Κολοκοτρώνης κατώρθωσε νά φύγη μέ καίκι καί νά περάση στη Μάνη, όπου κρύφθηκε στο σπίτι του Μούρτζινου, έως τήν εύλογημένη ήμέρα, πού σηκώθηκαν πιá οι Έλληνες.

Τò Πάσχα του 1821 τò πέρασε πολύ διαφορετικά ó Κολοκοτρώνης. Δέν είχε πιá τήν ήσυχία του καταπράσινου μαγικού τοπίου τής Ζακύνθου, όπως τόν περασμένο χρόνο. Άλλά πατούσε τò άγαπημένο του χώμα, ήταν στο Μωριά του, καί μ' όλες τās στερήσεις, μ' όλους τούς κινδύνους, μ' όλες τις στενοχώριες, ó Κολοκοτρώνης τήν ήμέρα εκείνη ήταν χαρούμενος. Καί στο πασχαλινό του δείπνο θυμήθηκε τò σύντροφό του, πού στη Ζάκυνθο είχε διαβάσει στην πλάτη του άρνιου τήν εύτυχία, πού είχε γίνει πιá πραγματικότητας. Σήκωσε λοιπόν τò ποτήρι, όχι μέ δακρυσμένο μάτι, αλλά χαρούμενος, εύτυχισμένος κι έβροντοφώνασε !

— Χριστὸς ἀνέστη, παλληκάρια ! Ἡ Πατρίδα ἀνέστη !

— Ἀληθῶς ἀνέστη, ἀπάντησαν οἱ σύντροφοί του.

Κι ἐφιλήθησαν ὅλοι μὲ τὸν ἀδελφικὸ ἀσπασμὸ τοῦ Πάσχα, εὐτυχισμένοι, θαρρετοί, βέβαιοι γιὰ τὴ νίκη...

« Νεολαία »

Κώστας Καρυφύλας

20. Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομνηοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσᾶτο ὕστερο ἀστέρι,
σύγνεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἄργοφυσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' ἀγέρι,
ποῦ λές καὶ λέει μέσ' στῆς καρδιάς τὰ φύλλα:
« Γλυκειὰ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα ! »

Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμαστῆτε
μέσα στὶς ἐκκλησιᾶς τὶς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχθῆτε·
ἀνοίξατε ἀγκαλιᾶς εἰρηνοφόρες
ἐμπροστὰ στοὺς Ἀγίους, καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
πέστε Χ ρ ι σ τ ὸ ς ἀ ν έ σ τ η, ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι,
καὶ βρέφη ὥραϊα στὴν ἀγκαλιά οἱ μαννάδες,
γλυκόφωνα, κοιτῶντας τὶς ζωγραφι-
σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες.
Λάμπει τὸ ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
ἀπὸ τὸ φῶς, ποῦ χύνουνε οἱ λαμπάδες·
κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἀγιοκέρι,
ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

Διονύσιος Σολωμός

21. « Η ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ »

... Έπάνω εις τόν θαλασσόπληκτον βράχον, όπου τὰ κύματα φαίνονται νὰ τραγουδοῦν μυστηριῶδες νανούρισμα, ἐκεῖ ἄσπριζε ἀκόμη τότε τὸ παλαιὸν ἔρημο μοναστηράκι, προκῦπτον μέσα ἀπὸ τὴν βαθεῖαν χλόην, ἀνάμεσα εἰς τὰς πίτυς καὶ τὰς καστανέας, ὀλίγον ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ὠραίαν θαλασσίαν ἀγκάλην τοῦ Ἀσελήνου, όπου ἐβασίλευε γλυκά, σιγὰ ὃ ἥλιος, ὡς νὰ ἔκρυπτεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ χρυσᾶ καὶ στίλβοντα στολίδια τοῦ μέσα εἰς τὸν θησαυρὸν τοῦ.

Κι ὅταν ἡ μικρὴ καμπάνα ἐκάλει τοὺς ἀγροίκους βοσκοὺς τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν προσευχὴν — οἱ ὅποιοι δὲν ἐπήγαιναν, ἀλλ' ἔκαναν μακρόθεν ἓνα σταυρὸν — κι ἐδιάβαζεν ὃ πάτερ Ἐφραίμ, ὃ πνευματικός, τὸν ἑσπερινὸν μαζί με τὸν Μιχαῖαν, τὸν ὑποτακτικόν του, κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια ὃ γέρων ἕως τὴν βρύσχη, διὰ ν' ἀπολαύσῃ καὶ ἅπαξ ἀκόμη τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν τῆς μοναξιάς, μέσα εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχεν ὀνομάσει « γωνίαν τοῦ Παραδείσου ». Καὶ τῆς βρύσης τὸ μάρμαρον, τὸν κρουνὸν καὶ τὴν λεκάνην τὰ εἶχε φάγει τὸ νερόν. Καὶ μόλις ἤμποροῦσε νὰ διαβάσῃ τις, μισοσβησμένους τοὺς ἱαμβικοὺς στίχους, τοὺς ὁποίους εἶχε γράψει ποτὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς πηγῆς, ὃ διάσημος ἀσκητὴς Διονύσιος:

Χεῖρας, πρόσωπα καὶ πόδας νίπτων ἀβρῶς,
ὁμοῦ δὲ καὶ διαυγὲς νῦν ὕδωρ πίνων, τῆς
καλλιρρεῖθρου τῆσδε τῆς κρήνης, ξένη,
ψυχῆς τότε μνήσθητι Διονυσίου.

Καὶ ψηλὰ εἰς τὸ πλάγι, σιμὰ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ἴστατο ἀκόμη ὀρθὸς ὃ χιλιετὴς πεῦκος, ὅπου εἰς τοὺς κλάδους ἐπάνω, ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλώνας τοῦ, εἶχεν εὐρεθῇ ἓνα καιρὸν αἰωρουμένη ἡ λαμπρὰ εἰκὼν τῆς Παναγίας.

Ὁ πεῦκος ὁμοιάζει με ἄνθρωπον, ὅπου δὲν ἐκάρῃ τὴν κόμην εἰς ὄλην τοῦ τὴν ζωὴν. Ἀπὸ τριακοσίων χρόνων καὶ πλέον κανεὶς δὲν ἐξάμωσε νὰ κόψῃ φύλλον ἀπὸ τὸ γιγαντιαῖον δένδρον. Ὅλοι οἱ κωνίσκοι, οἱ καρποὶ τοῦ πεύκου, μυριάδες ἀναρίθμητοι, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐκρέμοντο ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλώνας τοῦ.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω εὐρέθῃ μίαν πρωίαν εἰς τὰ χίλια ἐξακόσια τόσα, ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας. Ἦτο ζωγραφισμένη ὡς προ-

τομή παιδίσκης, χωρίς νὰ ἔχη τὸν Χριστὸν βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας
της, καὶ διὰ τοῦτο ἐσχετίσθη μὲ τὰ εἰσόδια, ὅταν προσεφέρθη ὡς
« τριετίζουσα δάμαλις » εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ ναῖσκος τοῦ μι-
κροῦ ἀσκητηρίου ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων. Ἡ εὐρεθεῖσα
παραδόξως τότε εἰκὼν ἐφάνη εἰς τοὺς χριστιανούς, τοὺς τότε, ὡς νὰ
ἦτο κόρη εὐαίσθητος, ἣτις ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κάμη κούνια,
νὰ λικνισθῇ, αἰωρουμένη ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου. Καὶ διὰ τοῦτο
ὠνομάσθη « Παναγία Κουνιστριώτισσα ».

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

ΚΕΡΟΣ ΑΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΒΟ ΤΗΝ ΤΟΞΙΚΗΝ ΣΟΝΗ

1. ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι,
ποῦ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

2

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

3

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔ λ α π ά λ ι, νά σοῦ πῇ.

4

Ἀργεῖε νά ᾽λθῃ ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ ᾽σκίαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

5

Δυστυχής ! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νά λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντάς τα νά κλαῖς.

6

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπαι τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

κι ἔλεες : « πότε, ἅ ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἑρμιές ; »
Καὶ ἀποκρίνονται ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές.

8

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλαῖματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα Ἑλληνικό.

9

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά
νὰ γυρεῖς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

10

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχὴ·
δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεῖα τὲς κουρταλῇ.

11

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἀλλ' ἀνάσασιν καμμιὰ·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά !

12

Ἄλλοι, ὀϊμέ ! στὴ συμφορὰ σου
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
« σύρε νά ᾽βρῃς τὰ παιδιά σου,
σύρε », ἔλεγαν οἱ σκληροί.

13

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδᾶρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτᾶρι,
ποῦ τὴν δόξα σου ἐνθυμεῖ.

14

Ταπεινότητι σοῦ γέρνει
ἢ τρισάθλια κεφαλῇ,
σὰν πτωχοῦ, ποῦ θυροδέρνει
κι εἶναι βάρος του ἡ ζωή.

15

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὁρμή,
ποῦ ἀκατάπαυστα γυρεῖ
ἢ τῇ νίκη ἢ τῇ θανάτῳ.

16

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

« Ἀπαντα », ἐκδ. Α. Πολίτη, 1948, σ. 71 - 73.

Διονύσιος Σολωμός

2. Η ΔΟΞΑ

Δόξα στὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων,
παγκόσμιον φωτὸς πηγὴν,
δόξα στὰ ὅπλα ἡρώων νέων,
ποῦ λύτρωσαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μ' ἐκείνων τῇ χρυσῇ σοφίᾳ,
μὲ τούτων τὴν ἁγία ὁρμή,
νέαν ἃς πλάσωμεν ἱστορία
γεμάτη δόξᾳ καὶ τιμῇ.

Ἐχει στεφάνι ἡ Νίκη ἀκόμη
στὸ δέντρο τῆς τῷ ἱερό.
Ἀπάτητοι τῆς Δόξας δρόμοι
προσμένουν ἥρωα τολμηρό.

Ἐμπρός ! Στῶν ἔργων τὸν ἀγῶνα !
ἐκεῖ εἶν' ὁ πύρινος παλμός.
Ἐκεῖ τῆς νίκης ἡ κορώνη,
κι ἀθανασίας ἀσπασμός.

« Νέα Ἀνθολογία »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

3. Ο ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Δικαίως θαυμάζεται ὁ Ἀριστείδης περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον πολιτικὸν ἄνδρα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν διὰ τὴν σὺμφρονα διαγωγὴν του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολιτικοῦ του βίου.

Ὁ Ἀριστείδης παρευρεθεὶς καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐνδόξους κατὰ τῶν Περσῶν μάχας, ὄχι μόνον ἀνδρείως ἠγωνίσθη, ἀλλ' εἰς ἑκάστην ἐξ αὐτῶν ἔδωκε μεγάλα καὶ σωτήρια μαθήματα ἀρετῆς καὶ φιλοτιμίας.

Εἰς τὸν Μαραθῶνα μᾶς ἐδίδασκεν, ὅτι δὲν εἶναι ἐξευτελισμός, ἀλλὰ μάλιστα ἐντιμὸν εἰς ἡμᾶς καὶ σωτήριον εἰς τὴν πατρίδα, τὸ νὰ παραχωρῶμεν τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς ἐμπειροτέρους καὶ ἱκανωτέρους ἡμῶν.

Εἰς τὴν μάχην τῆς Σαλαμῖνος μᾶς ἐδίδασκεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος κάθε προσωπικὸν πάθος πρέπει προθύμως νὰ θυσιάζωμεν, κάθε ἔχθραν νὰ λησμονῶμεν καὶ καλὸν ἀντὶ κακοῦ ν' ἀποδίδωμεν, πᾶν δὲ προτέρημα καὶ πᾶσαν ὑπεροχὴν τοῦ ἐχθροῦ μας δημοσίως ν' ἀναγνωρίζωμεν.

Εἰς δὲ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, μᾶς ἐδίδασκεν, ὅτι εἶναι μαρρία τὸ νὰ ζητῶμεν τιμὴν ἀπὸ τὰς θέσεις, διότι αἱ θέσεις δὲν τιμοῦν τοὺς κατέχοντας αὐτάς, ἀλλ' ἡ ἱκανότης καὶ ἡ ἀρετὴ τιμοῦν τὰς θέσεις καὶ ὅτι, χωρὶς ἔνωσιν καὶ ὁμόνοιαν, κανέν μὲγα ἔργον δὲν κατορθώνεται διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅτε τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφῆκαν τὸν πτωχόν, ἀλλ' ἐνάρετον Ἀριστείδην, νὰ φυλάξῃ τοὺς αἰχμαλώτους Πέρσας καὶ τὰ πλουσιώτατα λάφυρα.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τόσης ἀφθονίας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χωρὶς οὐδεμίαν ἐπιτήρησιν, οὔτε αὐτὸς ἠθέλησε νὰ ἐγγίσῃ τίποτε ἀπὸ τὰ λάφυρα, οὔτε εἰς ἄλλον ἐπέτρεψε νὰ λάβῃ τίποτε ἀπὸ αὐτά. « Χρεωστοῦμεν » ἔλεγε πρὸς τοὺς συμπολίτας του « νὰ ὑπηρετῶμεν τὴν πατρίδα, ὄχι διὰ νὰ πλουτίσωμεν ἢ διὰ νὰ δοξασθῶμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰ πρὸς αὐτὴν ἱερὰ τοῦ πολίτου καθήκοντα, ἔστω καὶ χωρὶς πληρωμὴν, ἔστω καὶ χωρὶς δόξαν ».

Εἰς τὴν εὐγενῇ του ψυχὴν ἡ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πατρίδος ἐμηνείζε κάθε ἄλλο αἶσθημα, ἐπομένως καὶ τῶν χρημάτων τὴν ἀγάπην καὶ τῆς δόξης τὴν δίψαν.

Ἐὰν ὁ Ἀριστείδης καὶ οἱ πλείστοι τῶν συμπολιτῶν του δὲν ἦσαν

τοιοῦτοι, ἀλλὰ φιλοχρήματοι, τρυφηλοὶ καὶ πολυτελεῖς, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν δὲν ἤθελε σώσει τὴν Ἑλλάδα ἐκ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ἡ δὲ ἑλληνικὴ ἐλευθερία, τὰ φῶτα καὶ ὁ πολιτισμὸς ἤθελον ἐκλείψει ἕκτοτε διὰ παντός.

Ὁ Ξέρξης, ἀναχωρήσας ἐντροπιασμένος εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν στρατηγὸν τοῦ Μαρδόνιον, διὰ νὰ ὑποδουλώσῃ τοὺς ἐλευθέρους Ἕλληνας. Ὁ δὲ Μαρδόνιος νομίζων ὅτι εὐκολώτερον ἦτο νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτοὺς διὰ τοῦ χρυσοῦ παρὰ διὰ τῶν ὀπλων, ἀπέστειλε πρέσβυν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι τότε δυστυχεῖς, πένητες καὶ ἄστεγοι εἶχον ἐπανελθεῖ εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος τοῦ Ξέρξου εἶχον ἐρημώσει καὶ καταστρέψει.

Ὁ πρέσβυς τοῦ Μαρδονίου ἐπρότεινε λοιπὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὰ ἑξῆς: Ὁ Μαρδόνιος εἶναι ἕτοιμος ν' ἀνιδρύσῃ δι' ἐξόδων τοῦ ὅλας τὰς κατακαείσας οἰκίας σας καὶ τοὺς καταστραφέντας ναοὺς, νὰ σᾶς χορηγήσῃ δὲ ἄφθονα χρήματα καὶ νὰ σᾶς κάμῃ κυρίους τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἔὰν ἐδέχεσθε νὰ καταθέσῃτε τὰ ὄπλα σας.

Οἱ Σπαρτιάται, γνωρίζοντες τὴν ἄκραν πτωχείαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταντήσῃ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν ἀγρῶν των, ἐφοβήθησαν, μήπως εἰς τὴν ἀπελπισίαν των παραδεχθοῦν τὰς χρηματικὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου. Δι' αὐτὸ ἔστειλαν συγχρόνως πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρεκάλουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀπορρίψουν τὰς περσικὰς προτάσεις καὶ νὰ ἐξακολουθήσουν ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Τότε ὁ Ἀριστείδης, ἐκφράζων καὶ τὰ ἰδικά του καὶ τῶν συμπολιτῶν του τὰ αἰσθήματα, ἔδωκε τὴν ὠραίαν ἐκείνην καὶ ἀξιοθαύμαστον ἀπάντησιν, ἡ ὁποία καὶ μόνη ἦτο ἱκανὴ ν' ἀπαθανατίσῃ τὸ ὄνομα του. Ἰδοὺ ἡ ἀπάντησις τοῦ πτωχοῦ Ἀριστείδου.

« Συγχωροῦμεν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ νομίζουν, ὅτι τὰ πάντα δύνανται νὰ ἐξαγορασθοῦν μὲ τὰ χρήματα, διότι αὐτοὶ οὐδὲν πολυτιμότερον τοῦ χρυσοῦ γνωρίζουν. Ἀλλ' ἀγανακτοῦμεν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὁποῖοι, ἀποβλέποντες εἰς τὴν πτωχείαν καὶ δυστυχίαν μας, λησμονοῦν τὴν ἑλληνικὴν ἀρετὴν καὶ φιλοτιμίαν μας. Ἄς πληροφορηθοῦν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅτι οὔτε δι' ὅλον τὸ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐντὸς αὐτῆς χρυσίον ἤθελαν ποτὲ πωλήσῃ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἄς μάθῃ δὲ καὶ ὁ Μαρδόνιος, ὅτι μόνον, ὅταν

ὁ ἥλιος παύσῃ τὸν δρόμον του, θέλομεν παύσει καὶ ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας ».

Μετὰ τὴν γενναίαν ταύτην ἀπάντησιν, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν ἐγίνεν, ὁ Μαρδόνιος κατεστράφη καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐσώθη.

«Ὁ Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

4. ΣΑΛΑΜΙΝΑ

1

Σαλαμίνα, νησί πολυδόξαστο !
ποῦ ὁ ὁμορφότερος κόλπος θωπεύει
τὰ λευκά σου ἀκρογιάλια κι ὡς μάγουλα
ντροπαλῆς κοκκινίζουν παρθένας,

2

τὰ νερά σου τὸ θαῦμα τὸ ἀσύγκριτο
τῶν αἰώνων κρατᾶνε βαθιά τους,
καὶ ρυθμοὶ μακρυαντίλαλοι οἱ φλοῖσβοί τους
νικητῆριους παιᾶνες ἀρμόζουν.

3

Τῆς Εὐρώπης ἐσὺ ἄφταστο Τρόπαιο
κι ἐσὺ τάφος ὑγρὸς τῆς Ἀσίας,
οἱ γενιὲς ποῦ διαβαίνουνε θὰ ῥχωνται
σὰν σ' αἰθέριο ναὸ καὶ γαλάζιο,

4

νὰ προσφέρουν λατρείας ἀφιερῶματα
στὴν ψυχὴ τῆς Ἑλλάδας τὴν ἴδια,
ποῦ θεὰ ἀναδυομένη, στὰ κύματα
τὰ γλαυκά σου ἀφρολούζεται αἰώνια.

«Ἀπολλώνιον Ἄσμα », 1919

Σωτήρης Σκίπης

5. Η ΑΡΓΕΙΑ ΤΕΛΕΣΙΛΛΑ

Ἡ Τελέσιλλα, λυρική ποιήτρια ἀπὸ τὸ Ἄργος, εἶχε καρδίαν εὐαίσθητον, ἐξευγενισθεῖσαν μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μάθησιν. Ἐχουσα δὲ καρδίαν, ἡγάπα θερμῶς τὴν πατρίδα της.

Ὅθεν, ὅτε οἱ Ἀργεῖοι εἶχον πόλεμον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ Τελέσιλλα κατῴρθωσε νὰ σχηματίσῃ τάγμα ἐξ Ἀργείων γυναικῶν καὶ ἀφοῦ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ, συνηγωνίσθη ἀνδρείως μετὰ τῶν συμπολιτῶν της, ἐξάπτουσα τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν γενναιότητά των διὰ τῆς ποιητικῆς της λύρας καὶ διὰ τοῦ ἰδίου της παραδειγματος.

Τοιουτοτρόπως οἱ Σπαρτιαῖται ἐνίκηθησαν καὶ εἰς τὴν Τελέσιλλαν προσεφέρθη ὁ στέφανος τῆς νίκης. Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἀνήγειραν οἱ Ἀργεῖοι τὸ ἄγαλμα τῆς ἡρώιδος, φέρον ἐμβλήματα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ἡρωικῆς φιλοπατρίας.

Ὅρθότατα ἔλεγεν ὁ σοφὸς Σόλων, ὅτι ἐκεῖναι αἱ πόλεις εὐδαιμονοῦν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ μὲν ἀγαθοὶ τιμῶνται, οἱ δὲ κακοὶ τιμωροῦνται. Ἐνόσω οἱ Ἕλληνες ἐτίμων τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φιλοπατρίαν, ἀπαθανατίζοντες μὲ εἰκόνας καὶ ἀνδριάντας τὰς Τελεσίλλας καὶ τοὺς ἄλλους εὐεργέτας τῆς πατρίδος, ἡ Ἑλλὰς ἠτύχει καὶ ἐδοξάζετο. Παρήκμασε δὲ καὶ κατεστράφη, ὅτε οἱ μὲν μοχθηροὶ καὶ διεφθαρμένοι, οἱ ἄμαθεῖς καὶ οἱ ἄρπαγες Κλέωνες καὶ Δημάδαι ἐτιμήθησαν, οἱ δὲ ἐνάρετοι Σωκράται καὶ Φωκίωνες ἔπιναν εἰς τὸ δεσμωτήριον τὸ κῶνειον.

«Ὁ Γερσυχθης »

Λέων Μελάς

6. Ο Λ Υ Μ Π Ι Α

Ἐνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς.

Ἐνας ἥλιος γεννιέται καὶ γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνά.

Μέσα εἰς τὸ λευκὸν μεθύσι τοῦ φωτὸς σπινθηρίζουν τρελλὰ τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Ἀλφειοῦ, σπινθηρίζουν τρελλὰ τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Κλαδέου κάτω ἀπὸ τὰς σιωπηλὰς σκιάς.

Καὶ ὁ ἀθάνατος λαὸς * τῶν μαρμάρων θριαμβεῦει μέσα εἰς τὶς πρασινάδες τῆς Ἀλτεως.

"Ενας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς
καὶ γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνά.

Οἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα, ὦ νεότης. Καὶ ἡ καλ-
λιστέφανος ἐλαία χαμηλώνει τοὺς κλάδους τῆς κάτω ἀπὸ τὰ
μάρμαρα τοῦ προστύλου. Αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ἀνοίγονται ἐμπρός
σου. Ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ ἀστράφτει ἀντικρὺ σου ἀπὸ τὸν χρυ-
σὸν καὶ τὸν ἐλέφαν* καὶ τοὺς τιμίους λίθους. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ
διφρηλατεῖ* ὁ ἥλιος. Ὁ αἰώνιος, μὲ τὴν χρυσοῦν χαίτην του
σοῦ δείχνει τὴν χρυσελεφαντίνην Νίκην καὶ ὑψώνει ἐνώπιόν
σου ἐπὶ τοῦ ἀστραφτεροῦ σκήπτρου τὸν Ἄετόν.

Ὀμοσε, ὦ νεότης, τὸν ἱερὸν ὄρκον !

Αἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα. Ρίψε τὴν χλαμύδα
καὶ δεῖξε θριαμβευτικὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον τὸ ἐφηβικὸν σῶμα. Πέ-
τα, ὦ νεότης ! Ἡ γῆ γλιστρᾷ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια καὶ ὁ ἀέρας
σχίζεται ἐμπρός σου καὶ σοῦ φιλεῖ τὸ ἰδρωμένον μέτωπον
καὶ σοῦ ἀνεμίζει τὴν ξανθὴν κόμην.

Οἱ θαλλοὶ τῶν φοινίκων ὑψώνονται εἰς τὸ τέρμα, ἔτοιμοι νὰ
φιλήσουν τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης σου. Ὁ Πραξιτέλης μεθᾷ
εἰς τὸ ἄνθισμα τῆς σαρκός σου καὶ τὸ μάρμαρον, μὲ τὸ ὅποῖον
πλάττει τοὺς θεοὺς, ἀνατριχιάζει μέσα εἰς τοὺς κόλπους
τῆς γῆς.

Ἡ αἰωνία Ἀλτις ἀπλώνεται ἐμπρός μας.

Ὁ ἥλιος γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνὰ καὶ τὰ διαμάντια
τοῦ Κλαδέου.

Ἡ καλλιστέφανος ἐλαία γέρνει τ' ἀθάνατα κλαδιά τῆς ἐπάνω
εἰς τοὺς κροτάφους τῆς παντοτινῆς νεότητος.

« Φύσις καὶ ζωὴ »

Παῦλος Νιρβάνας

7. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΔΙΟΣ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου
Διός* καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ
δέκα ἐξ ἐκεῖνοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμέ-

νοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος ! Ἄρκεϊ νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βᾶσιν των καὶ νὰ ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ ὅλην μας τὴν μικρότητα...

Τὶ θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὁλόκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μᾶς καταπλήττουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον ! Φαντασθῆτε, ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἐξ κίονες, ἐνῶ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἐν ὅλῳ ἑκατὸν τέσσαρας ! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν καὶ συλλογισθῆτε τί ἔκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναὸς, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἐξ αὐτῶν κίωνων μόνον οἱ δεκαπέντε σώζονται ὀρθοί. Ὁ δέκατος ἕκτος κατὰκειται « μέγας μαγαλωστί », ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τῇ νύκτι τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοι του, τὰ τεμάχια δηλαδὴ ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται, εὐρίσκονται κατὰ γῆς τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειράν, ὅπως, ὅταν ρίπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὕτῃ εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἔνδοξον ἐρείπειον. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειράν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἡλλοίωσαν τὴν ὄψιν του ! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἄνεμοι δὲν θὰ εἶχον τόσῃν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δὲν συνεπλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου... Ποσάκις δὲν ἐκάη, δὲν ἐσυλήθη, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἠκρωτηριάσθη ! Εἶναι γνωστὸν, ὅτι κάποιος Βοϊβόδας τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἓνα τῶν κίωνων χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς. Ἀλλὰ πόσαι δὲν εἶναι αἱ ἄγνωστοι βεβηλώσεις καὶ καταστροφαί, τὰς ὁποίας φαντάζεται τις μόνον, βλέπων σήμερον ὀλίγα ἐρείπια εἰς τὴν θέσιν τοῦ παμμεγίστου ναοῦ.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὁποία γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμα, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἐδέησε νὰ παρέλθουν ἐξ αἰῶνες ὁλόκληροι, διὰ νὰ τελειώσῃ ! Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς Ρωμαίκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν Ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἀλλὰ μετὰ

τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρήλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμα, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ἐπερατώθη, καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ.Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνια του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότας, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκείνος, ὁ προσωρισμένος ἀρχαῖοθεν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἄργα, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἀγαλμα τοῦ Διός, ἐστήθη καὶ τὸ ἀγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων θυσίαις καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν ἑὸν θεὸν τῶν Ἀθηναίων !

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἄδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύουν τόσον. Ὁ Ρωμαῖος ἐκείνος αὐτοκράτωρ ἡγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπῆς, φιλόκαλος, γενναιόδωρος, ὁ Ἀδριανὸς μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωκε νέαν αἴγλην καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἡ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ' αὐτὴν, ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἔμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις, ἡ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἐσοχική, κατεκοσμήθη ἤδη διὰ περιστύλων καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ Ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ Ἀδριανεῖον ὕδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σωζόμενον ἀκόμη, ἥρδευε πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεῖ, ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός,

ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ ὄρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος Ἀψίς, ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου. Εἶναι μιὰ μεγάλη Ἀψίς, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἀνοιγμα πλάτους ἕξ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κίωνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἄνωθεν τοῦ περιστυλίου, διὰ κιονίσκων σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας — ἄλλοτε κλειστὰς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν —, καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' αἰετώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ μίαν ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

Αἶδ' εἰς' Ἀθῆναι, Θησεῶς ἡ πρὶν πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησεῶς. Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ:

Αἶδ' εἰς' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησεῶς πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι οὐχὶ τοῦ Θησεῶς, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἱστάμενος παρὰ τὸν ὄρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἄφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἄφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπίου, ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσαν ποτε ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι. Πόλιν τόσον περικαλλῇ καὶ τόσον ἐνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότης. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὥραιων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, μόνον μίαν φορὰν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον!

Γρηγόριος Ξενόπουλος

8. ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἀρχαῖο πνεῦμ' ἀθάνατο, ἀγνὲ πατέρα
τοῦ ὥрайου, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ,
κατέβα, φανερώσου κι ἄστραψε ἐδῶ πέρα
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλεμα καὶ στὸ λιθάρι,
στῶν εὐγενῶν 'Αγώνων λάμψε τὴν ὀρμή
καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
καὶ σιδερένιο πλάσε κι ἄξιό τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σὰν ἕνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός.
Καὶ τρέχει στὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητὴς σου,
'Αρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός.

«'Η 'Ασάλευτη Ζωή »

Κωστῆς Παλαμᾶς

9. ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ

Βλέπω μπροστὰ στὰ πρόθυρα βωμὸ αἵματοβαμμένο.
'Εκεῖ τ' ὀλάστραφτο σχοινί, δεμένο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
προσμένει νὰ τ' ἀφήσουμε κάτω στὴ γῇ νὰ πέσει,
νὰ δώση αὐτὸ τὴν προσταγή, τὸ τρέξιμο ν' ἀρχίσι.

'Ολόρθη μπρὸς τοῦ στέκεται τετράγωνη κολώνα,
χιονόλευκη μέσ' στὴ σκιὰ κι ἀστραφτερὴ στὸν ἥλιο.
Βουβὴ σὰν τ' ἄλλα μάρμαρα δὲν εἶναι· ἡ θεία χάρι
βροντόφωνη τὴν ἔστησε κι « ΑΡΙΣΤΕΥΕ ! » φωνάζει.

'Εχει δυὸ ἄλλες ἀδελφές, ὅμοιες μ' αὐτὴ στὴν ὄψι.
'Η τρίτη στέκεται μακριὰ, κατὰ τὴν ἄλλη ἄκρη,
περήφανη, καμαρωτὴ κι αὐτὴ φωνάζει : « ΣΤΡΕΨΕ ! »

'Η δεύτερη σηκώνεται ἀνάμεσα στὶς δυὸ των
καὶ δίνει θάρρος καὶ ζωὴ σ' αὐτοὺς, ποὺ τρέχουν πλάγια
καὶ λέγει στὸν καθένα των : « Βιάσου νὰ ξεπεράσης ! »

'Ιωάννης Πολέμης

10. Ο ΧΡΥΣΟΥΣ ΤΡΙΠΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

Ένῳ μερικοί Κῶοι ἔσυρον ἐκ τῆς θαλάσσης τὸ δίκτυόν των, μερिकाὶ Μιλήσιοι ἠγόρασαν ὅσα μὲ αὐτὸ ἐπρόκειτο ν' ἀνασυρθοῦν.

Ἀλλὰ τὸ δίκτυον μεταξὺ τῶν ἰχθύων ἀνέσυρε καὶ ἓνα χρυσοῦν τρίποδα, τὸν ὁποῖον ἐλέγετο ὅτι ἡ Ἑλένη τοῦ Μενελάου εἶχε ρίψει ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

Ἐγεννήθη τότε φιλονικία μεταξὺ τῶν πωλητῶν καὶ τῶν ἀγοραστῶν περὶ τοῦ χρυσοῦ τούτου τρίποδος. Διότι οἱ μὲν διετείνοντο, ὅτι μόνον ἰχθῦς ἐπώλησαν, οἱ δὲ ὅτι ἠγόρασαν πᾶν τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ δικτύου. Ἀλλὰ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος διέλυσε τὴν διαφορὰν, διότι, ἐρωτηθεῖσα ἡ Πυθία, ἀπήντησεν ὅτι ὁ τρίπους ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς τὸν σοφώτατον πάντων.

Ὅθεν οἱ Κῶοι προθύμως προσέφερον τὸν χρυσοῦν τρίποδα εἰς τὸν Θαλῆν, ἃν καὶ Μιλήσιον, διότι αὐτὸν ἐσέβοντο περισσότερον μεταξὺ τῶν τότε ἐπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Θαλῆς ὅμως δὲν ἐδέχθη τὴν προσφορὰν, εἰπὼν ὅτι σοφώτερον τοῦ ἑαυτοῦ του θεωρεῖ τὸν Βίαντα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Βίας ἀπέστειλε τὸν τρίποδα εἰς ἄλλο ἐκ τῶν ἐπτὰ σοφῶν.

Τοιοιυτοτρόπως ὁ τρίπους περιῆλθε καὶ τοὺς ἐπτὰ σοφοὺς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχθη αὐτόν, διότι ἡ μετριοφροσύνη, θυγάτηρ τῆς ἀληθοῦς σοφίας, δὲν ἐσυγχώρει εἰς κανένα ἐξ αὐτῶν νὰ νομισθῇ σοφώτερος τῶν ἄλλων.

Ὅθεν ὁ χρυσοῦς τρίπους ἀφιερῶθη τότε ὑπὸ τῶν Κῶων εἰς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα, ὡς τὸν σοφώτερον πάντων.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

11. ΟΡΚΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

« οὐ καταισχυνῶ ὅπλα τὰ ἱερά... »

Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὅπλα αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ ντροπιᾶσω
καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφία κι ἐδῶ κι ὅπου κι ἂν λάχω.

Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω,
καὶ τὴν πατρίδα μὴ φορὰ μεγάλη θὰ τὴν κάμω.

Καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους,
θὰ κατατρέχω τὸν κακὸ, θὰ σφάζω τὸν προδότη,
κι ἂν ἴσως ψέματα μιλῶ, κολάστε με, θεοί μου !

« Ἵμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν », 1889, σελ. 22.

Κωστῆς Παλαμᾶς

12. ΠΩΣ ΕΣΩΘΗ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Ὅταν ἀποφασίσανε οἱ Ἕλληνες νὰ ἐλευθερωθοῦνε καὶ ἀρπάξανε τὰ ὅπλα, ἔτυχεν ὁ φοβερὸς Ὅδυσσεύς, ὁ γυιὸς τοῦ Ἀνδρούτσου, νὰ πολιορκῇ τὴν Ἀκρόπολι τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου εὐρίσκοντο κλεισμένοι οἱ Τοῦρκοι καὶ τὴν ὑπερασπίζοντο μὲ μεγάλη καρτεροψυχία. Τότε ἀκόμη καὶ ὁ πόλεμος ἐγίνετο καθὼς εἰς τὸν καιρὸ τοῦ Ὀμήρου. Μάλιστα εἰς τὶς πολιορκίες ἐπροχωροῦσε ἀργά. Οἱ ἄνθρωποι ἐσκοτώνοντο μὲ τὴν ἡσυχίαν τους, δὲν ἐγνωρίζοντο ὅλα ἐκεῖνα τὰ καταστρεπτικά μέσα, ὅπου ἡ φιλανθρωπία τῶν ἐθνῶν καὶ ἡ Χριστιανοσύνη τῶν βασιλέων ἐφεύρηκαν μετὰ ταῦτα καὶ δὲν ἦτο σπάνιο κάπου νὰ βλέπῃς τὰ ἐναντία χέρια σταυρωμένα καὶ ἀνεργα διὰ τὴν ἔλλειψιν ἀπὸ πολεμοφόδια. Κάτι παρόμοιο θὰ συνέβαινε βέβαια καὶ τὴν ἡμέραν, ὅπου ἔτυχε τὸ ἀκόλουθον συμβάν.

Ἐξύπνησαν κάποια παλληκάρια τοῦ Ὀδυσσέως πρῶι - πρῶι καὶ ρίχνοντας κατὰ τύχην τὰ μάτια ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολι, ροδοκόκκινη ἀπὸ τὸ πρῶτο γλυκοχάραγμα, ἔμειναν ἐκστατικοὶ βλέποντας τοὺς Τούρκους ἀνεβασμένους ἐπάνω στὸν Παρθενῶνα καὶ ἐργαζομένους μὲ μεγάλη βία νὰ χαλοῦν τὰ ὥραϊα ἐκεῖνα μνημεῖα. Τόσο παράξενη καὶ ἀκατανόητη τοὺς ἐφάνη τέτοια ἀνωφελὲς βαρβαρότης, ὅπου ἔτρεξαν ἀμέσως νὰ εἰδοποιήσουν τὸν Ὀδυσσεά. Ἀφοῦ ὁ στρατηγὸς ἐβεβαιώθηκε μὲ τὰ μάτια του, ἀπέλυσε τρία τέσσαρα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του νὰ πλησιάσουν στὴν Ἀκρόπολι καὶ νὰ ρωτήσουν τοὺς Τούρκους, γιατί ἔδειχναν τέτοιαν ἀγριότητα μὲ τὰ μάρμαρα, τὰ ὁποῖα δὲν τοὺς προξenoῦσαν καμμία βλάβη. Ἐπέταξαν μὲ μιᾶς ἐκεῖνοι οἱ γενναῖοι καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγην ὥραν ἔφεραν στὸ στρατηγὸ τὴν ἀπόκρισιν, ὅτι οἱ τοῦρκοι, μὴ ἔχοντας ἄλλο μολύβι διὰ νὰ χύσουν βόλια καὶ ξανοίξαντες ὅτι μέσα εἰς ἐκεῖνα τὰ μάρμαρα εὐρίσκετο τοῦτο τὸ μέταλλο χωμένο ἐπίτηδες διὰ νὰ δίνη δύναμιν καὶ σταθερότητα, εἶχαν ἀποφασίσει νὰ προστρέξουν εἰς ἐκεῖνο τὸ χαλασμό, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμον.

Τέτοια ἀπόκρισιν ἐπροξένεσε μεγάλη ἀπελπισία εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀφοῦ ἐστοχάστηκαν τί νὰ πράξουν διὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὸν ὄλεθρον τὰ μνημεῖα τοῦ μεγαλείου των, ὅλοι μὲ μιὰ φωνὴ ἀπεφάσισαν νὰ μηνύσουν εἰς τοὺς ἀποκλεισμένους νὰ παύσουν τὴν καταστροφὴν καὶ ἦσαν ἐτοιμοὶ νὰ τοὺς προμηθεύσουν ὅσο μολύβι τοὺς ἐχρειάζετο,

διά την ὑπεράκτισίν τους. Οὕτω καὶ ἐγένετο. Ἔστερξαν οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἕλληνες, δίδοντας εἰς τοὺς ἐχθροὺς βόλια, διὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν, ἐξαγόρασαν μὲ τὸ αἷμα τους τὰ πολύτιμα ἐκεῖνα μάρμαρα, τὰ ὁποῖα ἦσαν προσωρισμένα νὰ ζήσουν, διὰ νὰ ἴδουν καὶ πάλιν ἀναστημένο ὁλόγυρά τους ἐκεῖνο τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τόσους αἰῶνας ἐφαίνετο βυθισμένο σὲ λήθαργο.

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

13. ΟΙ ΚΟΡΕΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Ὅταν μιλόρδος ἐπῆρε τὴ μιά ἀπὸ τὶς ἑξὶ κόρες τοῦ Κάστρου, ἄφησε παραγγελία στοὺς Τούρκους νὰ τοῦ κουβαλήσουν καὶ τὶς ἄλλες τὴ νύχτα. Ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ πηγαιναν νὰ τὶς βγάλουν, τὶς ἀκοῦν νὰ σκούζουν λυπητερά καὶ νὰ φωνάζουν τὴν ἀδερφή τους. Οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι ἔφυγαν καὶ μὲ κανένα λόγο δὲν ἤθελαν νὰ δοκιμάσουν νὰ τὶς βγάλουν. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο τὶς ἀκούγαν τὶς μαρμαρένιες κόρες νὰ κλαῖνε τὴ νύχτα γιὰ τὴν ἀδερφή τους, ποὺ τοὺς τὴν πῆραν.

« Παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ »

Νικόλαος Πολίτης

14. Η ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μεταξὺ τῶν πολλῶν προτερημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξαν μέγαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, ἦτο καὶ ἡ ἐγκράτεια. Πολὺ βασιλικώτερον ἐθεώρει ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸ νὰ νικᾷ τὰ πάθη του, παρὰ τοὺς ἐχθροὺς του. Μὲ τὴν ἐγκράτεια σωζόμεθα ἀπὸ πλῆθους κινδύνων καὶ δυστυχιῶν καὶ ζῶμεν ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς.

— Εἶναι πολὺ χειρότερον, ἔλεγεν ὁ Πυθαγόρας, νὰ εἴμεθα δοῦλοι τῶν παθῶν, παρὰ δοῦλοι τῶν τυράννων. Εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ εἶναι τὶς ἐλεύθερος, ἂν εἶναι δοῦλος τῶν παθῶν του καὶ κυριεύεται ἀπὸ αὐτά.

Ὅτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διώρισε βασιλίσσαν τῆς Καρίας τὴν Ἀδαν, αὕτη ὡς δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης της ἔστειλε πρὸς αὐτὸν καθ' ἡμέραν ποικίλα φαγητὰ

καὶ ζυμαρικά. Ἐπὶ τέλους δὲ τῷ ἔστειλε τοὺς καλυτέρους μαγείρους καὶ ἄρτοποιοὺς τῆς, νομίζουσα ὅτι θὰ ἠὺχαρίσται τὸν εὐεργέτην τῆς.

Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὔτε τὰ ὠραῖα φαγητὰ τῆς Ἄδας ἐγεύετο, οὔτε τοὺς περιφήμους μαγείρους τῆς ἐδέχθη, εἰπὼν ὅτι « πολὺ καλυτέρους μαγείρους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ παιδαγωγὸς τοῦ Λεωνίδας· αὐτοὶ δὲ ἦσαν ὁ πρωινὸς τοῦ περίπατος διὰ τὸ νοστιμώτατον γεῦμα τοῦ καὶ ἡ εἰς τὸ γεῦμα τοῦ ὀλιγοφαγία διὰ τὸ ὀρεκτικώτατον δεῖπνόν του ».

Ἐκστρατεύων δὲ κάποτε μετὰ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ διὰ μέσου ξηρῶν καὶ ἀνύδρων τόπων, πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, βασιλέως τῆς Περσίας, ὑπέφερε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἱππεῖς τοῦ δίψαν μεγίστην. Κατὰ καλὴν δὲ τύχην ἀπήντησαν Μακεδόνας τινάς, οἱ ὅποιοι ἔφερον μακρόθεν ὀλίγον ὕδωρ. Οἱ Μακεδόνες, ὅτε εἶδον τὸν Ἀλέξανδρον πάσχοντα ἐκ δίψης, προθύμως τῷ ἔδωκαν νὰ πῖν. Ὁ Ἀλέξανδρος λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ στρέψας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς ἱππεῖς τοῦ καὶ παρατηρήσας, ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν ἔπαρκει δι' ὅλους, χωρὶς νὰ τὸ ἐγγίσῃ εἰς τὰ διψῶντα χεῖλη τοῦ, τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς Μακεδόνας, εἰπὼν ὅτι « δὲν ἀνέχεται αὐτὸς μὲν νὰ πῖν, οἱ δὲ Μακεδόνες τοῦ νὰ διψοῦν ».

Τὴν ἐγκράτειαν αὐτὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου θαυμάσαντες οἱ στρατιῶταί τοῦ καὶ ἐνθουσιασθέντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην τοῦ, ἐλησμόνησαν ἀμέσως καὶ τὴν δίψαν, καὶ τοὺς κόπους τῶν καὶ κτυπήσαντες τοὺς ἵππους τῶν ἐφώναζαν:

—Ἐμπρός ! Μὲ τοιοῦτον ἀρχηγὸν οὔτε δίψαν οὔτε κόπους αἰσθανόμεθα, ἀλλ' οὔτε ὅτι εἴμεθα θνητοὶ πιστεύομεν.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

15. ΖΗ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ;

Μέσ' στὸ πλατὺ τὸ πέλαγο καράβι ταξιδεύει.

Τριγύρα νύχτ' ἀπλώνεται

καὶ μὲ τὸ ἀγέρι, πού ἔλαφρά τὰ κύματα χαϊδεύει,
τὸ μπρίκι τὸ ἀσπροφόρετο κουνιέται, ἄργοσαλεύει
σὰν νύφη, πού ὅλο καὶ λυγρὰ καὶ γλυκοκαμαρώνεται.

Μὰ ξάφνω, σὰ νὰ κάρφωσε σ' ἄμμουδιαστό ἀκρογιάλι
 τὶς δυό του ἄγκυρες μαζί,
 τὸ μπρίκι στέκει καὶ μπροστὰ στὴν πλώρη του προβάλλει
 Γοργόνα θαλασσόβρεχτη μὲ ἀγριωπὸ κεφάλι.
 —'Ο βασιλιάς Ἀλέξανδρος ἀπέθανε γιὰ ζῆ ;

Βροντολογᾷ τὸ στόμα της καὶ τὰ νερὰ ἀναδεύει
 μὲ τὴν ψαρίσια της οὐρά
 καὶ τὸ γυναῖκειο της αὐτὶ ἀπόκρισι γυρεύει.
 —'Ο βασιλιάς Ἀλέξανδρος στὸν κόσμον βασιλεύει,
 ὁ ναύτης ἀποκρίνεται, ζωὴ νᾶχης, Κυρά !

Ἀλλοίμονο, ἂν τῆς ἔλεγε, πὼς εἶναι πεθαμένος
 ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ παλιά !
 Εὐθύς τὴν ἴδια τὴ στιγμὴν ὁ ναύτης ὁ καημένος
 μαζί μὲ τὸ καράβι του θὰ βούλιαζε πνιγμένος
 καὶ ἡ Γοργόνα θ' ἄρχιζε νὰ κλαίῃ τὸ βασιλιά.

Μὰ τώρα, πῶμαθε πὼς ζῆ, τὴν ὄψι της ἀλλάζει
 καὶ μ' ὁμοφιᾶς στολίζεται·
 γίνεται κόρη λυγερή, σὰ κύματα πλαγιάζει
 μὲ δυὸ ματάκια ὁλόγλυκα τριγῦρό της κοιτάζει
 κι ἀπ' τὰ ξανθὰ της τὰ μαλλιά τὸ πέλαγος φωτίζεται.

Τὸ μπρίκι πάλι ξεκινᾷ καὶ σιγαλαρμενίζει
 στὴ θάλασσα τὴ γαλανή
 καὶ ἡ Γοργόνα στὸν ἄφρὸ σὰ γλᾶρος φτερουγίζει.
 Λύρα κρατάει ὁλόχρυση καὶ παίζοντας ἄρχιζει
 νὰ τραγουδῇ στὸ πέλαγος μ' οὐράνια φωνή !

Γεώργιος Δροσίνης

16. ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Α'

1

Τὰ Διονύσια τελεῖ
τῆς Ἀθηνᾶς ἡ φίλη πόλις
καὶ θεαταὶ ἐκεῖ πολλοὶ
ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἦλθον ὅλης.

2

Πολλὰ θεάματα αὐτῇ
θὰ περιλάβῃ ἡ ἡμέρα.
Ὡς μία παύση τελετῇ
ἀμέσως θ' ἄρχεται ἐτέρα.

3

Τῆς Ἀκροπόλεως ἐμπρὸς
τὸ μέγα θέατρον ἀνέρπει
καὶ ὑπεράνω του λαμπρὸς
ὁ Παρθενῶν τὸ βλέμμα τέρπει.

4

Δραματικὸς ἐκεῖ ἀγὼν
θὰ γίνῃ πάντας προσελκύων,
κι εἰς τὸν νικῶντα χορηγὸν
θὰ δοθῇ τρίπτους ὡς βραβεῖον.

5

Μ' εὐθύμους ὁ λαὸς φωνᾷς
κατὰ τὸ θέατρον προβαίνει.
Διψῶν μεγάλας ἡδονάς.
τὴν ὥραν κἄν δὲν περιμένει.

6

Πολλὰ ἐδώλια πληροῦν
οἱ πρέσβεις μόνοι τῶν συμμάχων,
ὅσοι ὡς φόρον θεωροῦν
τῆς Ἀκροπόλεως τὸν βράχον.

7

Οἱ ἄρχοντες, ἐγγὺς αὐτῶν,
ἐπὶ πυκνῶν πατοῦν στρωμάτων.
Ἀρχῆς σημεῖον φθονητόν,
στέμμα κοσμεῖ τὰ μέτωπά των.

8

Καὶ ὑπεράνω αἱ σειραὶ
τῶν ἐπιλοίπων Ἀθηναίων.
Εἶν' αἱ φωναὶ των τολμηραὶ
κι ἦθος ἐμφαίνουσι γενναῖον.

9

Οἱ δοῦλοι ὄρθιοι μακρὰν
βαναύσως παίζουν ἢ ληροῦσι
καὶ τὴν δουλείαν τὴν πικρὰν
ἐντὸς τῆς τύρβης λησμονοῦσι.

10

Ὅλων τὸ βλέμμα προσηλοῖ
αὐτὸς ἐδῶ ὁ νεανίας.
Ἔχει μορφὴν περικαλλῇ
καὶ σῶμα ἐμπλεον μαγεῖας.

11

Εἶν' ἡ στολὴ αὐτοῦ χρυσῇ
καὶ εἰς τὸ κάλλος του προσθῆται.
Ἀλκιβιάδῃ, εἶσαι σὺ
εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης ἔτι.

12

Ὁ Εὐριπίδης παρεκεῖ
τὸ νέον δρᾶμα περιμένει.
Εἶναι τὸ ἦθος του γλυκὺ
καὶ νοῦν ὑπέρτερον ἐμφαίνει.

13

Θά ἴδ' ἡ δάφνη ποιητοῦ
ἄλλου τὸ μέτωπον νὰ στέφῃ,
χωρὶς τὸ μέτωπον αὐτοῦ
νὰ συσκιάζουν φθόνου νέφη.

14

Ὡς πρὸς τὰ ἦθη θεωρῶν
ἐπιβλαβεῖς τὰς κωμωδίας,
κάθεται μ' ἦθος λυπηρὸν
ὁ εὐσεβῆς ἐκεῖ Νικίας.

B'

15

Ὁ ὄχλος ἀνυπομονῶν,
ὅτι βραδύν' ἡ ὥρα βλέπει
καὶ διὰ κρότων καὶ φωνῶν
τέλος ν' ἀρχίσωσι προτρέπει.

21

Τῶν ἀναιδῶν δημαγωγῶν
ἐμπαίζεις ἴσως τὰς μωρίας,
ὅσοι τὸν φαῦλόν των ζυγὸν
καλύπτουν μ' ἄνθη κολακείας.

16

Ἄλλ' αἴφνης γίνεται σιγὴ
καὶ ἡ αὐλαία πίπτει ἄμα.
Εὐδαίμων ὅστις χορηγεῖ !
« Νεφέλαι » λέγεται, τὸ δρᾶμα.

22

Ἐκεῖ τὸν Κλέωνα ἰδέ,
πῶς τρέμει ὅλος περιμένων
νέον σου βέλος, ἰδοὺ,
εἰς δηλητήριον βαμμένον.

17

Χαῖρε, μεγάλε ποιητά !
Εἰς τὴν σκηνὴν καθὼς ἐφάνης,
ἀπὸ τὰ στόματα πετᾶ
ὄνομα ἓν: « Ἀριστοφάνης ».

23

Ἄλλ' ὄχι ! Τῆς σκηνῆς αὐτῆς
ἡ μνήμη ἄς ταφῇ εἰς ζόφον.
Ὑβρίζει μέγας ποιητῆς
τὸν ἀρχηγὸν τῶν φιλοσόφων !

18

Ὅλων εὐφραίνει τὴν ψυχὴν
τῆς στιχουργίας σου τὸ μέλος,
κι εἰς πάντα στίχον σου τραχὺν
ἄσβεστος ρήγνυται ὁ γέλως.

24

Ὁ ὄχλος ἐπληττε σκληρὰ
καὶ ἀπητεῖτο παιδιὰ τις,
καὶ τῷ ἐρρίφθη ὡς βορὰ
μεγάλῃ δόξα, ὁ Σωκράτης.

19

Πλὴν διὰ τί τοὺς θεατὰς
τόση χαρὰ καταλαμβάνει ;
Τί ὄνομ' ἄρα γε πετᾶς
εἰς τὸν λαόν, Ἀριστοφάνη ;

25

Ναί, ὁ Σωκράτης ! Ἀγενεῖς
μ' αὐτὸν γελῶσιν οἱ πολῖται.
Αὐτὸς ἐπάνω τῆς σκηνῆς
βαρβάρως τῶρα κωμωδεῖται.

20

Ἐχθρὸς ραγδαίος τῆς τρυφῆς
τὰ χαλαρὰ μαστίζεις ἦθη
ἢ τοὺς ἀσήμους συγγραφεῖς,
οἵτινες φθείρουσι τὰ πλήθη ;

26

Εἰς σοφιστὴν, τῶν σοφιστῶν
ἐχθρὸς ἐκεῖνος, μετεβλήθη,
ἀπὸ ἀσέβειαν μεστὸν
καὶ φενακίζοντα τὰ πλήθη.

27

Ἄλλὰ μὴ χαίρης, ποιητά,
διὰ τὸ νέον τοῦτο στέμμα.
Ἄν θάλλη τώρα, σ' ἀπατᾷ.
Ταχέως θὰ βαφῇ μὲ αἷμα !

Γ

29

Τῶν Ἀθηναίων ἡ ψυχὴ
εἰς τὸ δριμύ ἐθέλχθη δρᾶμα
καὶ ἀκροῶντ' ἐν προσοχῇ
τῆς στιχουργίας του τὸ νᾶμα.

30

Μάλιστα εἰς τῶν θεατῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πάντα χαίρει,
προσεκτικῶς ἐπικροτῶν
τὰ εὐτελεῖ τοῦ ἔργου μέρη.

31

Πρεσβύτης οὗτος κεκυφώς,
εἶναι βαθεῖς οἱ ὀφθαλμοὶ του,
καὶ ἀπὸ μύχιόν τι φῶς
λάμπουσα φαίνεται ἡ μορφὴ του.

32

Λευκὸν ἱμάτιον φορεῖ,
ἄνευ ματαίων κοσμημάτων,
πρὸς τὴν θυμέλην θεωρεῖ
ὄψιν γαλήνιον φυλάττων.

33

Εἶν' ὁ Σωκράτης. Εὐλαβεῖς
οἱ μαθηταὶ αὐτὸν κυκλοῦσι.
Μετὰ δικαίας συντριβῆς
τὴν ἀδικίαν θεωροῦσι.

34

Πρὸ πάντων δὲ ὁ Ξενοφῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους διαπρέπει.
Τὸν περίξ ὄχλον ἀψηφῶν
ὀργῇ ἀκράτου ρίπτει ἔπη.

28

Μίσους ἀρχὰς εἰς τὸν λαὸν
ἐνσπείρει τὸ γλυκύ σου ῥῆσμα
καὶ ὀπισθέν σου μειδιῶν
τὸ τοῦ Μελῖτου βλέπω φάσμα.

35

Ἐαυτοῦ πλέον δὲν κρατεῖ,
ζέσεως πλήρης ἀδαμάστου.
Ἄλλ' ὁ Σωκράτης νουθετεῖ
καὶ καταστέλλει τὰς ὁρμὰς του.

36

Τοὺς ὀφθαλμοὺς των πρὸς αὐτὸν
ἔχουσι πάντες ἐστραμμένους
καὶ τὸν δεικνύουν πολιτῶν
ἄπειροι δάκτυλ' εἰς τοὺς ξένους.

37

Εἶδ' ὁ Σωκράτης τὸν λαόν,
νὰ τὸν ἰδῇ, ὅτι ἐπόθει,
καὶ γαληναίως μειδιῶν
ἐπὶ τῆς ἔδρας ἀνωρθώθη.

38

Ἀντὶ μακρὰν τῶν θεατῶν
περιδεῖς ν' ἀποχωρήσῃ,
φαιδρὸς προσέφερ' ἑαυτὸν
κι εἰς εἰρωνείας καὶ εἰς μίσση.

39

Τὸ πλῆθος ἔπαυσε γελῶν
εὐθύς, κι εἰς σέβας ἐκινήθη.
Ὡ ποιητὰ τῶν «Νεφελῶν»,
ὁ ὕβρισθεις ἐξεδικήθη.

40

Αὐτὸν καὶ μόνον εὐφημεῖ
ἡ πόλις ἅπασα συνάμα,
καὶ παραβλέπει — ὦ, τιμὴ !
χάριν τοῦ ἥρωος τὸ δρᾶμα.

41

Πλὴν τοῦ Σωκράτους ἀπαθὲς
ἔμειν' ἡ ὄψις ἡ γλυκεῖα.
Γνωρίζει ὅτι ἀσταθὲς
εἶναι τοῦ ὄχλου ἡ φιλία.

43

Συμβάντων ἐμπλεοὶ αὐτοὶ
ἤδη ἐπέρασαν οἱ χρόνοι.
Καὶ ἤδη πάλιν τελετῇ
τοὺς Ἀθηναίους συνενώνει.

44

Τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἀγορὰ
πρὸς τί λαοῦ τοσούτου βρίθει ;
Καὶ πόθεν ἄραγ' ἡ χαρὰ,
ἥτις κατέλαβε τὰ πλήθη ;

45

* Ἄγγελος ἴσως φθὰς ταχὺς
νίκης ἐκόμισεν εἰδήσεις
καὶ διὰ τοῦτο εὐτυχεῖς
φαίνονται ἅπαντες ἐπίσης ;

46

* Ἄλλ' ὄχι, ἡ πόλις ἀφρονεῖ
κι ἐγκλημα εἶναι ἡ χαρὰ της.
Πάθη ἐξάψας ἀγενῆ,
κώνειον πίνει ὁ Σωκράτης.

47

Δρόμον διέτρεξεν εὐρύν.
Πλὴν θῦμα ἀχρείων κατηγορῶν,
σήμερον ἔτισε βαρύν
τῆς εὐφυΐας του τὸν φόρον.

48

Τοιαύτη ὑπῆρξ' ἡ ἀμοιβὴ
τῶν ὑψηλῶν του διδαγμάτων,
ὅσα μὲ χεῖρα εὐλαβῇ
τῆς λήθης ἔσωσεν ὁ Πλάτων !

42

Γέλως, τοὺς ἄλλους ἀπατῶν,
ἐπὶ τὰ χεῖλη του ἀνέβη.
Ὑπὸ τὸν θρίαμβον αὐτὸν
ἴσως τὸ κώνειον μαντεύει.

Δ'

49

Διὰ τοῦ θείου του νοὸς
κατὰ τῆς φύσεως παλαίων,
ἀκόμη δὲν ἦτο θεός,
ἀλλ' ἄνθρωπος δὲν ἦτο πλέον.

50

* Ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτὸν
τῆς Ἰουδαίας ἡ θρησκεία.
Κὶ ἐμάντευ' ἴσως τὸν Χριστόν,
ἐνῶ ἐλάτρευε τὸν Δία.

51

* Ὅταν προβαῖνῃ ἡ αὐγή,
ἐρυθριῶσα ἔτι κόρη,
πρὶν φωτισθῇ ἡ ἄλλη γῆ,
τὰ ὑψηλὰ φωτίζει ὄρη.

52

* Ὁ κοῦφος ὄχλος μὲ χαρὰν
διὰ τὸν θάνατον ὠμίλει
καὶ μίαν ὕβριν ἡ ἄραν
ὄλων ἐπρόφερον τὰ χεῖλη.

53

— Δὲν ἦτον φίλος τῶν θεῶν.
— Διαφθορεὺς τῶν νέων ἦτον.
— Ἐβλαπτε λίαν τὸν λαόν,
ψευδῇ σοφίσματα κηρύττων.

54

* Ὁ πέρις ὄχλος μὲ θυμὸν
αὐτὰ καὶ ἄλλα ἐβλασφήμει,
νὰ μείνῃ μὴ ἐπιθυμῶν
ἀγνή τοῦ μάρτυρος ἡ μνήμη.

Ε'

55

Μακρὰν τῶν ἄλλων πολιτῶν
ἀνὴρ βαρὺς βαδίζει μόνος.
Εἰς πρώτην ὄψιν ἐπ' αὐτὸν
καταφανὴς εἶναι ὁ πόνος.

56

Τὸν ὀφθαλμόν του τὸν θολὸν
συχνὰ ὕψοι πρὸς τοὺς αἰθέρας
καὶ τότε φαίνεται λαλῶν
σιγὰ μὲ ὄν τι ἄλλης σφαίρας.

57

Εἶναι αὐτὸς ὁ ποιητής,
ὁ ἐξυβρίσας τὸν Σωκράτην.
Πρὸ τῆς πικρᾶς του τελευτῆς
θλίβεται σήμερον εἰς μάτην.

58

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν ἐτῶν
ἡ παλαιὰ ἐσβέσθη πλάνη
κι ἔνοχον βλέπει ἑαυτόν.
Ὡ, σὲ λυποῦμ' Ἀριστοφάνη !

59

Πλήρης θελγήτρων δαψιλῶν,
ὅταν ἐποίεις τὰς « Νεφέλας »,
διὰ τὸ ἔργον τὸ καλὸν
ἴσως ἡγάλλεσο κι ἐγέλας.

60

Ἄλλ' ἂν σοὶ ἔλεγε κανεῖς,
ἐνῶ τὸν κάλαμον ἐκράτεις,
ὁποῖας ἔμελλε θανῆς
νὰ τύχη τώρα ὁ Σωκράτης.

61

Καὶ ὅτι σύ, ἀπατηθεῖς,
εἰς τὴν θανὴν του θά συντείνης,
μακρὰν θά ἔρριπτες εὐθύς
τὸν κάλαμόν σου μετ' αἰσχύνης.

62

Πλὴν τὸ ἡγνόεις, κι ἐκφυγὸν
μακρὰν ἐπέταξε τὸ βέλος.
Πρὸς παιδιὰν ἦν ὁ ἀγὼν
κι αἵματηρόν ἔλαβε τέλος.

ΣΤ'

63

Ἐνῶ βαδίζει ἐμβριθὴς
κι εἶν' ἡ ὀδὺν του μεγάλη,
φωνὴ γλυκεῖα, συμπαθὴς
αἴφνης τὰ ὦτα του προσβάλλει.

64

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσσεις,
κι ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἱ κωμῳδίαί σου τὰς λύσεις ».

65

Ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ, τίς
ὁ τὰς μελέτας του ταραττων,
στρέφει εὐθύς ὁ ποιητής
καὶ βλέπει ὅτι εἶν' ὁ Πλάτων.

66

Ἀπὸ τοῦ φόνου τὴν σκηνὴν
μὲ βαρὺ βῆμα ἐπιστρέφει
καὶ τὴν ὀδὺν ἀλγεινὴν
εἰς τὴν καδίαν ἔτι τρέφει.

67

Πρὸ τῶν βημάτων του εὐρών
τὸν ὕβριστήν τοῦ διδασκάλου,
σκῶμα τῷ ἔρριπεν ἑβρόν,
δεῖγμα τοῦ πόνου τοῦ μεγάλου.

68

Ἐπληξ' ἡ φράσις ἡ δεινὴ
τὸν δυστυχῇ Ἀριστοφάνη.
Ὡς ἡ ἀμείλικτος φωνὴ
τοῦ συνειδότος τῷ ἐφάνη.

69

Θέλων νὰ μάθῃ ἀκριβῶς
σκηνὴν ἀκόμη πλήρη ζόφου,
προσαγορεύει εὐλαβῶς
τὸν μαθητὴν τοῦ φιλοσόφου :

70

- Εἰπέ μοι, Πλάτων, θλιβεράς
ν' ἀκούσω θέλω ἀληθείας.
Ἐνῷ ἐξέπνεεν, ἄρας,
εἰπέ, μοι ἔστελλεν ἀγρίας ;

71

- Λόγοι γαλήνης ψυχικῆς
οἱ ἔσχατοί του ἦσαν λόγοι.
Κι εἰς φίλους κι εἰς ἐχθροὺς γλυκὺς,
ἐπίσης ἅπαντας ἠυλόγει.

72

Εἶχ' εἰς τὰ βάθη τοῦ νοός
ζωῆς μελλούσης προαισθήσεις.
Ἦτο ἀνέφελος ἥως
ὁ θάνατός του, ὅχι δύσις.

73

Ἐδίδασκ' ἔτι ἀπαθής,
ἐνῷ τὴν κύλικα ἐκράτει,
καὶ στοχασμὸς ἦτο βαθὺς
καὶ ἡ πνοὴ του ἡ ἐσχάτη.

74

Ἐὰν εὐρίσκεσο παρῶν
κι ἔβλεπες θνήσκοντα ἐκείνον,
θρῆνον θὰ ἦνους γοερὸν
μὲ τῶν ἐταίρων του τὸν θρῆνον.

75

Πῶς συνεχῶρει ἐκ ψυχῆς
τοὺς ὕβριστὰς ἂν ἠκροᾶσο,
διὰ τοὺς στίχους τοὺς τραχεῖς
σὺ σεαυτὸν θὰ κατηρᾶσο.

76

Διότι εἶναι ἀγαθή,
Ἀριστοφάνη, ἡ ψυχὴ σου,
καὶ μὲ δακρύων θὰ πλυθῇ
χοὰς ἀφθόνους ἡ κηλὶς σου.

77

Ἀλλὰ σ' ἀφήνω. Ἱερὸν
νὰ ἐκπληρώσω χρέος πρέπει,
ἀπὸ τὰς τύχας τῶν καιρῶν
τ' ἀθάνατά του σώζων ἔπη.

78

Θὰ τὰ συλλέξω, ποιητὰ,
μετ' εὐλαβοῦς ἐγὼ καλάμου,
κι εἰς τοὺς αἰῶνας θὰ πετᾷ
μὲ τ' ὄνομά του τ' ὄνομά μου.

79

Ὡς γλύπτης ὄνομα θνητοῦ
εἰς θεοῦ ἄγαλμα χαράττων,
ἐπὶ τὰ θεῖα ἔργα αὐτοῦ
τρέμων κι ἐγὼ θὰ γράφω «Πλάτων».

80

Ὁ τοῦ Σωκράτους προσφιλὴς
ὑπὸ λυγμῶν πικρῶν ἐπνίγη.
Κι ἐκεῖ νὰ κλαύσῃ συσταλεῖς
μετὰ τοῦ πλήθους ἀνεμίγη.

81

Σκοτία ἤδη ζοφερά
περικαλύπτει τὰς Ἀθήνας.
Καὶ εἰς τοὺς οἴκους τὰ πυρὰ
έμυδρὰς ρίπτουσιν ἀκτίνας.

82

Τὸ πλῆθος φεύγει τὸ πολὺ
διατριβὰς ζητοῦν ἑτέρας,
καὶ φεῦγον ἔτι, ὁμιλεῖ
διὰ τὸ νέον τῆς ἡμέρας.

85

Πέπλον ἐπίσημον σιγῆς
ἀπανταχοῦ ἡ νύξ ἐκτείνει.
Δὲν ρίπτει φῶς ἐπὶ τῆς γῆς
κρυμμεν' εἰς νέφη ἡ σελήνη.

86

Ἄλλ' ἐνῶ ἅπανσα κοινῇ
ἡ ἡχηρὰ κοιμᾶται πόλις,
τίς ἡ σκιά ἡ σκοτεινὴ,
ἦτις ἐκεῖ ὁρᾶται μόλις ;

Ζ'

83

Καὶ ὅμως μόνος του μακρὰν
ὁ ποιητὴς ἐκεῖ βαδίζει
καὶ ἀκουσίως τὴν πικρὰν
ἀκόμη χλεῦν ψιθυρίζει :

84

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσσεις
κι ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἱ κωμωδίαί σου τὰς λύσεις ».

87

Εἶναι ἀνὴρ γονυπετῶν
ἐμπρὸς εἰς μάρμαρον ὥραϊον
κι ἐκεῖ ἐπάνω ἀναρτῶν
θάλλοντα στέφανον ἀνθέων.

88

Φθόγγους ἀτάκτους ἐκφωνεῖ,
πάντοτε λήγοντας εἰς θρήνους
καὶ εἰς τὸ πνεῦμ' ἀνακινεῖ
συλλογισμοὺς πολυωδύνους.

89

Ἡ Φοῖβη πρὸς στιγμήν χρυσῇ
ἐν μέσῳ λάμπει τῶν συννέφων. . .
Ἀριστοφάνη, εἶσαι σύ,
τὸ τοῦ Σωκράτους μνῆμα στέφων.

«Ἔργα »

Ἀλέξανδρος Βυζάντιος

17. ΔΗΛΟΣ

Ἐνα ταξίδι μὲ μιὰ φανταστικὴ μηχανή, ποὺ δὲ διασχίζει μόνο τὴ
θάλασσα, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰῶνας, εἶναι τὸ ταξίδι τῆς Δήλου. Ἀποβι-
βάζεται κανεὶς ἀπὸ τὸ πλοῖο στ' ἀκρογιάλια τοῦ νησιοῦ καὶ νομίζει,
πὼς βρίσκεται αἰῶνας πίσω.

Μόλις πατήση ό ταξιδιώτης τώ πόδι του στην ξηρά, πληροφορείται ότι πριν από λίγες μέρες είχαν εκεί γεννητούρια.

— Βλέπετε εκεί επάνω μιá μικρή λίμνη, που γυαλίζει μέσα στα καλάμια ; Πληροφορεί τους νεοφερμένους ταξιδιώτες ό ξεναγός τους καθηγητής τής αρχαιολογίας. Λοιπόν, εκεί κοντά, κάτω από μιá φοινικιά γέννησε ή καμένη ή Λητώ.

Τόσο ήταν βέβαιο, ότι τώ πράγμα είχε γίνει μόλις τώρα, ώστε πολλοί από τους ταξιδιώτες νόμισαν, πώς άκουσαν και τις φωνούλες του μωρού.

Τώ μυστήριον αυτό τής Δήλου, όπου γίνεται κανείς σύγχρονος όλων των αίωνων, που πέρασαν επάνω της, όφείλεται αποκλειστικά στην παρουσία όλων εκείνων των πραγμάτων, που ήρθαν σ' άμεση επαφή προς την ιδιαίτερη ζωή των αρχαίων ανθρώπων.

Βέβαια, τά μάρμαρα των ναών, των κιόνων, των αγαλμάτων, των στοών, ό απέραντος λευκός σωρός των έρειπίων, που απλώνεται εμπρός στον σημερινόν άνθρωπο, όλ' αυτά μάς μιλούν για μιá πολύ μακρινή εποχή. Άλλά τώ σπíti, όπου έζησαν οί άνθρωποι, τά δρομαλάκια, όπου περπάτησαν, τά μαγαζιά, όπου έκαμαν τά ψώνια τους, αυτά είναι κοντά, πολύ κοντά μάς.

Μόλις αποβιβαστή κανείς στην ξηρά, βρίσκεται άμέσως εμπρός στις αποθήκες του λιμένος, όπου αποβιβάζονταν τά πλούσια έμπορεύματα, που έφταναν απ' όλα τά μέρη του κόσμου.

Νά ακόμη ανάμεσα στους τοίχους μιá αποθήκη κι ένας μαρμαρινος λουτήρας. Δεν είναι λουτήρας όμως, είναι ένα είδος παναρχαίου κανταριού. Μόνον οί αρχαίοι χαμάληδες λείπουν, για νά πάρη ό τόπος όλη τή δαιμονισμένη κίνησι του εμπορικού λιμανιού.

Έπάνω στο λόφο απλώνεται ή πόλι. Είναι κι αυτή χτεσινή. Νομίζεις ότι ένας σεισμός χτεσινός τή γκρέμισε. Περπατεί κανείς στα δρομαλάκια της, μπαίνει στα σπítια της, τριγυρίζει στα δωμάτιά τους, πατεί ώραία μωσαϊκά τής κεντρικής αύλης τους.

Αυτό τώ σπíti θά ήταν βέβαια κάποιου αρχαίου πλουσιού έφοπλιστοϋ. Έχει τά σήματά του χαραγμένα στο ψηφιδωτό τής εισόδου : μιάν άγκυρα κι ένα Τρίτωνα.

Σταθήκαμε και καμαρώναμε τώ άρχοντόσπιτο.

— Κρίμα νά μñν είναι ό ίδιος ό οίκοδεσπότης έδω νά μάς περιποι-

ἦθη ! εἶπε ὁ ὁδηγός μας. Ἕνα γλυκὸ κι ἕνα ποτήρι νερὸ θάξιζε ὅ,τι πῆς αὐτὴ τὴν ὥρα.

Ἕνας μικρός, ποὺ μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει, πουλῶντας λουκούμια συριανὰ καὶ κρύο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιοῦν, σὰ νὰ εἶχε καταλάβει τὴν ἐπιθυμίαν μας καὶ σὰ ν᾿ἠθέλε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν οἰκοδεσπότη.

— Λουκούμια καὶ νερό, κύριοι ! . . .

Τὰ δεχτήκαμε μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐχαρίστησι. Κάποιος τότε γύρισε πρὸς τὸ μικρὸ καὶ τοῦ εἶπε :

— Δὲ μοῦ λές, παιδί μου, ἀρχαῖος εἶσαι καὶ σύ ;

ἝΟ μικρὸς δὲν κατάλαβε.

— Μάλιστα, κύριε, εἶπε. . .

Καὶ σὰν πᾶιδι τοῦ πέμπτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ὅπως τὸ εἶχαμε φανταστῇ, μοίραζε ὀλόγυρα λουκούμια καὶ νερό. Πιστεύαμε ὅτι τὴν περιποίησι μᾶς τὴν ἔκανε ὁ φιλόξενος οἰκοδεσπότης. Τότε ἕνας ξένος, ποὺ ἦταν μαζί μας στὴν ἐκδρομὴ, ἔβγαλε τὸ σημειωματᾶριό του καὶ σημείωσε :

« Στὰ σπίτια τῆς ἀρχαίας Δήλου προσφέρονται στοὺς ἐπισκέπτας ὠραῖα συριανὰ λουκούμια καὶ δροσερὸ νερό. . . »

— Ἀπὸ ποῦ πᾶνε στὸ ἐπάνω πάτωμα, παιδί μου ; Ρωτήσαμε τότε τὸν μικρό.

— Ὅριστε ἡ σκάλα, κύριε ! μᾶς ἀπαντᾷ ὁ μικρός. Δὲν τὴ βλέπετε ;

Ἕμπρὸς ἦταν πραγματικὰ ἡ σκάλα, ποὺ ἔφερνε στὸ ἐπάνω πάτωμα. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὰ τὰ παιδιακίστικα ὀρνιθοσκαλίσματα, ποὺ βρίσκονται χαραγμένα στὸ σοβᾶ τοῦ τοίχου ; Δὲν ἀργεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ κανεὶς. Τὰ παιδιὰ τοῦ 450 π.Χ. εἶχαν τὴ κακὴ συνήθεια, ὅπως καὶ τὰ σημερινὰ παιδιὰ, νὰ γράφουν ἀνοησίες ἐπάνω στοὺς τοίχους. Ὁ μικρὸς Ἑρμίας, λοιπόν, ἔπαιζε τὰ κότσια μὲ τὸ μικροῦλη Δημήτριον — παιδιὰ πλουσίων πατέρων — καὶ ὁ Ἑρμίας ἔκλεβε τὸν ἄλλο, χωρὶς νὰ παίρνη εἶδῃσι. Κάποιος ἄλλος μικρὸς τότε, ποὺ εἶχε μυριστῇ τὴν ἀπάτη, ἔπιασε κι ἔγραψε ἐπάνω στὸν τοῖχο μὲ τὸ παιδικὸ ὕφος, μὲ ταυτολογίες καὶ ἐπαναλήψεις :

« Δημήτριος τυφλός, οὐδὲ βλέπει οὐδέν, παίζων ἀστραγάλους. ἝΚλεψεν αὐτῷ Ἑρμίας ἀστραγάλους ». Δηλαδή :

« Ὁ Δημήτριος εἶναι στραβὸς καὶ δὲ βλέπει τίποτε, ὅταν παίζῃ κότσια. Ὁ Ἑρμίας τοῦ ἔκλεψε κάμποσα κότσια ».

—'Εσὺ τᾶγραψες, παιδί μου, αὐτά ; εἶπα στὸ παιδάκι μὲ τὰ συ-
ριανὰ λουκούμια.

Ὁ μικρούλης τὰ χρειάστηκε.

—Ὁχι, μπάρμπα ! φώναξε. Δὲν τᾶγραφα ἐγώ.

Καὶ ὅμως δὲν ἦταν καθόλου ἀπίθανο νὰ τὰ εἶχε γράψει αὐτό.
Στὴ Δῆλο γίνεται κανεὶς σύγχρονος ὅλων τῶν αἰώνων.

«Ἡμερολόγιον Ὀδοιπορικοῦ Συνδέσμου»

Παῦλος Νιρβάνης

18. ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ

—'Αρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπῆκες ;
Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
ἐδῶθε.

—'Εχω ἓνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
τρία ἀδέρφια, γυιό, πατέρα Ὀλυμπιονῆκες·

νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, Ἑλλανοδίκες,
καὶ γὼ νὰ καμαρώσω μέσ' στὰ ὥραῖα
κορμιά, ποὺ γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
παλεύουν, θαυμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.

Μὲ τίς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια·
στὸν αἰῶνα τὸ σόϊ μου θὰ φαντάζη
μὲ τῆς ἀντρεῖδς τὰ ἀμάραντα προνόμια.

Μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
ὕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου.

«Ἔργα»

Λορέντζος Μχβίλης

19. ΔΕΛΦΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἐσένα, τὸν κιθαριστὴ τὸν κοσμοξακουσμένο
θὰ ψάλω τοῦ τρανοῦ Διός, Ἐσένα τὸ βλαστάρι,
τὰ λόγια Σου τ' ἀθάνατα θὰ τραγουδήσω ἐκεῖνα,
ποὺ φανερώνεις, ὦ Θεέ, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅλους

κοντὰ στὸ χιονοστέφανο τὸ βράχο ! Θὰ κηρύξω
τὸν μαντικό τὸν τρίποδα, ποὺ ὤρμησες καὶ πῆρες,
τὸν τρίποδα, ποὺ ὁ δράκοντας ὁ ἐπίβουλος κρατοῦσε
σφυρίζοντας, ἀλύπητος· καὶ πῶς μὲ τὸ δοξάρι
τοῦ τρύπησες τὸ παρδαλό, τὸ στριφογυρισμένο
κορμί ! Καὶ πῶς ἐκράτησες παράλυτο μπροστά Σου,
μ' ὅλη του τὴν παλληκαριά, τὸν ἄπιστο Γαλάτη * !
Τοῦ βροντεροῦ Διὸς Ἑσεῖς πανώριες θυγατέρες *,
ποὺ ὀρίζετε πυκνόδεντρο τὸν Ἑλικῶνα, ἐλάτε,
καὶ μὲ τραγούδια καὶ χοροὺς ὕμνεῖτε, διαλαλεῖτε
τ' ἀδέρφι σας τὸ θεϊκό, τὸ χρυσομάλλη Φοῖβο.
Ἀπάνου κεῖ στοῦ Παρνασσοῦ τοὺς δίκορφους τοὺς θρόνους,
στὰ κρουσταλλένια τὰ νερὰ τῆς Κασταλίας προβάλλει
ἀνάμεσα στὰ Δελφικὰ τὰ πανηγύρια Ἀφέντης
τοῦ φημισμένου αὐτοῦ βουνοῦ, τοῦ μαντικοῦ τοῦ βράχου.
Καὶ χαῖρε, ὦ πολυδόξαστη μεγάλη χώρα, Ἀθήνα,
τῆς πολεμόχαρης θεᾶς λάτρισσα, ριζωμένη
σὲ γῆν ἀπάνου ἀσάλευτη γι' αὐτὴ σου τὴν λατρεία !
Ὁ Ἥφαιστος καὶ ἀραβικὸ θυμίαμα σκορπίζει
ψηλὰ - ψηλὰ ὡς τὸν Ὀλυμπο μαζί μὲ τὴ φωτιά Του.
Χίλια λαλήματα κι ὁ αὐλὸς ὁ λυγερὸς * κυλάει,
ὕμνους κι ἡ γλυκερόφωνῃ χρυσῇ κιθάρα ἀπλώνει.
Τῶν Ἀθηναίων ὁ λαός, Θεέ, σὲ προσκυνάει.

« Σχολικὴ Ἀνθολογία »

Κωστῆς Παλαμᾶς

20. ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΗΡΩΙΣΜΟΙ ΕΙΣ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

Ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον διεξάγονται σήμερον οἱ πόλεμοι,
δὲν βοηθεῖ νὰ λάβωμεν πλήρη ιδέαν τῶν καταστροφῶν, αἵτινες κατὰ
τοὺς μέσους χρόνους ἀνέμενον τοὺς κατοίκους τοῦ ἡττηθέντος κρά-
τους, ἅμα ὁ ἐχθρὸς εἰσήρχετο εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας κατελάμβαν-
εν. Ὁ φόνος, ὁ ἐξανδραποδισμὸς * καὶ ἡ ἀτίμωσις ἦσαν ἡ διαβολι-
κὴ τριάς, ἡ ὁποία μὲ τοὺς πολιορκητικούς κριοὺς ἐκλόνιζε καὶ συνέτρι-
βε τὰς πόλεις. Ἡ θέσις τῶν γυναικῶν ἦτο τότε λίαν ὀδυνηρά. Κα
διὰ νὰ σχηματίσωμεν ἀμυδράν * ιδέαν πόλεως παραδοθείσης ὡς

λείας εἰς τὸν νικητὴν αὐτῆς, ὅς ἀτενίσωμεν τὴν ζωντανὴν εἰκόνα, ποὺ ἐζωγράφισεν Ἰωάννης ὁ Ἀναγνώστης, περιγράφων τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα.

Παναχοῦ, διηγεῖται ὁ χρονογράφος, ἠκούοντο οἰμωγαὶ καὶ ἔρρεον δάκρυα. Τὰ νήπια, ὅσα ἐφέροντο εἰς τὴν μητρικὴν ἀγκάλην, ἐκλαυθμύριζον ἐλεεινά, ζητοῦντα τὰς μητέρας, ποὺ ἔτρεχον θρηνοῦσαι καὶ δεικνύουσαι αἰμοσταγεῖς ἀπὸ τὸν κοπετὸν* παρειάς. Κύπτουσαι αἱ δυστυχεῖς μητέρες ἀνὰ μέσον τῶν συντριμμάτων ἡρεύνων, ὅπως ἀνακαλύψουν τὰ μικρά των. Οἱ ἄνδρες, βλέποντες τὰς γυναῖκας των νὰ ἔχουν περιέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν ἄλλων, ὠδύροντο καὶ αὐτοί, ἐνῶ ἄλλα πλήθη γυναικῶν ἐθεῶντο, περιερχόμενα τὰς σκηνάς, ὅπου ἡρώτων πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, διὰ νὰ εὗρουν καὶ πάλιν τοὺς συζύγους των. Τὸν μεγαλύτερον ὅμως θόρυβον τὸν ἐπροξένουν τὰ παιδιὰ ὅλων τῶν ἡλικιῶν, ποὺ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν τὴν στέρησιν τῶν γονέων των.

Ἡ φρικιαστικὴ μοῖρα, ἡ ὁποία ἀνέμενε τὰς γυναῖκας τῶν βυζαντινῶν πόλεων, ἔκαμεν αὐτὰς νὰ ἐγκαταλείπουν τὰς οἰκιακὰς των ἀσχολίας καὶ εἰς ἡμέρας κοινῶν κινδύνων νὰ ἀναλαμβάνουν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν τειχῶν.

Αἱ γυναῖκες τῆς Θεσσαλονίκης, κατὰ τὴν μοιραίαν ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν τῆς, ἔδειξαν ἀνδρεῖαν ὄντως ἐπικήν*. Διότι καὶ γυναῖκες ἐξ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐπιφανῶν συμμετεῖχον τοῦ πολέμου ἀνδρικῶς, κομίζουσαι μὲ ὅλην των τὴν ψυχὴν ἐπὶ τῶν τειχῶν λίθους καὶ δοχεῖα πλήρη ζέοντος* ὕδατος, ὅπως ἐκσφενδονίζωνται κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων ἐφόδους ἐχθρῶν. Πολλοὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτάς, λησμονήσασαι ὅτι ἦσαν γυναῖκες, ἐπεδείκνυνον ἐντελῶς ἀνδρικὸν θάρρος, ἰστάμεναι παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ προτρέπουσαι αὐτοὺς νὰ ἀγωνίζωνται κατὰ τῶν ἐχθρῶν μὲ ἀντοχὴν καὶ γενναϊότητα.

Δὲν φαίνεται δὲ νὰ περιορίζεται τὸ γυναικεῖον ἐνδιαφέρον, κατὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς, μόνον εἰς πολεμικὰς ἀσχολίας. Ἡ φιλαλληλία δὲν τὰς ἀπησχόλει καὶ τότε ὀλιγώτερον.

Βεβαίως, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχον οὔτε οἱ σημερινοὶ Ἑρυθροὶ Σταυροὶ οὔτε αἱ ὠργανωμένοι ὑπηρεσίαι εἰς τοὺς στρατοὺς. Ἄλλ' ὥς ἄγγελοι παρηγορίας, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς μακρινοὺς ἐκείνους αἰῶνας, δὲν ἔπαυσαν νὰ κύπτουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν τραυ-

ματιῶν, νὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὰς πρώτας βοηθείας καὶ νὰ τοὺς ἀνακουφίζουν ἀπὸ τὰς ἀλγηδόνας* τῶν ὀδυνηρῶν πληγῶν, ποὺ ἤνοιγον εἰς τὸ σῶμά των τὰ ἀγκιστρωτὰ βέλη καὶ αἱ βαρεῖαι λόγχοι.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὰ 1422, γυναῖκες τῆς πρωτεύουσας, κατὰ τὴν ἀφήγησιν Ἰωάννου τοῦ Κανανοῦ*, ὅσαι δὲν μετέφερον πέτρας εἰς τὸ τεῖχος, ἐκρατούσαν « ὡὰ καὶ στουππία* καὶ τοὺς λαβωμένους ἰάτρευον ». Ἄλλαι, φορτωμέναι μεγάλα δοχεῖα πλήρη ἀπὸ νερὸ ἢ ἀπὸ κρασί, ἔσπευδον πρὸς τὰ μέρη, ὅπου ἐμαίνετο ἡ συμπλοκή, καὶ ἐκεῖ, ὑπὸ χάλαζαν βελῶν, λίθων καὶ ἀκοντίων, μέσα εἰς τὰ δαιμονιώδη κρημνίσματα, τὰ ὅποια ὕφισταντο τὰ ρηγνύμενα* τεῖχη, ἔδιδον νὰ δροσισθοῦν καὶ νὰ τονώσουν τὰς δυνάμεις των οἱ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἐξηντλημένοι ὑπερασπισταί, διὰ νὰ τρέξουν ἄλλιν καὶ νὰ τοξεύσουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν βέλη περιτυλιγμένα διὰ στουππίων ἀλειμμένων μὲ τὸ ὕγρὸν πῦρ.

Τὰ ἐπὶ τῶν τειχῶν τρεχάματα αὐτὰ τῶν γυναικῶν μιᾶς πόλεως ὕφισταμένης ἐπίθεσιν δὲν ἦσαν ἀκίνδυνα, παρατηρεῖ δὲ ὁ χρονογράφος, ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτὴν μερικαὶ γυναῖκες ἐκ τῶν εὗρισκομένων ἐκεῖ ἐπάνω « ἐλαβώθησαν μὲ σαγίττας ». Ὁ κίνδυνος ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν ἠπείλει μόνον αὐτάς, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ των, τοὺς ἔδιδε πάντοτε θάρρος, ὡς φαίνεται, μεγαλύτερον ἐκείνου, ποὺ ἐνέπνεε κάποτε τοὺς συζύγους των. Διὰ τοῦτο ἀναδεικνυόμεναι ἡρώιδες μυθικῶν χρόνων, ἔνεκα τοῦ μητρικοῦ των φίλτρου, ἐσήκωναν τὰ φορέματά των καὶ ἀνερριχῶντο* μέχρι τῶν ἐπισφαλεστέρων μερῶν τῶν προμαχώνων κατὰ « τοὺς γνησίους αὐτῶν ἀδελφούς καὶ τέκνα καὶ τοὺς ὁμοζύγους κατεμπόδιζον μὴ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ τείχους τοῦ κάστρου ».

Ὁ ρόλος ὁ ἥρωικός τῶν γυναικῶν εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς πόλεις τὰς ὕφισταμένας ἐφόδους μαρτυρεῖται παρὰ τῶν ἱστορικῶν. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ εὐσεβὴς θρύλος διασωθεὶς μέχρις ἡμῶν παρὰ τῶν χρονογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σύμφωνα πρὸς τὸν ὁποῖον, κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμήν τῆς τουρκικῆς ἐφόδου ἐναντίον τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἀγαρηνοὶ εἶδον μετὰ θάμβους νὰ περιπατῇ ἐπὶ τῶν προμαχώνων μία γυναῖκα, στολισμένη μὲ φορέματα ἰόχροα*, ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ὁποίας ἐσκοτίσθησαν οἱ ἐπιτιθέμενοι, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Εἰς ἄλλην ἐποχὴν

προγενεστέραν, όταν οί Ἄβαροι ἐπολιόρκουν τήν Πόλιν, ἡ ἰόχρωμος ὀπτασία ἐφάνη καί πάλιν ἐπὶ τῶν τειχῶν καί, όταν ὁ ἐχθρὸς ἐξηφανίσθη ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα δεκατισθεὶς *, ἐτονίσθη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς ὁ θριαμβευτικὸς ψαλμός :

Τῇ ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια !

Μήπως κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἐνάτου αἰῶνος δὲν συνετρίβησαν τὰ πλοῖα τῶν Ρώσων, ποὺ εἶχον φράξει τὸν Βόσπορον, χάρις εἰς τὴν τρικυμίαν τὴν ἐγερθεῖσαν μόλις ἡ καλύπτρα τῆς ἐβυθίσθη εἰς τὸ γαληνιαῖον παράλιον ;

Οὕτως ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ἀγωνιζομένων γυναικῶν εὐρίσκετο, κατὰ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ, ἡ Παναγία, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὁποίας εἶχε ταχθῇ ἡ Θεοφύλακτος *, καί ἀπὸ τοὺς ναοὺς καί τὰ μοναστήρια τῆς ὁποίας ἀνῆρχοντο ὕμνοι λατρείας, χαιρετίζοντες τὴν βλαστήσαν τὸ ρόδον τὸ ἀμάραντον, τὴν τέξασαν τὸ μῆλον τὸ εὖοσμον.

« Ἡ Βασίλισσα καὶ αἱ Βυζαντιναὶ ἀρχόντισσαι », 1920 σ. 117 - 121.

Πλάτων Ροδοκανάκης

21. Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Ἀκόμη καὶ σήμερον, όταν εἰσερχώμεθα εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, μένομεν ἐκθαμβοί. Τί θὰ ἡσθανόμεθα, ἂν εἰσηρχόμεθα κατὰ τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν. . . Ἡ μουσικὴ ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς. Ἐκείνη ἡ μουσικὴ, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ Βυζαντινοὶ ὕμνουν τὸν Θεὸν κατόπιν ἀπὸ μεγάλας νίκας ἡ τὸν παρεκάλουν εἰς τὰς δυσκόλους στιγμάς, ἦτο ἀπλῆ, χωρὶς τὴν σημερινὴν τετραφωνίαν. Ἦτο ὅμως τόσοσ μεγαλοπρεπής, τόσοσ σοβαρὰ καὶ κατανυκτικὴ *, ὥστε ἔφερε συγκίνησιν εἰς τὰς καρδίας ὄλων.

Διὰ τὴν κτίσιν τῆς Ἀγίας Σοφίας ὑπάρχουν πολλαὶ παραδόσεις. Μία ἐξ αὐτῶν εἶναι καὶ ἡ ἐξῆς :

Ὁ Ἰουστινιανὸς μίαν ἡμέραν, πολὺ λυπημένος, ἔστεκεν εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ παρηκολούθει τοὺς κτίστας, οἱ ὁποῖοι εἰργάζοντο. Πέντε χιλιάδες ἔκτιζον εἰς τὴν μίαν πλευράν καὶ πέντε χιλιάδες εἰς τὴν ἄλλην. Ἡ οἰκοδομὴ εἶχεν ὑψωθῇ ἄρκετὰ ! Πῶς νὰ εἶπῃ εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅτι θὰ σταματήσῃ ἡ ἐργασία, διότι δὲν εἶχε χρήματα νὰ τοὺς πληρώσῃ ;

Ἦδη εἰς πολλοὺς ἐχρεώσται τὰ ἡμερομίσθια. Καὶ ὅμως μὲ πόσον ζῆλον εἶχεν ἀρχίσει τὸ ἔργον ! Μετὰ τὸν ἀγίασμόν εἶχε τοποθετήσῃ ὁ ἴδιος τὸν θεμέλιον λίθον, ἐπῆρεν ὁ ἴδιος ἀσβέστην μὲ τὰ βασιλικά του χέρια καὶ πρῶτος αὐτὸς ἤρχισε νὰ κτίζῃ.

Τώρα, μὲ σκυμμένην τὴν κεφαλὴν ἐσκέπτετο καὶ δὲν παρετήρησεν, ὅτι κάποιος τὸν ἐκοίταζε προσεκτικά . . . Ὡμοίαζε μὲ ἄρχοντα, διότι ἦτο πλουσιώτατα ἐνδεδυμένος.

Ὁ ἄγνωστος τὸν ἐπλησίασε.

— Δέσποτα Βασιλεῦ, τὸν ἐρωτᾷ, διατὶ εἶσαι τόσον λυπημένος ;

Ὁ Ἰουστινιανὸς εἶπε τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ἐστενοχορεῖτο.

— Μὴ στενοχωρῆσαι, Δέσποτα· ἀπαντᾷ ὁ ἄρχων. Στείλε τοὺς πιστοὺς σου ἀνθρώπους εἰς τὴν Χρυσὴν Πύλην, ὅπου μένω, στείλε καὶ ζῶα. Θὰ σοῦ δανείσω ὅσα χρήματα χρειάζεσαι.

Ἔτσι καὶ ἔγινεν.

Ὅταν ἔφθασαν οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς τὴν Χρυσὴν Πύλιν, εἶδον ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν ἐνὸς ὠραίου παλατίου τὸν ἴδιον ἐκεῖνον ἄρχοντα νὰ τοὺς περιμένῃ. Μόνος ἐβοήθησε νὰ φορτώσουν τὰ ζῶα μὲ βαρεῖς σάκκους. Ἦσαν ὅλοι γεμάτοι μὲ χρυσᾶ νομίσματα.

Ἔστειλεν ἀμέσως ὁ Ἰουστινιανὸς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν γενναῖον δωρητὴν, νὰ τὸν προσκαλέσῃ νὰ ἔλθῃ, νὰ γνωρισθοῦν περισσότερο.

Ἐκπληκτοὶ ὅμως διεπίστωσαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅτι οὔτε παλάτι ὑπῆρχε πλέον εἰς ἐκείνην τὴν θέσιν οὔτε ἄνθρωπος !

Ἦτο ἄγγελος, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς εἶχε στείλει. . .

Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ οἰκοδομή, τὴν ἐκαλλώπισεν* ἐσωτερικῶς ὁ Ἰουστινιανὸς πλουσιώτατα. Τὸν ἄμβωνα τὸν ἐστόλισε μὲ χρυσὸν καὶ μὲ πολυτίμους λίθους. Πλησίον τοῦ ἄμβωνος ἔφερε καὶ ἔστησε τὸ ἴδιον τὸ στόμιον τοῦ φρέατος, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς ἐκάθισεν, ὅταν ἐδίδασκε τὴν Σαμαρείτιδα.

Γύρο δὲ ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν ἐχάραξε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

« Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν, Χριστέ, οἱ δοῦλοί σου Ἰουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα. Δέξου τα, Σὺ, ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς ».

« Ἡ Ἀσημένια Στέγη », 1922, σ. 14 - 17.

Ἀρσινόη Παπαδοπούλου

22. ΘΟΥΡΙΟΣ ΥΜΝΟΣ

"Ως πότε, παλληκάρια, νά ζῶμεν στὰ στενά,
 μονάχοι σάν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά ;
 Σπηλιές νά κατοικῶμεν, νά βλέπωμεν κλαδιά,
 νά φεύγωμ' ἀπὸ τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά ;
 Νὰ χάνωμεν ἀδελφια, πατρίδα καὶ γονεῖς,
 τοὺς φίλους, τὰ παιδιὰ μας κι ὅλους τοὺς συγγενεῖς ;
 Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
 παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιά καὶ φυλακή.
 Τί σ' ὠφελεῖ κι ἂν ζήσης καὶ εἶσαι στὴ σκλαβιά ;
 Στοχάσου πῶς σέ ψήνουν καθ' ὥραν στὴ φωτιά !
 Ἐλᾶτε μ' ἓνα ζῆλον σέ τοῦτον τὸν καιρό,
 νά κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω στὸν Σταυρόν.
 Σᾶς κράζει ἡ πατρίδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
 ζητᾷ τὴν συνδρομή σας μὲ μητρικὴ φωνή.

Απόσπασμα

Ρήγας Φεραίος

23. ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἀπ' ἔξω μαυροφόρ' ἀπελπισιά,
 πικρῆς σκλαβιάς χειροπιαστὸ σκοτάδι,
 καὶ μέσα στὴ θολόχτιστη ἐκκλησιά
 (στὴν ἐκκλησιά, ποὺ παίρνει κάθε βράδυ
 τὴν ὄψι τοῦ σχολειοῦ),
 τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ καντηλιοῦ
 τρεμάμενο τὰ δνεύρατα ἀναδεύει
 καὶ γῦρο τὰ σκλαβόπουλα μαζεύνει.
 Ἐκεῖ καταδιωγμένη κατοικεῖ
 τοῦ σκλάβου ἡ ὀλυσόδετη πατρίδα.
 Βραχνὰ ὁ παπᾶς ὁ δάσκαλος ἐκεῖ
 θεριεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
 μὲ λόγια μαγικά·
 ἐκεῖ ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγροικᾷ
 τὸν πόνο τῆς σκλαβιάς της, ἐκεῖ βλέπτει
 τί ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέππει.

Κι ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
 ποὺ ἐβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
 καὶ ρίχνει καὶ συντρίβει καὶ κυλᾷ
 στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
 κι ἀπὸ τῇ σιγαλιά,
 ποὺ δένει στὸ λαιμὸ πνιγμοῦ θηλειά,
 κι ἀπ' τῶν προγόνων τᾶφθαρτα βιβλία,
 ποὺ δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,

ἓνας ψαλμὸς ἀκούγεται βαθὺς
 σὲ μελωδίᾳ ἑνὸς κόσμου ἄλλου
 κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
 προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
 μὲ μιὰ φωνὴ βαριά :

« Μὴ σκιάζεστε στὰ σκότη. Ἡ λευτεριά,
 σὰν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι,
 τῆς νύχτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρῃ ».

« Ἀλάβαστρα »

Ἰωάννης Πολέμης

24. ΚΛΕΦΤΙΚΟ

Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα, γλεντᾶνε, τὰ καημένα.
 Κι ἓνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲν παίζει, δὲ χορεύει.
 Μὸν τ' ἄρματα συγύραγε καὶ τὸ σπαθὶ τροχάει.
 « Τουφέκι μου περήφανο, σπαθὶ μου παινεμένο,
 πολλὲς φορὲς μὲ γλύτωσες, βοήθα κι αὐτὴ τὴν ὥρα,
 νὰ σ' ἀσημώσω μάλαμα, νὰ σὲ σμαρτώσω ἀσήμι ».

« Ἐκλογαὶ Ν. Πολίτου »

Δημοτικόν

25. Ο ΟΛΥΜΠΟΣ ΚΙ Ο ΚΙΣΣΑΒΟΣ

Ὁ Ὀλυμπος κι ὁ Κίσσαβος, τὰ δυὸ βουνά, μαλώνουν,
 τὸ ποιοὺ νὰ ρίξῃ τὴ βροχή, τὸ ποιοὺ νὰ ρίξῃ χιόνι.
 Κι ὁ Κίσσαβος ρίχνει βροχὴ κι ὁ Ὀλυμπος τὸ χιόνι.
 Γυρίζει τότε ὁ Ὀλυμπος καὶ λέγει τοῦ Κισσάβου :

- Μή με μαλώνης, Κίσσαβε, μπρέ τουρκοπατημένε,
 πού σέ πατάει ή Κονιαριά κι οί Λαρσινοί άγᾶδες.
 'Εγώ εἶμ' ό γέρο "Ολυμπος, στόν κόσμο ξακουσμένος·
 ἔχω σαράντα δυό κορφές κι ἐξήντα δυό βρυσοῦλες·
 κάθε κορφή καί φλάμπουρο*, κάθε κλαδί καί κλέφτης.
 Κι όταν τό παίρνη ή άνοιξι κι άνοίγουν τὰ κλαδάκια,
 γεμίζουν τὰ βουνά Κλεφτιά καί τὰ λαγκάδια σκλάβους.
 "Εχω καί τόν χρυσόν αἰτό, τόν χρυσοπλουμισμένο,
 πάνω στήν πέτρα κάθεταί καί με τόν ήλιο λέγει :
 —"Ηλιε μ' δέν κροῦς τ' άποταχύ, μόν κροῦς τό μεσημέρι,
 νά ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, τὰ νυχτοπόδará μου ;

Συλλογή Ν. Πολίτου

Δημοτικόν

26. ΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

‘Ο πατέρας μου κατήγετο από έν χωρίον τῆς Παρνασσίδος. Εἶχεν άποκατασταθῇ εἰς τήν "Αμφισσαν καί ἔκαμνεν ἐκεῖ τόν πραγματευτήν μέχρι τοῦ ἔτους 1807. Τότε ήναγκάσθη ἔξαφνα νά φύγη διά νυκτός καί νά καταφύγη εἰς τήν 'Ιθάκην, διά τόν ἐξῆς λόγον :

"Ενας Τοῦρκος άγᾶς ἐκ τῶν προκρίτων τῆς 'Αμφίσσης ήγόρασε πολλές πραγματείας από τόν πατέρα μου, τὰς όποίας δέν ἐπλήρωσεν άμέσως, ήρνήθη δέ καί κατόπιν νά πληρώσῃ. ‘Ο πατέρας μου ἐπέμενεν εἰς τό δίκαιόν του καί ἔφερε τήν ὑπόθεσιν εἰς τόν Τοῦρκον δικαστήν, τόν κατήν. 'Αλλ' ό άγᾶς, ζητῶν πάντοτε πρόφασιν, ἔθεώρησε τήν ὑπόληψίν του προσβληθεῖσαν καί τόσον ἐξηγριώθη, ὥστε ήπέιλησεν, ὅτι θά φονεύσῃ τόν πατέρα μου καί θά καύσῃ τό μαγαζί του. Καί ἐπειδὴ δέν ήθελε πολύ, διά νά ἐκτελέσῃ τήν άπειλήν του, ό πατέρας μου ἀνησυχῶν ὄχι τόσον περί τοῦ ἑαυτοῦ του, ὅσον περί τῆς μητρός του, τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ του καί ἐμοῦ, μάς ἐπῆρε μίαν νύκτα τοῦ Νοεμβρίου σκοτεινήν, ἐπῆρε καί τὰς πολυτιμότερας πραγματείας του κατέβημεν εἰς τό Γαλαξείδιον καί ἀπ' ἐκεῖ διά τοῦ πλοίου ἐνός κουμπάρου του μετὰ δύο ἡμερῶν ταξίδιον ἐφθάσαμεν εἰς τήν 'Ιθάκην.

Τότε ἤμην μόλις ὀκτώ ἐτῶν, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι πολὺ καλὰ τό δυσάρεστον ἐκεῖνο ταξίδιον. Εἰς τήν 'Ιθάκην εἴχαμεν πλήρη ασφάλειαν

καὶ συγγενεῖς ἐκεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα μου, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔστρωσαν αἱ ἐργασίαι τοῦ πατέρα μου καὶ ἐπῆραν καλὸν δρόμον. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐλάττωσε τὴν διαρκῇ λύπην, ποὺ τὸν κατεῖχεν, ὅτι ἄφησε τὴν πατρίδα του, καὶ ἔβραζε μέσα του κρυμμένον τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν Τούρκων, μῖσος πατροπαράδοτον, ποὺ τὸ ἐδυνάμωσεν ἡ τελευταία αὐτὴ περίστασις.

Εἰς τὴν Ἰθάκην ὁ πατέρας μου ἐφρόντισε πῶς νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν ἀδελφόν μου Θανάσῃν καὶ ἐμέ. Ὁ Θανάσης ἦτο τρία ἔτη μικρότερός μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἤθελε νὰ γίνῃ παπᾶς· ἐμένα ἤθελε νὰ μὲ κάμῃ πραγματευτὴν, βοηθὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του. Μᾶς ἔστελλεν εἰς ἐνὸς γέροντος διδασκάλου τὸ σπῖτι, ὅπου μαζὶ μὲ πέντ' ἑξ ἄλλα παιδιὰ ἐμανθάναμεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν, κατῆχῃσιν καὶ ἱστορίαν. Ὁ διδάσκαλος αὐτὸς δὲν ἦτον πολυμαθὴς καὶ σοφός, εἶχεν ὅμως πολὺ ζῆλον καὶ ἐκτὸς τούτου δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μᾶς μάθῃ ξερὰ γράμματα, ἀλλὰ ἐφρόντιζε πῶς νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ δύο μεγάλα αἰσθήματα, ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη κοντόν, σκυφτόν, μὲ τὰ ἄσπρα τοῦ γένειαι, μὲ τὰ μικρά του μάτια καὶ τὰ μεγάλα γυαλιὰ εἰς τὴν μύτην, μὲ τὴν φαλακράν κεφαλὴν του, ποὺ τὴν ἐσκέπαζε διαρκῶς μαῦρος σκοῦφος. Τὸν ἐνθυμοῦμαι, πῶς ἤναπτεν ἡ ὄψις του ἡ γεροντικὴ, πῶς ἐστιθοβολοῦσαν τὰ μάτια του, ὅταν μᾶς ὠμιλοῦσε διὰ τὴν πατρίδα μας τὴν δουλωμένην. Μᾶς διηγεῖτο πῶς ἦτο μεγάλη εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους, πῶς αὐτὴ ἦτο πρώτη εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅταν οἱ ἄλλοι ὅλοι ἦσαν βάρβαροι. Καὶ ἀνεστηλώνετο ἔξαφνα καὶ ἐφαίνετο νεώτερος, ὅταν μᾶς παρίστανε τὸν Λεωνίδα πολεμοῦντα εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὸν Θεμιστοκλέα τρέποντα εἰς φυγὴν τὸν περσικὸν στόλον εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας, τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον κατακτῶντα τὴν Ἀσίαν. Καὶ ἐχαμήλωνε τὴν κεφαλὴν καὶ δάκρυα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ μάτια του, ὅταν ἤρχετο ἔπειτα εἰς τὰ μαῦρα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας : τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων.

— Ἐχάθη πλέον ἡ Ἑλλάς, ἔλεγε μὲ ἀναστεναγμόν, κατήντησε ταπεινὴ σκλάβα τῶν Τούρκων αὐτὴ ἡ βασιλίσσα τῆς Ἀνατολῆς.

Ἄλλ' ἔξαφνα ἀνεσήκωνε τὴν κεφαλὴν, ὥσάν νὰ ἤκουε μακρινὴν φωνήν, ἐκάρφωνε τὰ βλέμματα ὑψηλὰ πρὸς τὸν τοῖχον, ὥσάν νὰ

διέκρινε μακρινόν σημεῖον, καί μέ φωνήν ζωηράν καί μέ ὄψιν φωτισμένην ἀπό ἐνθουσιασμόν ἐπρόσθετεν :

—“Οχι, ὄχι ! δέν εἶναι μακριά ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ σπόρος τοῦ Ρήγα θά φυτρώσῃ καί σεις θά θερίσετε τόν καρπὸν ὄχι μέ δρέπανα, ἀλλὰ μέ σπαθιά. Νά εἰπῆτε τὸν θούριόν του τώρα καί ἔπειτα νά σχολάσετε.

Καί ὁ γέρων διδάσκαλος μέ φωνήν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν ἀπήγγελλε τοὺς φλογεροὺς στίχους, καί ἡμεῖς ὅλοι μαζί τοὺς ἐπαναλαμβάναμεν :

“Ὡς πότε, παλληκάρια, νά ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σάν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά !

Ἀλλὰ καί εἰς τὸ σπίτι ὁ πατέρας μου, ἂν καί δέν ἤξευρεν ἱστορίαν, μᾶς ὠμιλοῦσε ὅμως διὰ σύγχρονα ἢ χθεσινὰ πράγματα, διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770, διὰ τὸν ἥρωα Λάμπρον Κατσώνην καί τὸν μάρτυρα Ρήγαν Φεραῖον, διὰ τὰς φοβερὰς σκληρότητας τῶν Τούρκων. Μᾶς ἔλεγεν, ὅτι ἡ κατάστασις αὐτὴ δέν ἤμπορεῖ νὰ διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολὺ καί ἴσως εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν τῶν νέων ἦτο γραμμένον νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς. Καί ἡ μητέρα μου ἀκόμη μᾶς εἶχε μάθει εἰς τὴν προσευχὴν μας τὸ βράδυ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα νὰ προσθέτωμεν καί τὴν παράκλησιν:

— Παναγία μου, νὰ ἐλευθερώσῃς τὴν πατρίδα μας !

Καί δέν ἤξεύρω διατί, ὅταν ἔλεγα τὰ λόγια αὐτὰ ἐμπρὸς εἰς τὰς εἰκόνας, ἦσθανόμην κάτι εἰς ὅλον μου τὸ σῶμα, ὥσάν νὰ μ' ἔβρεχεν ἑξαφνα παγωμένον νερόν.

Ἀπὸ τὰ 1814 ἤρχισα νὰ βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὴν ἐργασίαν του. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἔμενα εἰς τὸ μαγαζί μας κάτω εἰς τὴν προκουμαῖαν καί μόνον ὅταν ἐνύκτωνε, ἐπηγαίναμεν εἰς τὸ σπίτι. Ἀνθρωποὶ πολλοὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μαγαζί· οἱ περισσότεροὶ διὰ ν' ἀγοράσουν πραγματείας, μερικοὶ διὰ νὰ ἰδοῦν τὸν πατέρα μου καί νὰ συνομιλήσουν ὀλίγον. Ἐγὼ ἅμα ἔβλεπα κανένα εἰς τὴν θύραν, εὐθὺς ἐκάρφωνα τὸ βλέμμα ἐπάνω του. Καί ἂν μὲν ἔβλεπα ὅτι ἔρχεται διὰ ν' ἀγοράσῃ τίποτε, ἔτρεχα νὰ τὸν περιποιηθῶ, ἂν ὅμως ἤρχετο μέ τὸν σκοπὸν ἀπλῆς ἐπισκέψεως καί συνομιλίας, ἐγύριζα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ μάτια μου δυσαρεστημένος, ὅτι ἤρχετο νὰ μᾶς χασομερήσῃ ἀδίκως.

Μὲ μεγάλην περιέργειαν λοιπὸν εἶδα ἓνα πρῶτὸν τὸν πρῶτον ἄν-

θρωπον, πού ἐμβήκεν εἰς τὸ μαγαζί μας. Ἦτον μεσόκοπος μὲ μαῦρα γένεια, σκεπασμένος μὲ μακρόν, χονδρὸν ἐπανωφόρι καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἐφοροῦσε καλογηρικὸν σκοῦφον. Ἐφαίνετο ὅτι ἦτον ξένος καὶ ὅτι ἤρχετο ἀπὸ ταξίδι. Ἄμα τὸν εἶδα, εἶπα μέσα μου :

— Ἐδῶ θὰ κάνωμε καλὴ δουλειά !

Καὶ ἔτρεξα γελαστὸς νὰ τὸν προϋπαντήσω. Αὐτὸς ὅμως μοῦ λέγει μὲ σοβαρὸν ὕφος :

— Ποῦ εἶναι ὁ πατέρας σου;

— Ἐδῶ εἰμ' ἐγὼ νὰ σᾶς ὑπηρετήσω εἰς ὅ,τι θέλετε. Προστάξτε !

— Καλὰ, παιδί μου, σ' εὐχαριστῶ, μὰ θέλω τὸν ἴδιον τὸν πατέρα σου, ἐπαναλαμβάνει μὲ σοβαρὸν καὶ προστακτικὸν τρόπον.

Ὁ πατέρας μου ἦτον ὀπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ μαγαζιοῦ καὶ ἤνοιγε μερικὰ κιβώτια μὲ πανικά, πού μᾶς εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Τεργέστην. Ἐτρεξα νὰ τοῦ φωνάξω, πειραγμένος ὀλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ ξένου, πού δὲν μ' ἔκρινεν ἄξιον ἐμένα, ἀλλὰ ἤθελε καὶ καλὰ τὸν πατέρα μου.

— Δὲν πειράζει, εἶπεν ὁ ξένος, ἄφησε τον εἰς τὴν ἐργασίαν του· πηγαίνω ἐγὼ καὶ τὸν εὐρίσκω. Καὶ ἐπροχώρησε κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ βάθος.

Εἶδα ὅτι ἔδωκεν ἓν γράμμα εἰς τὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸ ἐδιάβασε μὲ προσοχήν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μοῦ ἐφάνηκε ὅτι κάπως ἐταράχθηκε· ἄπλωσε τὸ χέρι του εἰς τὸν ξένον καὶ εἶπε :

— Καθίστε μίαν στιγμὴν καὶ τελειώνω.

Τὸν ἔβαλε καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ ὀπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν, ἀφοῦ μοῦ εἶπε :

— Δῆμο, ὅποιος μὲ ζητήσῃ, πὲς πῶς ἔχω δουλειὰ καὶ νὰ ξαναπεράσῃ. Τὸν νοῦν σου ἐστὶ στὸ μαγαζί.

Τί ἔλεγον ἐκεῖ ὀπίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν ἐπὶ δύο ὥρας ὁ πατέρας μου καὶ ὁ ἄγνωστος, δὲν ἤξεύρω. Θὰ ἦσαν ὅμως πολὺ σοβαρὰ πράγματα. Ὅταν ἐπὶ τέλους ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἐξῆλθεν ὁ ξένος διὰ νὰ φύγῃ, ἡ φυσιογνωμία τοῦ πατέρα μου μοῦ ἐφάνηκε πολὺ συλλογισμένη. Ὁ ξένος ἐπέρασε κοντὰ μου, ἐστάθηκεν ἐμπρὸς μου καὶ μ' ἐκοίταξε μέσα εἰς τὰ μάτια· ἔπειτα μ' ἐκτύπησε μὲ τὸ χέρι εἰς τὸν ὦμον καὶ εἶπε :

— Καρδιά, παλληκάρι μου !

Καὶ ἐχάθηκε . . .

‘Ο τρόπος, πού μου τὰ εἶπεν αὐτὰ τὰ λόγια, ἦτο παράξενος· τὸ ὅλον φέρισμον τοῦ ἀγνώστου μ’ ἔβαλεν εἰς ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν. Ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου :

— Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός ;

Καὶ ἐκεῖνος μου ἀποκρίθηκε ξηρὰ - ξηρὰ καὶ μου ἔκοψε κάθε ἄλλην ἐρώτησιν :

— “Ενας καλὸς πατριώτης· μου ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὸν δεσπότην μας τὸν Ἡσαΐαν.

Ἐκτοτε δὲν τὸν εἶδα πλέον τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, παρὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821. Ἐμβῆκε πάλιν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἓνα πρῶτὸ καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἐπῆρεν εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔμειναν ὥραν κλεισμένοι μαζί. Ἐπειτα ἐξῆλθε καὶ ἐστάθηκεν ὀλίγον ἐμπρὸς μου. Μοῦ ἐφάνηκεν, ὅτι εἶχε πολὺ καταβληθῇ καὶ γηράσει ἀπὸ τὸν καιρόν, πού τὸν εἶχα πρωτοῖδεῖ. Τὴν φορὰν αὐτὴν δὲν μ’ ἐκτύπησεν εἰς τὸν ὦμον· μου ἔδωκε τὸ χέρι καὶ μου εἶπε σιγαλὰ :

— Δῆμο, ὅ,τι σοῦ εἶπη ὁ πατέρας σου εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσταγὴ τῆς πατρίδος !

Καὶ ἐχάθηκε πάλιν . . .

Τόσον μ’ ἐτάραξαν οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ξένου, ὥστε δὲν εἶχα νοῦν νὰ ἐργασθῶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸν πατέρα μου δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω· τὸν ἔβλεπα καὶ ἐκείνον πολὺ συγχυσμένον καὶ μίαν στιγμὴν μου ἐφάνη, ὅτι μὲ τὸ δάκτυλον ἐσφόγγισε τὰ δακρυσμένα μάτια του.

Τέλος πάντων τὸ βράδυ, ὅταν ἦταν ὥρα νὰ κλείσωμεν, μου λέγει :

— Κλείσε ἀπὸ μέσα τὴν πόρτα, βάλε τὸν λύχνον ἐκεῖ κι ἔλα κάθησε νὰ σοῦ εἰπῶ.

Ἀφοῦ ἔκαμα ὅπως μου εἶπεν, ἀρχίζει μὲ φωνήν, πού ἔτρεμε ἀπὸ συγκίνησιν :

— Δῆμό μου, παιδί μου, ὅ,τι θὰ σοῦ εἰπῶ εἶναι μεγάλο μυστικό. Ξεύρω τὴν καρδιά σου καὶ σοῦ τὸ ἐμπιστεύομαι. Δὲν εἶναι μυστικό δικό μας, εἶναι τῆς πατρίδος. Δὲν θέλω νὰ μου ὀρκισθῇς, πῶς θὰ τὸ κρατήσης· ἂν εἶχα τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἔλεγα. Λοιπὸν ἄκουσε· ὅλα εἶναι ἑτοιμα, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἡ φωτιὰ θὰ ἀνάψῃ ἀπ’ ἄκρη σ’ ἄκρη· οἱ Τοῦρκοι θὰ διωχθοῦν καὶ ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Τότε θὰ γυρίσωμεν πάλιν

εις τὴν πατρίδα μας, νὰ περάσωμεν ἐκεῖ τὰ ὑπερνὰ μας χρόνια, ἂν τὸ θελήσῃ ὁ Θεός ! Ὁ ξένος αὐτός, ποὺ εἶδες σήμερα, εἶναι ἕνας ἄξιος πατριώτης, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καὶ γυρίζει ἀπὸ τόπον εἰς τόπον καὶ ἀδελφώνει τοὺς ἄλλους πατριώτας εἰς τὴν ιδέαν τῆς Ἑταιρείας. Σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας εἶναι νὰ συνενώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους πατριώτας, διὰ νὰ ἐργασθοῦν ὅλοι μαζί καὶ τὸ κατὰ δύναμιν καθένας διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἡ Ἑταιρεία ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προστάτας καὶ τὰ μέλη της μετροῦνται κατὰ χιλιάδας εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Τί λὲς λοιπόν ;

Ὅσον ἄκουα αὐτά, τὸ αἷμα ἀνέβαινε εἰς τὴν κεφαλὴν μου, ἡ καρδιά μου ἐκτυποῦσε δυνατὰ εἰς τὰ στήθη. Ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔπεσα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ πατέρα μου :

— Σ' εὐχαριστῶ, πατέρα ! ἐψιθύρισα.

Καὶ τὸν ἐκαταφιλοῦσα δακρυσμένος καὶ τὸν εὐχαριστοῦσα καὶ διὰ τὴν χαρμόσυμον αὐτὴν εἶδησιν καὶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, ποὺ μοῦ ἔδειχνε μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ ἱεροῦ μυστικοῦ. Ἐπειτα ἀνατινάχθηκα ἐπάνω· μία ιδέα ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν μου :

— Πατέρα, ὅταν οἱ ἄλλοι θὰ πολεμοῦν ἐκεῖ, ἐγὼ θὰ κάθωμαι μὲ τὸν πῆχυν ἐδῶ στὸ μαγαζί ;

— Ὅχι, παιδί μου, αὐτὴν τὴν προσβολὴν δὲν θὰ τὴν κάμω εἰς ἐσένα καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Ἐγὼ εἶμαι ἀνίκανος πλέον, ὁ ἀδελφός σου ὁ Θανάσης μικρὸς καὶ ἀρρωστιάρης, ἐσὺ θὰ πᾶς γιὰ ὅλους μας, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Θὰ σὲ στείλω εἰς τὸν καπετὰν Πανουριᾶ. Πρὸς τὸ παρὸν ἡ μητέρα σου καὶ ὁ ἀδελφός σου νὰ μὴ μάθουν τίποτε. Σιωπὴ ! Ἄς πηγαίνωμεν τώρα στὸ σπίτι, νὰ μὴν ἀνησυχοῦν, ποὺ ἀργοῦμε. Εἶσαι ἄνδρας, δὲν εἶσαι ποιά παιδί τώρα. Θάρρος καὶ φρόνησις. Δῆμό μου !

« Ὁ Μπάριπα - Δῆμος »

Γεώργιος Δροσίνης

27. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

Ἐπέσανε τὰ Γιάννενα, σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε,
ἐσβήσανε τὰ φῶτά τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.
Ἡ μάννα σφίγγει τὸ παιδί βαθιὰ στὴν ἀγκαλιά της,
γιατὶ εἶναι χρόνοι δίσεχτοι καὶ τρέμει μὴν τὸ χάσῃ.

Τραγούδι δὲν ἀκούγεται, ψυχὴ δὲν ἀνασαίνει.
 Ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος καὶ μνήμα τὸ κρεβάτι,
 καὶ ἡ χώρα κοιμητήριον καὶ ἡ νύχτα ρημοκκλήσι.
 Ἄγρυπνος ὁ Ἀλῆ - πασᾶς, ἀκόμη δὲν νυστάζει,
 καὶ εἰς ἓνα δέρμα λιονταριοῦ βρίσκεται ξαπλωμένος.
 Τὸ μέτωπό του εἶναι βαρὺ, θολό, συγνεφιασμένο
 καὶ τῷ βαλεν ἀντίστυλον τὸ χέρι του, μὴν πέση.
 Χαϊδεύει μὲ τὰ δάχτυλα τὰ κάτασπρά του γένεια,
 ποὺ σέρνονται στοῦ λιονταριοῦ τῇ φοβερῇ τῇ χαίτῃ.
 Ἀγκαλιασμένα τὰ θεριά, σοῦ φαίνονται, πῶς ἔχουν
 ἓνα κορμὶ δικέφαλον· τὸ μάτι δὲν γνωρίζει
 ποιοῦ τάχα νᾶν τὸ ζωντανὸ καὶ ποιοῦ τὸ σκοτωμένο.

« Ἔ ρ γ α »

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

28. ΤΗΣ ΔΕΣΠΩΣ

(25 Δεκεμβρίου 1803)

- Ἀχὸς βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.
 Μῆνα σὲ γάμο ρίχνονται, μῆνα σὲ χαροκόπι ;
 Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι.
 Ἡ Δέσπω κάνει πόλεμον μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.
 Ἀρβανιτιά τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλά τὸν πύργο.
 — Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Σούλι.
 Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανιτῶν.
 — Τὸ Σούλι καὶ ἂν προσκύνῃ καὶ ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,
 ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκαμε, δὲν κάνει.
 Δαυλὶ στὸ χέριν ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει.
 — Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιὰ μ' μαζί μου ἔλατε.
 Καὶ τὰ φυσέκια ἀνάψανε, καὶ ὅλοι φωτιά γενῆκαν.

Δημοτικόν

29. Ο ΒΥΡΩΝ ΣΤΗ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΗ ΑΘΗΝΑ

Στὰ 1810 ἡ σκλαβωμένη Ἀθήνα φιλοξενεῖ τὸ μεγάλο Ἀγγλο
 πσιπτη καὶ θερμὸ φιλέλληνα λόρδο Βύρωνα.

Λίγα κιτρινιασμένα φύλλα ἀπόμειναν πιά στὴ μεγάλη κλημα-

ταριά, πού σκεπάζει ὅλο τὸ παζάρι· γῦρο στὸ συντριβάνι εἶναι τοποθετημένοι μεγάλοι πάγκοι, γιὰ νὰ χωροῦν τοὺς κατακτητὲς, πού κάθονται σταυροπόδι, 'Ο καφετζῆς πηγαινοέρχεται, κι αὐτοὶ καπνίζουν τὸ τσιμπούκι τους ἢ ρουφοῦν τὸ ναργιλέ τους, εὐχαριστημένοι πού ἔχουν σκλάβα μιὰ τέτοια ὁμορφὴ χώρα.

Εἶδαν νὰ διαβαίνει ἀποκεῖ καὶ νὰ τοὺς περιεργάζεται ὁ Βύρων. Τὸν φώναξαν νὰ πάρῃ καφέ καὶ αὐτὸς δέχτηκε. Ἦταν ὅλοι εὐθυμοὶ καὶ γελαστοὶ καὶ ἀκόμη — σπάνιο πρᾶμα γιὰ τοὺς κατακτητὲς — ἦταν ὁμιλητικοί.

Εἶπαν πολλὰ καὶ διάφορα. 'Ανάμεσα στὰ ἄλλα ἓνας εἶπε, πῶς τῇ νύχτα βρέθηκε σκοτωμένος ἓνας ἐπίσημος 'Αθηναῖος καὶ κανεὶς δὲν ἔμαθε ποιὸς τὸν σκότωσε.

— Μὴ σκοτίζεστε γι' αὐτό, εἶπε εἰρωνικά ἓνας ἄλλος, θὰ τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια. . .

— Αὐτὸ θὰ εἶναι, αὐτὸ θὰ εἶναι !. . . εἶπαν κ' οἱ ἄλλοι, κι ἔβαλαν ὅλοι τὰ γέλια.

'Ο Βύρων θύμωσε πολὺ. Σηκώθηκε σὲ λίγο κι ἔφυγε, χωρὶς καλὰ - καλὰ νὰ τοὺς χαιρετήσῃ. Εἶχε πάρει ὅμως τὸ μάτι του ἓνα χριστιανό, πού κοντοστεκόταν καὶ κρυφάκουγε τὴν κουβέντα τῶν κατακτητῶν.

Ἦταν ἓνα ὠραῖο καὶ εὐρωστο παλληκάρι ὁ νέος αὐτός. Πιὸ κάτω ὁ Βύρων τοῦ γνέφει νὰ σταθῇ.

— Εἶσαι 'Ελληνας ; τοῦ λέει.

— Ναί, Μιλόρδε.

— 'Αθηναῖος ;

— Μάλιστα.

— Πῶς σὲ λένε ;

— Νικόλα Σαρῆ.

— 'Ακουσες τί ἔλεγαν οἱ ἀγᾶδες καὶ γελοῦσαν ;

— Τὸ ἄκουσα.

— Καὶ τραβᾷς τὸ δρόμο σου ; Στάσου !. . . "Οχι ἔτσι ταπεινά. Στάσου ἴσια ! Δυστυχησμένοι, πῶς καταντήσατε !

— Μᾶς τσάκισε ἡ σκλαβιά, Μιλόρδε, εἶπε ὁ νέος.

— 'Η σκλαβιά αὐτὴ θηρίο εἶναι ;

— Μεγάλο καὶ φοβερό.

— Τότε σκοτῶστέ το.

— "Εχει ἓνα σωρὸ κεφάλια.

— Καί σεις έχετε ένα σωρό χέρια.

— Τά χέρια τί ώφελούν σάν. . .

— Σάν δέν έχετε καρδιά ;

— Σάν δέν έχομε άρματα.

— Τά λιοντάρια έχουν άρματα :

Τότε ό Σαρής ήσυχα - ήσυχα καί μέ κάποια άξιοπρέπεια τοῦ λέει :

— Άκουσέ με, Μιλόρδε. "Αν σηκώση κανείς άπό μᾶς χέρι πάνω σέ κάποιον κατακτητή, δέ θα χαθῇ μονάχα αὐτός. Θα πάθῃ όλο του τό σοί. Θα πάθουν άθῶοι άνθρωποι. Καμμιά φορά κι όλη ἡ χώρα. "Επειτα τί νά κάμουν δυό καί τρεῖς άνθρωποι ;

— Φρόνιμα τὰ λές, δυστυχισμένε ραγιᾶ ! Μά ἡ φρονιμάδα δέ χρησιμεύει πάντα. Φρονιμώτερο άπ' τῇ δειλία δέν ὑπάρχει στόν κόσμο. Πάντα ἔχει τό δίκιο τῆς. Μά όταν σᾶς σκλάβωσαν οἱ κατακτητές, ἦταν φρόνιμο ; Τό άλυσοδεμένο χέρι πρέπει νά προσπαθῇ νά σπάσῃ τίς άλυσίδες του, ὅχι νά ζητᾷ βοήθεια άπό τόν οὐρανό. "Ενας άλυσοδεμένος σκλάβος σήκωσε μιᾶ φορά ψηλά τό χέρι του καί ζητοῦσε τήν προστασία τοῦ οὐρανοῦ καί ξέρεις τί ἔκαμε τότε ό οὐρανός ; "Ερριξε κεραυνό καί τό ἔκαψε. . . "Όταν ἕνας κάμῃ τό χρέος του στήν πατρίδα του, τό κάνουν, χωρίς νά τό καταλάβουν, κι όλοι οἱ ἄλλοι μαζί. Φαίνεται, πώς ἡ φωτιά σας ἔσβησε πιά ! "Όλο κυπαρίσσια εἶναι γεμάτη ἡ "Αθήνα σας. Δέν εἶδα πουθενά μυρτιές ! . . . Δέ σᾶς άξίζει πιά οὔτε άγάπη, οὔτε ἐλπίδα !

Ό Σαρής, όσο μιᾶ ό Βύρων, ἀλλάζει όλοένα ἔκφρασι στό πρόσωπό του. Καί τώρα σκεπάζει τό πρόσωπό του μέ τὰ δυό του χέρια καί κλαίει.

Ό Βύρων ἀλλάζει άμέσως, μαλακώνει καί τόν πλησιάζει.

— Δυστυχισμένο παιδί !. . . Μήν ἀλλάζῃς τό αἷμά σου σέ δάκρυα ! "Από τῇ σκλαβιά ὡς τήν ἐλευθερία καί τόν τάφο ἡ ἐκλογή εἶναι εὔκολη. Σώνει πιά. "Αν ἡ χώρα σας εἶναι σκλαβωμένη, τὰ βουνά σας κι ἡ θάλασσα εἶναι ἐλεύθερα. Τί ἔχετε νά φοβᾶστε ἐκεῖ ;

Ό Σαρής προχωρεῖ δυό - τρία βήματα καί γυρίζει πίσω. Εἶναι τώρα ἄλλος άνθρωπος.

— Μιλόρδε ! Κάθε φορά, πού βρίσκεται σκοτωμένος κι άπό ἕνας χριστιανός — τό ἀκούσατε — οἱ κατακτητές μᾶς ἐμπαίζουν καί μᾶς λένε πώς τόν ἔφαγε ἡ Λάμια. . .

— Λοιπόν ;
 — Σοῦ ὀρκίζομαι, Μιλόρδε, πῶς ἡ Λάμια θ' ἀρχίσῃ ἀπὸ τώρα νὰ τρώῃ καὶ κατακτητές.
 Καὶ φεύγει. Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες.
 Κι ὁ Βύρων ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος τραβᾷ μὲ βῆμα γοργό.

Ἀπὸ τότε, ἀλήθεια, βρίσκονταν συχνὰ σκοτωμένοι καὶ κατακτητές : Τοὺς σκότωνε ὁ Σαρῆς, ποὺ εἶχε γίνει ἀντάρτης καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του εἶχε πάρει τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς.

Δημήτριος Καμπούρογλου

30. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Κόβω γιὰ σὲ τὰ βάρια
 τοῦ τραγουδιοῦ ἱερά,
 στὸ μέτωπο στὰ πλέκω
 στεφάνια γιορτερά.

Βωμὸς τὸ μέτωπό σου !
 Θυμᾶσαι ; Μιὰ φορά
 στὸ ὕψιστον καὶ στ' ἀγιάσαν
 τῆς Δόξας τὰ φτερά.

« Στροφές »

Κωστής Παλαμᾶς

31. Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΟΜΙΛΕΙ ΕΙΣ ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

« Παιδιά μου ! Εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ὅπου ἐγὼ πατῶ σήμερα, ἐπατοῦσαν καὶ ἐδημηγοροῦσαν τὸν παλαιὸ καιρὸ ἄνδρες σοφοὶ καὶ ἄνδρες μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ συγκριθῶ καὶ οὔτε νὰ φθάσω τὰ ἴχνη των !

Ἐγὼ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς ἰδῶ, παιδιά μου, εἰς τὴν μεγάλην δόξαν τῶν προπατόρων μας, καὶ ἔρχομαι νὰ σᾶς εἰπῶ ὅσα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀγῶνός μας, καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτόν, ὁ ἴδιος ἐπαρτήρησα.

Εἰς τὸν τόπον, τὸν ὅποιον κατοικοῦμεν, ἐκατοικοῦσαν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡμεῖς καταγόμεθα καὶ ἐλάβαμε τὸ ὄνομα

τουτο. Αυτοί διέφεραν από ήμās εις την θρησκείαν. 'Αφού ύστερα ήλθεν εις τον κόσμον ό Χριστός, οί λαοί όλοι έπίστευσαν εις το Εύαγγέλιόν Του και έπαυσαν νά λατρεύουν τά ειδωλα. Δέν έπήρε μαζί Του ούτε σοφούς, ούτε προκομμένους, αλλά άπλους ανθρώπους, χωρικούς και ψαρᾶδες, και μέ την βοήθεια του 'Αγίου Πνεύματος έμαθαν όλες τις γλώσσες του κόσμου. Μολονότι και οί βασιλείς και οί τύραννοι τους κατέτρεχαν, δέν ήμπόρεσε κανένας νά τους κάμη τίποτα. Αυτοί έστερέωσαν την πίστι.

Οί παλαιοί 'Ελληνες, οί πρόγονοί μας, έπесαν εις την διχόνοιαν και έτρώγονταν μεταξύ τους και έτσι έλαβαν καιρό πρώτα οί Ρωμαίοι και έπειτα άλλοι βάρβαροι και τους υπέταξαν. 'Υστερα ήλθαν οί Μουσουλμάνοι και έκαμαν ό,τι ήμπορούσαν, διὰ νά αλλάξη ό λαός την πίστιν του. 'Εκοψαν γλώσσες εις πολλούς ανθρώπους, άλλ' έστάθη άδύνατον νά τó κατορθώσουν. Τόν ένα έκοπταν, ό άλλος τόν σταυρό του έκαμε.

Οί έμποροι και οί προκομμένοι, μη ύποφέροντες τον ζυγόν, έφευγαν και οί γραμματισμένοι έπῆραν και έφυγαν από την 'Ελλάδα, την πατρίδα των, και έτσι έμεινε ό λαός, όστις, στερημένος από τά μέσα τῆς προκοπῆς, εκατάνησεν εις άθλίαν κατάστασι. Και αύτή αύξανε κάθε ήμέρα χειρότερα.

Εις αύτήν την δυστυχισμένη κατάστασι μερικοί από τους φυγάδες γραμματισμένους έμετάφραζαν και έστελναν εις την 'Ελλάδα βιβλία.

Και εις αυτούς πρέπει νά χρεωστούμε εύγνωμοσύνη, διότι εύθυσ όπου κανένας άνθρωπος από τον λαό έμάνθανε τά κοινά γράμματα, εδιάβαζεν αυτά τά βιβλία και έβλεπε ποίους είχαμε προγόνους, τί έκαμεν ό Θεμιστοκλής, ό 'Αριστείδης και άλλοι πολλοί παλαιοί μας και έβλέπομε και εις ποίαν κατάστασι εύρισκόμεθα τότε. 'Οθεν μās ήλθεν εις τον νουν νά τους μιμηθούμε και νά γίνωμε εύτυχέστεροι. Και έτσι έγινε και έπροώδευσε η 'Εταιρεία*.

'Όταν αποφασίσαμε νά κάμωμε την 'Επανάστασιν, δέν έσυλλογισθήκαμε ούτε πόσοι είμεθα, ούτε πώς δέν έχομε άρματα, ούτε ότι οί Τούρκοι έβαστούσαν τά κάστρα και τās πόλεις, ούτε και κανένας φρόνιμος μās είπε « ποϋ πάτε έδω νά πολεμήσετε μέ σταροκάραβα β α τ σ έ λ α * », αλλά ως μία βροχή έπεσε εις όλους μας ή έπιθυμία τῆς έλευθερίας μας.

Καὶ ὅλοι, καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ προεστοὶ καὶ οἱ καπεταναῖοι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι καὶ οἱ ἔμποροι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὅλοι ἐσυμφωνήσαμε καὶ ἐκάναμε τὴν Ἐπανάστασι.

Εἰς τὸν πρῶτο χρόνο τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχαμε μεγάλη ὁμόνοια καὶ ὅλοι ἐτρέχαμε σύμφωνα. Ὁ ἓνας ἐπῆγεν εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ἀδελφός του ἔφερεν ξύλα, ἡ γυναῖκα του ἐζύμωνε, τὸ παιδί του ἐκουβαλοῦσε ψωμί καὶ μπαρουτόβολα εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ ἂν αὕτῃ ἡ ὁμόνοια ἐβαστοῦσε ἀκόμη δύο χρόνους, ἠθέλαμε κυριεύσει καὶ τὴν Θεσσαλία καὶ τὴν Μακεδονία καὶ ἴσως ἐφθάναμεν καὶ ἕως τὴν Κωνσταντινούπολι. Τόσον ἐτρομάξαμε τοὺς Τούρκους, ὅπου ἄκουγαν Ἑλληνα καὶ ἔφευγαν χίλια μίλια μακριά. Ἐκατὸν Ἑλληνες ἔβαζαν πέντε χιλιάδες ἐμπρὸς καὶ ἓνα καράβι μίαν ἀρμάδα.

Ἄλλὰ δὲν ἐβάσταξεν. Ἦλθαν μερικοὶ καὶ ἠθέλησαν νὰ γένουν μπαρμπέρηδες εἰς τοῦ κασίδι τὸ κεφάλι. Μᾶς πονοῦσε τὸ μπαρμπέρισμά τους. Μὰ τί νὰ κάνωμε ; Εἶχαμε καὶ αὐτουνῶν τὴν ἀνάγκη. Ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἡ διχόνοια καὶ ἐχάθη ἡ πρώτη προθυμία καὶ ὁμόνοια. Καὶ ὅταν ἔλεγε τὸν Κώστα νὰ δώσῃ χρήματα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἑθνους ἢ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν πόλεμον, τοῦτος ἐπρόβαλλε τὸν Γιάννη. Καὶ τοῦτο ἐγίνετο, ἐπειδὴ δὲν εἶχαμε ἓναν ἀρχηγὸ καὶ μίαν κεφαλὴ.

Ἰσως ὅλοι ἠθέλαμε τὸ καλὸ, πλὴν καθένας κατὰ τὴ γνώμη του. Ὅταν προστάζουνε πολλοί, ποτὲ τὸ σπίτι δὲν χτίζεται, οὔτε τελειώνει. Ὁ ἓνας λέγει ὅτι ἡ πόρτα πρέπει νὰ βλέπῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸ μέρος, ὁ ἄλλος εἰς τὸ ἀντικρυνὸ καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὸν βορέα, σὰν νὰ ἦταν τὸ σπίτι εἰς τὸν ἀραμπᾶ καὶ νὰ γυρίζῃ καθὼς λέγει ὁ καθένας. Μὲ τοῦτο τὸν τρόπο δὲ κτίζεται ποτὲ τὸ σπίτι, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἓνας ἀρχιτέκτων, ὅπου νὰ προστάξῃ, πῶς θὰ γενῇ.

Παρομοίως καὶ ἡμεῖς ἐχρειάζομεθα ἓναν ἀρχηγὸ καὶ ἓναν ἀρχιτέκτονα, ὅστις νὰ προστάξῃ καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ὑπακούουν καὶ νὰ ἀκολουθοῦν. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἴμεθα εἰς τέτοια κατάστασι ἐξ αἰτίας τῆς διχονοίας μᾶς ἔπεσε ἡ Τουρκία ἐπάνω μας καὶ κοντέψαμε νὰ χαθοῦμε. Καὶ εἰς τοὺς στερνοὺς ἑπτὰ χρόνους δὲν κατωρθώσαμε μεγάλα πράγματα.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἔρχεται ὁ βασιλεὺς, τὰ πράγματα ἡσυχάζουν καὶ τὸ ἐμπόριο καὶ ἡ γεωργία καὶ οἱ τέχνες ἀρχίζουν νὰ προοδεύουν καὶ μάλιστα ἡ παιδεία. Αὕτῃ ἡ μάθησις θὰ μᾶς αὐξήσῃ

και θα μās ευτυχήση. Άλλα δια να αυξήσωμεν, χρειάζεται και ή στερεώσις τής πολιτείας * μας.

Πρέπει να φυλάξετε την πίστι σας και να την στερεώσετε, διότι, όταν επιάσαμε τα άρματα, είπαμε πρώτα υπέρ πίστεως και έπειτα υπέρ πατρίδος. Όλα τα έθνη του κόσμου έχουν και φυλάττουν μια θρησκεία.

Να μην έχετε πολυτέλεια, να μην πηγαίνετε εις τους καφενέδες. Να δοθήτε εις τās σπουδās σας και καλύτερα να κοπιάσετε όλίγον δυο και τρεις χρόνους και να ζήσετε έλευθεροι εις το επίλοιπο τής ζωής σας, παρά να περάσετε τέσσαρους - πέντε χρόνους τη νεότητά σας και να μέινετε αγράμματοι. Να σκλαβωθήτε εις τα γράμματά σας. Να άκούετε τās συμβουλās τών διδασκάλων και τών γεροντοτέρων και, κατά την παροιμία, « μύρια ήξευρε και χίλια μάθαινε ».

Ή προκοπή σας και ή μάθησί σας να μην γίνη σκερπάνι μόνον δια το άτομόν σας, άλλα να κοιτάζη το καλό τής Κοινότητος, και μέσα εις το καλό αυτό εύρίσκεται και το δικό σας.

Έγώ, παιδιά μου, κατά κακή μου τύχη, έξ αιτίας τών περιστάσεων, έμεινα αγράμματος και δια τουτο σās ζητώ συχώρεσι, διότι δέν όμιλώ καθώς οί διδάσκαλοί σας.

Σās είπα, όσα ό ίδιος είδα, ήκουσα και έγνώρισα, δια να ώφεληθήτε από τα περασμένα και από τα κακά άποτελέσματα τής διχόνοιας, την όποιαν να άποστρέψετε και να έχετε όμόνοια. Έμās μη μās τηρᾶτε πλέον. Το έργο μας και ό καιρός μας έπέρασε. Και αί ημέραι τής γενεās, ή όποία σās άνοιξε το δρόμο, θέλουν μετ' όλίγον περάσει. Εις σās μένει να ισάσετε και να στολίσετε τον τόπο, όπου ήμεις έλευθερώσαμε. Και δια να γίνη τουτο, πρέπει να έχετε ως θεμέλια τής πολιτείας την όμόνοια, την θρησκεία και την φρόνιμον έλευθερία.

Τελειώνω τον λόγο μου.

Ζήτω ό βασιλεύς μας Όθων ! Ζήτω οί σοφοί διδάσκαλοι ! Ζήτω ή έλληνική Νεολαία ! »

« Ιστορικόν Λεύκωμα »

Γεώργιος Τερτσέτης

32. ΤΡΟΠΑΙΟ ΣΤΗ ΜΕΘΩΝΗ

Στὶς εἴκοσι ἑπτὰ τοῦ Ἀπρίλη τὰ καράβια τοῦ Μιαούλη, ποὺ ἐπῆγαν νὰ φέρουں τρῶφιμα καὶ νερὸ γιὰ τὸ στόλο, ἔμαθαν τὴν ἄλωσι τῆς Σφακτηρίας. Ὁ ναύαρχος ἀπόμεινε ἀμίλητος καὶ συντρίμμενος.

Σὲ δυὸ μέρες πέρασε ἔξω ἀπὸ τὸ Ναυαρίνο, νὰ ἰδῇ τί γίνεται. Ἄκουσε τὸ φοβερὸ κανονίδι, ποὺ ἐδούλευε ἀκατάπαυστα. Ὁ Ἰμπραήμ χτυποῦσε τὸ κάστρο. Ὁ Μιαούλης φώναξε τοὺς καπετάνιους στὸ καράβι του.

— Ἡ καρδιά μου ραγίζει, τοὺς εἶπε, νὰ βλέπω τὴν καταστροφὴ καὶ νὰ μὴ μπορῶ νὰ δώσω βοήθεια. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀπελπιζώμαστε. Ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος. Θὰ μᾶς λυπηθῇ. Ἐχῶ τὴν γνώμη, πῶς πρέπει νὰ πᾶμε στὸ Μαραθωνήσι, νὰ κοιτάξωμε τίς ἐλλείψεις τῶν караβιῶν μας καὶ νὰ περιμένουμε νὰ μᾶς ἔρθουν μπουρλότα*. Τότε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ πασχίσωμε νὰ δώσωμε στὸν ἐχθρὸ κανένα δυνατὸ χτύπημα. Προσέχετε νὰ μὴν παραλύσουν τὰ πληρώματα. Ἡ ψυχὴ μᾶς ἀπόμεινε· ἂν τὴ χάσωμε κι αὕτῃ, ὁ ἀφανισμὸς μας θὰ γίνῃ τέλειος.

Οἱ καπετάνιοι συμφώνησαν.

Λίγο πρὶν χαράξῃ, πῆρε νὰ φυσῇ ξη κάπως. Ὁ Μιαούλης μὲ τὰ καράβια του ἀρμενίζει. Εἶναι σκοτάδι ἀκόμη κι ἔχει πέσει ὁμίχλη στὸ πέλαγο.

Ὁ ναύαρχος, προσμένοντας πάντα βοήθειες ἀπὸ τὴν Ὑδρα, γυρίζει καὶ ξαναγυρίζει στὸ μυαλό του τὸ πῶς θὰ δώσῃ τὸ χτύπημα. Θέλει νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ μπουρλότα.

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, ὅταν ὁ Πιπῖνος κι ὁ Πολίτης ἐτοίμαζαν τὰ μπουρλότα καὶ τὰ πληρώματά τους, εἶδαν ἔξαφνα νὰ τοὺς ζυγῶνῃ μιὰ μικρὴ κολῶνα καραβιῶν. Ὅλοι ἀνάσαναν, ἅμα τὰ εἶδαν νὰ σηκώνουν τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία. Ἦταν ἡ βοήθεια, ποὺ προσμεναν ἀπὸ τὴν Ὑδρα.

Ἡ μορφή τοῦ Μιαούλη φωτίστηκε ἀπὸ χαρὰ κι ἐλπίδα. Στὴ στιγμὴ πῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ χτυπήσῃ. Φώναξε τοὺς καπετάνιους τῶν μπουρλότων· βεβαιώθηκε, πῶς ὅλα ἦταν ἔτοιμα, κι ἔβαλε πλώρη γιὰ τὸ Νιόκαστρο*.

Ἐκεῖ ποὺ ἀρμενίζαν τὸ ἀπόγευμα στὰ ἀνοιχτὰ τῆς Σαπιέτζας, ἀπάντησαν ἓνα καράβι ἑφτανσιώτικο. Ὁ караβοκύρης, Θιακός,

τοὺς ζύγωσε γιὰ νὰ τοὺς πῇ : « Ἄν πᾶτε γιὰ τὸν ἐχθρό, δὲν εἶναι πιά στοὶ Νιόκαστρο· στὰ Μοθωκόρωννα τραβάτε. Αὐτοῦ εἶναι ἀραγμένος ».

Κι ἔτσι ἀπλοϊκὰ γυρίζει καὶ λέει στὸν Ἀντώνη Κριεζή :

— Μωρὲ δὲν πᾶτε νὰ τὸν κάψτε ;

Ὁ καπετὰν Ἀντώνης ἔβαλε τὰ γέλια· τρέχει νὰ τὸ πῇ στὸν Μισαούλη.

Ὁ ναύαρχος σηκώνει στὴ στιγμή τὸ σῆμα : « Ἀκολουθεῖτε τὰ κινήματά μου ! »

Κι ἔβαλε πλώρη γιὰ τὸ στενό, ἀνάμεσα Σαπιέτζας καὶ στεριᾶς, πρὸς τὴ Μεθώνη. Ἦταν ἀνήσυχος γιὰ τὴν τύχη τοῦ φίλου του καπετὰν Ἀναστάση Τσαμαδοῦ, τοῦ Σταύρου Σαχίνη καὶ τόσων Ὑδραίων. Ἔβλεπε, πὼς ἦταν ἀνάγκη νὰ βρεθῇ τρόπος νὰ σηκωθῇ τὸ πεσμένο φρόνημα τῶν ἀνδρῶν. Εἶχε κανονίσει νὰ μπῇ ἔξαφνα στοὺς λιμάνι τῆς Μεθώνης, νὰ παραλύσῃ τὸν ἐχθρό μὲ τὴ ξαφνικὴ παρουσία του, νὰ μὴν προφτάσῃ νὰ κάμῃ τὸ παραμικρό.

Δὲν ἔχουν ζυγώσει στοὺς λιμάνι ἀκόμα. Κατεβαίνει στὴν κάμαρά του. Ἀπὸ τὴ μιά της πάντα, πίσω ἀπὸ μιά μεγάλη κουρτίνα, εἶναι τὸ ἐκκλησάκι τοῦ καραβιοῦ. Μέσα στοὺς μισόφωτο, ψηλὰ στοὺς εἰκονοστάσι, φαντάζουν οἱ μορφὲς τῶν ἁγίων. Ἐνα καντήλι καίει σὲ τούτη τὴ σεπτὴ μοναξιά.

Ὁ Μισαούλης μπαίνει στοὺς ἐκκλησάκι. Στέκεται μὲ τὸ κεφάλι γυρτὸ μπροστὰ στὰ εἰκονίσματα. Σταυροκοπιέται καὶ δέεται ἀπὸ τὰ βᾶθη τῆς ψυχῆς του :

« Ταπεινὸς κι ἁμαρτωλὸς δοῦλός Σου εἶμαι, Κύριε· καὶ τὸ Γένος μου ἔχει μακρύνει πολλὰς φορὲς ἀπὸ τὸ δρόμο Σου. Μὰ κάμε τώρα τὸ ἔλεός Σου. Καὶ συμπόνεσε τὰ πάθη μας. Καὶ βοήθα νὰ συντρίψωμὲ τὸν Ἀγαρηνό* . . . »

Ἐκεῖ τὸν βρῆκε ὁ λoστρόμος του, γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν εἶδησι, πὼς εἶναι ἀγνάντια στὴ Μεθώνη. Βρίσκεται στὴ στιγμή στοὺς κατὰστρωμα, στὴν πρύμη, πάνω ἀπὸ τὸ δοιάκι, στὴ συνηθισμένη θέσι του, μὲ τὸ κιάλι καὶ τὴν τρόμπα - μαρίνα.

Μὲ τὴ χαρούμενη λαχτάρα τοῦ γερακιοῦ, ποὺ ξανοίγει ἀπὸ ψηλὰ μπόλικο κυνήγι, βλέπει δάσος τὰ κατάρτια στοὺς λιμάνι. Εἶναι ὡς εἰκοσιοχτὼ καράβια, δεκάξι πολεμικά, τὰ περισσότερα ἀλγερινικά, καὶ δώδεκα φορτηγά.

Μπαίνει στὸ λιμάνι σὰν κεραυνὸς μὲ γεμᾶτα πανιά, σηκώνον-
τας τὸ ἄλικο* σῆμα τοῦ πολέμου. Ἡ ναυαρχίδα καὶ τὰ καράβια του
ἀδειάζουν τὶς μπαταριές τους στὸν ἀραγμένο ἐχθρό, πρὶν προφτάσῃ
καλὰ - καλὰ νὰ καταλάβῃ τί γίνεται.

Ἦταν κάτι ἀφάνταστο ἡ σύγχυσι καὶ ἡ ταραχὴ στὰ δεμένα
καράβια τῶν ἀραπάδων. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ πληρώματά τους
εἶναι στὴ στεριά. Οἱ ἀξιωματικοί, ποὺ βρίσκονται ἐπάνω, τοὺς
κράζουν μ' ἀπελπισμένα σήματα, νὰ τρέξουν νὰ βοηθήσουν. Ἄλλοι
ἀκοῦν καὶ φτάνουν. Ἄλλοι φεύγουν. Κι ὅσοι βρίσκονται στὰ καράβια
δὲ ξέρουν τί νὰ κάμουν. Ἄλλοι κόβουν τὶς ἄγκυρες, χωρὶς ὥστόσο
νὰ εἶναι κι εὐκολο νὰ κουνήσουν τὰ καράβια. Καὶ ἡ τρομάρα καὶ ἡ
παραζάλη κυριεύει ὅλους, μεγάλους καὶ μικροὺς.

Ὁ Μιαούλης δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ συνέλθουν. Πάνω στὸ πρῶτο
σάστισμα τοῦ ἐχθροῦ κάνει σημεῖο στὰ μπουρλότα νὰ προχωρήσουν.
Προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο κι' ἔχουν ὅλα μπροστά τους
πλοῦσια τροφή. Ἀγνάντια του στέκει ἡ «Ἀσία», περήφανη φρεγά-
δα, μὲ πενήντα τέσσερα κανόνια, ἓνα πολεμικὸ ἀπ' τὰ καλύτερα τοῦ
Ἰμπραήμ· μιὰ ἄλλη φρεγάδα μὲ τριανταεξ κανόνια· δυὸ κορβέτες
μὲ εἰκοσιεξ κανόνια ἢ κάθε μιὰ· καὶ τέλος τὰ πολεμικὰ μπρίκια.

Τὰ τέσσερα πρῶτα μπουρλότα μοιράζονται τὰ μεγάλα κομμά-
τια· τ' ἄλλα δυὸ πέφτουν μέσα στὰ μπρίκια καὶ τὰ φορτηγά. Στὸν
καπνὸ καὶ στοὺς βρόντους τῶν κανονιῶν προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα
ἀπ' τὸ ἄλλο τὰ καράβια τοῦτα τῆς καταστροφῆς. Ὅσοι πυροβο-
ληταὶ βρέθηκαν στ' ἀραγμένα καράβια πάσχισαν νὰ χτυπήσουν
μὲ τὰ κανόνια· μὰ γρήγορα παρατήθηκαν· οἱ μπάλες τους χτυ-
ποῦσαν τοὺς δικούς τους. Δὲν τοὺς ἀπόμεινε παρὰ ἡ ψιλὴ φωτιά·
μὲ τούτῃ δούλευαν. Μὰ τοῦ κάκου. Ἡ λύσσα τῶν μπουρλοτιέρηδων
εἶναι τόση, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς κρατήσῃ τίποτε. Κανεὶς δὲ χάνει
τὸ σκοπὸ του· καὶ τὰ ἐξ μπουρλότα ποὺ ὥρμησαν, καὶ τὰ ἐξ κόλλη-
σαν στὶς φρεγάδες καὶ στὶς κορβέτες. Κι οἱ φλόγες ἄρχισαν ν' ἀνεβαί-
νουν σὲ λίγο καλὰ θρεμμένες.

Σὰν νὰ ἦταν ἀπὸ θέλημα Θεοῦ, σηκώθηκε ἐπάνω στὴν ὥρα
δυνατὸς ἀέρας· κι ἐφυσοῦσε ἀπ' τὴν εἴσοδο γεμᾶτα κι ὀλόϊσα στὸ
λιμάνι· καὶ δὲν ἄφηνε τὰ καράβια τοῦ ἐχθροῦ νὰ σηκώσουν πανιά.
Καὶ τὰ ἔσπρωχνε νὰ πέφτουν τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο. Καὶ συδαύλιζε
μὲ μανία τὶς φωτιές.

Όταν βράδυασε, όλα τὰ καράβια είχαν πάρει φωτιά, οὐτ' ἓνα δὲν εἶχε μείνει.

Οἱ βάρκες τῶν μπουρλότων είχαν γυρίσει στὰ καράβια. Κανείς δὲν ἔπαθε. Ὁ Μιαούλης ἔκαμε σημεῖο νὰ τὸν ἀκολουθήσουν· τραβήχτηκε καὶ στάθηκε στὶς μικρὲς βόλτες.

Νύχτωσε. Οὐρανός, στεριά, πέλαγο ἔφεγγαν ἀπ' τὴν τεράστια πυρκαϊά. Οἱ φλόγες ἀπὸ τὰ εἴκοσι ὀχτῶ καράβια ἔφτιαναν ἓνα πελώριο τόξο, τετράψηλο καὶ κυματιστό. Ἐγλείφαν ὅλο τὸ λιμάνι, σπίτια κι ἀποθήκες. Χυνόνταν μέσα σ' αὐτὴ τὴν πόλι κι ἀνέμιζαν ψηλὰ-ψηλὰ στὰ οὐράνια μὲ ἄπειρα πύρινα κρόσσια.

Ὁ ἄνεμος βογοῦσε. Κάθε τόσο ἀκουόταν κι ἓνας φοβερός κρότος ἀπ' τὶς μπαρουταποθῆκες τῶν καραβιῶν. Σύγνεφα πυκνὰ σκέπασαν σὲ λίγο τὴ Μεθώνη. Ὡς τὰ μεσάνυχτα ἔβλεπαν ἀπ' τὰ καράβια τοῦτο τὸ ἀτελείωτο πυροτέχνημα.

Ἀποτραβήχτηκαν. Πρῶι - πρῶι τοὺς ἔφεραν εἶδησι γιὰ τὸν χαμὸ τοῦ Τσαμαδοῦ καὶ τοῦ Σαχίνη. Ὁ Μιαούλης θλίβεται. Ἡ μόνη του παρηγοριά εἶναι, πῶς ἐδικήθηκε τὸν ἔχθρὸ γιὰ τὸ θάνατό τους· Πρόσταξε νὰ γίνῃ μνημόσυνο γιὰ τὴν ψυχὴ τους καὶ δοξολογία γιὰ τὸ τρόποιο στὴ Μεθώνη.

Ὁ Στόλος εἶχε ξαναῦρει τὸ θάρρος του!

« Νάυαρχος Μιαούλης »

Σπῦρος Μελάς

33. ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Μεσάνυχτα ὁ πυρπολητὴς ἐγύρισε
κι ἐπήδησε ἀπ' τὸ γλήγορο καίκι,
πιστὸς νὰ φέρῃ μὲ τὰ πόδια ὀλόγυμα
στὴν ἐκκλησιά τὸ τάμα γιὰ τὴ νίκη.

Τὸ χέρι, ποὺ ἄτρομο ἔσπειρε τὸ θάνατο
μὲ τὸ δαυλὸ — τὸ φοβερὸ τὸ χέρι —
τώρα ταπεινωμένο καὶ τρεμάμενο
στὴν Παναγιάν ἀνάφτει ἓνα ἀγιοκέρι.

« Πύρινη Ρομφαία »

Γεώργιος Δροσίνης

34. Τ Ο Φ Ι Λ Η Μ Α

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἓνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος, προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἐχαιρέτισεν ὀρθίους ὅλους, ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστανέλλας, ἐχάϊδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των ὀφθαλμούς, ἐχρύσωσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβὰς. Καὶ τώρα, δύνων ἐκεῖ κάτω μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργὰ - ἀργὰ, ὡς μέγα κλειόμενον ἔρρυθρόν ὄμμα, ὅπερ σβῆνον θέλει ἀκόμη νὰ ρίψη τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους.

Ὅλην τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, ἐχλεύασαν τὴν ὁρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τὴν βίαν τῆς λόγχης.

Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούτην μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ ὁ ἔσχατος κόκκος τῆς ἐσώθη, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὅπλου των ἡ κάννα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιαταγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσαν χαμαί, ἄψυχοι ναί, ἡττημένοι ὄχι. Κι ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ἐξηπλωμένος, μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατῶν ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμῆμα αἰμοστάζον μὲ σφιχτὰ δάκτυλα.

Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἤχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῇ, ἐνῶ αἱ σημαῖαι του ἀναπεπταμέναι φρίσσουσιν εἰς τὸν ἄνεμον τῆς ἐσπέρας. Μυρμηκιᾶ ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ ὑψώματα ὁ συρφετός, καὶ βαρὺ ἀκούεται τὸ βῆμά του.

Ἦδη ὁ ἀρχηγός των ἔφθασεν εἰς τὴν ὀφρὺν τοῦ λόφου, ἀνέβη, ἐστάθη ἐπ' αὐτῆς, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησεν τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἶδε κύκλῳ τοὺς πεσόντας. Καὶ μ' ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα, ἐκπληκτον, ἀναμετρεῖ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των, τοὺς βραχίονάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὠραίας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ εἰς τὴν ὄψιν του νέφός τι

διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἐλαφρῶς, παλμὸς συσπᾷ τὰ χεῖλη του.

— Κρίμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες!

Καὶ βλέπει, βλέπει γῦρο, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὥσάν νὰ μὴ πιστεύη, ὅτι ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες.

— Ποῖος εἶναι ὁ Παπαφλέσσας ;

Οἱ ὁδηγοὶ του ἔσπευσαν, ἔδειξαν τὸ πτώμα, διάβροχον, περιρρέομενον ἐκ τοῦ ἰδρώτος τοῦ ἀγῶνος, καταρρακωμένον τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκῶστέ τον, πιάστε τον. . . Πλύντε τον, πλύντε τὸ παλληκάρι. . .

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἤγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του, κι ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγὴν. Ἐκεῖ τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἐξέτριψαν τὸν πηλόν καὶ τὸν ἰδρώτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τοῦ καπνοῦ, τὸν ἐσπόγγισαν, ἐτακτοποιήσαν τὰ ξεσχισμένα ἐνδύματά του κι ἐγύρισαν πίσω φέροντές τον.

— Στήστε τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω. . .

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντες αὐτόν, ὠδευσαν πρὸς τὸ δειχθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὕψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν εἰς τὸν κορμὸν αὐτοῦ, ὥσανεὶ ζῶντα. Ἐπειτα ἐτραβήχθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφήκαν μόνον, βασταζόμενον ὑπὸ τῆς ἰδίας του δυνάμεως. Τὸ πτώμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, μὲ προτεταμένον τὸν θώρακα καὶ ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν.

Τότε ὁ Ἰμπραήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἴσταται καὶ βλέπει σιγηλὸς τὸ πτώμα τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἣτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην, αἱματόχρους, ὥσεί βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα τὸν ὄρθιον νεκρόν.

Μιχαὴλ Μητσάκης

35. ΤΟ ΝΕΡΟ ΤΩΝ ΔΙΨΑΣΜΕΝΩΝ

Ὁ γέρο ἀγωνιστὴς ἐκοίταζε τὸ θολὸ νερὸ μέσα στὸ ποτήρι, ἀνεβοκατέβαζε τὰ κάτασπρα δασιά του φρύδια καί, κουνῶντας τὸ κεφάλι του, εἶπε :

— Μωρέ, ποῦ κατάντησε τὸ δόλιο τὸ Μεσολόγγι μ' αὐτὸν τὸν θεο-

σκοτωμένο τὸ Δήμαρχο! Οὐτε στὸν «κλεισμόν» δὲν πίναμε τέτοιο νερό. . .

Ὁ γέρο ἀγωνιστὴς εἶχε τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν τέχνη ἀπὸ κάθε κουβέντα, μ' ἓνα πῆδημα νὰ φτάνη στὴν πολιορκία καὶ στὴν ἐξοδο, καὶ χρεωστοῦσε μάλιστα χάρι σὲ μένα, πού, παιδάκι τότε λαίμαργο γιὰ ἱστορίες, ἤμουν ὁ πιὸ καλόβολος ἀκροατὴς του.

— Οὐτε στὸν κλεισμό, μωρὲ παιδί μου, μὰ τοῦτον τὸ σταυρό, νὰ τὸν κάμω καὶ νὰ βγῇ ἡ ψυχὴ μου.

Τὸν καιρό, πού ὁ Μπραίμης μᾶς ἔκοψε τὸ νερό, πάντεχε, πῶς θὰ παραδοθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα ἢ θὰ σκάσωμε σὰν τὰ ποντίκια· ἐμεῖς ὅμως ἀνοίξαμε πηγάδια στὸν Ἀϊ - Νικόλα, στὶς τάπιες, ὅπου βλέπαμε χῶμα γλυκό, καὶ βγάλαμε νερό. Θὰ πῆς κακὸ καὶ ψυχρό, ἀρμυρό, θολό, βαρὺ, μὰ κείνο μᾶς ἔφτανε, γιὰ νὰ μὴν κάμωμε τὸ χατήρι τοῦ Μπραίμη καὶ τοῦ Κιουτάγια. Αὐτοὶ μάθαιναν τί νερὸ πίναμε καὶ ἀποροῦσαν, πῶς ἀκόμα βαστάμε.

Μιὰ φορὰ κάμαμε ράϊ (ἀνακωχή) καὶ μᾶς στείλανε μέσα τρεῖς μπέηδες, νὰ μᾶς προτείνουν νὰ παραδοθοῦμε. Πολλὲς φορές τὸ ἔκαναν αὐτό.

Τὸ περισσότερο ὅμως ἤθελαν, νὰ ἰδοῦν τί νερὸ πίναμε, γιὰ νὰ καταλάβουν πόσο θὰ κρατήσωμε ἀκόμα.

Ὁ Θανάσης ὁ Ραζηκότσικας ἦταν τότε πολιτάρχης. Αὐτὸς εἶχε θηλυκὸ μυαλὸ καὶ κατάλαβε τὸ σκοπὸ τους.

— Σταθῆτε, λέει, καὶ θὰ ἰδῆτε καὶ μένα.

Κράζει τὶς γυναῖκες, πού μᾶς ἔδιναν τὰ φυσέκια καὶ μᾶς ἔφερναν τὸ φαί, καὶ τὶς διατάζει νὰ βγάλουν νερὸ ἀπὸ τὸ καλύτερο πηγάδι, νὰ τὸ στραγγίσουν καλά, καὶ νὰ τὸ περάσουν πολλὲς φορές ἀπὸ πανὶ ἑξήντα νούμερο, καὶ ἅμα λαγαρίση καλά, νὰ γεμίσουν μ' αὐτὸ ἓνα ἀσκή. Κράζει καὶ τὸ Ντάγλα, πού ἦταν ξυμπνος καὶ πιστὸς καὶ τὸν εἶχε στὸ σπίτι του ὁ πολιτάρχης, καὶ τὸν ὀρμηνεύει τί νὰ κάμη, σὰν ἔρθουν οἱ μπέηδες.

Ἦρθαν οἱ μπέηδες καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Κότσικα. Ἐκεῖ, πού εἶναι ἀκόμα τῶρα τὸ Κοτσικαῖϊκο, τότε ἦταν χαμηλὰ ἀκόμα τὸ ἐπάνω πάτωμα· τὸ εἶχαν χαλάσει οἱ μπόμπες καὶ οἱ ἴδιοι οἱ νοικοκυραῖοι τὸ εἶχαν ἀπογκρεμίσει.

Ἐκαμαν τεμενᾶδες, ρώτησαν « πῶς τὰ περνᾶμε » καὶ ὕστερα ἦρθαν στὴν κουβέντα.

— Καπετάν Θανάση, τοῦ λένε, τί περιμένετε ; δὲ βλέπετε, πού εἰστε κλεισμένοι ἀπ' ὅλες τὶς μεριές ; Νὰ παραδοθῆτε τώρα, καὶ κανεὶς δὲ θὰ σᾶς κατηγορήσῃ. Οἱ πασαῖδες σᾶς χαρίζουν τὴ ζωὴ καὶ τὸ βίό σας, νὰ ζήσωμε, ὅπως καὶ πρίν, ἡσυχοὶ καὶ ἀγαπημένοι.

Ὁ Ραζηκότσικας τοὺς λέει :

— Καὶ νὰ θέλαμε, μπέηδες μου, νὰ παραδοθούμε, εἶναι ντροπὴ μας τώρα, πού περιμένουμε ὥρα τὴν ὥρα τὸν καπετάν Μιαούλη, καὶ μᾶς φέρνει τοῦ κόσμου τὰ καλὰ.

Ψέματα τοὺς ἔλεγε.

Κάμαμε κι ἄλλες κουβέντες καὶ κάποια ὥρα οἱ μπέηδες καμώθηκαν, πὼς δίψασαν καὶ ζήτησαν νερό.

Ὁ πολιτάρχης πρόσταξε τὸ Ντάγλα νὰ φέρῃ τ' ἀσημένιο τάσι. Ὁ Ντάγλας, ὅπως ἦταν ὀρμηνεμένος, εἶχε δυὸ ἄσκιᾶ, ἓνα μὲ τὸ καθαρό, πού εἶχαν λαγαρίσει οἱ γυναῖκες, καὶ ἓνα μὲ τὸ νερό, πού πίνανε.

Λύνει τὸ ἄσκι μὲ τὸ θολὸ νερὸ καὶ γεμίζει τὸ τάσι.

— Γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ, τοῦ λέει ὁ πολιτάρχης, ἀπὸ τὸ νερό, πού ἔχομε γιὰ τὰ ζᾶ μας δίνει, στοὺς μπέηδες ;

Τοῦ δίνει ἓνα μπάτσο, δίνει καὶ μιὰ κλωτσίᾳ στ' ἄσκι καὶ χύνει ὅλο τὸ νερό.

Ὁ Ντάγλας λύνει τὸ ἄλλο ἄσκι, γεμίζει τρία τάσια μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ τὰ δίνει στοὺς μπέηδες.

Ἐκεῖνοι, σὰν βγῆκαν γελασμένοι, χαιρετᾶν καὶ φεύγουν. Πᾶνε στοὺς πασαῖδες καὶ λένε « τὸ καὶ τό, οἱ Μεσολογγίτες ἔχουν καθαρὸ νερὸ καὶ ἐκεῖνο τὸ θολὸ τὸ χύνουν γιὰ τὰ ζᾶ τους καὶ τὸ χύνουν ἀλύπητα ». Οἱ πασαῖδες ἀπελπίστηκαν τότε, πὼς θὰ παραδοθούμε.

Τέτοιοι ἦταν ὁ πολιτάρχης μας. Τώρα κάνομε δημάρχους καὶ μουλάρια.

Ἐσύ, μωρέ, νὰ γράψῃς αὐτά, σὰ μεγαλώσῃς, νὰ τὰ μάθῃ ὁ κόσμος· νὰ ἰδῇ πὼς τὸ βαστάξαμε τὸ Μεσολόγγι.

— Θὰ τὰ γράψω, μπάρμπα - Γεωργούλα.

Καὶ νά, πού ἐκτελῶ τὴν ὑπόσχεσί μου, τώρα πού ἔγινα κι ἐγὼ μπάρμπα - Ἀντώνης.

« Ἀνιμνήσεις καὶ Ἐντυπώσεις »

Ἀντώνης Τραυλαντώνης

36. ΑΠΑΝΤΗΣΙ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΜΠΡΑΗΜ

Ὅταν ὁ Ἰμπραήμ με τὸν κεχαγιᾶ του ἔστειλεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν διαταγὴν νὰ προσκυνήσουν, διότι ἄλλως, καθὼς ἠπεῖλει, « θ' ἀκολουθήσῃ φωτιά καὶ τσεκούρι », ὁ Κολοκοτρώνης ἀπήντησεν, « ὄχι ἀπὸ μέρος του, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας » :

« Αὐτό, ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρποφόρα δένδρα μας, δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατὶ τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιώνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι, ὅπου ἐναντιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβώνουν· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· με τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι με τὰ ἄψυχα δένδρα· ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπίτια, πού μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἐπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ, ἐμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσῃς. Καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆ, πού τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ γῆ θὰ μένῃ δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ, πάντα πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς, πὼς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου, βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου ».

« Ἀπομνημονεύματα »

Γεώργιος Τερτσέτης

37. ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνὰ κι ὁ ἥλιος στὰ λαγκάδια,
λάμπουν καὶ τάλαφρὰ σπαθιά τῶν Κολοκοτρωναίων,
πῶχουν τάσῃμια τὰ πολλὰ, τὶς ἀσημένιες πάλες,
τὶς πέντε ἀράδες τὰ κουμπιά, τὶς ἔξι τὰ τσαπράζια·
ὅπου δὲν καταδέχονται τὴ γῆ νὰ τὴν πατήσουν.
Καβάλλα τρῶνε τὸ ψωμί, καβάλλα πολεμᾶνε,
καβάλλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,
καβάλλα παίρν' ἀντίδερὸ ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
Φλωριά ρίχνουν στὴν Παναγιά, φλωριά ρίχνουν στοὺς ἅγιους,
καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.
« Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια ».

Δημοτικόν

38. Η ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας πᾶσα συγκέντρωσις οἰασδῆποτε φύσεως ἔδιδεν ἀφορμὴν νὰ τελῶνται ἀγῶνες. Καὶ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐξειλίχθησαν ἀπὸ θρησκευτικὰς τελετάς. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐτελέσθησαν πρώτην φορὰν τὸ 884 π.Χ. ὑπὸ τοῦ Ἰφίτου, βασιλέως τῆς Ἡλίδος, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν πανήγυριν παμπελοποννησιακὸν χαρακτῆρα. Ἐκτοτε οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο τακτικῶς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν. Τὸ μεταξὺ δὲ ἐκάστης ἑορτῆς τετραετὲς διάστημα ἐκαλεῖτο Ὀλυμπιάς. Ἡ Ὀλυμπιάς ἐχρησιμοποιήθη ὡς κοινὴ χρονολογία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τὰς Ὀλυμπιάδας ὅμως ἐτακτοποίησε πρῶτος καὶ ἡρίθμησεν ὁ Ἡλείος Ἰππίας. Καθωρίζετο δὲ ἡ Ὀλυμπιάς μὲ τὸν αὐξοντα ἀριθμὸν τῆς καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ σταδιονίκου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὡς πρώτη Ὀλυμπιάς καθωρίσθη ἐκείνη, ἡ ὁποία ἤρχισε τὸ 776 π.Χ., ὅτε νικητὴς τοῦ σταδίου ἀνεκηρύχθη ὁ Ἡλείος Κόροιβος. Οἱ ἀγῶνες, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐτελοῦντο κατὰ Ἰούλιον μῆνα. Μέγιστον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν. Προσῆρχοντο, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἀποικίας, διὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς ἀλκίμους ἀθλητὰς.

Ἀπὸ τοῦ Κοροΐβου καὶ ἐντεῦθεν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν 293 φορές. Τὸ 394 μ.Χ., ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, οἱ περίλαμπροι παλαιοὶ ἀγῶνες κατηργήθησαν καὶ δὲν ἐτελέσθησαν πλέον.

Ἡ ἀνασύστασις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τὸ 1896 ἐθεωρήθη ὡς μέγα βῆμα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ μέγιστον γυμναστικὸν γεγονός τοῦ 19ου αἰῶνος. Τὴν ιδέαν τῆς ἀνασυστάσεως συνέλαβεν ὁ Γάλλος βαρῶνος ντὲ Κουμπερτέν καὶ τὴν ἐξέθεσε τὸ 1893 εἰς Παρισίους κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς πέμπτης ἐπετείου τῆς Ἐνώσεως τῶν ἀθλητικῶν σωματείων τῆς Γαλλίας. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1894 εἰς Παρισίους ἐγίνε διεθνὲς ἀθλητικὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τὸ θέμα τῆς ἀναβιώσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ἐκυριάρχησε τῶν ἄλλων θεμάτων. Τὴν πρώτην αὐτὴν ἡμέραν ἠκούσθη καὶ ὁ ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὁποῖος τότε προσφάτως εἶχεν ἀνευρεθῇ εἰς τὰ ῥεῖπια τῶν Δελφῶν. Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ συνέδριον ἐκεῖνο ἦτο ὁ συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς Δημήτριος Βικέλας.

Ὅταν ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις νὰ ἀνασυσταθοῦν οἱ περίφημοι ἀγῶνες διὰ τὸ ἔτος 1896, ὁ Βικέλας, ὡς μέρος τελέσεως αὐτῶν, προέτεινε τὰς Ἀθήνας. Καὶ εἶπεν εἰς τοὺς συνέδρους :

— Δὲν ἔχομεν τὰ μέσα νὰ τελέσωμεν ἑορτὰς μεγαλοπρεπεῖς, ἀλλὰ τὸ ἐγκάρδιον τῆς ὑποδοχῆς θ' ἀναπληρώσῃ τὰς πολλὰς ἐλλείψεις μας. Δὲν θὰ παράσχωμεν εἰς τοὺς ξένους μας διασκεδάσεις ἀξίας τῆς περιστάσεως. Ἀλλ' ἔχομεν νὰ δείξωμεν τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαιότητος, θὰ τοὺς ὀδηγήσωμεν ἐκεῖ, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι ἐτέλουν τοὺς ἐνδόξους ἀγῶνάς των, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὴν Ἰσθμίαν, τοὺς Δελφούς, τὴν Ἐπίδαυρον.

Τὸ συνέδριον ἐκθύμως ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν. Ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο τόσο ἀνθηρὰ καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Τρικούπη μὲ κανένα λόγο δὲν ἐδέχετο νὰ συνδράμῃ ὑλικῶς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα, ὁ λαὸς εἶχε καταληφθῇ ἀπὸ θύελλαν ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Πολυμελὴς τότε ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου ἀνέλαβε νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ὅστ' εἰς τὴν μεγάλην ιδέαν. Τὸ οἰκονομικὸν ὅμως πρόβλημα πάντοτε δὲν ἦτο τόσο εὐκολον διὰ νὰ λυθῇ. Οἱ ἔρανοι, οἱ ὅποιοι ἔγιναν, δὲν ἦταν τόσο ἱκανοποιητικοί. Ἐχρειάζετο κολοσσιαῖον ποσόν, διὰ νὰ παρουσιασθῇ τὸ στάδιον, τὸ ὅποιον τότε ἦτο ἀκαλλιέργητος ἀγρός, πλήρης μαρμαρίνων συντριμμάτων, ὅπου παῖδες διεξῆγον τὰ διάφορα παιγνίδια των.

Εὐτυχῶς, ἐν ἐκ τῶν μελῶν τῆς δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς, ὁ Γεώργιος Ρώμας, προτείνει ν' ἀποσταλῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ μέγας φιλόπατρις Τιμολέων Φιλήμων, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ ἔθνους Γεωργίου Ἀβέρωφ. Ὁ Διάδοχος ἐνθουσιάζεται μὲ τὴν πρότασιν καὶ ἀποστέλλει τὸν Φιλήμονα εἰς Ἀλεξάνδρειαν κομιστὴν ἰδιογράφου ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ἀβέρωφ. Ὁ γενναῖος ἐθνικὸς χορηγός, εὐθύς ὡς ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολήν, ἐδήλωσεν, ὅτι ἀναλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν δαπάνην διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Παναθηναϊκοῦ σταδίου. Καὶ μειδιῶν ἔδειξε τότε εἰς τὸν Φιλήμονα ἐν παλαιὸν φύλλον τῆς ἐφημερίδος « Αἰὼν » τοῦ 1872, εἰς τὸ ὅποιον ὁ ἴδιος ὁ Φιλήμων, ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἄλλας γενναιοδωρίας τοῦ Ἀβέρωφ, εἶχε γράψῃ : « Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ θὰ καταστῇ ὁ πρῶτος Ὀλυμπιονίκης, ἀνασυνιστῶν τοὺς

άγώνας τής αρχαιότητας δια τών γενναίων χορηγιών του ».

Μετά τήν επιστροφήν τοῦ Φιλήμονος, ή επίτροπή άμέσως άνέλαβε τήν φροντίδα τής άνοικοδομήσεως τοῦ σταδίου επί σχεδίων τοῦ αρχιτέκτονος Ἀναστασίου Μεταξά. Καί τὸ στάδιον μετ' ὀλίγον ὑψοῦτο αρκετά ὑπέρ τήν επιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, κατάλευκον ἐκ πεντελησίου μαρμάρου μεγαλούργημα. Συγχρόνως ή επίτροπή απέστειλεν ἀνά τήν ὑφήλιον προσκλήσεις συμμετοχῆς δια τοὺς πρώτους Ὀλυμπιακοὺς άγῶνας τής νεωτέρας Ἑλλάδος.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ παγκοσμίου ἀθλητισμοῦ, οἱ ὅποιοι ἐφίλοδόγησαν ὡς ὑψίστην τιμὴν τήν ἀπόκτησιν ἑνὸς στεφάνου ἀπὸ κότινον, ἔσπευσαν ἀθροοὶ πρὸς τήν φωνήν τής Ἑλλάδος, τής μεγάλης Μητρὸς τοῦ πολιτισμοῦ.

Καί οἱ πρώτοι νέοι Ὀλυμπιακοὶ άγῶνες ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθῆναις μετ' ἅσας μεγαλοπρέπειαν. Τήν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα τοῦ 1896 ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀβέρωφ, παρὰ τήν εἴσοδον τοῦ σταδίου. Τήν δ' ἐπομένην, ή ὁποία ἦτο καί ή 25η Μαρτίου, ἤρχισαν οἱ άγῶνες. Ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ὁ εὐγενὴς καί ἐκ κληρονομικότητος φίλαθλος, μετ' ὃν άγωνιστικόν του πνεῦμα ἐχάρισεν εἰς τοὺς ξένους συγκινήσεις, τὰς ὁποίας οὔτοι ἠγνόησαν κατὰ τὰς ἐπομένας Ὀλυμπιάδας.

Τὸ στάδιον, ἐπειδὴ τὸ προϋπολογισθὲν ποσὸν εἶχεν ἐξαντληθῆ, πρὶν ἀκόμη ἀποπερατωθῆ τὸ ἔργον, κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ διάζωμα εἶχε συμπληρωθῆ δια σανίδων. Τὸ 1899 ὁ ἔθνικὸς εὐεργέτης ἀπέθανε. Διὰ διαθήκης του ὁμως ὥριζε τὸ ἐν πέμπτον τής περιουσίας του νὰ διατεθῇ ἀποκλειστικῶς δια τήν ἀποπεράτωσιν τοῦ σταδίου. Τοιούτοτρόπως τὸ μέγα ἔργον συνεπληρώθη τάχιστα.

Στέλιος Σπεράντσας

39. Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαῖτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες, ποὺ ἔφερε τὸ « Πανελλήνιον ». Μαζί με τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καί ὁ Ἀνδρουλιὸς νὰ πάρῃ, ἄλλ' ἐνῶ ἐφθασεν ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μετ' ὃς τελευταίους, ὅταν ἔμεναν ἀκόμη τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καί οἱ ἀπαιτηταὶ ἦσαν δεκαπέντε καί περισσότεροι. Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς, καθήμενος, κατέγραφεν ἐκείνους, ποὺ ἐλάμβανον ὅπλα,

ὁ δὲ Σαΐτονικολῆς, ὄρθιος, τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχὴν :

— Καλορρίζικο ! Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾷς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ ! Καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ Ἀνδρουλιός, ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος* καὶ ἀπωθῶν ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε· ἀλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαΐτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου εἶχον τοποθετηθῇ τὰ ὄπλα, καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἕνα σισανέν. Ἦνοιγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχὴν καὶ ὁ Ἀνδρουλιός ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαΐτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ :

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, καημένε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος ; τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ποὺ ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός. Ἐσύ, τί νὰ σοῦ πῶ ; . . .

Ὁ Σαΐτονικολῆς ἤθελε νὰ εἴπῃ : Ἐσύ τί νὰ τὸ κάμῃς ;

Καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρᾶος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκρην, ὡς νὰ μὴ ἐβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ. Ὁ Σαΐτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργά, διότι ἔσπευσαν καὶ ἤρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχὴν.

— Τὸ πίστεψες αὐτό, ποὺ σοῦπα, Ἀνδρουλιό, κι ἀφήκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι ; ἐφώνασε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ σὲ θαρροῦσα γιὰ πιδό ξυπνητό. Ἀκοῦς, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι !

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα, ποὺ τὸν πῆρε ἄλλος. Ἐχω μιὰ παλιολαζαρίνα ἐγώ. . . κάνει κι αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἐμειδία* μάλιστα τώρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μειδιάμα του, ἀλλ' εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια ἐκυλίοτο ἐν δάκρυ.

Ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντός, μὲ παχὺ ξανθὸν μουστάκι καὶ μὲ κνήμας ἰσχνάς.

Ἀλλ' ἄς μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο ἐλαφρὸν καὶ μάταιον* ὑποκείμενον. Ὀλίγοι ἦσαν φιλόπονοι ὡσὰν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. Ἀμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο *

ἐπί τινας μῆνας τὸν κτίστην, εὔρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδερφοῦ του. Ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ ἐκτελῇ χρέη νεωκόρου, νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας, νὰ φέρῃ φωτιὰν διὰ τὸ θυμιατόν, νὰ ἀνάβῃ καὶ νὰ περιποιῇται τὰ κανδηλία, νὰ βοηθῇ τὸν ἱερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἐλυπεῖτο δέ, διότι δὲν ἐγνώριζε γράμματα, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῇ χρέη ψάλτου, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαυε νὰ συνοδεύῃ μὲ σιγανὸν μουρμούρισμα τὴν ψαλμωδίαν.

Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς αὐτά, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος, καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρόν, φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐνέπνεε, δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτική, καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυνεν εὐστροφίαν καὶ ἐχοροπήδα, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χεῖλη, διὰ νὰ μὴ ξεκαρδιοῦν.

Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιός, καὶ ὅταν φανερά ἐβλεπεν, ὅτι τὸν ἐχλεύαζον*, δὲν ὠργίζετο, οὐδὲ ἐδυσθύμει*. Ἐνίστε μάλιστα συνεμερίζετο* τοὺς γέλωτας τῶν ἄλλων, ὡς διὰ νὰ διασκεδάξῃ περισσότερον τοὺς θεατάς.

Δὲν γνωρίζω, ἂν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων του ἤθελε νὰ ἐπιδείξῃ παλληκαρισμόν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσε φιλονικίαν καί, ἂν κάποτε ἄλλοι τὸν προεκάλουν, αὐτὸς ὑπεχώρει.

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἐγέλασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει ἡ Τουρκία! Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρήσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι, ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιος μ' ἐβεβαίωνεν, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλαιμα καὶ ὅτι εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

Ὡς εἶδομεν, καὶ αὐτὸς ὁ Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν ἰδέαν. Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιός δὲν ἐμνησικάκησε* μετὰ τινας ὥρας μάλιστα ἐφαί-

νετο, ὥς νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πικρὰν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ φράσιν. Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν* ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τί γέλια ἐγίναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μάκρος τριῶν πήχεων!

— Μωρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι, εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν· εἶχεν ἀναμειχθῆ ἴσως μὲ ξενοχωριανούς ἢ πιθανώτερον εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανείδον καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησεν μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τουλάχιστον ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολὴν.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη. Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὀρθιος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἀπὸ ἄγνοιαν τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι*. Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲν μὲ πιάνει μπάλα, εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλα ; Πῶς τὸ κατέχεις* ;

— Ἐχω τίμιο ξύλο.

— Ἀλήθεια ;

— Ἐχω αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε ; Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του, ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του.

Μετά τινα καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυἀριθμὸς τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί· θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγουν διὰ ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὁ ὁποῖος πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν. Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δὲ ἐκείνο καὶ ἐντὸς τῆς ὁμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτῃ! τοῦ ἐφώναξε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσης στοὺς Τούρκους.

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ'

όταν έπλησίασεν, ό ό Ανδρουλιός διέκρινεν ότι ήτο Κιρκάσιος. Δέν έπρόφθασεν όμως νά τό καλοσκεφθή και εκείνος, τόν όποϊον κατ' άρχάς είχε νομίσει ώς έθελοντήν, ώρμησε κατ' αύτοϋ μέ τήν λόγχην.

Όπισθεν τοϋ Άνδρουλιού ήτο κρημνός, στρωμένος μέ χαλίκια, ή δέ άπόστασις μεταξύ αύτοϋ και τοϋ Κιρκασίου ήτο τόσον μικρά, ώστε δέν έλαβε καιρόν νά στρέψη κατá τοϋ έχθροϋ τήν μακράν λαζαρίναν.

Ή λόγχη έπήρχετο κατá τοϋ στήθους του, άλλ' ό Άνδρουλιός συγχρόνως έρρίπτετο εις τόν κρημνόν μέ μίαν αναφώνησιν :

— Θεέ μου!

Και μετά πατάγου, παρασύρων τούς χάλικας, κατεκυλίσθη εις τόν κρημνόν, προπορευομένης μέ τόν μεταλλικόν της θόρυβον τής λαζαρίνας. Εις τό κάτω μέρος έμεινεν άκίνητος. Ό δέ Κιρκάσιος, άφοϋ επί τινας στιγμάς τόν έβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα έζήτει μέρος διά νά κατέλθη μέχρις αύτοϋ και νά τόν αίχμαλωτίση ή νά τόν άποτελειώση. Έπί τέλους εύρε μονοπάτι και ήρχισε νά καταβαίνει, αλλά μετ' όλίγον εκινήθη και ό Άνδρουλιός. Ό Θεός είχε βοηθήσει, ώστε μόνον άσημάντους τινάς εκδοράς και έλαφράν ζάλην είχε πάθει. Άλλά μόλις έσηκώθη, ήκούσθη πυροβολισμός και μία σφαίρα έπέρασε πλησίον του. Ή λαζαρίνα ήτο ενώπιόν του και ό Άνδρουλιός τήν ήρπασεν, έρριψε ταχύ βλέμμα εις τήν πιάστραν και κρά - κρά τήν έστριψε κατá τοϋ Κιρκασίου. Νέος πυροβολισμός άντήχησεν εις τήν χαράδραν και ό Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τών ποδών τοϋ Άνδρουλιού νεκρός. . .

Τήν έπιούσαν* έξαφνα ένέσπειρε πανικόν εις τό χωριό ή κραυγή « Τούρκοι! Κερκέζοι! ».

Ό κόσμος έγινε άνω κάτω και άλλοι μέν έτρεχον νά πάρουν τά τουφέκια των, άλλοι νά προφυλάξουν τά παιδιά των, άλλοι νά άποκρούσουν τήν εισβολήν. Άλλ' άντί Τούρκων και Κιρκασίων ειδον ένα μόνον Κιρκάσιον, όστις παραδόξως έφερεν επ' ώμου δύο τουφέκια, ένευε* δέ μακρόθεν καθησυχαστικώς και έφώναζεν έλληνιστί :

— Μωρ' έγώ 'μαι! Έγώ 'μαι! Μή φοβάστε!

Δύνασθε νά φαντασθήτε τόν θαυμασμόν και έπειτα τήν ευθυμία των χωριανών, όταν άνεγνώρισαν τόν Άνδρουλιόν έντός τοϋ Κιρκασιανού ίματισμοϋ, ό όποϊος, σημειώσατε, τοϋ ήρχετο όλίγον μακρϋς και ύπέρ τό δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν καυκασιανὸν ἱματισμὸν τοῦ, τοῦ ὁποῖου τὸ στῆθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγγοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετὰν Σαΐτονικολῆν καὶ ὁ 'Ανδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κιρκασίου, λέγων :

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὸ ᾗξης τοῦ λόγου σου, καπετὰν Νικολῆ.

Ὁ Σαΐτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὥραϊον καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον. 'Αλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρὸς τὸν 'Ανδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

— "Οχι ! ὄχι ! 'Εσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τόχης.

Ὁ 'Ανδρουλιὸς ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— 'Εγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

'Απὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ 'Ανδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος.

« "Οταν ἤμουν δάσκαλος »

'Ιωάννης Κονδυλάκης

40. ΗΡΩΙΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Α'

Ὁ ἀρχηγός, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῖου ἀνεμίμησε τόσας νίκας, ἡ δὲ ἀνδρεία του ἐγέννα τόσας ἐλπίδας, ἐκάθητο σύννους καὶ κατηφὴς πρὸ οἰκίσκου, τὸν ὁποῖον εἶχε μεταβάλει εἰς ἀρχηγεῖον, περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν παλληκαριῶν του. Ἡ σκυθρωπότης του ἀντεκατοπτρίζετο ἐπὶ τῶν προσώπων των καὶ ἡ σιωπὴ του ὠμίλει καὶ ἔλεγε λόγους θλιβεροὺς εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου. Δὲν εἶχον πλέον τροφάς, δὲν εἶχον πλέον πολεμοφόδια. Ὁ ἐχθρός, προσλαβὼν ἐπικουρίας, ἀφοῦ ἔκλεισε πᾶσαν ὁδὸν σωτηρίας, ἠπείλει ἤδη καὶ τὸ χωρίον, τοῦ ὁποῖου ἐτάχθησαν φρουροί.

— "Εναν ἄνθρωπο νὰ εἶχα γιὰ πέταμα. . . εἶπε τέλος ὁ ἀρχηγός συνεχίζων σκέψιν, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἐνεκυμῶναι ἡ κεφαλὴ του.

— "Εναν ἄνθρωπο ; Καὶ τί εἴμαστε ;

— Καὶ δὲν εἶναι κανεὶς ἀπὸ μᾶς ἄξιος ; ἡρώτησαν τὰ παλληκάρια τὸν ἀρχηγόν των.

— Για πέταμα ; "Οχι ! άπήντησε δια βραείας φωνής ό άρχηγός, περιβάλλων όλους όμοι δι' ήδέος και φιλοστόργου βλέμματος. Μετά μικράν δέ σιωπήν, προσέθηκε :

— "Αφήστε να συλλογιστώ άκόμη.

Θρησκευτική σιγή έπηκολούθησε, διακοπτομένη πότε και πότε υπό θορυβώδους φυσήματος, δια τοι όποίου ό άρχηγός εξέπεμπεν έκ τοι στόματός του τον καπνόν τοι βραχείος τσιμπουκίου του και την έντός τοι στήθους του κοχλάζουσαν βαρυθυμία.

— "Ας περάση και άπόψε, είπε τέλος έγχειρόμενος. "Έχει ό Θεός. "Ας πάη καθένας στη θέσι του. "Όλοι - όλοι άπομείναμε είκοσιδύο. "Όποιος κάμη τίποτε χωρίς τη διαταγή μου, είναι σαν να σκοτώνη δέκα χριστιανούς. Συλλογισθήτε πόσοι κρέμονται άπό μās !

Και στραφείς έπροχώρησε με βήμα βραδυ προς το έσωτερικόν τοι οικίσκου.

"Ο λόφος, επί τοι όποίου έξετείνετο το χωρίον, ήτο δυσπόρθητος. Οί έχθροι το έγνώριζον καλώς και δέν έτόλμων να κάμουν τρίτην έφοδον, άφού τόσοσ άκριβα είχον πληρώσει τās δύο προγενεστέρας. "Έκριναν φρονιμώτερον να καταβάλουν τοις χριστιανούς δια της πείνης και όχυρωθέντες εις τās περίξ διόδους άνέμενον το άποτέλεσμα τοι άποκλεισμού.

"Ο άρχηγός, έννοήσας το σχέδιον, έμείνετο ως λέων έν κλωβώ. Να άποτολήμησιν ταχείαν κάθοδον, θα ήτο το αύτο ως να ώδήγει τοις όπλίτας του εις βεβαίαν παγίδα. Να περιμένη ; "Από δύο ήμερών εις εκείνους μέν είχε διανείμει τέταρτον σιτηρεσίου, αύτός δέ δέν έφαγε καθόλου.

Και τί θα έλεγον οί καλοθεληταί του, όταν θα έμάνθανον, ότι έκ της άδεξιότητός του βέβαια και αύτός έπεσε και τοις ανθρώπους του κατέστρεψε, χωρίς να παρεμποδίση την πρόδον τοι έχθροι ;

— Βέβαια, τās λόγια είναι εύκολα !... έμονολόγει χαμηλοφώνως. Αυτό θα ποιινε, ως είμαι και σκοτωμένος. "Εκείνη ή μαίμου, ό Κοντονικόλας, που δέν είναι για τίποτε άξιος, θα κάμη τη φωνή μου — θαρρώ πως τον βλέπω — και θα λήη ό,τι τοις είπα, σαν τοις άποχαιρετούσα : « "Εννοια σας ! "Εγώ θα είμαι εκεί ! » Να τώρα...

Και άνοίξας τοις δακτύλους της δεξιās χειρός κατέφερε βαρέως την παλάμην επί τοι προσώπου του.

Β'

— Γιατί βαρυβογγᾷς ἔτσι, καπετάνιο μου ; ἠρώτησε πλησιάζουσα γραῖα ἐξηκοντοῦτις περίπου, βραχύσωμος καὶ ἰσχνή. Σὲ βλέπω καὶ ραγίζεται ἡ καρδιά μου.

— "Α! ἐσὺ εἶσαι, κερά - Χρυσῇ ;

— "Εγώ, γυιέ μου.

— "Αμ' τί νὰ ἔχω ; Δὲν τὰ βλέπεις καὶ τοῦ λόγου σου ; "Εχαθήκαμε, κερά - Χρυσῇ !

— "Εχει ὁ Θεός, παιδί μου. . .

— Τὸ ξέρω, μά. . . πρέπει νάχωμε καὶ μεῖς.

Καὶ ἐκτύπησε διὰ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλὴν του.

— Καὶ μήγαρις εἶναι δικό σου τὸ φταίξιμο ;

— Μὴ κοιτάζης τί εἶναι, τί θὰ ποῦνε. . .

— Μπορῶ νὰ σὲ ρωτήσω ἓνα λόγο, σὰν μάνα σου, ποὺ εἶμαι στὰ χρόνια ;

— Στοὺς ὀρισμούς σου, κερά - Χρυσῇ, ρῶτα.

— Εἶπες πρωτότερα στὰ παλληκάρια. . . ἤμουνα στὴν πόρτα καὶ τ' ἄκουσα. . . εἶπες, πὼς ἂν εἶχες ἓναν ἄνθρωπο γιὰ πέταμα. . .

— Αἱ ! Τί ! Ξέρεις κανένα ; ἀνέκραξεν ἀνορθούμενος ὁ ἀρχηγός.

— Παιδί μου. . . Μὴ θυμώσῃς. . . Δὲν κάνω ἐγώ ; . . ἠρώτησε μετὰ δειλίας ἐκφέρουσα ἐκάστην συλλαβὴν ἡ γραῖα.

Ὁ ἀρχηγὸς κατέπεσεν ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκάθητο, μετὰ προφανοῦς ἀπογοητεύσεως.

— "Ω ἀδελφή, εἶπα ἄνθρωπο, δὲν εἶπα γυναῖκα. "Ασε με στὸ χάλι μου, κερά - Χρυσῇ, δὲν εἶναι δική σου δουλειά. . .

Καὶ περιτυλιχθεὶς ἐντὸς τῆς κάπας του ἐστράφη ἀντιθέτως, ὅπως κοιμηθῇ δῆθεν. Ἄλλὰ ποῦ νὰ κοιμηθῇ ; Τὸν ἐβλεπε συστρεφόμενον ἐπὶ ὥραν καὶ πλέον ἡ κερά - Χρυσῇ, τὸν ἤκουσε φουσῶντα καὶ στεναζόντα καὶ ἔρραγιζετο πράγματι ἡ συμπαθὴς τῆς καρδιά.

Αἰφνης ἡ βαρεῖα φωνὴ του ἠκούσθη εὐκρινῶς λέγουσα :

— "Επήγαινα ἐγώ, μά ὕστερα ; Θὰ τοὺς κατάκοβαν ὅλους. Νὰ ἀφήσω χωρὶς σκύλο τὸ μαντρί ;

Τὸ σῶμά του ἐν τούτοις δὲν ἐκινεῖτο.

— Θὰ παραμιλᾷ, ἐσκέφθη ἡ γραῖα, καὶ ἐπλησίασεν ἥρεμα.

— . . . Νὰ τότε στείλω, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ ἀρχηγός, ν' ἀνεβῇ

είς τόν γκρεμισμένο πύργο καί νά σηκώση ἐπάνω μιὰ σημαία μέ σταυρό. Βέβαια δέν θά γύριζε, μά οἱ Τοῦρκοι τὸ πρῶί, γιά νά μή βρεθοῦν ἀνάμεσα σέ δυὸ φωτιές, θά μ' ἄδειαζαν τή ρεματιά καί θά γλύτωναν. . .

—“Α! Αὐτὸ ἦταν. . . εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ κερά - Χρυσῇ καί ἀνέμεινε ν' ἀκούσῃ ἀκόμη.

Ἄλλ' ἤδη ὁ ἀρχηγὸς ἐκοιμᾶτο καί δέν παρελῆρει πλέον.

Ἡ κερά - Χρυσῇ ἦτο ὁ μόνος θῆλυς κάτοικος τοῦ χωρίου, ἀρνηθεῖσα νά ἀκολουθήσῃ τὰ λοιπὰ γυναικόπαιδα καί παραμείνασα, ἵνα περιποιῇται τὸν καπετάνιον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔτρεφε μητρικὴν στοργήν. Ἀπὸ δύο ἡμερῶν συνεμερίζετο ἀγογγύστως τὴν ἀσιτίαν του, ἄυπνος δὲ ἐφρούρει αὐτόν, ὡς ὁ ἀριστος τῶν ὑπασπιστῶν.

Γ'

Ἦδη ὑφαρπάσασα τὸ σχέδιον, ὅπερ ἡδυνάτει ἐκεῖνος νά ἐκτελέσῃ, ὑπὸ παραδόξου κατείχετο ταραχῆς. Ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ Θεὸς τῆς τὸ ἀπεκάλυψεν, ἵνα αὐτὴ τὸ ἐκτελέσῃ. Ἐνόμιζεν, ὅτι εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἦτο ἡδη ἡ ζωὴ ὄλων, ὅτι πᾶσα στιγμή βραδύτητος θά κατέστρεφε τὸ σχέδιον.

— Θά χαθῶ, ἐσκέπτετο, μά θά σώσω εἴκοσι παλληκάρια καί τὸν ἀρχηγό. Εἶδες τί εἶπε ; Καθένας τους ἀξίζει γιά δέκα. Θεέ μου, δῶσε μου φώτισι καί δύναμι.

Ἦνοιξε μικρὸν σακκίδιον, ὅπερ περιεῖχε ὅλας τὰς ἀποσκευὰς τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀνέσυρεν ἐξ αὐτοῦ μικράν κυαντὴν σημαίαν, φέρουσαν λευκὸν σταυρόν, καί ἡσπᾶσθαι αὐτόν.

— Θεέ μου, δῶσέ μου φώτισι καί δύναμι, ἐπανέλαβε καθ' ἑαυτήν, νά κάμω ἓνα τόσο μεγάλο καλὸ, ποῦ μήτε τὸ ὠνεῖρεῦτῃκα ποτέ μου.

Καί ἐξῆλθεν ἀκροποδητὶ ἐκ τῆς ἐτέρας θύρας τοῦ οἰκίσκου.

Ὁ Θεὸς τὴν περιέβαλε διὰ νέφους, ὥστε νά διέλθῃ ἀπαρατήρητος διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν ; Ὁ Θεὸς ἐνίσχυσε τοὺς τρέμοντας πόδας τῆς πρεσβύτιδος καί τῆς ἔδωκε πτερὰ νά τὴν φέρουν μακρὰν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ παρακειμένου λόφου ; Ὁ Θεὸς τὴν ἐβοήθησε ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ γκρεμισμένου πύργου καί νά ὑψώσῃ ἐπὶ κλάδου τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ καί τῆς σωτηρίας ; Ὁ Θεὸς ἔπεμψε τοὺς ἀγγέλους του νά τὴν παραλάβουν ὡς ψυχὴν δικαίου καί νά τὴν ἐπαναφέρουν διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν πάλιν, ζῶσαν, μετὰ

δίωρον κοπιώδη ὁδοιπορίαν ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν τῷ οἰκίσκῳ, ὅπου ἀκόμη ἔκοιμάτο ὁ ἀρχηγός ; 'Ο Θεὸς βέβαια, ὁ ἀρωγὸς πάσης ἀγαθῆς πράξεως τῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομά του.

Τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου προηγῆθη ἡ ἔγερσις τοῦ ἀρχηγοῦ. Μὲ βαρεῖαν τὴν κεφαλὴν ἐξῆλθεν οὗτος εἰς τὴν ὁδὸν καί, ὥς ἔβλεπε καθ' ὅλην τὴν νύκτα τὸν γκρεμισμένον πύργον, πρὸς αὐτὸν ἐστράφη πάλιν τὸ πρῶτόν του βλέμμα.

—'Ονειρεύομαι ; εἶπε, μὴ δυνάμενος νὰ πιστεύσῃ εἰς ὅ,τι ἔβλεπεν. 'Ονειρεύομαι ἀκόμη ; Κύριε, ἐλέησον !

Καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, διευθύνων ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ὁράσεώς του ἐπὶ τοῦ κυανολεῦκου ὑφάσματος, ὅπερ σείομενον ὑπὸ τῆς πρωϊνῆς αὔρας διεγράφετο ἤδη εὐκρινῶς ἐπὶ τοῦ ροδόχρου οὐρανοῦ.

— Κώστα ! Φραγγιό ! Μιχάλη ! ἀνέκραξε.

Μετ' ὀλίγα λεπτά οἱ πλείστοι περιεκύκλουν τὸν ἀρχηγόν των.

— Δέτε, εἶπε δεικνύων τὴν σημαίαν' ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε ! . .

'Οτε κατόπιν ἐσώθησαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσουν τὸ θαῦμα, οὐδεὶς ἀπέδωκε τοῦτο εἰς τὴν κερὰ - Χρυσῇν. 'Εκείνη δέ ; 'Εκείνη ἐντράπη καὶ νὰ ὁμιλήσῃ. Δὲν τῆς εἶπεν ὁ ἀρχηγός, ὅτε ἐκείνη προσεφέρετο : « δὲν εἶναι δική σου δουλειά » ; Δὲν εἶπε μετέπειτα εἰς τοὺς ἄλλους : « 'Ο Θεὸς μᾶς ἔσωσεν ».

'Ιωάννης Δαμβέργης

41. ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΝΤΕΠΙΤΙΘΕΝΤΑΙ

Προτοῦ ὁ πόλεμος μεταξὺ 'Ελλήνων καὶ Βουλγάρων κηρυχθῇ τὸ θέρος τοῦ 1913, οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν αἰφνιδιαστικῶς ἐπιθέσεις κατὰ διαφόρων ἐλληνικῶν στρατιωτικῶν τμημάτων, ἀκόμη καὶ ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης.

. . . 'Η μεραρχία εἶχε κινήσει ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην τὸ ἀπόγευμα τῆς ἐπιούσης* τῆς πρωτακούστου μάχης, ποὺ διεξήχθη* ἀπὸ παραθύρου εἰς παράθυρον καὶ ἀπὸ τῶν δρόμων καὶ πλατειῶν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν οἰκημάτων. Εἶχε περάσει ἀπὸ τὴν 'Εγνατίαν ὁδὸν ἀνάμεσα ἀπὸ πεζοδρόμια ἐπευφημοῦντα. Οἱ στρατιῶται ἐτραγουδοῦσαν :

« Τί ζητοῦν οἱ Βούλγαροι
 στὴ Μακεδονία ; . . .
 Τί ζητοῦν οἱ βάρβαροι
 στὸν Ἑλληνισμό ; . . . »

Καὶ τώρα ἐβάδιζαν, γιὰ νὰ τοὺς διώξουν. Ἔτσι ἔφθασεν ἡ μεραρχία εἰς τὸ Ἀϊβάτι*. Μετὰ ὀλιγόωρον ἀνάπαυσιν, τὴν αὐγὴν τῆς ἄλλης ἡμέρας, εἶχε ξεκινήσει διὰ τὸ Δριμίγκλαβα. Καὶ ὅταν ἐνεφανίσθη εἰς τὰ μάτια τῶν στρατιωτῶν τὸ Κιλκίς, ὁ ἥλιος ἐπύρωνε τὰ ὑψώματα τοῦ Ἀλμπάνικοι καὶ ἄστραφτεν ἀριστερά, εἰς τὸ βάθος τοῦ χρυσοκιτρίνου κάμπου, ὁ Ἀξίός. Γύρο ἀπὸ τὸν κωνοειδῆ λόφον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς ἐγεννῶντο καὶ διελύοντο αἱ μικραὶ λευκαὶ τολύπαι* τῆς ἐκρήξεως τῶν ἐλληνικῶν βολιδοφόρων.

Μαγνήτης ἀληθινὸς ἔσυρεν ἀκαταμάχητα κατ' ἀπάνω του τὴν ὄργην τὴν ἐλληνικὴν. Ἐτρεχεν ὁ ἰδρῶς ποτάμι ἀπὸ τὰ ὀρειχάλκινα πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ἄλλ' αἱ στάσεις ἦσαν σύντομοι. Τὰ μάτια ἀστραποβολοῦσαν. Τὰ στήθη ἐσυγκρατοῦσαν τὴν παντοδυναμίαν των, γιὰ νὰ τὴν ἐξαπολύσουν παντοδύναμον κατὰ τῆς φωλεᾶς ἐκείνης τῶν κοιτατζήδων. Τὰ συντάγματα ἐπροχωροῦσαν. Ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος πρὸς βορρᾶν τὸ κανόνι ἐκαλοῦσε μὲ ἀκαταμάχητον μανίαν :

— Ἐλᾶτε! ἐλᾶτε! τρέξτε! πετάξτε! σᾶς περιμένει ἡ Δόξα! Ὁ Θάνατος! Ἡ Νίκη! Ἐμπρός! Ἐμπρός!

Οἱ Βούλγαροι, συνηθισμένοι εἰς εὐκόλους αἰφνιδισμούς, ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἤρκει μία νυκτερινὴ προέλασις των, γιὰ νὰ μᾶς ἀπωθήσῃ* εἰς τὴν γραμμὴν ἀμύνης τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ ὅταν τὴν νύκτα, κάτω ἀπὸ τὰ ἄστρα, ποὺ ἐμάρμαιραν* θριαμβευτικά, ὁ χεῖμαρρος τῆς βουλγαρικῆς δολιότητος ἐπροχωροῦσεν ἀπὸ τὸ Ἀλμπάνικοι πρὸς τὰ πρηνῆ, ποὺ ἀνέβαιναν ἐλαφρὰ κατὰ τὸ Δριμίγκλαβα, συνήτησε τὸν κυματοθραύστην τῶν ἐλληνικῶν στηθῶν.

Πῶς ἔγινε τὸ πρᾶγμα, κανεὶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ περιγράψῃ. Μέσα εἰς ὀλίγας στιγμὰς ἠκούσθη κατ' ἀρχὰς ὁ ξηρὸς διακεκομμένος κρότος τῶν πυροβολισμῶν τῶν προφυλακῶν. Ἐπειτα ἐπηκολούθησε δαιμονιώδης συμφωνία φωνῶν, ζητωκραυγῶν, ἐκπυροσκοροτήσεων, ἀλαλαγμῶν, κτυπημάτων, παραγγελημάτων, θόρυβος κυλιόμενων χαλικῶν, δοῦπτοι πετάλων, ὅλα αὐτὰ κάτω ἀπὸ ἄστρα, ποὺ ἐμάρ-

μαιρον θριαμβευτικά καὶ μέσα εἰς τὰς φωτεινὰς ἀναλαμπάς. Ἐξαφνα ἡ μεραρχία ἡσθάνθη ἔκτασιν ἀνοικτὴν ἐνώπιόν της· ὁ σάλαγος εἶχε κοπᾶσει ἀποτόμως, ὁ ἔχθρὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὰ χαρακώματά του καὶ ἡ αὐγὴ ἐπρόβαινε τώρα χρυσορρόδινη ἀπὸ τὰ δεξιὰ ὑψώματα μὲ κάποιες μακρόσυρτες αἱματόχρυσες πινελιὲς εἰς τὸ αἶθριον οὐρανόν, ὅπου ἔσβηναν τρέμοντα τ' ἄστρα.

Πίσω ὠρθώνετο γλαυκὴ ἡ σιλουέττα* τοῦ βουνοῦ τοῦ Δριμί-γκλαβα μὲ τὰς δύο ὀξείας κορυφάς. Ἀπὸ τὰ δεξιὰ ἔφθανε τὸ μούγκρισμα τοῦ κανονιοῦ· ἐπολεμοῦσαν ἐκεῖ αἱ μεραρχίαι τοῦ δεξιοῦ μας. Τὰ στεφάνια τοῦ καπνοῦ τῶν βολιδοφόρων μας ἔζωναν τώρα στενώτερα τὸν λόφον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς. Ἀριστερὰ ἐφαίδρυνε τὸν ξανθὸν κάμπον τῶν σπαρτῶν ἓνα δροσερώτατον πυκνὸ-δενδρον δάσος. Τὸ ἀριστερόν τῆς μεραρχίας ἠνοιχθὴ πρὸς τὰ ἐκεῖ· τὸ ὑπεδέχθησαν αἱ ἐχθρικοὶ ὀβίδες· ἀτάραχον ὥρμησε πρὸς τὰ δένδρα. Μετὰ τινα ὥραν μία μαύρη πυκνὴ γραμμὴ φυγάδων ἐβγήκεν ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τοῦ δάσους καί, ἐλισσομένη ὥσάν φίδι πληγωμένο μέσα εἰς ἓνα ρέμα, πλαισιούμενον ἀπὸ καλαμιές, ἔσπευδε πρὸς τὸ Κιλκίς.

—Ἐτσάκισαν! Ἐτσάκισαν στὸν δεξιόν τους!

Ἡ ἀναφώνησις αὕτη τοῦ ἀξιωματικοῦ ποῦ παρηκολούθει μὲ τὰς διόπτρας τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀριστεροῦ μας, ἐπενήργησεν ὡς κέντρισμα εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ κέντρου. Ἐνα γιγαντιαῖον ἄλμα πρὸς τὰ ἔμπρός. Νὰ τὸ πρῶτον ἐχθρικὸν χαράκωμα! Μία ἐλαφρὰ λάμπσις, μία ἐλαφροτέρα καταχνιὰ καπνοῦ καὶ ἓνας βαρὺς κρότος συμπτυσσοκροτήσεως ἀπλώθη διὰ μιᾶς εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ χαρακώματος.

Δύο, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι στρατιῶται κάνουν μίαν ἐξαφνικὴν στροφὴν περὶ ἑαυτοὺς καὶ πέφτουν. Οἱ λόχοι ὁρμοῦν πρὸς τὸ χαράκωμα ὅπως ὁ Σιμούν. Μιὰ ἀστραπὴ λογχῶν, ἓνα πανδαιμόνιον φωνῶν καὶ τὸ χαράκωμα τὸ βουλγαρικὸν εἶναι δικό μας. Τὸ σύνταγμα προχωρεῖ. Ὁ ἥλιος φλέγει τώρα, ἀλλὰ κανεὶς δὲν αἰσθάνεται τὴν φλόγα του. Ἀπὸ ὑψώματος εἰς ὑψωμα, ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀπὸ χάνδακος εἰς ρηματιὰν διεξάγεται τὸ θανάσιμον κυνηγητό. Αἱ ὀβίδες τοῦ ἐχθροῦ ἐκρήγνυνται ἔμπρός, ὀπίσω, δεξιὰ, ἀριστερά, ἀπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν προελανόντων. Ὁ ἐχθρὸς ἐγκαταλείπει τὰ χαρακώματά του καὶ φεύγει· φεύγει πρὸς τὸ Κιλκίς.

Πρὸς δυσμὰς ἀναλύονται εἰς ἀχνοκύανον ἀτμόν, κάτω ἀπὸ χρυσοῦν βροχὴν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, τὰ ὑψικάρηννα βουνὰ τῆς Καρατζόβας. Τὸ κανόνι μαίνεται γύρω ἀπὸ τὸ Κιλκίς. "Ενας διαγγελεὺς φέρνει τὴν εἰδησι ὅτι ἡ πέμπτη μεραρχία προελαύνει μὲ μεγάλας θυσίας, ἀλλὰ νικᾷ. Κάτω πρὸς τὸν κάμπον, διακρίνεται μακρὰ συνοδεία, πὺν βραδυπορεῖ παραλλήλως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Εἶναι οἱ τραυματαῖι μας. Τὸ θέαμα ἐξοργίζει τοὺς μαχητὰς καὶ μία φρικιώδης βλασφημία συνταράσσει τὰς ἑλληνικὰς γραμμὰς καὶ πνίγεται ἀμέσως εἰς ἓνα ἀλαλαγμόν :

— Ἐμπρός, παιδιά! Ἐμπρός! Πιαστοὺς!

Ὁ κάματος εἶναι λέξις χωρὶς σημασίαν. Ἄγρία χαρὰ καὶ ἀκαταμάχητος λύσσα σπρώχνει, συναρπάζει, φτερώνει, ἐξαϋλώνει, θεοποιεῖ, φλογίζει, πυρακτώνει*, μεθ' αὖ τις καρδιές, περιδινεῖ* τὶς ψυχές, κάμνει θεοὺς τοὺς ἀνδρείους, ἥρωας τοὺς ἀδυνάτους καὶ καλεῖ πρὸς τὰ ἔμπρός, ἔμπρός, τὴν ἑλληνικὴν λαίλαπα.

Ἐκοιμήθη κανεὶς τὴν νύκτα; Τὸ κανόνι ὠρύετο πρὸς βορρᾶν, βαθεῖοι ἀντίλαλοι ὑπόκωφοι ἀπὸ τὰ δεξιὰ κάμνουν τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἀνασκιρτοῦν κάθε στιγμήν.

— Μάχονται στὸν Λαχανᾶ! Θὰ τσακίσουν καὶ ἀπ' ἐκεῖ!

Ὅταν ἐξημέρωσε τὸ Κιλκίς ἐκαίετο. Κάτω ἐλαμπύριζεν ὁ Γαλλικός, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἐπέπρωτο νὰ γράψουν μίαν αἵματηρὰν ἐποποιίαν * οἱ στρατιῶται τῆς Ἑλλάδος.

« Πόλεμος Ἑλλάδος Βουλγαρίας »

Νικόλαος Καρβούνης

42. Ο ΓΥΦΤΟΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ἀπρίλης ἦταν· χαρούμενος ὁ ἥλιος ἀσήμωνε τοῦ Στρυμόνος τὰ διάπλατα νερὰ καὶ μὲ ὀρμὴ γονιμοποιοῦσε τὴν ὀμορφὴν, τὴν πλούσια, τὴν ἐλευθέρην γῆν τῆς Ἀνατολικῆς μας Μακεδονίας. Τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο περάσαμε τὰ χωριά της τὰ δροσερὰ κι εὐτυχισμένα καὶ φτάσαμε στὸ χωριό, ὅπου ἐμελλε νὰ περάσωμε τὴ νύχτα μας. Πηγαίναμε μὲ τὸ πέμπτο στρατοδικεῖο ἐκστρατείας ἀπὸ τὸ Μακὲς τῶν Σερρών στὴ Μουσθαίνην τοῦ Παγγαίου.

Τὴν ἰδιαίτερην συντροφιά μου ἀποτελοῦσαν ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου μας, ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος καὶ ὁ ἀντεισηγητής,

ὁ μόνος μεταξύ μας νέος, ὁ Θανάσης Π. . ., συμπολίτης μου καὶ φίλος μου ἐξαιρετικὰ ἀγαπημένος.

Καταλύσαμε σ' ἓνα ἀπέραντο παλιὸ τουρκόσπιτο, ὅπου τώρα κατοικοῦσε πολυάνθρωπη οἰκογένεια προσφύγων καλομίλητων καὶ νοικοκυρεμένων.

Τὴν ἄλλη μέρα, περιμένοντας καὶ τ' ἄλλο προσωπικό, μέيناμε στὸ ἴδιο χωριὸ καὶ θελήσαμε νὰ τὸ γνωρίσωμε, γυρίζοντας τὰ στενὰ καὶ σκιερὰ του μονοπάτια.

Ἦταν ἄλλοτε χωριὸ καθαρὰ τουρκικόν, μὰ τώρα ἀπὸ τὸν κατακτητὴ πεντακοσίων χρόνων ἄλλο ἶχθος δὲν ἔμεινε παρὰ δυὸ τρία τζαμιά.

Στὸ μεσοχώρι βρήκαμε καθισμένους στὸ πεζούλι νὰ δροσίζονται ἀπὸ τὸν ἥλιο τὸ βαθὺ ἐνὸς πλατάνου καὶ τὸ νεράκι, ποὺ κελάρυζε σὲ ἓνα πλατὺ καὶ καθαρὸ αὐλάκι, λίγους γέρους καθαρούς, ἄν καὶ φτωχοντυμένους.

Προσηκώθηκαν, τοὺς εἶπαμε νὰ καθίσουν καὶ πιάσαμε κουβέντα.

Ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς εἶχε κάτι τὸ ἐνδιαφέρον νὰ ρωτήσῃ. Ἐγὼ ρώτησα, ποῦ εἶναι τὸ σχολεῖόν τους. Μοῦ ἔδειξαν ἓνα σπῆτι ψηλὸ στερεόν, μὲ ἓναν ἀπέραντο κήπο· μᾶς εἶπαν, ὅτι ἦταν ἄλλοτε τούρκικο σχολεῖο.

— Καὶ τί ἔχετε ; δάσκαλο ἢ δασκάλα ; ρώτησε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Οὔτε δάσκαλο οὔτε δασκάλα, εἶπε ὁ πιὸ ὁμιλητικὸς ἀπὸ τοὺς γέρους, ἴσως ὁ πρόεδρος.

— Γιατί ;

— Γιατί ἔτσι· γιατί δὲν μᾶς ἔστειλε ἡ Κυβέρνησις.

— Ἄκου τα, κύριε ἐκπαιδευτικὲ σύμβουλε· μοῦ εἶπεν ὁ πρόεδρος.

— Ἰσως, εἶπα, ἐπειδὴ εἶναι ὅλοι ἑλληνόφωνοι ἐδῶ καὶ ἔχομε μεγάλη ἔλλειψι ἀπὸ δασκάλους, νὰ προτιμήθηκαν τὰ ξενόφωνα χωριά.

— Μὰ δὲ μοῦ λές, πατριώτη, ἐδῶ κοντὰ κανένα ἄλλο χωριὸ δὲν ἔχει δάσκαλο νὰ στέλνεται τὰ παιδιὰ σας ;

Κάπως κρύα μᾶς ἀπάντησε ὁ γέρος :

— Εἶναι δάσκαλος ἐκεῖ καὶ μᾶς ἔδειξε λίγο πιὸ πέρα ἓνα συνοικισμό, ποὺ φαίνονταν πολὺ μικρὸς καὶ πολὺ φτωχός· ἦταν ἓνα μεγάλο κονάκι μὲ τὴν ἀποθήκη του καὶ γῦρο ἀπὸ αὐτὸ μερικὰ καλυβόσπιτα.

— Καὶ γιατί λοιπὸν δὲν στέλνεται ἐκεῖ τὰ παιδιὰ σας, ἀφοῦ εἶναι τόσο κοντά ;

‘Ο γέρος δέν άπάντησε.

— Μίλα βρέ· του είπε μέ άγριο ό βασιλικός άντεπίτροπος, γιατί δέν τά στέλνετε έκει στο σχολείο ;

— Γιατ’ έτσι.

— Τί θα πή γιατ’ έτσι ;

— Νά, γιατί αυτό είναι Γυφτοχώρι· στο Γυφτοδόσκαλο θα στείλωμε τά παιδιά μας ;

Μας γεννήθηκε περιέργεια.

— Πάμε τó δειλινό σ’ αυτό τó Γυφτοχώρι ;

— Πάμε.

— Καί κοίταξε καλά, είπε ό πρόεδρος, άν είναι κανένas καλός δάσκαλος καί δέν τά στέλνετε, τώρα, που θα περάση ό στρατηγός, θα σάς δέση όλους.

— Τί καλός, καπετάνιο μου ; Γυφτοδόσκαλος, τί άλλο να σου πώ!

Ήταν ακόμη ζέστη, όταν πήραμε τó δρόμο για τó Γυφτοχώρι, όπως μās τó είχαν ονομάσει.

Στó δρόμο μάθαμε, πώς ώνομαζόταν Πύργος· καί τó μάθαμε από ένα μεγάλο παιδί, που πήγαινε εκεί μέ ένα κουτί κρεμασμένο στο λαιμό του.

— Καί σύ είσαι από τόν Πύργο ; τόν ρωτήσαμε.

— ‘Α! μπά! μās είπε μέ κάποια άποστροφή. ‘Εγώ είμαι πρόσφυγας.

— Καί τί πās να κάμης στο Γυφτοχώρι ;

— Πάω, τώρα που θα σκολάσουν τά γυφτόπουλα, να τούς πουλήσω σταφίδες.

— ‘Α! γι’ αυτό πās! για να μάθης γράμματα δέν πās! Καί πώς σε λένε ;

— Εύρυβιάδη.

— Τίνος είσαι ;

— Εκείνου του Χαρίση πόχει τó μαγαζί στο σχολείο, που περάσατε καί ρωτήσατε για τó δρόμο.

— Καλά· στάσου να μās δείξης καί μās τó δρόμο για τόν Πύργο.

‘Ο ήλιος έγερνε στη δύση του· τά κοπάδια γύριζαν από τίς βοσκές, τά σιτάρια ήτανε μεστωμένα καί οί βρίζες ήτανε ψηλότερες από τó άνάστημά μας. Εύτυχισμένη χώρα· ύστερα από τόσα

βάσανα εἶχε ἀκόμα κοπάδια καὶ σιτάρια, εἶχε ἀκόμα πλοῦτο καὶ χαρά.

— Νά, ἐκεῖνο εἶναι τὸ σχολεῖό, μᾶς εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης.

— Μὰ τώρα ἔχουν σχολάσει τὰ παιδιὰ, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Ἀ! μπᾶ! εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης, ἂν δὲν πέσῃ ὁ ἥλιος, δὲ σκολάει ὁ Γυφτοδόσκαλος.

Καὶ ἀλήθεια· ὁ χαρωπὸς ἐκεῖνος θόρυβος, ποὺ χαρακτηρίζει τὸ σχολεῖο, μᾶς εἰδοποίησε ἀπὸ μακριά, ὅτι ὁ Γυφτοδόσκαλος ἐργαζόταν ἀκόμα.

— « Συνουλία τις μὲ φθάνει, ἁρμονία γλυκυτάτη », εἶπε ὁ πρόεδρος, ποὺ εἶχε διαβάσει καὶ θυμόταν πολλὰ ποιήματα τῶν παλαιότερων χρόνων.

Τὸ σχολεῖον ἦταν ἓνα εὐρύχωρο καὶ στερεὸ ἀπλὸ κτίριο μὲ κῆπο στὶς τρεῖς πλευρὲς του· ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ μπήκαμε μὲ τὴν ἱεραρχικὴ πάντα τάξι.

— Μᾶς ἐπιτρέπεις, δάσκαλε ; ρώτησε ὁ πρόεδρος μπαίνοντας.

— Ὅριστε, καπεταναῖοι μου, εἶπε ὁ δάσκαλος, χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸ μάθημά του.

Μέσα τὸ σχολεῖο δὲν ἦταν πλούσιο, ἀλλὰ καὶ τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε ἀπὸ τὰ ὄργανα πρώτης ἀνάγκης.

Στὰ θρανία του, χοντροκομμένα, ἀλλὰ ἄνετα, κάθονταν καμμιὰ τριανταριὰ παιδάκια μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀγόρια καὶ κορίτσια, ὅλα βαθιὰ μελαχροινὰ, μὲ κατάμαυρα ζωηρὰ μάτια καὶ μὲ καθαρὰ τὰ χέρια τους, τὰ πρόσωπά τους, τὰ φτωχικὰ φορέματά τους.

Ὁ δάσκαλος ἦταν γέρος, ἀλλὰ καλοστεκούμενος, μὲ φορέματα ἐγγώρια, μὲ ἓνα ζευγάρι ματογυάλια στὴν ἄκρη ἀπὸ τὴ χοντρή του μύτη καὶ μιὰ χοντρή ξύλινη ρίγα στὸ χέρι· στεκόταν πολὺ κοντὰ στὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ἔκανε ἀριθμητικὴ ἀπὸ μνήμης.

Ἔδωσε ἓνα πρόβλημα τόσο σύνθετο, ποὺ ἐγὼ ἀμέσως σχηματίσα τὴν ἰδέα, πὼς ἀπὸ μέθοδο δὲν ἐνοιωθε πολλὰ πράγματα ὁ Γυφτοδόσκαλος. Μ' ὅλα ταῦτα λίγα παιδάκια ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σήκωσαν τὰ μελαψὰ χέρια τους. Ἕνα κοριτσάκι, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα μὲ μάτια ποὺ ἄφηναν ἀστραπὲς, εἶπε ἀμέσως τὴν ἀπάντησι μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

— Σιωπὴ, Θεσσαλονίκη, τῆς εἶπε ὁ δάσκαλος, γιατί θὰ σὲ δείρω.

— Γιατί τὴν καημένη; ρώτησε ὁ Θανάσης.

— Γιατί δέν άφήνει άλλον νά μιλήση.

‘Η Θεσσαλονίκη έκρυψε τὸ πρόσωπο στὰ χέρια της επάνω στὸ θρανίο καί έκλαιε· ὡς τόσο μὲ τὸ ἓνα της ματάκι κοίταζε γελαστὰ τὸ Θανάση μὲ εὐγνωμοσύνη.

Τὸ ἓνα πρόβλημα άκολούθησε άλλο καί τὰ παιδιά άπαντοῦσαν, άν ὄχι πάντα μὲ ὀρθότητα, άλλα πάντα μὲ σέβη καί μὲ ζωηρότητα πνεύματος.

Νόμισα, πῶς θά εἶχε κάποια ειδικότητα στὴ λογιστική ὁ δάσκαλος ἢ κάποια ιδιοφυία τὰ παιδιά, καί ζήτησα νά διαβάσουν· ὕστερα ζήτησα νά ποῦν ‘Ιστορία, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, νά μᾶς δείξουν τὴ γραφή τους, επίασα κουβέντα μὲ τὰ μικρά, ρώτησα γιὰ τὸ χωριό τους, γιὰ τὴν πατρίδα τους. ‘Εκαμα δηλαδή μιὰ ἐπιθεώρησι άρκετὰ επαγγελματική καί τὸ συμπέρασμα ἦταν, πῶς ὅλοι μας πέφταμε άπό θαυμασμό σὲ θαυμασμό, ὅσο ποῦ άρχισαν νά ὕγραίνωνται τὰ μάτια ὄλων μας καί ὁ καθένας προσπαθοῦσε νά κρύψει άπό τὸν άλλον τὴν συγκίνησί του.

‘Ο δάσκαλος μ’ άφησε ἐλεύθερον άκολουθοῦσε μόνον μὲ τὰ μάτια ζωηρεμένα τώρα σὰ μάτια νεανικά, πότε τὰ παιδιά του καί πότε ἐμένα. Τὰ ρώτησα :

— ‘Εκτὸς άπό τὴν ἐλληνική, ξέρετε άλλη γλῶσσα;

— Ξέρομε, άπάντησε μονάχα ἡ Θεσσαλονίκη.

‘Ο δάσκαλος πῆγε κοντά της σιγά - σιγά.

— Καί πῶς τὸ λένε τὸ ψωμί σ’ αὐτὴ τὴ γλῶσσα;

— Μαρό· εἶπε ἡ Θεσσαλονίκη.

— Σιωπή! εἶπε μὲ ὀργή ὁ δάσκαλος· καί ἡ ρίγα του μ’ ἓναν ξηρὸ κρότο στὸ θρανίο συμπλήρωσε τὴν παιδαγωγική τοῦ Γυφτοδασκάλου.

— Ξέρουν καί τραγούδια, δάσκαλε;

— Πῶς δέν ξέρουν; θέλετε τροπάρια ἐκκλησιαστικά;

— Τὸν ὕμνο στὴν ‘Ελευθερία τὸν ξέρουν;

— Τί θά πῇ αὐτό; τὸν ὕμνο δὲ θά ξέρουν; Τὸν ἤξεραν καί τὸν τραγουδοῦσαν οἱ μαννάδες τους στὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς καί δὲ θά τὸν ξέρουν αὐτά;

Τὰ παιδάκια σηκώθηκαν, διώρθωσαν τὰ φτωχικά τους φορέματα, ὁ δάσκαλος ἔβγαλε μιὰ σκούφια, ποῦ φοροῦσε στὸ φαλακρὸ του κεφάλι, βγάλαμε καί μεῖς τὰ πηλίκια καί σταθήκαμε σὲ προσοχή.

Ὁ δάσκαλος χτύπησε μιὰ ρίγα στοῦ θρανίου καὶ τὰ γυφτόπουλα εἶπαν τὸν ὕμνο· εἶπαν πολλές στροφές, ἔλεγαν ὅλα τὰ λόγια σωστά καὶ ἡ μουσικὴ τους δὲν ἦταν πολὺ παράτονη· μόνο ποὺ ὁ δάσκαλος χτυποῦσε πολὺ συχνὰ τὸ θρανίον μὲ τὴ ρίγα καὶ κινεῖτο τόσο ζωηρὰ τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του, ὥστε τοῦ λύθηκε μιὰ καλτσοδέτα, ἀλλὰ δὲν ἔσκυψε νὰ τὴ δέσῃ· εἶχε ἰδρῶσει καὶ μεῖς δὲν κοιτάζαμε πιὰ νὰ κρύψωμε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον τὰ μάτια μας τὰ δακρυσμένα.

Ἡ Θεσσαλονίκη μὲ μιὰ δυνατὴ καὶ γλυκεῖα φωνή, ἄρκετὰ ἔρμονικὴ, πρωτοστατοῦσε καὶ μὲ τὸ στόμα της καὶ μὲ τὰ μάτια της.

Ὁ δάσκαλος τὴ χάιδεψε, ὅταν τελείωσε, καὶ τῆς εἶπε:

— Γὰ τελευταία φορὰ θὰ σοῦ συγχωρήσω τὸ μεγάλο ἔγκλημα, ποὺ ἔκαμες σήμερα Θεσσαλονίκη.

— Ἄν τὸ ξανακάνω, δάσκαλε, νὰ μὲ σκοτώσης.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη, φτάνει νὰ τὸ πῶ τῆς Μαρίας.

— Ἡ Μαρία, ποὺ τὴ φοβέρισες, ποιά εἶναι ; ρωτήσαμε.

— Ἡ μάννα της· ἔτσι ἦταν καὶ κείνη ζωηρὴ· μὰ τώρα ἔγινε ἡ καλύτερη νοικοκυρά.

— Τὴν εἶχες μαθήτριά καὶ τὴ μητέρα της;

— Καὶ τὴ μητέρα τῆς μητέρας της· ἔχω σαράντα χρόνια δάσκαλος σ' αὐτὸ τὸ χωριό νά, σὲ τρεῖς μῆνες κλειοῦν σαράντα χρόνια ἐδῶ, ποὺ βλέπετε.

— Καὶ ποιὸς σὲ πληρώνει;

— Οἱ χωρικοὶ ποιὸς θὰ μὲ πλήρωνε; ὁ ἄγᾶς, ποὺ εἶχαμε, ποὺ μᾶς ἔβγανε ἀπὸ τὴ λειτουργία μὲ τὸ βούρδουλα, γιὰ νὰ μᾶς στείλῃ νὰ θερίσωμε τὴν Κυριακή; Οἱ χωρικοὶ οἱ καημένοι μούδιναν μιὰ λίρα τὸ μῆνα καὶ τὸ ψωμί μου καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχαν κι' αὐτοί. Φτωχόκοσμος, βλέπεις, τὸ χωριὸ ἦταν τσιφλίκι· δὲν εἶχαν δικά τους χωράφια. Κι ἔπειτα εἶναι ἐργατικοὶ πολὺ καὶ οἰκονόμοι· ξέρουν καὶ τὴν τέχνη· πλέκουν καλάθια. Τώρα, δόξα νάχῃ ὁ Θεὸς, ποὺ ἀπόχτησαν χωράφια, ζοῦν καλύτερα, μοῦ αὔξησαν καὶ μένα τὸ μισθό μου.

— Μὰ τώρα δὲ σὲ πληρώνει ἡ Κυβέρνησι; ρώτησε ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος.

— Ὅχι, δυστυχῶς δὲν ἀναγνωρίστηκα· νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶχα καὶ κανένα προσόν· δὲν ἔχω οὔτε ἀπολυτήριον σχολαρχείου· πῶς ν' ἀναγνωρισθῶ;

— Καὶ τὰ γράμματα ποῦ τᾶμαθες λοιπόν;

— Ποιά γράμματα, καπετάνιο μου; τὰ σπουδαία γράμματα, πού ξέρω; "Ε ! σαράντα χρόνια κάνω τὸ δάσκαλο· πήγαινα καὶ καμμιὰ φορά καὶ στὴν Καβάλα, καὶ πρὸ πάντων στὶς Σέρρες, ὅπου εἶχαμε ἓνα μεγάλο παιδαγωγό, τὸ Μαρούλη· μὲ προστάτευε πολὺ καὶ μ' ὠδηγοῦσε. "Ε ! ἔτσι κάτι ἔμαθα. Τὸν ὕμνο τὸν διάβασα σ' ἓνα βιβλίο καὶ τὸν ἔμαθα ὅλον ἀπ' ἔξω· ἔπειτα ἄκουσα νὰ τὸν ψάλλῃ μιὰ δασκάλα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, πού εἶχαν στὸ Πράβι· τὸν δίδασκε κρυφὰ στὴ Μητρόπολι. "Ε ! ἔτσι κάτι πῆρα· τώρα καλὰ - καλὰ ἡ δουλειὰ ἔγινε· αὐτὸ μποροῦσα, αὐτὸ ἔκαμα.

— "Ω ! καὶ ἔκαμες τόσα πολλὰ, φτωχέ μου δάσκαλε ! Σχόλασε τώρα τὰ παιδιά, νὰ μὴν περιμένουν.

— "Α ! δὲν τὰ μέλει· τοὺς ἀρέσει πολὺ νὰ βλέπουν Ἕλληνες ἀξιωματικούς καὶ ν' ἀκοῦν τίς κουβέντες τοὺς ! "Α ! δόξα νάχη ὁ μεγαλοδύναμος· ζήσαμε καὶ τὸ εἶδαμε· φτάνει αὐτό. "Ελα τώρα, προσευχή καὶ νὰ φύγετε· καὶ φρόνιμα στὸ δρόμο, καὶ σύ, Θεσσαλονίκη, εἴπαμε ἄλλη φορά...

— "Εννοια σου, δάσκαλέ μου, ἔννοια σου.

Στὴν πόρτα στεκόταν ὁ Εὐρυβιάδης μὲ τὸ κουτί του καὶ διαλαλοῦσε τίς σταφίδες του. Μὰ δύο μόνο παιδάκια εἶχαν πεντάρες, γιὰ ν' ἀγοράσουν· τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν ἡ Θεσσαλονίκη. "Εφαγε κι αὐτὴ, μοίρασε καὶ στὰ μικρά, πού τὴν τριγύρισαν.

Αὐτὸ ἔφερε μιὰ ἔμπνευσι στὸν ἀντεπίτροπο.

— Πόσο θέλεις, Εὐρυβιάδη, γιὰ ὅλο τὸ κουτί σου; ρώτησε τὸ προσφυγόπουλο.

— Τρεῖς δραχμές, πάρε το дуόμιση.

Ὁ ἀντεπίτροπος πλήρωσε, δώσαμε κάτι καὶ οἱ ἄλλοι καὶ πήραμε ὅλη τὴ σταφίδα καὶ τὴ μοιράσαμε στὰ παιδιά !

Τὸ τί ἔγινε, ὁ καθένας τὸ φαντάζεται· πόση εὐτυχία σκόρπιζε ἡ μαυρομμάτα τοῦ Μοριᾶ στὰ μαυρομμάτικα ἐκεῖνα γυφτόπουλα ! Στὸ τέλος μᾶς ἔκαμαν διαδήλωσι σωστὴ φωνάζοντας ζήτω.

— Θέλετε τώρα νὰ ἰδῆτε καὶ τὸ χωριό μας; μᾶς ρώτησε ὁ δάσκαλος.

— Ἀκοῦς, δὲ θέλομε;

— "Εχομε καὶ μιὰ παλιά ἐκκλησία καὶ ἓνα ἀγίασμα καὶ ἓνα Εὐαγγέλιο θαυματοργό· πᾶμε νὰ τὰ ἰδῆτε πρὶν νυκτώση.

Πήγαμε. Στὸ δρόμο κουβεντιάζοντας μάθαμε πῶς ὁ δάσκαλος λεγόταν Γεώργιος Οἰκονομίδης — σὰν τί μπορεῖ νὰ πῇ ἓνα τέτοιο

ὄνομα ! — πῶς ἦταν ψάλτης, παντρεμένος μὲ πέντε παιδιά καὶ ὅτι τὰ δύο ἀπ' αὐτά, τὰ μικρότερα, ἦταν στρατιῶτες, καθὼς καὶ ἓνα ἐγγόνι του ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο κορίτσι του, ἄλλα στὴν παλιά Ἑλλάδα καὶ ἄλλα στὴν Ἥπειρο. Μάθαμε ἀκόμα, ὅτι τὸ σχολεῖο τὸ εἶχαν χτίσει μὲ τὰ χέρια τους οἱ χωρικοί, ὅτι τὰ θρανία καὶ τοὺς πίνακες τὰ εἶχε φτιάσει μὲ τὰ χέρια του ὁ δάσκαλος, ὅτι τὸν τόπο καὶ τὴν πέτρα τὰ εἶχε παραχωρήσει ἓνας παλιὸς ἀγῶς, πληρώνοντας ἔτσι τὴ θεραπεία τῆς γυναίκας του, ποὺ τὴ χρωστοῦσε στὸ ἐγίασμα τῆς ἀγίας Μαρίας.

Μπήκαμε στὴν ἐκκλησία· μιὰ ἐκκλησία παλιά, βαθειά, σκοτεινή, σωστή δουλείας ἐκκλησία καὶ γιὰ τοῦτο πιὸ ἐπιβλητική, πιὸ κατανυχτική.

Ὁ δάσκαλος μᾶς ἔδειξε τὸ θαυματουργὸ Εὐαγγέλιο. Ἦταν ἓνα Εὐαγγέλιο παλιό, ποὺ τὰ ξώφυλλά του ἦταν στολισμένα βαριά μὲ ἀσήμι καὶ μὲ χρυσάφι. Φιλήσαμε μὲ ἀληθινὴ εὐλάβεια τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Γυφτοχωριοῦ καὶ μπήκαμε ἀπὸ κεῖ στὸν περίβολο, ποὺ ἀποτελοῦσε ὅλο σχεδὸν τὸ χωριό.

Στὴ μέση ἡ μεγάλη σιταποθήκη τοῦ ἀγῶ καὶ γύρω τὰ καλυβόσπιτα τῶν ραγιαδῶν. Γυναικοῦλες καὶ γέροι κάθονταν στὶς πορτοῦλές τους καὶ ἐπλεκαν καλάθια· παιδιά πλῆθος φτερούγιζαν στὸν ἐλεύθερο χώρο, ποὺ ἦταν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ σιταποθήκη καὶ τὰ καλυβόσπιτα καὶ θορυβοῦσαν σὰ σπουργίτια· σταθήκαμε σὲ μιὰ πορτούλα καὶ καλησπερίσαμε μιὰ γριά καὶ μιὰ νέα, ποὺ ἐπλεκε κάλτσα.

— Ἐσὺ δὲν πλέκεις καλάθια;

— Ἐ ! Δόξα σοι ὁ Θεός ἐπλεξα κι' ἐγὼ πολλά !

— Αὐτή, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι ἡ Μαρία, ποὺ ἀκούσατε, ἡ μητέρα τῆς Θεσσαλονίκης.

— Ἀ ! νὰ σοῦ ζήση, κυρά - Μαρία, εἶναι τόσο ἐξυπνο κοριτσάκι καὶ τόσο ὁμορφο, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήση ! εἶπεν ἡ κυρά - Μαρία, καὶ τὰ κατάμαυρα μάτια της ἄστραφان ἄγρια· ἂν δὲν μάθῃ γνῶσι, κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήση· ἡ λέτε, πῶς δὲν τάμαθα ἐγὼ τὰ παλιόλογα, ποὺ εἶπε στὸ σχολεῖο μέσα; Ἀλλὰ ποῦ εἶναί την ; Τὸ κατάλαβε καὶ τράβηξε κάτω στὸ χωράφι, στὸν πατέρα της· μὰ κάποτε θάρρη καὶ θὰ λογαριαστοῦμε.

Καὶ δάγκασε μὲ μανία τὸ δάχτυλό της ἡ Μαρία.

— Μά τί είπε; ρωτήσαμε μέ άπορία.

— Αὐτό, πού σᾶς είπε, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, πῶς λένε τὸ ψωμί· ἐδῶ δὲν ἐπιτρέπουμε αὐτὴ τὴ γλῶσσα, ἀλλὰ καμμιά φορὰ τὴν ἀκοῦν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τοὺς γέρονς.

— Ποιούς γέρονς, δάσκαλε; ρώτησε μέ θυμὸ ἡ γριὰ, ἡ μάννα τῆς Μαρίας· δὲν ξέρεις τί λές τοῦ λόγου σου καὶ νὰ μέ συμπαθῆς· ποιὸς μιᾶ σπίτι μας ἄλλη ἀπὸ τὴ γλῶσσά μας!

— Μά δὲ σοῦ είπα, χριστιανὴ μου, στὸ σπίτι σας, μὰ νά, οἱ πολὺ γέροι τὴ θυμοῦνται, βλέπεis, ἀκόμα...

Τὴ στιγμή ἐκείνη ἔγινε τριγῦρό μας, μιὰ μικρὴ τρικυμία· ἓνα κοριτσάκι ὥρμησε μέ φωνές καὶ κρύφτηκε πίσω ἀπὸ τὸ δάσκαλο καὶ μιὰ γυναῖκα ἀγριεμένη τὸ κυνηγοῦσε.

— Θὰ σὲ σκοτώσω, μέ τὰ παλιόλογα πού λές...

Γνωρίσαμε ἀμέσως τὴν κακομοίρα τὴν Θεσσαλονίκη καὶ τὴ φοβερὴ τὴ μάννα τῆς καὶ καταλάβανε, πῶς πλήρωνε ἀκριβὰ τὸ « μαρό », πού μᾶς εἶχε πῆ. Τὴν κρύψανε λοιπόν, ὅσο μπορούσαμε, ἀλλὰ ἡ Μαρία ἦταν ἀκαταμάχητη. Καὶ τότε, σὰν ξεθύμανε, γέλασε λίγο καὶ γύρισε καὶ ἔφυγε μέ βάδισμα θριαμβευτικὸ.

“Ὅταν φύγαμε ἀπὸ τὸ Γυφτοχώρι καὶ ἀποχαιρετήσαμε τὸ Γυφτοδάσκαλο, εἶχαμε ἀκόμα τὸ γέλιο στὸ στόμα καὶ τὰ δάκρυα στὰ μάτια, ἀλλὰ σωπαίναμε :

— Ἐγώ, μοῦ είπε κάποια στιγμή ὁ Θανάσης, ἂν ἦμουν σὰν ἐσένα, γυρίζοντας στὴν Ἀθῆνα θὰ ἔκανα μιὰ ἐγκύκλιο σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους τῆς Μακεδονίας καὶ θὰ τοὺς φοβέριζα, πῶς, ἂν δὲν γίνουν ὅλοι σὰν τὸ Γυφτοδάσκαλο, θὰ τοὺς παύσω.

— Κι ἐγώ, είπε ὁ πρόεδρος, ἀντὶ γιὰ ὅλα αὐτά, θὰ ἔκανα σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς Ἑλληνες μιὰ ἐγκύκλιο μέ μιὰ μόνη λέξι, πού περιλαμβάνει κάθε συμβουλὴ καὶ κάθε σύστημα καὶ φιλοσοφία.

— Δηλαδή ;

— Τὴ μαγικὴ λέξι, πού ἄφησε γιὰ διαθήκη του στὴν ἀνθρωπότητα ὁ Σεπτίμιος Σεβήρος: « Λαμπρόμευς ».

Ἄς ἐργαζώμεθα.

Ἀντώνιος Τραυλαντώνης

43. Θ Ο Υ Ρ Ι Ο Ν

Ἡ λόγχη μου ἔχει ἀνάψει κι ἀστράφτει ἀπὸ ψυχὴ !
 Ἄκου ! Ἡ φωνὴ τοῦ Γένους σὰν πόλεμος ἤχει.
 Μοῦ γνέφει ὁ Βασιλιᾶς μου σ' ἄλογο, ὀρθός, λαμπρός !
 Γιὰ μᾶς, γιὰ τὰ παιδιὰ μας, γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἔμπρός !

Χαρὰ στὸν ποὺ χυμῆξη, γεράκι ὀρμητικό,
 καὶ νικητήρια κράξη σὲ πρόχωμα ἐχθρικό.
 Στῆς φλόγας τὸ μεθύσι, στῶν κανονιῶν τὴ βοή,
 χίλιες ζωὲς θὰ ζήση ἀφήνοντας μιὰ ζωὴ !

Τῆς νιότης τῶν Ἑλλήνων ἡ θύελλα σὰν κινᾷ,
 τί χαμηλὰ εἶν' τὰ ὕψη, τί κάμποι τὰ βουνά !
 Σὲ τέτοια ὁρμὴ προσμένω τὴ νέα μου τὴν καρδιά
 νὰ τήνε κάψης, τοῦ ἔθνους ἀθάνατη φωτιά !

« Στρατιωτικὰ τραγοῦδια »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

44. ΟΧΙ, ΠΟΤΕ ΣΚΛΑΒΑ ΖΩΗ !

Εἶπεν ὁ νέος ἀνταριασμένος :
 —Ὅχι, ποτὲ σκλάβα ζωὴ !
 Καὶ τοῦ χαλύβδωσε τὸ μένος
 καρδιὰ καὶ σῶμα καὶ ψυχή.

Κι ὅπως οἱ πρόγονοί του, νά τον,
 γράφει καὶ πάλι μὲ ἀστραπές,
 μέσ' στὸ βιβλίο τῶν ἀθανάτων,
 καινούργιες πράξεις ἥρωικες.

Γεῖά σου, παλληκαράκι, γεῖά σου !
 ξεπεταροῦδι, χρυσαετὲ !
 Πόλεμα γιὰ τὴ λευτεριά σου,
 καὶ δὲ θὰ ξεχαστῇ ποτὲ !

Καί ζωντανό καί άποθαμένο,
ή Έλλάδα μπρός σου, ποιά τιμή!
Μέ τό δεξί της ύψωμένο
θά σκύβη καί θά σ' εύλογή.

« Σπαθί καί λύρα »

Μιλτιάδης Μαλακάσης

45. ΝΙΚΗ

Παιδιά μου, ό πόλεμος γιά σ'ας περνάει θριαμβευτής,
τών άδικων ό πόλεμος δέν είν' έκδικητής·
είναι ό θυμός τής άνοιξης καί τής δημιουργίας.
'Η Έλλάδα είναι άβασίλευτη, μέ δάφνες καί μέ κρίνα
τής νίκης. Παντοδύναμος τήν έπλασε τεχνίτης.
'Η δόξα τό καμάρι της· ή άλήθεια είναι δική της.
Κι άν είναι, καί στόν πόλεμο μέσα, ή ζωή θυσία,
ό τάφος είναι πέραςμα πρós τήν άθανασία !

Κωστής Παλαμάς

46. ΠΙΝΔΟΣ

Τών προγόνων βλαστοί, μ' άτσαλένια κορμιά,
τοῦ πολέμου περνώντας τή φρίκη,
τής καρδιάς μας τή φλόγα τή φέραμε μιá
ώς έκει, πού μ'ας πρόσμενε ή Νίκη.

Μέ τή λόγχη χαράξαμε άδρό στα βουνά
τ' όνομά μας — γαλάζιο λουλούδι —,
νά τό πάρη ως στα πέρατα ό θρύλος ξανά,
στούς λαούς νά τό κάνη τραγούδι.

Προσταγή στή φυλή μας, σάν νόμος βαρεία,
τό παλιό ν' άναστήσωμε θ'άμα.
Ν'άναί αιώνια σέ τούτη τή γή ή λευτεριά,
κάποιος μοίρας όρίζει τό τάμα.

Μάννα Ἑλλάδα, δική σου μιὰ σάλπιγγα ἦχεϊ,
 λές ἀκόμα στῆς Πίνδου μιὰ κώχη,
 στοὺς λαοὺς νὰ θυμίζει, γεμάτο ψυχή,
 τὸ τρανὸ, ποὺ ξεστόμισες «Ὅχι».

« Γαλάζιες Ρίμες »

Στέλιος Σπεράντζα:

47. ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΛΑΤΤΩΜΑ

Ὅλοι βεβαίως γνωρίζετε, κατ' ὄνομα τοῦλάχιστον, τὸν μεγάλον Ἀγγλον ποιητὴν, ὁ ὁποῖος ἠγάπησε τόσον τὴν πατρίδα μας, ὥστε ν' ἀφιερῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνά της καὶ ζωὴν καὶ περιουσίαν. Ὅλοι γνωρίζετε, ὅτι ὁ Βύρων κατῆλθε τῷ 1823 εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ συμπολεμήσῃ μὲ τοὺς ἡρωϊκοὺς Ἕλληνας, καὶ ὅτι ἀπέθανεν εἰς τὸ Μεσολόγγι, ἀπὸ κρυολογήματα, πρὶν προφθάσῃ νὰ ἴδῃ τὸ ὄνειρόν του πραγματοποιούμενον.

Δὲν ἦτο αὐτὴ ἡ πρώτη φορά, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεσκέπτετο τὴν κλασσικὴν* γῆν. Κατὰ τὴν νεότητά του ἔκαμεν ἄλλα δύο ταξίδια εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Μία κρίσις τοῦ Βύρωνος περὶ τῶν νέων Ἑλλήνων, ὑπάρχουσα εἰς ἐπιστολὴν του γραμμένην, νομίζω, ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, μοῦ ἔκαμε τὴν μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν: « Οἱ Ἕλληνες — ἔγραψεν ὁ μέγας φιλέλλην — ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολλὰ πράγματα· πρὸ πάντων ἀπὸ ὁμόνοιαν καὶ πειθαρχίαν ». Καὶ παρακάτω ἐξηγοῦσε διὰ ποίους λόγους, κατὰ τὴν γνώμην του, οἱ Ἕλληνες οὔτε ὁμονοοῦν, οὔτε πειθαρχοῦν εὐκόλως, συμπεραίνων ὅτι ἡ ἀνυποταξία καὶ ἡ ἀπειθαρχία εἶναι τὸ κυριώτερον γνῶρισμα τοῦ χαρακτηρὸς των. Οὕτως εἰπεῖν*, τὸ ἐθνικὸν των ἐλάττωμα.

Αὐτό, καθὼς σᾶς εἶπα, μοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν, διότι μολονότι παρῆλθεν ὁλόκληρος σχεδὸν αἰὼν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, ποὺ τὸ ἔγραψεν ὁ Βύρων, μολονότι ἡ Ἑλλάς, ἐλευθέρα ἔκτοτε, ἔκαμε τόσας προόδους καὶ μολονότι οἱ ἡρωικοὶ Ἕλληνες, οἱ ἄξιοι*, οἱ ἀγράμματοι, οἱ ἡμιᾶγριοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἐξεπαιδεύθησαν, ἐλεπτύνθησαν, ἐξεπολιτίσθησαν, ἐν τούτοις διατηροῦν τὸ γνῶρισμά των, τὸ ἐλάττωμά των.

Εἶναι, ἀγαπητοί μου, μία πικρὰ ἀλήθεια. Μικροὶ καὶ μεγάλοι οἱ Ἕλληνες οὔτε ὁμονοοῦμεν, οὔτε πειθαρχοῦμεν. Δὲν ἀναγνωρί-

ζομεν κανένα ανώτερόν μας, κανένα καλύτερόν μας. Μόλις κρατούμεν την ιεραρχίαν* εκείνην, άνευ τής όποίας κοινωνία δέν ύπάρχει.

Πόσον είναι κακόν και όλέθριον δέν είναι ανάγκη νά σās τό είπω. Τό έννοείτε, όπως τό έννοοϋμεν όλοι. Καί όμως δέν βάζομεν τά δυνατά μας νά τó κόσωμεν. Συλλογίζομαι ότι, άν κατά τύχην, όταν είχα την ώραίαν, την τρυφεράν ήλικίαν σας, άνεγίνωσκα την κρίσιν τοϋ Βύρωνος, θά μοϋ έκαμε μεγάλην έντύπωσιν και θά κατέβαλα πāsαν προσπάθειαν, διά νά είμαι όσο τό δυνατόν περισσότερον πειθήνιος* είς τούς ανωτέρους μου και πειθαρχικός. Πρέπει νά μάθη κανείς πρώτα νά ύπακούη, διά νά ήξεύρη κατόπιν νά διατάσση. Δι' αυτό έσυλλογίσθην νά σās όμιλήσω σήμεραν και νά σās αναφέρω την κρίσιν τοϋ Βύρωνος.

Έν τούτοις, όταν είπα πρό όλίγου είς ένα φίλον μου: « Θά τó γράψω στα παιδιά τής Διαπλάσεως », ό φίλος μου μέ απέτρεψε*. « Μή, μοϋ είπε, διότι ήξεύρεις τί θά πάθης; Θά ίσχυροποιήσης την έμφυτον* άνυποταξίαν και άπειθαρχίαν τών Έλληνοπαίδων. Είς τó έξης θά δικαιολογούνται λέγοντες μέ καμάρι : « Μπα ! Είναι τó έθνικόν μας έλάττωμα !...»

Ή παρατήρησις αύτή μέ έκαμε νά σκεφθώ : Μήπως ό φίλος μου έχει δίκαιον ; Άλλ' όχι ! Αϋτός δέν ήμπορεί νά γνωρίζη τόσον τούς Έλληνόπαιδας, όσον έγώ, πού επικοινωνώ μαζί των τόσα χρόνια ! Οί Έλληνόπαιδες δέν είναι και τόσον άνόητοι, διά νά καυχθούν δι' ένα έλάττωμα, είτε άτομικόν είτε έθνικόν. Άπεναντίας, όσάκις τοϋ λοιποϋ θά αισθάνωνται τó αίμά των νά βράζη και νά έξωθή πρός την διχόνοιαν, πρός την άπειθαρχίαν, θά ένθυμούνται, είμαι βέβαιος, τούς λόγους τοϋ Βύρωνος και θά όμονοοϋν και θά ύποτάσσωνται !

« Περιοδικόν Διάπλασις »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

48. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Τό έπείσόδιο, πού θ' άφηγηθοϋμε, είναι έξακριβωμένο και αϋθεντικό. Έγινε στα 1940 σέ κάποιο χωριό τής Κύπρου.

Ό γάμος είχε τελειώσει στην έκκλησία και ή γαμήλιος πομπή, μ' έπικεφαλής τούς νεονύμφους και τούς «κουμπάρους» (στην Κύπρο οί κουμπάροι είναι πολλοί, κάποτε και δέκα και είκοσι ζεύ-

γη), περνούσε τούς δρόμους τοῦ χωριοῦ, κατευθυνομένη στοῦ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Σὲ κάποιον δρόμον ἡ πομπὴ συναντήθηκε μὲ τρεῖς ἀγνώστους κυρίους, πού, ὅπως φαίνονταν ἀπὸ τὸ ντύσιμό τους, εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴν πόλι. Ἐνας χωρικός ἀποσπιάσθηκε ἀπὸ τὴν πομπὴ καὶ μὲ τὴν προθυμίαν τῆς παντοτεινῆς ἐλληνικῆς φιλοξενίας ρώτησε τοὺς τρεῖς πολῖτες τί ἤθελαν. Σὲ λίγο ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἐνῶ ἡ πομπὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ προχωρῇ, ἐμαθεύτηκε ὁ λόγος τῆς ἐπισκέψεώς των, πού ἔφθασε στοῦ τέλους καὶ στ' αὐτιά τῆς νύφης. Ἀμέσως ἐκείνη σταμάτησε καὶ μαζί της στάμάτησαν κι ὅλοι οἱ ἄλλοι.

— Τί ζητοῦν ; εἶπε ἡ νύμφη. Ἐράνους γιὰ τὸν πόλεμον ;

Καὶ μὲ μιᾶς σηκώνει τὸ λευκὸ της πέτλο, βγάζει τὰ σκουλαρίκια ἀπὸ τ' αὐτιά της καὶ καλῶντας κοντά της τοὺς τρεῖς κυρίους, τοὺς τὰ δίνει.

— Δὲν ἔχω λεπτὰ, εἶπε.

Τότε, μὲ μιᾶς, χωρὶς καμμιά συνεννόησι, ἐντελῶς αὐθόρμητα, ἀδίστακτα καὶ πρόθυμα, ἄρχισαν ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νὰ προσφέρουν, ἐκεῖ, καταμεσῆς τοῦ δρόμου, ὅ,τι μποροῦσαν. Οἱ τρεῖς ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὴν πόλι ἔκλαιαν. Ὅλων τὰ μάτια εἶχαν βουρκώσει.

Ἀφηγηθήκαμε πλατύτερα τὸ ἐπεισόδιον αὐτό, γιὰτὶ εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ τῶν αἰσθημάτων, πού δονοῦν καὶ τὴν ἐθνικὴ Κυπριακὴ ψυχὴ, ὅπως καὶ γενικώτερα τὴν πατριωτικὴ ψυχὴ ὅλων τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἡ Κύπρος, πάντα βαθύτατα ἐλληνικὴ στὴν ψυχὴ καὶ στοῦ φρόνημα, ἔλαβε μέρος σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἔθνους, πότε πιὸ ἐνεργητικὰ καὶ πότε πιὸ παθητικά, πάντοτε αὐθόρμητα καὶ πρόθυμα, συμβαδίζοντας πιστὰ καὶ ἀναπόσπαστα μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα τὸν μακραίωνα δοξασμένο δρόμον της.

Ἔτσι καὶ τώρα δὲν ἦταν δυνατόν νὰ ὑστερήσῃ ἡ Κύπρος στὴ γενικὴ ἔκρηξι τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς ἀποφασιστικότητος καὶ τῆς αὐτοθυσίας τῆς φυλῆς μας ἐνώπιον τῆς ὑπούλου ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς χώρας μας. Καὶ μόλις ἐξεδηλώθη ἡ ἐπιβουλὴ, ὁ Κυπριακὸς λαὸς ἐξηγέρθη καὶ αὐτὸς μαζί μὲ ὅλον τὸν Ἑλληνισμό καὶ ἐξεδήλωσε κατὰ τρόπον ἀληθινὰ μεγαλειώδη τὴν ἀλληλεγγύη του μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα.

Σε πολλές χιλιάδες άνέρχονται οί έθελονταί, που έσπευσαν άμέσως νά γραφοῦν, γιά νά πολεμήσουν έναντίον του έχθρου.

Καί οί έθνικοί έρανοι, που άρχισαν άπό τίς πρώτες μέρες του πολέμου μέ άφάνταστον ένθουσιασμό, σ' όλες τίς πόλεις καί τά χωριά τής Μεγαλονήσου, έφθασαν σέ χιλιάδες λίρες.

Έξ άλλου, οί γυναίκες τής Κύπρου έπλεκαν διαρκώς κι αυτές, όπως όλες οί Έλληνίδες, μάλλινα είδη γιά τούς στρατιώτες μας, ύπήρξαν δέ τόσο πρόθυμες καί σημαντικές οί ιδιαίτερες προσφορές τών Κυπρίων στόν Έλληνικό Έρυθρό Σταυρό, ώστε νά δημοσιεύση ιδιαίτερην εύχαριστήριον ανακοίνωσι στόν Τύπο, γιά νά τονίση τό γεγονός καί νά τό προβάλη ως παράδειγμα πρós μίμησην.

Όλ' αυτά σημειώνονται, όχι γιά νά έξάρουν τόν Κυπριακό πατριωτισμό, ό όποιος είναι γνωστότατος καί ξεδηλώθη πάντοτε σέ κάθε έθνική περιπέτεια κατá τόν θερμότερο καί έντονώτερο τρόπο. Οί γραμμές αυτές γράφονται, γιά νά δώσουν μίαν άκόμα εικόνα τής βαθυτάτης έθνικής άλληλεγγύης καί τής άδιαρρήκτου έθνικής ένότητας, που συνδεουν όλα τά τμήματα του Έλληνισμού. Αυτή είναι ή άληθινή έθνική ψυχή τής Έλληνικής φυλής.

« Νεολαία »

Μελής Νικολαΐδης

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Ο ΓΑΜΟΣ

Τοῦ ποιοῦ 'ν' τὸ συμπεθερικό, τοῦ ποιοῦ 'ν' αὐτὸ τὸ ψίκι,
ποὺ κατεβαίνει ἀπ' τὰ βουνὰ πεζούρα καὶ καβάλλα,
μὲ τὰ ψηλὰ τὰ φλάμπουρα, μὲ τὰ διπλὰ παιγνίδια,
μὲ τὰ τραγούδια τὰ πολλὰ, μὲ τὰ βαριά τουφέκια,
σὰν νὰ σηκώθη ὁ βασιλιάς καὶ σύναξε τ' ἀσκήρια
κι ὅλον τὸν κόσμον κάλεσε νὰ πάη νὰ πολεμήσῃ...
— Ὁ Φλώρος κάνει τὴ χαρά, παντρεύει τὸν υἱό του,
τὸ γυιό του τὸ μονάκριβο, τὸ μοσχαναθρεμμένο,
κι ὅλο τὸν κόσμον κάλεσε κι ὅλο τ' ἄρχοντολόγι.
Τρεῖς χρόνους γράφον τὰ προικιά καὶ τρεῖς τὰ πανωπροίκια
καὶ τρεῖς ὅπου συνάζονταν καὶ χάλναγαν τὸν κόσμον.
Πᾶν τὰ παιγνίδια ἀπὸ μπροστά, τὰ φλάμπουρα ἀπὸ πίσω,
κι ἀράδ' ἀράδ' ἀπὸ κοντὰ πάνουν οἱ συμπεθέροι.
Καὶ μέσ' στὸ ψίκι ἀνάμεσα πᾶν ὁ γαμπρὸς κι ἡ νύφη
καβάλλα σ' ἄλογα ψαριά καὶ χρυσοσελωμένα.
Λάμπουν τ' ἀσήμια τοῦ γαμπροῦ καὶ τὰ χρυσᾶ τῆς νύφης.
Δεξιὰ - ζερβὰ παίζουν νουνὸς καὶ βλάμης τ' ἄλογά τους,
κι ὅλο κοιτᾷ τὰ νιόγαμπρα κι ὅλο χαμογελᾷνε.
Πάει ὁ γαμπρὸς σὰν ἀετός, ὀρθὸς χαμηλωμένος,
κι ἡ νύφη πάει σὰν πέρδικα, γλυκειά, χαμηλομάτα.
Βγαίνει στὴν πόρτα νὰ δεχτῇ τὴ νύφη ὁ γερο - Φλώρος
καὶ χύνει σίκλους τὸ κρασί, τὸ ρύζι χοῦφτες χύνει.
Τήνε φιλεῖ στὰ μάγουλα, τήνε φιλεῖ στὰ μάτια,
κι εὐχεται καλορρίζικα κι εὐχεται γεννητούρια.
Στὶς μαρμαρόστρωτες αὐλὲς πεζεύει ὅλο τὸ ψίκι.
*Ὅσω τὸ στρώνουν στὸ χορὸ καὶ μέσα στεφανώνουν
καὶ στὰ τραγούδια τὰ πολλὰ καὶ στὰ πολλὰ τουφέκια,
ἄλλοι χρυσὲς δίνουν εὐχὲς κι ἄλλοι καλοτυχίζουν.
— Χαρὰ στὰ δυὸ τὰ νιόπαντρα, χαρὰ καὶ στοὺς γονιούς τους !

« Ὁ Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης »

Κώστας Κρυστάλλης

2. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ

Τὸ σπίτι, ποὺ γεννήθηκα, ἴδιο στὴν ἴδια στράτα,
 στὰ μάτια μου ὅλο ὑψώνεται καὶ μ' ὅλα του τὰ νειάτα.
 Κι ἀπείραχτο κι ἀνέγγιχτο στὴ μοῖρα ἀγνάντια στέκει,
 κι ἀπὸ τὸν κῆπό του γιὰ μὲ χλωρὰ στεφάνια πλέκει.
 Ἀπὸ τὴν ἰσκιερὴ ἐμπατὴ στὴ φωτισμένη σάλα
 μὲ τ' ἀκριβὸ ρολοῖ χρυσὸ στὴν κρουσταλλένια γυάλα,
 ὅλα βαλμένα ρυθμικά, γιορτιάτικα ντυμένα,
 πρόσωπα, ἀντικείμενα, μὲ καρτεροῦν ἔμένα.
 Τὸ σπίτι, ποὺ γεννήθηκα — κι ἄς τὸ πατοῦν οἱ ξένοι —
 στοιχειό, καὶ σὰν ἀπάτητο, μὲ ζῇ καὶ μὲ προσμένει.

« Τὰ παράκαιρα »

Κωστῆς Παλαμᾶς

3. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Ὑπνε μου, πάρε τὸ παιδί, νὰ μοῦ τὸ σεργιανίσης
 στὰ ρόδα τῶν περιβολιῶν, στὰ κρία νερὰ τῆς βρύσης.
 Πάρ' το καὶ δεῖξέ του νὰ βρῇ τῶν παλατιῶν τὴ στράτα,
 ποῦναι τοῦ ρήγα οἱ θησαυροὶ μὲ τὰ κωνσταντινᾶτα.
 Καὶ χάρισέ του τὰ κλειδιά, ν' ἀνοίξη καὶ νὰ πάρη
 μαργαριτάρι ἀτρύπητο, σπυρὶ μαργαριτάρι.

Κοιμήσου, φῶς μου, κι ὁ Χριστὸς σοῦ παραστέκει πλάϊ.
 Κοιμήσου κ' ἡ μαννούλα σου τὴν κούνια σου κουνάει.
 Τὴν κούνια σου τὴν ἔστρωσα μὲ μαλακὸ σεντόνι,
 ποὺ τὸπλυναν καὶ τῶκαναν Νεράϊδες σὰν τὸ χιόνι.
 Στὸ πάπλωμά σου κέντησα αἰτούς, νὰ σὲ στολιζοῦν,
 γαρύφαλλα τῆς Βενετιάς, νὰ σοῦ μοσκομυρίζουν.
 Σοῦ κέντησα μιὰ Παναγιὰ στ' ἀχνὸ προσκέφαλό σου
 κι ἀκόμα τὴν Ἀγία Σοφιά, νᾶχης στὸ μάγουλό σου.

« Ὅταν φεύγουν οἱ ὄρες »

Στέλιος Σπεράντσας

4. ΠΩΣ ΓΕΝΝΩΝΤΑΙ ΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

“Όταν, μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας, μέσα εἰς ἀνοικτὸν ἔδαφος καὶ εἰς καθαρὸν καὶ μυρωμένον ἀέρα τῆς πλαγιᾶς, ἐπιστρέφῃ ὁ γέρος, τὴν ὥραν ποὺ ἀρχίζει νὰ γέρῃ ὁ ἥλιος, ἀπὸ τὸ πρᾶσινον ἀμπέλι του καὶ ἀπὸ τὸ κόκκινον χωράφι του εἰς τὸ μικρὸ του χωριό... τότε, μετὰ τὸ λιτὸν καὶ ὑγιεινὸν δεῖπνον, ποὺ τοῦ παρεσκεύασεν ἡ γυναῖκά του, ἀφοῦ δοξάσῃ εἰς τὸ τέλος τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος δὲν φροντίζει μόνον διὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, πίνει καὶ ἄλλη μιά, κροταλίζει καὶ τὴν γλῶσσάν του, καὶ κατόπιν βγαίνει καὶ κάθεται εἰς τὸ πεζούλι τῆς χαμοκέλλας του, ἕως τὴν ὥραν ποὺ θὰ κουρνιαῖ οἱ κόττες του καὶ θὰ ποθήσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἀχυρόστρωμά του.

Νάτος ! Ἦσυχος - ἦσυχος, μόνος καὶ ἀκίνητος, κρατεῖ μὲ τὰ δύο του χέρια τὸ ραβδί του, στηριγμένον εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὴν ἄκρην του ἀκουμπᾷ τὸ πηγούνι του. Ὁμοιάζει μὲ ἀπτικὸν νεκρικὸν ἀνάγλυφον. Ἀλλ’ ἂν φαίνεται θλιμμένος, θλίψιν δὲν ἔχει κατὰ βάθος. Εἶναι μόνον συλλογισμένος.

Βλέπει καὶ κρίνει. Χωρὶς νὰ ἐκδηλώῃ τοῦτο, διὰ τῆς κινήσεως τῶν ματιῶν του παρατηρεῖ πάντας, πάσας καὶ τὰ πάντα, ποὺ διέρχονται ἐντὸς τῆς ὀπτικῆς του ἀκτίνος. Παρακολουθεῖ τὰς διαφόρους σκηνὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀδιαφορῶν ἂν τὰ πρόσωπα τῶν σκηνῶν αὐτῶν εἶναι ἄνθρωποι ἢ ζῶα. Κουνεῖ τὸ κεφάλι του, χαμογελᾷ, καὶ κάπου - κάπου ἐκστομίζει καὶ κάποιαν ἐκφρασιν. Ἡ ἐκφρασις αὕτη εἶναι ἡ παροιμία.

Βλέπει τώρα τὸν συμπτέθερόν του τὸν Θανάση, ποὺ τρέχει δεξιά καὶ ἀριστερά, ἐπάνω καὶ κάτω, ψάχνοντας ναῦρῃ τὸν γαῖδαρό του. Ὁ γέρος εἶχε παρατηρήσει, ὅτι τὸν ἐξεσαμάρωσε, τοῦβαλε εἰς ἓνα κουρούπι πίτουρον, εἰς ἓνα ἄλλο νερόν, καὶ ἔφυγεν. Ὁ γέρος ὅμως-εἶχε παρατηρήσει καὶ κάτι ἄλλο· ὅτι τὸ ζῶον ἦτο λυτὸν, ὅτι ἀνέμιζε τὴν οὐράν του, καὶ ὅτι ἅμα ἡ μυῖγα τοῦ ἐχώθη καὶ εἰς τὸ ρουθούνι, ἄρχισε τῖς κλωτσιές.

Καὶ τώρα, ποὺ ἀπελπισμένος ὁ Θανάσης τὸν πλησιάζει καὶ τοῦ λέγει : « Νὰ μὴν εἶδες, συμπτέθερε, κατὰ ποῦ ἔκαμε ὁ γαῖδαρός μου ; », ὁ γέρος, ἀντὶ ἀπαντήσεως ἄλλης, τοῦ ἐκστομίζει, ἐμμέτρως μάλιστα, τὸ ἑξῆς :

« Κάλλιο γαῖδουρόδενε, παρὰ γαῖδουρογύρευε ».

Καί ὅταν βλέπῃ νά κατηφορίζῃ ὁ γείτονάς του ὁ Σιδέρης μέ τὸ ταγάρι εἰς τὸν ὦμον, ποῦ κάπου χασομέρησε καί τώρα μόλις φθάνει εἰς τὸ χωριό, ἰδρωμένος καί μέ τῇ γλώσσα του ἔξω ἀπὸ τὴν τρεχάλα, τὸν κοιτάζει μόνο καί χαμογελᾷ. Καί ἐκεῖνος τοῦ λέγει πρῶτος:

— Μὴν τὰ γυρεύεις, γείτονα. Ξέχασα τὸ ταγάρι μου κρεμασμένο στὸν πεῦκο, καί γύρισα πίσω πάλι, γιὰ νὰ τῷ βρω. Μιά ὥρα δρόμο !

Καί ὁ γέρος μέ κίνησιν τῆς κεφαλῆς καί μέ μορφασμὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀπαντᾷ :

«Ὅποιος δὲν ἔχει μυαλό, ἔχει ποδάρια ».

Αἱ παροιμίαι, τὰς ὁποίας ἀπὸ αἰῶνων δημιουργεῖ ὁ λαϊκὸς νοῦς — ἐκδηλώσεις δυνατὰς καί συμπετυκνωμένας τοῦ ὑπὸ τὴν τέφραν τῆς ἀμαθείας σφωζομένου ἑλληνικοῦ πνεύματος — ὁμοιάζουν σὰν τὸ ἐξαφνικὸν καθρέπτισμά ἡρέμου ρυακίου. Τὸ νερὸ τοῦ ρυακίου αὐτοῦ κατηφορίζει, αἰῶνας τώρα, καθαρὸν καί διαυγέστατον, ἀπὸ τὴν παντοτεινὴν καί ἀστείρευτον πηγὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κορφοβουνιοῦ μέσα εἰς λεῖα πέτρινα αὐλάκια — τὰ ὁποῖα τὸ ἴδιο τὸ νερὸ ἐσχημάτισε τρέχοντας ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους, — χώνεται κατόπιν μέσα εἰς τὰ βάτα καί τοὺς ἀγροκισσοὺς τῆς ρηματιάς, καί πάλιν ἀναφαίνεται κάπου - κάπου, ὡς διὰ νὰ σκορπισθῇ ἐπάνω του τοῦ ἡλίου ἢ ζωῇ καί τοῦ φεγγαριοῦ ἢ παρηγορία. Ὅσάκις τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἀναφαίνεται, δημιουργεῖται ἓνα ποίημα, ἓνα τραγούδι, μία παροιμία.

Ὅλαι αἱ παροιμίαι, ὅσαι δὲν εἶναι λείψανα λησμονημένων μεγαλυτέρων ἔργων, πάντοτε ἔχουν καί ἀπὸ μίαν ἀφορμὴν, ἢ ὁποία τὰς ἐγέννησεν. Αὐτὴν τὴν ἀφορμὴν τὰς περισσοτέρας φορὰς τὴν ἐπῆρε μαζί του εἰς τὸν τάφον ὁ γέρος, ποῦ τὰς ἐδημιούργησε. Καί ψάχνουν νὰ εὑρουν, μέ τὴν κρίσιν, μέ τὴν σύγκρισιν, μέ τὴν φαντασίαν, ἀνεπιτυχῶς πολλὰκις ὅ,τι ὁ γέρος μέσα ἀπὸ ἓνα εἰρωνικὸ χαμόγελο θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἐξηγήσῃ ἀπλούστατα μέ δύο μόνον λέξεις.

Ἐφημέρις « Ἀκρόπολις »

Δημήτριος Καμπούρογλου

5. ΤΟ ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ

— Σᾶς παρακαλῶ, μίαν ὑπογραφήν, κύριε.

Κοντὰ εἰς τὸ τραπέζι τοῦ συμβολαιογράφου κάθονται τρία πρόσωπα· ἓνας γέρος χωρικός, ἡ γυναῖκα του καὶ ἓνα καλοδεμένο παλληκάρι, χωρικός κι αὐτός. Ὁ γέρος ἔχει μεγάλα γαλανὰ μάτια, γεμᾶτα ἀπὸ ἄγνοιαν ὄλων τῶν πραγμάτων, ποὺ εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ χωραφιοῦ του. Ἡ γυναῖκά του εἶναι συνηθισμένος τύπος γραίας χωρικῆς, ἡλιοκαμένη καὶ λιποσάρκος.

Ὁ συμβολαιογράφος, μὲ τὰ γυαλιὰ κατεβασμένα εἰς τὸ τελευταῖον σημεῖον τῆς μύτης του, διαβάζει τὸ συμβόλαιον· ἐπρόκειτο περὶ δωρεᾶς τῆς γραίας πρὸς τὸ παιδί ἐνὸς σπιτιοῦ, ποὺ τὸ εἶχεν ἀπὸ κληρονομιά.

— Δὲν μᾶς λέτε δά, νὰ ξεύρωμε καὶ μεῖς, γιὰ ποιά αἰτία χαρίζει ἡ κυρὰ στὸ παιδί τὸ σπίτι ;

— Καλύτερα νὰ σᾶς τὴν πῇ ἡ ἴδια ἡ κουμπάρα ἀπὸ δῶ, ἀπαντᾷ ὁ συμβολαιογράφος μὲ ἑλαφρὸν χαμόγελο στὰ χεῖλινά του. Πές του τα ἐσύ, κερά κουμπάρα· καλὸ εἶναι νὰ τὰ ξέρη καὶ ὁ μάρτυρας, ποὺ θὰ ὑπογράψῃ, τῆς λέγει.

Σηκώθηκε αὐτὴ τότε, πλησίασε περισσότερο στὸ τραπέζι, ἀκούμπησε καὶ μὲ τὰ δύο της χέρια ἐπάνω. Ξερόβηξε, ξεροκατάπιε, κοκκίνισε ὅπως δὴποτε, ἴδρωσε, σκουπίστηκε καὶ ἄρχισε:

— Τὸ παιδί αὐτὸ δὲν τὸ 'χω γενιά· οὔτε συμπεθεριά δὲν ἔχομε.

— Ἔχει πατέρα, ἔχει καὶ μάννα ;

— Καὶ πατέρα ἔχει καὶ μάννα.

— Ἐσεῖς δὲν ἔχετε παιδιά ;

— ἔχομε δύο· κορίτσι δὲν ἔχομε.

— Μά, τότε, γιατί χαρίζεις στὸν ξένο τὸ σπίτι;

Ἡ χωρική ἐστενοχωρήθη· κοίταξε τὸν ἄντρα της, παρατήρησε γυρὸ της (ὁ συμβολαιογράφος ἔκανε πῶς ἐπρόσεχεν ἄλλου) καὶ μὲ φωνὴν δυνατωτέραν τῆς συνήθους, φωνὴν ποὺ μεταχειρίζεται ὁ χωρικός, ὅταν τὸν ἀναγκάξῃ νὰ πῇ κάτι, ποὺ δὲν τὸ πολυθέλει, καὶ τὸ ἀποφασίσῃ στὰ τελευταῖα, ἄρχισε νὰ λέγῃ:

— Τὰ παιδιά μας τὰ καλοπαντρέψαμε. Καὶ πήρανε κι ἡῦρανε. Αὐτοῦ τοῦ τοῦ κακομοίρη (καὶ ἔδειξε τὸ παιδί) ὁ πατέρας ἦτανε κι αὐτὸς καλὸς νοικοκύρης· εἶχε σπίτια, εἶχε ἀμπέλια, εἶχε ζᾶ, εἶχε κάρρο...

μά έπαθε ζημιές και τοϋ τὰ πουλήσανε οϋλα. Τώρα καθόντουνε με νοίκι· άκοϋς, με νοίκι. Μοϋ λείι ό άντρας μου, σάν έμαθε τή συμφορά, που τονς βρήκε: « Γυναίκα, τί θ' άπογίνη ό γείτονας δίχως σπίτι, ποϋχει και παιδι και τρία κορίτσια τής παντριάς; » Ήθελα νά τοϋ πώ τό καλό, που μοϋρθε στο νοϋ μου· ήθελε νά μοϋ τó πη κι αυτός, μά φοβηθήκαμε, μήν άποπαρή ό ένας τον άλλον. Ξεθαρρεϋτήκα έγώ και τοϋ λέω : « Άντρα, σάν πεθάνωμε, σέ ποιόν άπό τὰ παιδιά μας θ' άφήσωμε τó σπίτι, ποϋχω κληρονομιά; ». « Σ' όποιον άπό τονς δυό τ' άφήσωμε, θά βαρυκομάή ό άλλος », λείι ό γέρος μου. « Νά τ' άφήσωμε και στοϋς δυό, θά μαλώσουν », τοϋ λέω έγώ. « Νά τó πουλήσωμε, τί θά πιάσωμε και τί νά τὰ κάνωμε τὰ λεφτά ; Δόξα νάχη ό Μεγαλοδύναμος, έχομε νά φάμε », μοϋ λείι αυτός. « Ξέρεις, τί συλλογίστηκε ; τοϋ λέω έγώ· νά τó δώσουμε για τήν ψυχή μας στο παιδι τοϋ γείτονα ». « Καλά λές, γυναίκα, μοϋ λείι. Έτσι νά κάμωμε· θά μαζώξη τή φαμελιά του μέσα, θάχη κι αυτός μιά μέρα δικό του σπίτι και θά μās συχωρνάη ». Αυτό είναι, γκρ...γκρ... με κάνατε και τó είπα ».

Ξεροκατάπτε πάλι, σφούγγισε τον ιδρωτά της και ξανακάθισε στη θέσι της.

Δημήτριος Καμπούρογλου

6. ΟΙΚΟΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΚΛΕΠΤΗΣ

Οίκοκύριος, άπλούστατος τον νοϋν, έσηκώθη μιάν τών νυκτών άπό τήν κλίνην και έπρόβαλεν εις τó παράθυρον, νά μάθη πόθεν ήρχετο ό άκούóμενος κτύπος. Και ώς είδε κλέπτην πριονίζοντα τήν θύραν του· άνθρωπε, έφώνασε, τί κάνεις αυτού; Δέν βλέπεις, τον άπεκρίθη ό κλέπτης, ότι σημαίνω λύραν ; Και διατί δέν άκούω λύρας ήχον, είπε πάλιν ό οίκοκύριος. Αϋριον, άπεκρίθη ό κλέπτης, θέλεις τον άκούσει. Τον έκαλονύκτισεν ό οίκοκύριος και στρέψας εις τήν κλίνην του έπεσεν εις ύπνον βαθύτατον. Τό δέ πρωϊνόν έξυπνήσας, πλην τής κλίνης, άλλο τίποτε δέν εϋρεν εις τον οίκόν του. Τόσην πάσχουσι τυφλότητα πολλοί, ώστε δέν αισθάνονται μηδε παρόντα τον κίνδυνον.

« Γνώμι »

Άδαμάντιος Κοραής

7. Η ΣΤΑΧΟΜΑΖΩΧΤΡΑ

Μεγάλην ἐξέφρασεν ἑκπληξιν ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ἰδοῦσα τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1878 τὴν θεῖα - Ἀχτίτσα φοροῦσαν καινουργῇ μανδήλαν καὶ τὸν Γέρον καὶ τὴν Πατρώναν μὲ καθαρὰ ὑποκαμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τοῦτο δέ, διότι ἦτο γνωστότατον, ὅτι ἡ θεῖα - Ἀχτίτσα εἶχεν ἰδεῖ τὴν προῖκα τῆς κόρης τῆς πωλουμένην πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν ἀναξίου γαμβροῦ, διότι ἦτο ἔρημος καὶ χήρα καὶ διότι ἀνέτρεφε τὰ δύο ὀρφανὰ ἑγγονά της, μετερχομένη ποικίλα * ἑπαγγέλματα. Ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ᾤκτιρε * τὰς στερήσεις τῆς γραίας καὶ τῶν δύο ὀρφανῶν, ἀλλὰ μήπως ἦτο καὶ αὐτὴ πλουσία, διὰ νὰ ἔλθῃ αὐτοῖς ἀρωγός * καὶ παρήγορος;

Εὐτυχὴς ὁ μακαρίτης μπάρμπα - Μιχαλῖος, ὅστις προηγήθη εἰς τὸν τάφον τῆς Ἀχτίτσας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὰ δεινὰ τὰ ἐπικείμενα αὐτῇ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἦτο καλῆς ψυχῆς, — ὅς εἶχε ζωὴ ! — ὁ συχωρεμένος. Τὰ δύο παιδιὰ, ὁ Γεώργης καὶ ὁ Βασίλης, ἐπνίγησαν βυθισθείσης τῆς βρατσέρας των τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 1864. Ἡ βρατσέρα ἐκείνη ἀπωλέσθη αὐτανδρός * — τί φρίκη ! τί καημὸς ! — Τέτοια τρομάρα καμμιᾶς καλῆς χριστιανῆς νὰ μὴν τῆς μέλλῃ.

Ὁ τρίτος ὁ γυιὸς της, ὁ σουρτούκης *, ἐξενιτεύθη καὶ εὕρίσκετο, ἔλεγαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πέτρα ἔρριξε πίσω του. Μήπως τὸν εἶδε; Μήπως τὸν ἤκουσεν; Ἄλλοι πάλιν πατριῶτες εἶπαν, ὅτι ἐνυμφεύθη εἰς ἐκεῖνα τὰ χῶματα, κι ἐπῆρε, λέει, μιὰ φράγκα, ποὺ δὲν ἤξευρε νὰ μιλήσῃ ρωμαίικα. Μὴ χειρότερα ! Τί νὰ πῇ κανεῖς. Ἡμπορεῖ νὰ καταρασθῇ τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάχνα του;

Ἡ κόρη της ἀπέθανεν εἰς τὸν δεῦτερον τοκετόν, ἀφείσα αὐτῇ τὰ δύο ὀρφανὰ κληρονομίαν. Τί νὰ κάμῃ; Ἐβαλε τὰ δυνατά της κι ἐπροσπαθοῦσε ὅπως - ὅπως νὰ ζήσῃ τὰ δύο ὀρφανὰ. Τί ἀξιολύπητα τὰ καημένα !

Κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους ἐβοτάνιζεν, ἀργολογοῦσεν, ἐμάζωνεν ἐλιές, ἐξενοδοῦλευεν. Ἐμάζωνε κούμαρα καὶ τὰ ἐβγαζε ρακί. Μερικὰ στέμφυλα ἀπ' ἐδῶ, κάμποσα κότσια ἀραβοσίτου ἀπ' ἐκεῖ, ὅλα τὰ ἐχρησιμοποιοεῖ. Εἶτα *, κατὰ Ὀκτώβριον, ἅμα ἦνοιγαν τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἔπαιρνε ἓνα εἶδος πῆχυν, ἐν πενηντάρῳ ἐκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κι ἐγύριζεν εἰς τὰ ποτάκια *, ὅπου κα-

τεστάλαζον αί ύποστάθμαι* τοϋ έλαίου, κι έμάζωνε τήν μούργα. Διά τής μεθόδου ταύτης ώκονόμει όλον τόν ένιαύσιον έλαιον τοϋ λυχναριού της.

Ήλλά τò πρώτιστον εισόδημα τής θειάς Ήχτίτσας προήρχετο έκ τοϋ σταχομαζώματος. Τόν Ίούνιον, κατά έτος, έπεβιβάζετο είς πλοϊον, έπλεεν ύπερπόντιος και διεπεραιούτο είς Εϋβοϊαν. Έκεί μετ' άλλων πτωχών γυναικών ήσχολείτο συλλέγουσα τούς στάχυν, τούς πίπτοντας άπό τών δραγμάτων τών θεριστών, άπό τών φορτωμάτων και κάρρων. Κατ' έτος οί χωρικοί τής Εϋβοίας και τά χωριατόπουλα έρριπτον κατά πρόσωπον αύτών τò σκώμμα*: «Νά! οί φ'στάνες! Μās ήρθαν πάλι οί φ'στάνες!» Ήλλά' αύτη έκυπτεν ύπομονητική, σιωπηλή, συνέλεγε τά ψιχία έκείνα τής πλουσίας συγκομιδής τοϋ τόπου, άπήρτιζε τρεις ή τέσσαρας σάκκους, όλόκληρον ένιαυσίαν έσοδείαν δι' έαυτήν και διά τά δύο όρφανά, τά όποια είχεν έμπιστευθή έν τώ μεταξύ είς τās φροντίδας τής Ζερμπινιώδς, και άποπλέουσα έπέστρεφεν είς τò παραθαλάσσιον χωρίον της.

Πλήν έρέτος, δηλ. τò έτος έκείνο, άφορία είχε μαστίσει* τήν Εϋβοϊαν. Ήφορία είς τόν έλαιώνα τής μικρās νήσου, όπου κατώκει ή θειά - Ήχτίτσα. Ήφορία είς τās άμπέλους και είς τούς άραβοσίτους, άφορία σχεδόν και είς αύτά τά κούμαρα, άφορία πανταχοϋ.

Είτα, έπειδή οϋδέν κακόν έρχεται μόνον, βαρύς χειμών ένέσκηπεν είς τά βορειότερα έκείνα μέρη. Άπό τοϋ Νοεμβρίου μηνός χωρίς σχεδόν νά πνεύση νότος και νά πέση βροχή, ήρχισε νά χιονίζει. Μόλις έπαυεν είς νιφετός* και ήρχιζεν άλλος. Ένίστε έπνεε ξηρός βορρās, σφίγγων έτι μάλλον τά χιόνια, τά όποια δέν έλειωναν είς τά βουνά. «Έπερίμεναν άλλα».

Ή γραϊά μόλις είχε προλάβει νά μεταφέρη επί τών ώμων της άπό τών φαράγγων και δρυμών άγκαλίδας τινάς ξηρών ξύλων, όσαι μόλις θά ήρκουν διά δύο έβδομάδας ή τρεις, και βαρύς ό χειμών έπέπεσε. Περί τά μέσα τοϋ Δεκεμβρίου μόλις έπήλθε μικρά διακοπή, και δειλαί τινες άκτίνες ήλίου έπεφάνησαν έπιχρυσούσαι τās ύψηλοτέρας στέγας. Ή θειά - Ήχτίτσα έτρεξεν είς τά «όρμάνια»*, ίνα προλάβη και εισκομίση καυσόξυλά τινα. Τήν έπαύριον ό χειμών κατέσκηπεν* άγριώτερος. Μέχρι τών Χριστουγέννων οϋδεμία ήμέρα, εύδιος*, οϋδεμία γωνία οϋρανοϋ όρατή, οϋδεμία άκτις ήλίου.

Κραταιός και βαρύπνοος βορρās, «χιονιστής», έφύσα κατά τās

παραμονὰς τῆς ἐγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἦσαν κατάφορτοι ἐκ σκληρυνθείσης χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὁδῶν καὶ τὰ χιονοβολήματα ἔπαυσαν. Ὁ χειμὼν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων *. Ἀπὸ τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὥριμοι καρποὶ σπιθαμιαῖα κρύσταλλα, τὰ ὅποια οἱ μάγκαι τῆς γειτονιάς δὲν εἶχον πλέον ὄρεξιν νὰ τρώγουν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 23 ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περιχαρὴς *, διότι ἀπὸ τῆς αὔριον ἔπαυον τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσῃ τὸν « φύλακα » * ἀπὸ τῆς μασχάλης του, ὁ Γέρος, πεινασμένος, ἤνοιξε τὸ δουλάπι, ἀλλ' οὐδὲ ψωμὸν ἄρτου εὔρεν ἐκεῖ. Ἡ γραῖα εἶχεν ἐξέλθει, ἴσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. Ἡ ἀτυχὴς Πατρώνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἐστίας, ἀλλ' ἡ ἐστία ἦτο σβεστή. Ἐσκάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ της (ἦτο μόλις τετραετὴς τὸ πτωχὸν κοράσιον), ὅτι ἡ ἐστία ἔχει πάντοτε τὴν ιδιότητα νὰ θερμαίνει, καὶ ἂς μὴ καίῃ. Ἀλλ' ἡ στάκτη ἦτο ὑγρά. Σταλαγμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακείσης * ἴσως διὰ τινος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνος ἡλίου, εἶχον ρεύσει διὰ τῆς καπνοδόχου. Ὁ Γέρος, ὅστις ἦτο ἐπταετής, μόλις ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ, διότι δὲν εὔρισκε ψυχίον τι πρὸς κορεσμόν τῆς πείνης του, ἤνοιξε τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθαμῶν μῆκος. Ὁ οἰκίσκος ὅλος, χθαμαλός, ἡμιφάντωτος *, μὲ εἶδος σοφᾶ, εἶχεν ὕψος δύο ἴσως ὀργυιῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς.

Ὁ Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐρείσματος * τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυροφύλλου ἀνοικτοῦ, ἐστυλώθη μετὰ τόλμης πρὸς τὴν ὀροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιὰν καὶ ἀπέσπασεν ἐν κρύσταλλον ἐκ τῶν κοσμοῦντων τοὺς « σταλαγμοὺς » * τῆς στέγης. ἤρχισε νὰ τὸ ἐκμυζᾷ * βραδέως καὶ ἡδονικῶς * καὶ ἔδιδε καὶ εἰς τὴν Πατρώναν νὰ φάγῃ. Ἐπείνων τὰ κακόμοιρα.

Ἡ γραῖα Ἀχτίσσα ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον φέρουσα πρᾶγμα τι τυλιγμένον εἰς τὸν κόλπον της. Ὁ Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας, ὅτι ποτὲ ἄνευ αἰτίας δὲν ἐφούσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμμης του, ἀναπηδήσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στῆθός της, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα καὶ ἀφῆκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρτου εἶχεν « οἰκονομήσει » καὶ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἡ καλή, καίτοι ὀλίγον αὖστηρά, μάμμη, τίς οἶδεν * ἀντὶ ποίων ἐξευτελισμῶν καὶ διὰ πόσων ἐκλιπαρήσεων *!

Καὶ τί δὲν ἠθέλεν ὑποστῆ, πρὸ ποίας θυσίας ἠδύνατο νὰ ὀπι-

σθοδρομήση, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δύο τούτων παιδίων, τὰ ὅποια ἦσαν δις παιδιά δι' αὐτὴν, καθόσον ἦσαν τέκνα τοῦ τέκνου τῆς ! Ἐν τούτοις δὲν ἤθελε νὰ δεικνύῃ αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν καὶ « ἡμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε ». Ἐκάλει τὸν ἄρρενα « Γέρον », διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς γέρου τῆς, τοῦ μακαρίτου μπάρμπα - Μιχαλίου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τῆς ἐπόνει ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον θῆλυ τὸ ἐκάλει Πατρῶναν θωπευτικῶς, μὴ ἀνεχομένη νὰ ἀκούῃ τὸ Ἀργυρώ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης τῆς, ὅπερ ἐδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὄρφανόν. Πλὴν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου, οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδεικτικὴν τρυφερότητα ἀπένεμεν εἰς τὰ δύο πτωχὰ πλάσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρακτικὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

Ἡ ταλαίπωρος γραῖα ἔστρωσε διὰ τὰ δύο ὄρφανά, ἵνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθη καὶ αὐτὴ πλησίον των, τοῖς εἶπε νὰ φυσῇσιν ὑποκάτω τοῦ σκεπάσματός των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπεσχέθη, ψευδομένη, ἀλλ' ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ, ὅτι αὖριον ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ξύλα καὶ ψωμί καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσιν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἔμεινεν ἄυπνος πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ἀναλογιζομένη τὴν πικρὰν τύχην τῆς.

Τὸ πρῶν, μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἦτο παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων), ὁ παπᾶ - Δημήτρης, ὁ ἐνορίτης τῆς, ἐπαρουσιάσθη αἰφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχροῦ* οἰκίσκου.

— Καλῶς τὰ ἐδέχθη, τῆς εἶπε μειδιῶν.

« Καλῶς τὰ ἐδέχθη » αὐτὴ ! Καὶ ἀπὸ ποῖον ἐπερίμενε τίποτε;

— Ἐλαβα ἓνα γράμμα διὰ σέ, Ἀχτίτσα, προσέθηκεν ὁ ἱερεὺς, τινάσσων τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ ράσον του καὶ τὸ σάλι του.

— Ὅριστε, δέσποτα ! Καὶ μακάρι ἔχω τὴ φωτιά, ἐπιθύρισε πρὸς ἑαυτὴν, ἢ τὸ γλυκὸ καὶ τὸ ρακὶ νὰ τὸν φιλέψω;

Ὁ ἱερεὺς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἐλθὼν ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ σκαμνίου. Ἠρεύνησε δὲ εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἐξήγαγε μέγαν φάκελλον μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

— Γράμμα, εἶπες, παπᾶ, ἐπανέλαβεν ἡ Ἀχτίτσα, μόλις τότε ἀρχίσασα νὰ ἐννοῇ τί τῆς ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ φάκελλος, ὃν εἶχεν ἐξαγάγει ἀπὸ τοῦ κόλπου του, ἐφαίνετο ἀνοικτὸς ἀπὸ τὸ ἐν μέρος.

— Ἀπόψε ἔφθασε τὸ βαπτόρι, εἶπεν ὁ ἐφημέριος· ἐμένα μοῦ τὸ ἔφεραν τώρα, μόλις ἔβγαίνα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ ἐνθεὶς* τὴν χεῖρα ἔσω τοῦ φακέλλου ἐξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

— Τὸ γράμμα εἶναι πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλὰ σὲ ἀποβλέπει.

— Ἐμένα; ἐμένα; ἐπανέλαβεν ἐκπληκτος ἡ γραῖα.

Ὁ πατῆρ — Δημήτρης ἐξεδίπλωσε τὸ χαρτίον.

— Εἶδεν ὁ Θεὸς τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλνει μικράν βοήθειαν, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς. Ὁ γυῖός σου σοῦ γράφει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν.

— Ἀπ' τὴν Ἀμερική; Ὁ Γιάννης; Ὁ Γιάννης μὲ θυμήθηκεν; ἀνέκραξεν περιχαρὴς, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἡ γραῖα.

Καὶ εἶτα προσέθηκεν :

— Δόξα σοι ὁ Θεός !

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλε τὰ γυαλιά του καὶ ἐδοκίμασε ν' ἀναγνώσῃ.

— Εἶναι κακογραμμένα, κι ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ διαβάσω αὐτὲς τὶς τζίφρες, πού ἔβγαλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Καὶ ἤρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκοντάπτων συχνά, ν' ἀναγινώσκῃ:

« Πατῆρ — Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλῶ. Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὸ αἷσιον κλπ. κλπ. Ἐγὼ λείπω πολλὰ χρόνια καὶ δὲν ἤξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἂν ζοῦν ἢ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρὺν μέρος πολὺ βαθιά, εἰς τὸν Παναμᾶν, καὶ δὲν ἔχω καμίαν συγκοινωνίαν μὲ ἄλλους πατριῶτες, πού εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἀντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλοὺς καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται εἰς τὸ σπίτι μας.

» Ἐὰν ζῇ ὁ πατέρας ἡ ἡ μητέρα μου, εἶπέ τους νὰ μὲ συγχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς κακὸ πολλὰς φορὲς βγαίνει. Ἐγὼ ἀρρώστησα δυὸ φορὲς ἀπὸ κακὰς ἀσθένειες τοῦ τόπου ἐδῶ καὶ ἔκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια*. Τὰ ὅ,τι εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπῆγαν εἰς τὴν ἀσθένειαν καὶ μόλις ἐγλύττωσα τὴν ζωὴν μου. Εἶχα ὑπανδρευθῇ πρὸ δέκα χρόνων κατὰ τὴν συνθήειαν τοῦ τόπου ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόκληρος καὶ ἄλλο καλῦτερον δὲν ζητῶ παρὰ νὰ πιάσω ὀλίγα χρήματα, νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἂν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου, νὰ μ' εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴν ἔχουν παράπονον εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεὸς καὶ δὲν ἡμποροῦμε ἐμεῖς νὰ πᾶμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυγνωμοῦν*, διότι, ἂν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν μπορεῖ ἄνθρωπος νὰ προκόψῃ.

»Σοῦ στέλλω ἐσωκλείστως ἐδῶ ἓνα συνάλλαγμα ἐπ' ὀνόματί σου, νὰ ὑπογράψης ἡ ἁγιωσύνη σου καὶ νὰ φροντίσουν νὰ τὸ ἐξαργυρώσουν ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα, ἐὰν ζοῦν. Καὶ ἂν, ὃ μὴ γένοιτο, εἶναι ἀποθαμένοι, νὰ τὸ ἐξαργυρώσης ἡ ἁγιωσύνη σου, νὰ δώσης εἰς κανέναν ἀδελφόν μου, ἐὰν εἶναι αὐτοῦ, ἢ εἰς κανένα ἀνίψι μου καὶ εἰς ἄλλα πτωχά. Καὶ νὰ κρατήσης καὶ ἡ ἁγιωσύνη σου, ἐὰν οἱ γονεῖς μου εἶναι ἀποθαμένοι, ἐν μέρος τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ σαρανταλείτουργα...»

Πολλὰ ἔλεγεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη καὶ ἐν σπουδαίῳ παρέλειπε. Δὲν ἀνέφερε τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, δι' ὅσα ἦτο ἡ συνάλλαγμα-τική. Ὁ παπα - Δημήτρης, παρατηρήσας τὸ πρᾶγμα, ἐξέφερε τὴν εἰκασίαν*, ὅτι ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν, λησμονήσας, νομίζων ὅτι εἶχεν ὀρίσει τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων παραπάνω, ἐνόμισε περιττὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ παρακατιῶν*, διὸ καὶ ἔλεγε «τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ».

Ἐν τούτοις ἄφατος ἦτο ἡ χαρὰ τῆς Ἀχτίτσας, λαβούσης μετὰ τόσα ἔτη εἰδήσεις περὶ τοῦ υἱοῦ της. Ὡς ὑπὸ τέφραν κοιμώμενος ἀπὸ τόσων ἐτῶν ὁ σπινθήρ τῆς μητρικῆς στοργῆς ἀνέθορεν* ἐκ τῶν σπλάχνων εἰς τὸ πρόσωπον της καὶ ἡ γεροντική, ρικνὴ καὶ ἐρρυτιδωμένη* ὄψι της ἠγλαίσθη* μὲ ἀκτῖνα νεότητος καὶ καλλοῆς.

Τὰ δύο παιδιὰ, ἂν καὶ δὲν ἠννούνουν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἰδόντα τὴν χαρὰν τῆς μάμμης των, ἤρχισαν νὰ χοροπηδῶσιν.

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα, εἰς φοβερὰν διατελοῦσα ἔνδειαν*, ἔλαβε τὸ παρὰ τοῦ υἱοῦ της ἀποσταλὲν γραμμάτιον, ἐφ' οὗ ἐφαίνοντο γράμματα κόκκινα καὶ μαῦρα, ἄλλα ἔντυπα καὶ ἄλλα χειρόγραφα, ἐξ ὧν δὲν ἠννῶει τίποτε οὔτε ὁ γηραιὸς ἐφημέριος οὔτε αὐτὴ, καὶ μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ - Μαργαρίτη.

Ὁ κύρ - Μαργαρίτης ἐρρόφησε δραγμίδα* ταμβάκου, ἐτίναξε τὴν βράκαν του, ἐφ' ἧς ἐπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι τῶν ὀφρύων τὴν σκούφιαν του, ἔβαλε τὰ γυαλιά του, καὶ ἤρχισε νὰ ἐξετάζῃ διὰ μακρῶν τὸ γραμμάτιον.

—Ἐρχεται ἀπὸ τὴν Ἀμέρικα; εἶπε. Σ' ἐθυμήθηκε, βλέπω, ὁ γυιὸς σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Εἶτα ἐπανέλαβεν:

—Ἐχει τὸν ἀριθμὸν δέκα, ἀλλὰ δὲν ξέρομε τί εἶδους μονέδα νὰ εἶναι, δέκα σελλίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολονάτα ἢ δέκα...

Διεκόπη, παρ' ὀλίγον νὰ ἔλεγε «δέκα λίρες».

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ εἰσῆλθε νέον πρόσωπον.

Ἦτον ἔμπορος Συριανός, παρεπιδημῶν* δι' ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρὰν νῆσον. Ἄμα εἰσελθὼν διηυθύνθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς τὸ λογιστήριον, ὅπου ἴστατο ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Τί ἔχουμε, κύρ - Μαργαρίτη ; Τ' εἶν' αὐτό ; εἶπεν, ἰδὼν πρόχειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμμάτιον τῆς πτωχῆς γραΐας.

Καὶ λαβὼν τοῦτο εἰς χεῖρας :

— Συναλλαγματικὴ διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, εἶπε καθαρᾷ τῇ φωνῇ, ποῦ εὐρέθη ἐδῶ ; Κάμνεις καὶ τέτοιες δουλείες, κύρ - Μαργαρίτη ;

— Γιὰ δέκα λίρες ! ἐπανέλαβεν αὐθορμήτως ἡ Ἀχτίτσα, ἀκούσασα εὐκρινῶς τὴν λέξιν.

— Ναί, διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, εἶπε καὶ πάλιν στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἑρμουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου ;

— Μάλιστα !

Ἡ θειά - Ἀχτίτσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε ναί, ἀλλὰ νῦν ἠπόρει καὶ αὐτὴ, πῶς εἶπε « μάλιστα » καὶ ποῦ εὔρε τὴν λέξιν.

— Διὰ δέκα ναυπολεόνια θὰ εἶναι ἴσως, εἶπε δάκνων* τὰ χεῖλη ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, ἐπανέλαβε καὶ αὐθὺς ὁ Συριανὸς ἔμπορος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια ;

Καὶ ἔρριψε δευτέρον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου.

— Εἶναι σίγουρος παρᾶς, ἀρζάν - κοντάν, σοῦ λέω. Θὰ τὸ ἐξοφλήσης ἢ τὸ ἐξοφλῶ ἀμέσως ;

Καὶ ἔκαμε κίνημα διὰ νὰ ἐξαγάγῃ τὸ χρηματοφυλάκιόν του.

— Μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἐννέα λίρες . . . γαλλικῆς, εἶπε διστάζων ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Γαλλικῆς ; . . . τὸ παίρνω ἐγὼ διὰ ἐννέα ἀγγλικῆς.

Καὶ στρέψας ὀπισθεν τὸ φύλλον χάρτου, εἶδε τὴν ὑπογραφὴν, ἣν εἶχε βάλει ὁ ἱερεὺς, παρέβαλεν αὐτὴν μὲ τὸ ὄνομα, τὸ φερόμενον ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τὴν εὔρε σύμφωνον, καί, ἀνοίξας τὸ χρηματοφυλάκιόν του, ἐμέτρησεν εἰς τὴν χεῖρα τῆς θειάς - Ἀχτίτσας καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν αὐτῆς, ἐννέα στυλπνοτάτας* ἀγγλικὰς λίρας.

Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἡ πτωχὴ γραΐα ἐφόρει τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων καινουργῇ « ἄδολην » μανδηλάν, τὰ δὲ δύο ὀρφανὰ εἶχον καθαρὰ

ὑποκαμισάκια διὰ τὰ ἰσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ὑπόδυσιν διὰ τοὺς
παγωμένους πόδας των.

« Ἀπαντα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

8. Η ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

Θεὰ τοῦ πόνου, ταπεινὴ περνᾷς τὰ μονοπάτια,
πού φέρνουν στ' ἄχαρα λημέρια,
κι ἔχεις πλουσίᾳ τὴν καρδιὰ καὶ πρόθυμα τὰ χέρια
κι ἀγγέλου ἀγαθότητα στὰ σπλαχνικά σου μάτια.

Εἶσαι ἡ πλουσιώτερη τῆς γῆς, Ἐλεημοσύνη,
κι ὅταν ἀκόμα φτωχικὰ τὸ χέρι σου χαρίζει.
Δὲν εἶναι πλούσιος κανεὶς γιὰ ὅσα θησαυρίζει,
ἀλλὰ γιὰ ὅσα μὲ χαρὰ καὶ μὲ ἀγάπη δίνει.

Διαβαίνεις, κι ὁ ἀγέρας σου παρηγοριὰ σκορπίζει,
λουλούδια ὀλόγυρά σου σπέρνεις.
Δίνεις χαρὰ κι ἀνάστασι, καὶ γιὰ μισθό σου παίρνεις
δάκρυ, πού σὰν ἀγίασμα τὰ χέρια σου ραντίζει.

Λάμπει ἡ ἐλπίδα, ἅμα φανῇς, σὲ μάτι ἀπελπισμένο,
τὸ κλάμα γίνεται τραγούδι.
Καὶ ἡ ζωὴ, πού κοιτάται σὰ δένδρο μαραμένο.
νιώθει κοντά σου ἀνοιξι, πετᾷ γιὰ σὲ λουλούδι.

Μέσ' στὴν καλύβη τοῦ φτωχοῦ τὴν πιὸ σκοτεινιασμένη
τὸ φωτεινό σου θρόνο στήνεις,
κι ἡ ὄψι σου φεγγοβολᾷ σὰν ἄστρο τῆς γαλήνης
λαμπρότερη μέσ' στὴν καρδιὰ τὴν πιὸ δυστυχισμένη.

Κρύβεσαι, ἀλλ' ἡ χάρι σου σὲ μύριες ὄφες λάμπει,
σ' ἀμέτρητες καρδιὲς μυρίζει
σὰν λούλουδο, πού ταπεινὸ βαθιὰ στὰ χόρτα ἀνθίζει,
μὰ στὸ γλυκό σου ἀνάσασμα μυροβολοῦν οἱ κάμποι.

Τῇ δύνامي σου, ὦ θεά, τῇ μαγεμένη, οὐράνια,
δὲν κτίζεις σὺ μὲ περηφάνεια.
ἐπάνω εἰς τὰ μάταια τοῦ κόσμου μεγαλεῖα
τῇ θεμελιώνεις στὴν εὐχή καὶ εἰς τὴν εὐλογία.

Οἱ πιὸ ἀδύνατοι τῆς γῆς, ἰδοὺ ἡ δύνامي σου.
Χῆρες, παιδάκια ὠρφανεμένα,
ποὺ τὰ γλυκαίνει ὥσάν τὸ φῶς ἡ μητρικὴ στοργή σου,
σηκώνουνε τὸ θρόνο σου σὲ χέρια εὐλογημένα.

Ἐλεημοσύνη, ταπεινὴ περνᾷς τὴν οἰκουμένη,
κι ἐνῶ τὸ γόνυ ἐμπρός σου κλίνει
καὶ μ' εὐλογίες καὶ μ' εὐχὲς καὶ δάκρυα σὲ ραίνει,
σὺ γονατίζεις σπλαχνικὴ στῆς συμφορᾷς τὴν κλίνη.

« Παιδικὴ λύρα »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

9. ΜΗ ΤΟ ΞΥΠΝΑΤΕ

Ἐνα σκυλάκι εἶχε ἀποκοιμηθῇ γλυκύτατα εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του, ἡ ὁποία εἶχεν ἐγκατασταθῇ κάποτε εἰς τὴν γωνίαν τῆς γειτονικῆς μάνδρας. Ποῖος ἤξεύρει ὕστερα ἀπὸ ποῖον διωγμὸν !

Αἶφνης τὸ εἶδομεν, εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν τοῦ μακαριωτάτου τῶν ὕπνων, νὰ σαλεύῃ τὴν οὐρίτσα του, νὰ κινῇ τὰ ποδαράκια του καὶ νὰ ἀφήνῃ ἀπὸ τὸ στοματάκι του, ὑγρὸν ἀκόμη ἀπὸ τὸ μητρικὸν γάλα, μικρὰ χαρούμενα γαυγίσματα.

Προφανῶς τὸ σκυλάκι ὠνειρεύετο. Ἀλλὰ τί ἡμπορεῖ νὰ ὀνειρεύεται ἓνα σκυλάκι εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του. Ὅ,τι ἡμπορεῖ νὰ ὀνειρευθῇ καὶ ἓν ἀνθρώπινον βρέφος. Πάντοτε ἓνα Παράδεισον. Τὰ κακὰ ὄνειρα ἐρχονται ἀργότερον, μαζὶ μὲ τὰς φροντίδας τῆς ζωῆς, διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοὺς σκύλους.

Ἡ δυστυχισμένη του μητέρα θὰ ἐμάντευε τὸ ὄνειρόν του καὶ θὰ ἐγνώριζε πόσον ἦτο διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν της καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία ἐπερίμενε τὸ τέκνον τῆς, διότι μᾶς ἐκοίταζε μὲ ἱκετευτικὸν βλέμμα, ὥς νὰ μᾶς ἔλεγε :

— Μὴ τὸ ξυπνᾶτε ! . . . Μὴ τὸ ξυπνᾶτε ! . . .

Χρονογράφημα

Παῦλος Νιρβάνας

10. ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥΛΗ

‘Η γιαγιά ετινάχθη επάνω.

— Μπα ! τρομάρα μου ! . . .

Αί ρυτίδες, πού κατεβαίνουν από τὰ περύγια τῆς μύτης της πρὸς τὸ σαγόνι, διεστάλησαν ἐκπληκτικῶς, εἰς τὰ βαθιά της γαλάζια μάτια, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ τῶν αὐτιῶν ἐζωγραφίσθη ἀνησυχία, ἡ πλάκα τὸ σαπούνι τῆς ἔπεσε ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπέταξε τὸ ροῦχο πού ἔτριβε στὴ σκάφη κι ἐβγήκε ὡς ἄνεμος ἀπὸ τὴν πόρτα. ‘Ο κόκορας τῆς αὐλῆς, μὲ τὸ λειρὶ πίπτων κουτσαβάκικα, ὡς φέσι ἀσίκη εὐζώνου τῆς φρουρᾶς, καὶ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου εἰς τὴν οὐράν, ἐφαντάσθη ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αἰωνίου ζητήματος τῶν ἀκαθαρσιῶν του κι ἐτράπη πάλιν εἰς φυγὴν, μὲ κραυγὴν κινδύνου. Κὸτ - κὸτ - κὸτ - κὸτ ! . . . Καθαρὰ παρεξήγησις. Δὲν ἐπρόκειτο τώρα περὶ αὐτοῦ. ‘Η γιαγιά εἶχε ρίξει τὴν ματιὰ της εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἰσογείου κατοικίας, ὅπου φιγουράρει ὁ παλαιὸς κομμός, ἡ λάμπα μὲ τὸ θαμπὸ ἀμπαζούρ, τὴ φουρκέττα καὶ τὸ χάρτινο τριαντάφυλλο (δὲν τὴν ἀνάβουν ποτέ, εἶναι ὡς κάτι ἀπιστεύτως πολῦτιμον, γιατί τὴν ἔχουν ;) ἐκοίταξε κατόπιν τὴν θέσιν, ὅπου ἔπαιζεν ὁ μικρὸς πρὸ ὀλίγου, καί, ὅταν ἐβγαίνειν ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς μάνδρας, ἐφώνασε :

— Τὸ παιδί !

Τὰ πάντα ἦσαν πράγματι ἐν τάξει κάτω ἀπὸ τὴν μικρὴ γαζία : τὰ περιέργα χωματένια κάστρα, τὰ παλαιὰ τενεκεδένια κουτιὰ σαρδελῶν, μιὰ κουβαρίστρα καὶ μάλιστα ἓνα μικρὸ στεφάνι ἀπὸ βαρέλι. ‘Ο Λάκης ὅμως, ὁ τοσοδούλης, ὁ μπόμπιρας, μὲ τὴ μεγάλη ξανθὴ κεφάλα, τὴν πλατσουδερὴ μύτη καὶ τὰ ἐξυπνα μάτια, εἶχεν ἐξαφανισθῇ.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. ‘Ο διαβολάκος αὐτός, ἀπὸ τὴν ἡμέραν, πού ἄρχισε νὰ περπατῇ, κατελήφθη κατ’ ἐπανάληψιν ἀπὸ παραφροσύνην τῶν κάτω ἄκρων. ‘Η συνοικία στέλνει ὀπισθέν του ὀλόκληρον καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα. Τῆς δὲ γιαγιάς, τῆς καημένης, τῆς πηγαίνει τὸ στόμα ἐκάστοτε στὸ αὐτί.

Διότι στὸν κόσμον δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτὸ τὸ παιδάκι. ‘Ο Λάκης, ὁμοίως, δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτήν. ‘Η μητέρα του, κόρη τῆς γριᾶς, ἀπέθανε, ὁ πατέρας του ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Καὶ ὁ μικρὸς δὲν ἔχει

ἄλλα χέρια νὰ τὸν χαϊδέψουν ἀπ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα καὶ ὀστεώδη, τὰ ὁποῖα ὅλην τὴν ἡμέρα ξενοπλένουν, γιὰ νὰ τὸν θρέψουν. Ἡ γιαιγιά τοῦ χρησιμεύει ὡς πατέρας, ὄχι μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἄλλην, ὅτι τῆς τραβᾷ τὰ μουστάκια (διότι ἔχει).

Μὲ μίαν λέξιν τὸν λατρεῖ μετὰ τὴν τρυφερότητα ἐκείνην τῆς ζωῆς, ποὺ σβήνει, πρὸς τὴν ἄλλην, ποὺ μόλις βλαστάνει. Ἄν ὁ βίος της δὲν εἶναι μαῦρος ὡς κατράμι, τὸ χρεωστεῖ σ' αὐτόν. Ἐνα χαμόγελο, ἓνα λογάκι δικό του, καὶ ξεχνᾷ ὅλα τὰ πάθη της : τὴν κόρη, ποὺ ἔχασε, τὸ γαμβρό της, τὸν ἄντρα της, τοὺς ἀφόρητους κόπους τοῦ καθημερινοῦ της ἀγῶνος. Τὸν πλένει, τὸν κτενίζει, τὸν ταΐζει, τὸν ντύνει « σὰν πριγκιπόπουλο », τὸν χορεύει, τὸν τραγουδάει. Ὅλα γίνονται θωπεῖα πέριξ του.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος φεύγει. Μὰ γιατί ; Τί τὸν πιάνει ! Ξέρω κι ἐγώ ; Φαντασία : Πίσω ἀπὸ τὴν μάντρα, μετὰ τὴν σκάφη καὶ τὶς αἰώνιες σαπουνάδες, εἶναι ὁ μέγας, ὁ ἀχανὴς κόσμος. Διατηρεῖτε τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν σας χρόνων ; Ἐνθυμεῖσθε, τί κολοσσιαῖον πρᾶγμα σᾶς ἐφαίνετο καὶ τὸ τελευταῖον παλιοσοκάκι ; Καὶ τί ἐκπλήξεις, τί θελκτικά, τί νέα καὶ ἄγνωστα πράγματα ! . . .

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν, ποὺ ὁ μικρὸς ἐπρόβαλε τὴν κεφάλαια τοῦ ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐλόπορτα εἰς τὸν δρόμον, δὲν ἔχει μαζεμούς ! Ἐννοεῖ νὰ μεταναστεύῃ. Ἐχει τὸ αἶσθημα δεσμώτου καταδίκου, ὁ ὁποῖος ἄλλην σκέψιν δὲν ἔχει ἀπὸ αὐτὴν· νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς, γιὰ νὰ δραπετεύσῃ. Ἀρκεῖ νὰ λησμονηθῇ γιὰ μιὰ στιγμὴν ἢ γιαιγιά ἐκεῖ, ποὺ ἀνεβοκατεβάζει ρυθμικῶς τοὺς ὤμους ἐπάνω στὴ σκάφη, καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ συλλογίζεται τὰ περασμένα, τὸ μακαρίτη μετὰ τὶς μπότες, τὸν ἀραμπᾶ, ποὺ τοὺς ἔκαναν « κατάσκεσι », τὸ σπιτάκι, ποὺ « ἀποθήκεψαν », κι ὕστερα τὸ πούλησαν, γιὰ νὰ βρῇ ὁ Λάκης καιρὸ - φρτάστ ! . . . νὰ τὸ στρίψῃ.

Τὴ μιὰ φορὰ τὸν ἔπιασαν πέντε δρόμους παρακάτω, ἐν μέσῳ παρέας ἐκ μικροσκοπικῶν, οἱ ὁποῖοι τὸν ἔκαναν ἄλογο.

Ἄλλὰ ὁ φίλος ἐδευτέρωσεν. Αὐτὴ τὴ φορὰ εἶχεν ἀγκυροβολήσει ἐνώπιον ἐνὸς ταβλᾶ μετὰ πιαστέλι. Τὰ τρυφερά του μέλη ἐγνώρισαν τὴν τῶρα τὰ κεντήματα τῆς καρφίτσας.

Ἄλλ' αὐτὴ ἡ τελευταία ἀπόδρασις μοῦ φαίνεται κάπως δικαιολογημένη. Μὰ ἦτο ζωὴ αὐτὴ ; Ἐκεῖ κάτω στὸν ἄλλο δρόμο, στὸ χαρτοπωλεῖο, τί πράγματα, σᾶς παρακαλῶ ! Μιὰ φούσκα τόσο

μεγάλη, πιό μεγάλη κι άπό τό κεφάλι τοῦ Λάκη, γυαλιστερή και πράσινη, γεμάτη, ποιός ξέρει μέ τί καραγκιοζάκια, πού κάνουν τοῦμπες, άλογάκια, σιδηρόδρομοι, σάλπιγγες, τούμπανα, στρατιωτάκια κι ένας φασουλῆς, πού κλείνει τά χέρια του και κτυπάει δυό τενεκεδάκια. Κι αὐτόν, τόν Λάκη, ό όποίος τά εἶδε αντίπροχθες, πού περάσανε μέ τῇ γιαγιά, δέν τόν άφήνουν νά κάνῃ βῆμα ! Δέν τόν άφήνουν οὔτε νά τά ἰδῇ ! Τό σκάς ἦ δέν τό σκάς ;

‘Ο φουκαρῆς συνελήφθη, ένῶ έχάζευν έμπρός εἰς αὐτά τά έξαίσια πράγματα. Πρίν βάλουν χέρι επάνω του, ἤρχισε νά κλαίῃ σπαρακτικώτατα. ‘Ίκέτευε τῇ γιαγιά του νά τοῦ τ’ άγοράσῃ όλα. Τόν άπήγαγεν έν σιωπῇ, ένῶ αὐτός κλωτσοῦσε τόν άέρα. Τά μάγουλά του και ἡ πλατσουδερή του μυτίτσα έμούσκευαν στό δάκρυα. ‘Ο προὔπολογισμός τῆς γιαγιάς δέν άντέχει δυστυχῶς εἰς τās πολυτελείας αὐτάς. ‘Αλλωστε δέν έχει άκόμη πληρωθῇ αὐτή τήν τελευταία πλύσι ! Σᾶς παρακαλῶ, αν συναντήσετε μεθαύριο στό χέρι της αὐτόν τόν όρφανούλη στό μεγάλο δρόμο μέ τά παιγνίδια, πάρτε του ένα φασουλῆ, ένα μεγάλο φασουλῆ, πού νά κλείνῃ τά χέρια. Γιατί φοβοῦμαι πολύ, ότι θά δώσῃ γι’ αὐτόν ἡ γριούλα τούς κόπους μιᾶς όλόκληρης μαρτυρικῆς έβδομάδος.

Χρονογράφημα

Σπύρος Μελάς

11. Ο ΒΟΡΙΑΣ ΠΟΥ Τ’ ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΩΝΕΙ

I.

Ήταν νύχτα. Στή στέγη έβογγοῦσε
ό βοριάς και ψιλό έπεφτε χιόνι . . .
Τί μεγάλο κακό νά έμηνούσε
ό βοριάς, πού τ’ άρνάκια παγώνει ;

Μέσ’ στό σπίτι μιᾶ χαροκαμένη,
μιᾶ μητέρα άπό πόνους γεμάτη,
στοῦ παιδιοῦ της τήν κούνια σκυμμένη,
δέκα νύχτες δέν έκλεισε μάτι.

Εἶχε τρία παιδιά πεθαμένα,
άγγελούδια λευκά σαν τό κρίνο.

Κι ἓνα μόνο τῆς ἔμεινεν, ἓνα
καὶ στὸν τάφο κοντὰ ἦταν κι ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλάμα ἐβογγοῦσε,
ὥς νὰ ἐζήτα τὸ δόλιο βοήθεια.
Κι ἡ μητέρα σιμά του ἐθρηνοῦσε
μὲ λαχτάρια χτυπώντας τὰ στήθια.

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρῆνοι
ἐπληγώναν βαθιὰ τὴν ψυχὴ μου.
Σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρη ἐκείνη,
ἄχ, καὶ τ' ἄρρωστο ἦταν παιδί μου.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακὸ μοῦ ἐμνηνοῦσε
ὁ βοριᾶς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει.

II.

Τὸ γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐσηκώθη
σὰν τρελλή. "Ολοι γῦρο ἐσωπαῖναν.
Φλογεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
μὲ τὰ λόγια ἀπ' τὸ στόμα της βγαῖναν.

— "Ω, κακὸ ποὺ μὲ βρῆκε μεγάλο !
Τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου . . .
Ἕνα τῶχω, δὲν μοῦ ἔμεινεν ἄλλο.
Σῶσέ τό μου καὶ πάρ' τὴν ψυχὴ μου.

Κι ὁ γιατρός, μὲ τὰ μάτια σκυμμένα,
πολλὴν ὥρα δὲν ἄνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων. Ἄχ, λόγια χαμένα !
— Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα.

Κι ἐκαμώθη, πὼς θέλει νὰ σκύψη
στὸ παιδί καὶ νὰ ἰδῇ τὸ σφυγμό του.
Ἕνα δάκρυ ἐπροσπάθει νὰ κρύψη,
ποὺ κατέβη στ' ὠχρὸ πρόσωπό του.

Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴν στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.

Ἄχ, μεγάλο κακὸ μᾶς μηνοῦσε
ὁ βοριᾶς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει.

Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νοιώσῃ τὸ μάτι,
ὅταν ἔχη βαριὰ ξαπλωμένο
τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεββάτι.

Γεώργιος Ζαλοκώστας

12. Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

Ὁ μικρὸς κριτής, Σπῦρος λεγόμενος, ἦταν καὶ δὲν ἦταν δέκα χρόνων, ὅταν γιὰ πρώτη φορά, ἀκολουθώντας τὸ ἀναγκαῖον ἔθιμον τῆς πατρίδος του, ξεκίνησε γιὰ τὴν ξενιτειά, τὴν Κίρκην αὐτὴν τοῦ Ἑπαιρωτικοῦ κόσμου. Ὁ πατέρας του, ὁ κύρ - Χρῖστος, κριτής λεγόμενος ἀπ' ὅλη τὴν ἐπαρχία, γιατί ἦταν πραγματικῶς ὁ δικαστής της, τὸν συνώδεψε ὡς τὰ Γιάννενα. Τὴν ὥρα τοῦ ξεχωρισμοῦ, ποὺ ὁ Ρόβας ὁ καρβανάρης εἶχε ἔτοιμα τὰ μουλάρια τοῦ καὶ τ' ἀλογά του καὶ φώναξε, σὰν ἄλλος δήμιος: « Τὸ καραβάνι εἶν' ἔτοιμο ! », ὅλοι οἱ συγγενῆδες, ποὺ παρακολουθοῦσαν τοὺς ξενιτεμένους τους, τοὺς ξεμονάχιασαν καὶ τοὺς ἔλεγαν τὰ ὕστερα λόγια τοῦ ξεχωρισμοῦ.

Ἦταν καμμιά εἰκοσαριά οἱ ξενιτεμένοι. Ἄλλος εἶχε μάννα, ἄλλος πατέρα, ἄλλος θειὸ ἢ θειά κι ἄλλος μεγαλύτερο ἀδελφὸ ἢ ἀδελφή.

Τί πικρὴ ὥρα, ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ ! Ὅλο τὸ αἷμα μαζώνεται στὴν καρδιά, τὸ πρόσωπο σκυθρωπάζει καὶ τὰ μάτια βουρκώνουν ἀπὸ τὰ δάκρυα.

Ὁ καρβανάρης ὁ Ρόβας ἔσχιζε ἀπὸ τὴν μιὰ τὴν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τὴν πλατύχωρη αὐλὴ τοῦ χανιοῦ κι ἔλεγε: « Τελείωσε γρήγορα, πέρασε ἡ ὥρα ».

Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Οἱ καρδιὲς χτυποῦσαν δυνατώτερα. Τὰ μάτια δάκρυζαν καὶ κάπου ἀκουόντανε καὶ ξεφωνητὰ μάννας ἢ ἀδελφῆς. Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες

τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Καὶ φτερά ἂν εἶχαν, δὲν θὰ περνοῦσαν καὶ δὲν θάφευγαν γρηγορώτερα !

Τέλος ὁ καρβανάρης καβαλλίκεψε ἓνα χρυσοκάπουλο μουλάρι καὶ χτυπῶντάς το με τοὺς φτερνιστῆρές του, πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρθάνοιχτη θύρα τοῦ χανιοῦ σὰν ἀστραπτή. "Ὅλοι οἱ ξενιτεμένοι ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν με τοὺς δικούς τους καὶ καβαλλίκεψαν κι αὐτοὶ με μάτια θολωμένα ἀπὸ δάκρυα τοῦ πόνου τῆς πατρίδος, τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῶν δικῶν τους, κι ἔκαναν τὸ σταυρό τους.

Τὴν ὥρα, ποὺ ὁ Σπῦρος δραςκελοῦσε τὴ θύρα τοῦ χανιοῦ, τοῦ φώναξε ὁ πατέρας του με παραπονετικὴ φωνή :

— Σπῦρό μου, στάσου, νὰ σοῦ πῶ δυὸ λόγια ἀκόμα . . .

‘Ο Σπῦρος σταμάτησε τὸ μουλάρι, κι ὁ κύρ - Χρῖστος μαραμένος ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ ξεχωρισμοῦ τοῦ πρώτου παιδιοῦ του, καὶ τοῦ πιὸ ἀγαπημένου ἀπ’ ὅλα, τοῦ λέγει :

— Παιδί μου, ἅμα σκαπετήσης τὸ Μέτσοβο, εἶσαι ἢ δὲν εἶσαι παιδί μου εἶναι τὸ ἴδιο. Δὲν σὲ ξέρει κανένας. Ἀλλὰ σὺ νὰ μὴ λησμονήσης ποτέ, ὅτι εἶσαι παιδί μου. Μακριὰ ἀπὸ ψέμα, κλεψιά καὶ φονικό ! Καὶ στὸ βάθος τῆς θάλασσας ἂν βρεθῇς, νὰ μὴ χάσης τὴν ἐλπίδα σου ἀπὸ τὸ Θεό ! Καὶ βασιλιάς ἂν γίνης, νὰ μὴ λησμονήσης τὴν πατρίδα σου. Τάκουσε, παιδί μου ;

— Τάκουσα, πατέρα μου !

— "Ὁρα καλὴ σου τώρα ! ‘Ο Θεὸς κι ἡ εὐχή μου μαζί σου.

Τὸ παιδί χτύπησε τὸ μουλάρι, γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ ξεμακρισμένο караβάνι, κι ὁ πατέρας του σωριάστηκε στὸ πεζούλι τοῦ χανιοῦ κι ἄρχισαν νὰ τρέχουν τὰ μάτια του σὰν βρύσες.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ κύρ - Χρῖστος βρισκότανε στὸ χωριὸ καὶ δικάζε τοὺς πατριῶτές του, ποὺ ἔτρεχαν σ’ αὐτὸν νὰ βροῦν τὸ δίκιο τους, κι ὁ Σπῦρος εἶχε σκαπετήσῃ τὸ Μέτσοβο, κι ὅσους ἀπαντοῦσε στὸ δρόμο κανέναν δὲ γνῶριζε κι οὔτε τὸν γνῶριζαν !

Τὸ караβάνι τραβοῦσε γιὰ τὴν Πόλι ὅλο τῆς στεριάς. Εἴκοσι ἡμέρες χρειάζονταν τότε, γιὰ νὰ πάῃ κανεὶς ἀπὸ τὰ Γιάννενα στὴν Πόλι, ἂν δὲ τύχαινε στὸ δρόμο κανένα ἐμπόδιο. Εἶχαν περάσει δέκα μέρες δρόμο. Πέρασαν τὴ Θεσσαλονίκη, χωρὶς νὰ τοὺς τρέξῃ κανένα κακό. Ἦταν ὅλοι ἀγαπημένοι, ὅλοι μιὰ χαρά, καὶ περνοῦσαν τὸ δρόμο τους τραγουδῶντας καὶ κουβεντιάζοντας σὰν ἀδέλφια.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα μπήκε ὁ πειρασμός στὴ μέση. Τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὸ καραβάνι εἶχε πέσει ἡ σακκούλα του, μὲ ὅ,τι χρήματα εἶχε, καὶ τὴν εἶχε βρεῖ ἓνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς εἴκοσι συνταξιδιώτες καὶ τοῦ τὴν ἔδωκε, κρατῶντας τὰ μισὰ γιὰ βρετικά. Ἐκεῖνος, ποὺ εἶχε χάσει τὴν σακκούλα, γύρευε ἀκέραιο τὸ χρηματικὸ ποσό, ποὺ εἶχε μέσα, κι ἐκεῖνος, ποὺ τὴν εἶχε βρεῖ, δὲν τὸ ἔδινε, λέγοντας ὅτι εἶχε δικαίωμα νὰ βαστάξῃ τὰ μισὰ γιὰ βρετικά, κι ἀπὸ λόγῳ σὲ λόγῳ πιάστηκαν κι ἄρχισαν νὰ χτυπιῶνται στὰ γερά, φωνάζοντας τὸ « βίός μου » ὁ ἓνας, τὸ « δίκιο μου » ὁ ἄλλος. Μπήκαν οἱ ἄλλοι νὰ τοὺς χωρίσουν, ἀλλὰ κι αὐτοὶ χωρίστηκαν σὲ δύο· ἄλλοι μὲ τὸν ἓναν κι ἄλλοι μὲ τὸν ἄλλον. Ἐκεῖνος, ὅπου εἶχε βρεῖ τὴ σακκούλα, ἐπέμενε νὰ βαστάῃ τὰ μισὰ, λέγοντας :

— Δικαιοῦμαι νὰ βαστάξω τὰ μισὰ, διότι, ἂν δὲ τὸ φανέρωνα, ὅτι ἡῦρα τὴ σακκούλα,μποροῦσα νὰ τὰ φάω ὅλα τὰ χρήματα, ποὺ εἶχε μέσα.

Ἐκεῖνος πάλι, ποὺ τὴν εἶχε χάσει, ἐπέμενε νὰ τὰ ζητᾷ ὅλα λέγοντας :

— Δὲν δικαιῶσαι νὰ μοῦ βαστάξῃς τὰ μισὰ, διότι δὲν εἴμαστε ἀπ' ἄλλο καραβάνι σὺ κι ἀπ' ἄλλο ἐγώ, ἀλλ' εἴμαστε ἀπ' τὸ ἴδιο καραβάνι· κι εἴμαστε συντρόφοι, κι ὡς συντρόφοι εἴμαστε ἀδελφία καὶ ὑποχρεοῦμαστε ὁ ἓνας νὰ βοηθᾷ τὸν ἄλλο, κι ὅχι νὰ κερδίζουμε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο.

Φιλονικῶντας - φιλονικῶντας ἔφτασαν σ' ἓνα χάνι, ἡσύχασαν λίγο, ὅσο νὰ φᾶν, κι ἄρχισαν πάλι τὴν φιλονικία.

Ἐδῶκε πῆρε ὁ Ρόβας, ὁ καρβανάρης νὰ τοὺς εἰρηνέψῃ, ἀλλὰ δὲ μπόρεσε, καὶ τὰ δύο μέρη εἶχαν κάποιον δίκιον, τὸ καθένα γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἡ φιλονικία κατέληξε στὰ χέρια καὶ μέσα στὸ μαλλιοτράβηγμα κάποιος εἶπε μὲ πόνον καρδιακό :

— Ἐ, καὶ νὰ ξεφύτρωνες, Θεέ μου, τὸν κριτὴν μας, τὸν κύρ - Χρῖστο ἐδῶ πέρα ἀπὸ καμμιά μεριά, πῶς θάφευγε ὁ τρισκατάρτος ἀπὸ τὴ μέση μας, καὶ πῶς θὰ γένονταν ὅλα μέλι - γάλα.

— Μοῦρθε μιὰ ἰδέα, εἶπεν ἓνας ἄλλος.

— Τί ; τὸν ρώτησαν.

— Τί ; . . . ἔχουμε τὸ παιδί του ἐδῶ τώρα . . .

— Καὶ σὰν τὸ ἔχουμε ;

— Νὰ τὸ βάλῳμε στὴ θέσι τοῦ πατέρα του . . . κριτὴ !

— Μπρέ αλήθεια ! Νά τὸ βάλωμε κριτῆ. Ἄν καὶ μικρὸ ἀκόμα, θὰ ξέρεῖ νὰ εἰπῇ κάτι, ὡς παιδί τοῦ κριτῆ μας. Σπῦρο ! φώναξε, Σπῦρο ! Τί γίνεται ὁ Σπῦρος τοῦ κύρ - Χρίστου ;

Ὁ Σπῦρος δὲν ἀκούοντανε τὸν εἶχε καταβάλει ὁ κόπος τοῦ δρόμου κι ἅμα ἔφαγε ἀκούμπησε στὸν τοῖχο κι ἀποκοιμήθηκε, ἔχοντας προσκέφαλο τὸ δισάκκι του, στρώμα τῇ βελεντζούλα του καὶ σκέπασμα τῇ κάπα του.

Ἡ πρότασι ν' ἀναθέσουν τὴν κρίσι στὸ παιδί εἶχε γίνεи δεκτὴ ἀπ' ὅλη τὴ συνοδεία, ὁ Ρόβας ὅμως ἀκούοντας καὶ παίρνοντας τὸ πρᾶγμα γιὰ ἀστεῖο, τοὺς εἶπε :

— Τί λόγια εἶν' αὐτά, πού λέτε ; Ἀφῆστε τὸ παιδί νὰ κοιμηθῇ. Τί ξέρεῖ αὐτό ;

— Ὅχι ! Ὅχι ! ἐφώνησαν πολλοί, πρέπει νὰ ξυπνήσωμε τὸ παιδί.

Τοῦ φώνησαν. Τὸ παιδί ἄνοιξε τὰ μάτια του, κοίταξε γῦρο - γῦρο καὶ τὸ πῆρε παράπονο.

— Γιατὶ παραπονιέσαι ; τοῦ εἶπε ὁ Ρόβας.

— Ἐβλεπα στὸν ὕπνο μου, ὅτι ἦμουν στὸ σπῆτι μου μὲ τὸν πατέρα μου καὶ μὲ τ' ἀδελφία μου . . . Μάννα δὲν εἶχα . . .

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἄρχισε νὰ κλαίη.

— Μπρέ κριτῆ, πού σοῦ διάλεξαν ! εἶπε μόνος του ὁ καρβανάρης.

— Ξέρεις γιατί σὲ ξυπνοῦμε, Σπῦρο ; τοῦ εἶπεν ἓνας ἀπὸ κείνους. πού τὸν ξύπνησαν.

— Ποῦ νὰ ξέρω, εἶπεν ὁ Σπῦρος, τρίβοντας τὰ μάτια του.

— Σὲ ξυπνήσαμε, γιὰ νὰ μᾶς κάνης κρίσι τῆς φιλονικίας.

Τὸ παιδί τὸν κοίταξε μὲ στόμα ἀνοιχτό.

— Μπρέ, τί σᾶς ἔφταιγε τὸ καημένο καὶ τοῦ χαλάσατε τ' ὄνειρο, εἶπεν ὁ καρβανάρης.

— Ἄντε, παιδί μου, κρίνε τους, εἶπε ὁ γεροντότερος ταξιδιώτης τοῦ καρβανιοῦ, γνωρίζεις τὴν αἰτία. Ἀπ' αὐτοῦ θὰ καταλάβωμε, ἂν θὰ γίνης σὰν τὸν πατέρα σου . . .

Τὸ παιδί καλοκάθισε σταυροπόδι κι εἶπε στοὺς μαλωμένους μὲ ὕφος ἀληθινοῦ κριτῆ :

— Ἐλᾶτε ἐδῶ !

Πῆγαν καὶ οἱ δυὸ μπροστά του μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα.

— Ξέρετε ποῦ εἶμαστε ; τοὺς ρώτησε σοβαρά.

‘Ο καρβανάρης άνοιξε τὰ μάτια του, προσέχοντας ν’ άκούση καλύτερα. Οί μαλωμένοι δέ μιλούσαν.

— Νά σᾶς εἰπῶ ποῦ εἶμαστε. Εἴμαστε, κακορρίζικοι, δέκα μέρες μακριά ἀπό τόν τόπο μας· εἶμαστε ξένοι, πεντάξενοι ! Δέ μᾶς γνωρίζει κανένας ἐδῶ γῦρα ! Ἡ ξενιτειά μᾶς ἀδερφώνει όλους.

‘Ο καρβανάρης ἄρχισε ν’ ἀπορῇ μέ τή νοημοσύνη τοῦ μικροῦ κριτῇ.

— Μπρέ, τὸ παλιόπαιδο ! Αὐτὸ εἶναι σοφό !

— Θέλετέ νά σᾶς κάνω κρίσι ; Τοὺς ρώτησε σοβαρά - σοβαρά.

— Θέλομε, τοῦ ἀπολογήθηκαν, κι ὅσα μᾶς πῆς θ’ ἀκολουθήσωμε. Ἔτσι κάναμε καί μέ τὸν πατέρα σου . . .

— Γιά νά σᾶς κάνω τή κρίσι, πρέπει πρῶτα ν’ ἀγκαλιαστῇτε καί νά φιληθῇτε, κι ὕστερα νά σᾶς κρίνω.

Οἱ δυὸ μαλωμένοι κοίταξαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο περίλυποι, σά νά ντρέπονταν νά κάνουν ἐκεῖνο, πού τοὺς ἔλεγε. Οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸ δισταγμὸ τους, τοὺς φώναξαν :

— Κάνετε, ὅπως σᾶς λέγει ὁ κριτῆς ! Τί καμαρώνετε !

Οἱ μαλωμένοι ἀγκαλιάστηκαν καί φιλήθηκαν κλαίνοντας.

— Πηγαίνετε τώρα ! εἶπε τὸ παιδί, τελείωσε ἡ κρίσι σας !

— Καί πῶς τελείωσεν, εἶπαν οἱ πολλοί, ὁ ἓνας κρατάει κι ὁ ἄλλος ἔχει νά λάβῃ.

— Τελείωσε ! εἶπε τὸ παιδί· ἡ διαφορά τους ἦταν τὸ μῖσος. Ἀφοῦ μπῆκε ἡ ἀγάπη ἀνάμεσά τους, τὸ μῖσος ἔφυγε καί τὸ δίκαιο ἔρχεται μόνο του.

Καί πραγματικά, ἐκεῖνος, πού βαστοῦσε τὰ μισὰ χρήματα, τάβγαλε ἀπὸ τὸν κόρφο του καί τᾶδωσε στὸν ἄλλο, πού τὰ ζητοῦσε, λέγοντας :

— Πάρ’ τα, ἀδελφέ !

Καί κεῖνος, πού τὰ ζητοῦσε, τοῦ ἀπολογήθηκε :

— Ὅχι, ἀδελφέ, ὅλα ! Βάστα τὰ βρετῖκια σου. Κράτα ὅσα θέλεις, κράτα τα κι ὅλα . . .

— Ὅχι, ὄχι, εἶναι δικό σου βιό, εἶπεν ἐκεῖνος, πού τὰ εἶχε βρεῖ· μακριά ἀπὸ μένα τὸ ἄδικο !

— Πάρ’ τα ! τοῦ ἐφώνηξαν οἱ ἄλλοι, ἀφοῦ σοῦ τὰ δίνει ὁ ἄνθρωπος.

Τὰ πῆρε τότε ἐκεῖνος καί τὰ ἔβαλε στὴ σακούλα, κι ἀφοῦ τὴν

ἔβαλε στὸν κόρφο του, ξαναγκαλιάστηκε καὶ ξαναφιλήθηκε μὲ τὸν ἀντίθετό του.

— Μπράβο, Σπύρο ! ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι, εἶσαι ἀληθινὸ παιδί τοῦ κύρ - Χρίστου !

Καὶ πῆγαν ὅλοι καὶ τὸ φίλησαν τὸ παιδί καὶ τοῦ εὐχήθηκαν νὰ προκόψῃ.

Ὁ καρβανάρης, ποὺ κοροΐδευε πρῶτα τὸ μικρὸ κριτή, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε, λέγοντας :

— Παιδί μου, νὰ μὲ σχωρέσης. Ἐγὼ εἶμαι μεγάλος στὰ χρόνια καὶ σὺ μεγάλος στὸ νοῦ. Μιὰ μέρα θὰ γίνῃς ἀφέντης.

Καὶ πραγματικὰ ἔζησε καὶ πρόκοψε.

« Διηγήματα τῆς ξενιτειᾶς »

Χρῖστος Χριστοβασίλης

13. Η ΑΝΙΚΗΤΗ ΕΛΠΙΔΑ

Ἀνήμερα τὰ Φῶτα, τὸ δειλινὸ τῆς παραμονῆς τοῦ Ἀϊ - Γιαννιοῦ, ἡ Μήτηρταϊνα, ὅπως ὅλες τὶς παραμονές τοῦ Ἀϊ - Γιαννιοῦ, ἔσφαξε μιὰ παχειὰ καὶ μεγάλη κότα, ἀπὸ τὶς δέκα - δώδεκα κοτοῦλες ποὺ εἶχε, τὴ ζεμάτισε, τὴ μάδησε καὶ τὴν ἔβαλε νὰ βράσῃ. Συγύρισε τὸ σπιτοκάλυβό της, ἔστρωσε στὴ γωνιά τὰ νυφιάτικα της μάλλινα στρωσίδια, ἔδεσε τὴ σκύλα καὶ περίμενε, ὅπως ὅλες τὶς παραμονές, νᾶρθῇ ὁ ξενιτεμένος της ὁ Γιάννης, ξημερώνοντας τ' Ἀϊ - Γιαννιοῦ.

Αὕτῃ ἡ ἱστορία ἐξακολουθοῦσε χρόνια τώρα. Ἦταν ἀκόμα νέα ἡ Μήτηρταϊνα, ὅταν, χήρα, ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, ὁ Γιάννης, γιὰ τὴν ἔρμη ξενιτειά. Δὲν εἶχε ἀκόμα ἄσπρη τρίχα στὰ κατάμαυρα μαλλιά της, ὅταν τὸν φίλησε γιὰ ὕστερη φορὰ καὶ τὸν εἶδε ψηλὰ ἀπὸ τὴ ραχοῦλα μὲ δακρυόπνιχτα μάτια νὰ χάνεται στὸ μάκρος τοῦ δρόμου καὶ νὰ γίνεται ἄφαντος.

Χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τότε ἡ δόλια Μήτηρταϊνα περνοῦσε τὴ ζωὴ της μονάχη στὸ σπιτοκάλυβό της, ἔχοντας γιὰ μόνη συντροφιά τοὺς τέσσερους τοίχους, τὸ εἰκόνησμα, τὴ γωνιά, μιὰ γίδα, μιὰ γάτα καὶ καμμιά δεκαριά κοτοῦλες, μ' ἓναν ὁμορφο πετεινὸ, ποὺ τῆς χρησίμευε κάθε πρωί, σὰν ρολόγι, νὰ τὴν ξυπνᾷ, γιὰ ν' ἀνάβῃ τὴ φωτιά

της και ν' άρχινά τὸ ἐργόχειρό της : Ρόκα ἢ πλέξιμο ἢ μπάλωμα ἢ γιὰ νὰ πηγαίνει στοὺς λόγγους νὰ κουβαλά ξύλα.

Τὰ νιοπαῖδα τοῦ χωριοῦ πῆγαιναν·κι ἔρχονταν στὴν ξενιτειά, ποιοὺ σὲ τρία, ποιοὺ σὲ τέσσερα καὶ ποιοὺ σὲ πέντε χρόνια, τὸ βαρὺ, βαρὺ· ἀλλὰ ὁ Γιάννης τῆς Μήτηραινας οὔτε φαινόταν, οὔτε ἀκούγονταν πουθενά ! "Ὁλος ὁ κόσμος τὸν θεωροῦσε χαμένο καὶ ὁ προεστὸς τοῦ χωριοῦ τὸν ξέγραψε ἀπὸ τὸ δεφτέρι του, γιὰ νὰ μὴν πληρώνῃ ἢ κακομοίρα ἢ Μήτηραινα τοὺς φόρους του. Καὶ ὁμως ἡ Μήτηραινα ἔσκισε τὰ ροῦχά της, ἅμα ἔμαθε ὅτι τῆς ξέγραψε ὁ προεστὸς τὸ παιδί της καὶ πῆγε στοὺς σπῆτι του νὰ παραπονεθῇ :

—'Ακοῦς ἐκεῖ, ἔλεγε, βγαίνοντας ἀπὸ τοῦ προεστοῦ, νὰ μοῦ σβήσῃ τὸ παιδί μου ! Τί τὸν μέλει αὐτόν, σὰν πληρώνω ἐγώ ;

Εἶχε πάντα τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα καὶ τῆς φαινόταν, ὅτι τὸ παιδί της εἶναι γερό καὶ καλά, ὅτι κέρδιζε χρήματα μὲ τὸ σωρό, κι ὅτι βρίσκεται στοὺς δρόμους νάρχεται. Ζοῦσε ἡ καημένη μὲ τὸ ἐργατικό, πότε στ' ἀμπέλια καὶ πότε στὰ χωράφια χωριανῶν της, κι ἐνῶ ὁλος ὁ κόσμος τὴν συμπονοῦσε, αὐτὴ δὲ τῷ θανέ κἀτω, ἀλλὰ ἀπολογιόταν μὲ θυμό :

— Μὴ σᾶς πέρασε ἡ ἰδέα, ὅτι χάθηκε τὸ παιδί μου καὶ δὲ θὰ μοῦ ἔρθῃ ; αὐτὸ ζῆ καὶ βασιλεύει, δόξα σοι ὁ Θεός ! "Ετσι μοῦ τὸ λέει ἡ ἐλπίδα, ποὺ ἔρχεται μέσα στὴν καρδιά μου !

Κάθε δειλινό, χειμῶνα - καλοκαίρι, ὅταν ἔτρεμε ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψῃ, ἄφηνε τὴν ἐργασία της καὶ γνέθοντας πῆγαινε ψηλὰ στὴ ραχοῦλα, στ' ἀγνάντια τοῦ χωριοῦ, κι ἐκεῖ καθόταν κι ἀγνάντευε τὸ δρόμο, ὡς μιὰ ὥρα μακριά — ὅσο ἔκοβε τὸ μάτι της — καὶ μὲ ἀνίκητη ἐλπίδα ἀκολουθοῦσε τοὺς διαβάτες, ποὺ ἔρχονταν, καὶ μονολογοῦσε :

— Νά ! αὐτὸς εἶναι ! Αὐτὸς ὁ καβαλλάρης ! Κοίτα, πῶς τρέχει τὸ μουλάρι του ! Καλῶς ὠρισε, παιδί μου !

Καὶ ξεφώνιζε, κι ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της μ' ἄφατη χαρά, καὶ ροβολοῦσε δυὸ - τρία βήματα, ἀλλὰ ὁ καβαλλάρης ἐκεῖνος δὲν ἦταν ὁ Γιάννης τῆς Μήτηραινας, οὔτε κἀν χωριανὸς της, γιατί, ἅμα πλησίαζε πρὸς τὸ χωριό, ἔπαιρνε τὸν ἄλλον τὸ δρόμο, τραβῶντας γιὰ ξένο χωριό. Κι ἡ Μήτηραινα, χαρωπὴ-χαρωπὴ, ἔπαιρνε κοντὰ μὲ τὸ βλέμμα της ἄλλον καβαλλάρη διαβάτη γιὰ τὸ Γιάννη της, ὅσο ποὺ κι αὐτὸς ἔπαιρνε ἄλλο δρόμο. Καὶ δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὴ ραχοῦλα, παρὰ ὅταν

ἄρχιζε νὰ χύνεται τὸ σκοτάδι ἐπάνω στὴ γῆ. Τότε, γύριζε στὸ σπιτοκάλυβό της γελαστή καὶ χαρωπὴ, ὅπως πάντα, μὲ τὴν καρδιά της γεμάτῃ ἐλπίδα, κουνώντας τὸ κεφάλι της καὶ λέγοντας :

— Ποιὸς ξέρει τὸ μοναχό μου, ποῦ νὰ νυχτώθηκε ! Δὲν τὸν ἄφησε ἡ κούρασι τοῦ δρόμου νὰ φθάσῃ ἀπόψε ! Κι αὔριο ἡμέρα τοῦ Θεοῦ ξημερώνει ! Αὔριο ἔρχεται.

Αὕτῃ ἡ δουλειὰ ἐξακολούθησε χρόνια καὶ χρόνια. Ἡ ἐλπίδα φώλιαζε βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια τῆς Μήτηραινας. Καὶ τίποτε δὲ μπορούσε νὰ τὴν διώξῃ ἀπὸ κεῖ μέσα. Ὅταν δούλευε μὲ τὴν ἐργατιά, αὕτῃ ἔσερνε πάντα τὸ τραγούδι καὶ τραγουδοῦσε ὅλο τραγούδια γιὰ τὸν ξενιτεμένο τὸ γυιό της, ποὺ πάντα ἐρχόταν καὶ ποτὲ δὲ φαινόταν !

Ὅλος ὁ κόσμος, ἄντρες καὶ γυναῖκες, τὴν ψυχοπονοῦσαν τὴν καμμένη τῇ Μήτηραινα κι ἔλεγαν μέσα τους :

— Ὁ Θεὸς νὰ τῆς αὐξάινῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ὀρφανῆς !

Ἔτσι περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ ἡ Μήτηραινα ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐλπίζῃ, κι ὅλο νὰ ἐλπίζῃ. Κάθε βράδυ περίμενε τὸ Γιάννη της καὶ κάθε βράδυ ξενυχτοῦσε ἔρημη καὶ μοναχὴ στὸ σπιτοκάλυβό της, χωρὶς ν' ἀδμονῇ, χωρὶς ν' ἀπελπίζεται.

Εἶχε χάσει τὸ λογαριασμὸ πόσα χρόνια εἶχε ὁ Γιάννης της στὰ ξένα. Δὲ θυμόταν πόσα χρόνια τῆς βάραιναν τὴ ράχι, κι ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποὺ ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, εἶχε σκεπάσει τὸν καθρέπτη της, ποὺ εἶχε κρεμασμένο δεξιά στὴν πόρτα της, καὶ ἀπὸ τότε δὲν εἶχε δεῖ τὸ πρόσωπό της ! Τὰ μαλλιά της εἶχαν ἀσπρίσει ὅλα, τὸ πρόσωπό της εἶχε ζαρώσει, ἡ ράχι της εἶχε κυρτώσει κι αὕτῃ δὲν τὸ γνῶριζε !

Ἄν κάθε δειλινὸ ἔβγαине στ' ἀγνάντια ἡ Μήτηραινα, γιὰ νὰ ἰδῇ τὸ παιδί της ν'ἄρχεται, ὅμως οὔτε φαῖ ἐτοίμαζε, οὔτε ἔστρωνε, οὔτε τὴ σκύλα ἔδενε, γιὰ νὰ μὴν ἀλυχτᾷ τοὺς χωριανούς. Μόνο τὴν παρμονή τοῦ "Αἰ - Γιαννιοῦ ἔκανε αὕτῃ τὴ δουλειά.

Τὸ εἶχε κομποδεμένο ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ὅτι θὰ ἐρχόταν ὁ Γιάννης της χωρὶς ἄλλο, ξημερώνοντας ἡ γιορτὴ του. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν παρμονή, χωρὶς νὰ βγῇ καθόλου στ' ἀγνάντια, ἔσφαζε τὴν παχύτερή της κότα, τὴ ζεματοῦσε, τὴ μαδοῦσε καὶ τὴν ἔβανε νὰ βράσῃ, σκούπιζε τὸ σπῆτι καλά - καλά, ἔστρωνε καθαρά κι ἔδενε τὴ σκύλα, γιὰ

νάβαι όλα έτοιμα τὸ πρῶι καὶ νὰ μὴν ἔχη ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ πάη μόνο στὴν ἐκκλησιά κι οὐδ' ἄλλο, κι οὐδ' ἄλλο.

Τόσοι "Αἰ - Γιάννηδες πέρασαν καρτέρει καὶ καρτέρει, ποὺ μποροῦσαν νὰ κάμουν ἀκέριο μῆνα, κι ὁ Γιάννης τῆς Μήτραινας δὲ φαινόταν ! Τί νὰ εἶχε γίνει ὁ Γιάννης ! Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔλειωσαν τὰ κόκκαλά του κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο μνήμα, χωρὶς κερί, χωρὶς λιβάνι, χωρὶς τρισάγιο, χωρὶς λουλούδια, χωρὶς δάκρυα !

Ἄλλὰ ποῦ περνοῦσαν αὐτὰ ἀπὸ τὸ νοῦ τῆς Μήτραινας !

"Όταν ἔβρασε καλὰ ἡ κότα, εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Τότε ἡ Μήτραινα τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὴν φωτιά, τὴν ἀπόθεσε ψηλὰ κι ὕστερα ἔκαμε τὸ σταυρὸ τῆς ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμα, παρακαλῶντας τὴν Παναγία καὶ τὸν "Αἰ - Γιάννη νὰ τῆς φέρουν τὸ παιδί τῆς γερό καὶ καλὰ ἀπὸ τὰ ξένα. Χάλασε καὶ σκέπασε τὴ φωτιά, ἔσβησε τὸ λυχνάρι καὶ πλάγιασε νὰ κοιμηθῇ, γιατί ἦταν περασμένη ἡ ὥρα.

Τὰ πρόσφορα τὰ εἶχε ἔτοιμα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ. Τὸ βαθὺ πρῶι, νύχτα ἀκόμη, πρὶν λαλήσουν οἱ πετεινοί, ἅμα ἄκουσε τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησίας, σηκώθηκε, νύφτηκε, ἄναψε τὸ καντήλι στὸ εἰκόνισμα, ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς κι ἄναψε τὴ φωτιά. Ἐφτιασε τρία τέσσερα κεριά, γέμισε τὸ ροῖ τῆς λάδι, πῆρε τὸ πρόσφορό τῆς καὶ κίνησε γιὰ τὴν ἐκκλησία.

Ξεκινῶντας ἔκλεισε πίσω τῆς τὴν πόρτα μόνο μὲ τὸ μάνταλο, γιὰ νὰ μπορέση νὰ μπῇ μέσα μονάχο του τὸ ξενιτέμενο τῆς παιδί. Ἦταν τόσο βέβαιη, ὅτι θὰ ἐρχόταν χωρὶς ἄλλο ὁ Γιάννης τῆς ἐκεῖνο τὸ πρῶι !

Στὴν ἐκκλησία κάθισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ὡς τὸ τέλος καί, ὅπως συνήθιζε πάντα, πῆγε στὴν πύλη τοῦ ἱεροῦ πρώτη-πρώτη, γιὰ νὰ πάρῃ ἀντίδωρο πρωτύτερα ἀπ' ὅλο τὸ ἄλλο χωρὶο καὶ νὰ πάη γρήγορα στὸ σπίτι τῆς, νὰ δεχτῇ τὸ παιδί τῆς, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ξενιτειά.

Ἔτσι ἔκανε πάντα, κι ὁ παπαῶς, ποὺ ἤξερε αὐτὴ τὴν ἀδυναμία τῆς, τῆς ἔδινε ἀντίδωρο πρῶτα ἀπ' ὅλους· κι αὐτὴ παίρνοντας τ' ἀντίδωρο βγῆκε τρεχάτη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία κρατῶντας στὸ χέρι τὸ ἀδειανὸ ροῖ καὶ τράβηξε ἴσια γιὰ τὸ σπιτοκάλυβό τῆς.

Δὲν εἶχε φέξει καλὰ, ὅταν γύριζε, κι ἡ συννεφιά ἡ βαρειά, ποὺ κρεμόταν στὸν αἰθέρα, ἔκανε τὸν οὐρανὸ μαῦρο καὶ φοβερό. Ὁ ἀνεμος φυσοῦσε δυνατὰ κι ἡ Μήτραινα ἔτρεχε γρήγορα πατῶντας

ὅπως τύχαινε μέσα στὶς λάσπες, γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ γρηγορότερο στὸ σπιτοκάλυβό της καὶ νὰ σφίξῃ στὴν ἀγκαλιά της τὸ παιδί της.

Μπαίνοντας στὴν αὐλὴ κοίταξε ὁλόγυρα, γιὰ νὰ ἰδῇ, ἂν εἶναι κανένα μουλάρι, καὶ μὴ βλέποντας τίποτε ἀπόθεσε κάπου τὸ ροῖ της, βγῆκε στὸ δρόμο καὶ τράβηξε ἴσια κατὰ τ' ἀγνάντια. Καὶ ἅμα ἔφτασε στὴ μεριά, ποὺ εἶχε χωριστῇ μὲ τὸ Γιάννη της, φώναξε μὲ μεγάλη φωνή :

— Γιάννη η η η ! Γιάννη, οὔουου !

— Ὅρίστεε ! ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακριά.

— Χτύπα γρήγορα, παιδάκι μου, γιατί σ' ἔφαγε τὸ κρῦο. Τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ Μήτηρτα.

Σὲ λίγο τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλARIOῦ ἀκουγόταν ξαστερώ-
τερα, ἀλλὰ ἡ Μήτηρτα δὲν τὸ κουνούσε ἀπὸ ἐκείνη τὴ μεριά.

Τὸν περίμενε ἐκεῖ τὸ Γιάννη της, ὥς ποὺ ἤρθε.

— Παιδάκι μου ! Ψυχούλα μου !

— Μαννούλα μου ! Ποιὸς σοῦ πῆρε τὰ συχαρίκια καὶ βγῆκες τέτοια ὦρα ἐδῶ, νὰ μὲ καρτερῇς :

— Ἡ ἐλπίδα μου, ψυχούλα μου ! Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα μου, ποὺ φώλιασε μέσα ἐδῶ, στὴν καρδιά μου βαθιά !

Ὁ Γιάννης κατέβηκε ἀπὸ τὸ μουλάρι, ἡ Μήτηρτα ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά καὶ μάννα καὶ παιδί ἔγιναν ἓνα ἀπὸ τὸ σφιχταγκάλισμα. Ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴν μεριά, ποὺ ἀγκαλιάστηκαν καὶ φίληθηκαν μάννα καὶ παιδί τὸ πικρὸ ἀγκάλισμα καὶ φίλημα τοῦ χωρισμοῦ, ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια, ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴ μεριά πάλι μάννα καὶ παιδί ξαναφι-
λιόνταν καὶ ξαναγκαλιάζονταν τὸ χαρμόσυνο φίλημα κι ἀγκάλισμα τοῦ ἔρχομῦ.

Κι ἔτσι ἀγκαλιασμένοι ἔφτασαν στὸ σπιτοκάλυβο.

Μιὰ βαρεῖα τουφεκιά ἔπεσε στὸν αὐλόγυρο τῆς Μήτηρτας, ποὺ βρόντησε ὅλο τὸ χωριό.

Ἡ χαρὰ τῆς Μήτηρτας οὔτε γράφεται οὔτε μολογιέται !

Πρώτη φορὰ, ἀφότου ξενιτεύτηκε ὁ Γιάννης, θρονιαζόταν ἡ χαρὰ στὸ ταπεινὸ σπιτοκάλυβο τῆς Μήτηρτας.

14. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

.. Είν' ένα μικρό, φτωχό σπιτάκι,
λάμπει ό ήλιος πάνου του χρυσός
κάθε χαρωπό παραθυράκι
στ' άσπρο μου γενέθλιο σπιτάκι,
τόχει ζώσει πράσινος κισσός.

Δυό μορφές κεί μέσ' άγαπημένες,
ένas γέρος τώρα και μιά γριά —
κάθονται σκυφτές και λυπημένες,
δυό μορφές γλυκειές, άγαπημένες,
για τó γυιό τους ποΰφυγε μακριά.

Πότε θά 'ρθης, μέρα εύλογημένη,
νά ριχτώ τρελλός στην άγκαλιά
τών γλυκών γονιών μου, που κλαμένοι.
μέ χαρά στα μάτια τους χυμένη,
δέν θα μέ χορταίνουν στα φιλιά.

« Παιδική άνθολογία »

Νικόλαος Χτζηδόκης

15. Ο ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

Σάν πήγε στην Άμερική,
έγύριζεν ό νοϋς του πίσω
καθημερινή και Κυριακή.

Σάν άρχιζε νά γράψη γράμμα,
« καλή μου μάννα κι άδερφή », —
έκει τόν έπιανε τó κλάμα.

Έπέρασε καιρός πολύς,
στα ξένα άσπρίσαν τά μαλλιά του,
γυρίζει πίσω παραλής.

Τά πλούτη του είναι περισσά.

Έφερε γούνες και ρολόγια,
έχει τά δόντια του χρυσά.

Πηγαίνει στο σπίτιάκι ἴσια.
 'Η μάννα του ; . . ἢ ἀδερφή ;
 Εἶναι κι οἱ δυὸ στὰ κυπαρίσσια.

"Ας ξαναζοῦσαν μιὰ βραδιά
 — κι' ἄς ἦτανε καὶ στ' ὄνειρό του ! —
 Θᾶδινε ὀλάκερο τὸ βιό του !

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

16. Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ

"Ηταν Γενάρης μῆνας, καρδιά τοῦ χειμῶνα. Μέσα στοῦ σπίτι ζέστα καὶ λαμπρή, χοντροκάρβουνη καὶ κουτσουροθρεμμένη φωτιά κι ἔξω φριχτὸ σκοτάδι κι ἄγριο ἀνεμόβροχο, ποὺ ξερρίζωνε δέντρα. Χαρὰ σὲ κεῖνον, ποὺ ἦταν μέσα, κι ἄς ἦταν καὶ γύφτος, κι ἀλλοῖ-
 μονο σὲ κεῖνον, ποὺ ἦταν ἔξω, κι ἄς ἦταν καὶ βασιλιάς !

Τὸ σπίτι, ποὺ φέρομε στὴ διήγησί μας, ἦταν τὸ πρωτόσπιτο τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸ δεχόταν τοὺς ξένους κι ἀγνώστους, ἐνῶ τ' ἄλλα τὰ σπίτια δεχόταν τοὺς γνώριμους μόνον. "Ενας γέρος, ὁ γέρο-Δῆμος, ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σπιτιοῦ, ὁ νοικοκύρης, κι ἡ Γιώργαινα ἡ νύφη του, ἡ νοικοκυρά. Πέντε ἀγγόνια του, δύο ἀρσενικά καὶ τρία θηλυκά, ἀποτελοῦσαν τὴ φυτεία τοῦ σπιτιοῦ. 'Ο γυιὸς τοῦ γέρου, ἄντρας τῆς χήρας καὶ πατέρας τῶν παιδιῶν, εἶχε σκοτωθῇ ἄδικα στὰ Γιάννενα ἀπὸ ἓνα τουρκαρβανίτη, Χαμίτ Γκόγκα λεγόμενο, ἀπὸ τὸ Προγονάτι τῆς Λιαπουργιάς. "Υστερα ἀπὸ τὸ φόνο, ὁ φονιάς βγήκε στὰ βουνά.

Ζύγωνε ἡ ὥρα τοῦ δείπνου. 'Ο ὑπηρέτης ἔκλεισε μὲ πάταγο τὴν αὐλόθυρα, ἀπόλυσε τὰ δυὸ σκυλιὰ ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες, ἀνέβηκε τὴ σκάλα καὶ μπαίνοντας ξεκουμπώθηκε κι εἶπε στοῦ γέρο - Δῆμο:
 — Κάθισα ὡς αὐτὴ τὴν ὥρα στοῦ Μεσοχώρι καὶ δὲ φάνηκε κανέ-
 νας ξένος.

— Καλά, παιδί μου, εἶπεν ὁ γέρο - Δῆμος ἄς στρωθῇ τὸ τραπέ-
 ζι, νὰ δειπνήσουμε, κι ἂν ἔρθῃ κανένας ἀργότερα, ἡ θύρα μας εἶναι
 γνωστὴ κι ἀνοίγει εὐκολα.

Στὸ πρόσταγμα τοῦ γέρου μπῆκε ἡ ψυχοπαίδα, κρατῶντας
 ἓνα μακρὺ τραπέζι, καὶ τὸ ἀπόθεσε καταγῆς, βάνοντας τὸ κεφαλο-

τράπεζο πρὸς τὸ μέρος, ποὺ καθόταν ὁ γέρος. Σὲ λίγο ὅλη ἡ οἰκογένεια, παιδιά, μάννα καὶ πάππος, δειπνοῦσε.

Δὲν εἶχαν φτάσει ἀκόμη στὴ μέση τοῦ φαγητοῦ, ὅταν τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς, ὁ Κοράκης κι ὁ Τραχήλης, ἄρχισαν ν' ἄλυχτοῦν καὶ σὲ λίγο ἀκούστηκε καὶ ποδοβολητὸ ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα. Τὰ σκυλιά, ἀκολουθώντας ἀπὸ μέσα τὸ ποδοβολητὸ κι ἄλυχτῶντας, ἔφτασαν στὴν αὐλόθυρα, ὅπου εἶχε σταθῇ ἄνθρωπος, κι ἐκεῖ πλέον εἶχαν γίνει θηρία καὶ τὰ δυὸ κι ἂν δὲν ἦταν τὰ σανίδια τῆς θύρας, θὰ τὸν κατακομμάτιαζαν.

— Ἔβγα στὴν κρεβάτα, προστάζει ὁ γέρος τὸν ὑπηρέτη, καὶ ἰδὲ, γιατί ἄλυχτοῦν τὰ σκυλιά . . . Μοῦ φαίνεται, ὅτι κάποιος ξένος εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόθυρα καὶ δὲν τολμάει νὰ χτυπήσῃ . . .

Ὁ ὑπηρέτης βγῆκε ἔξω κι ἀμέσως φώναξε :

— Ποιὸς εἶναι ;

Τὰ σκυλιά στὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς ἀνταριάστηκαν περισσότερο καὶ πῶς νὰ μπορούσαν νὰ τρυπήσουν τὴ θύρα, γιὰ νὰ δείξουν, ὅτι ἐκτελοῦν τὸ καθήκόν τους καὶ ὅτι τρῶν τὸ ψωμὶ μὲ τὸ δίκιο.

— Ἀνθρωπος εἶμαι, ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ τρεμάμενη ἀπὸ τὸ κρῦο, διαβάτης, ἄγνωστος . . .

— Ποῦθε εἶσαι ; ξαναρώτησε ὁ ὑπηρέτης.

— Μακριά, ἀπὸ πολὺ μακριά . . .

— Τοῦρκος εἶσαι ἢ Ρωμιός ;

— Τοῦρκος, ἀπολογήθηκε δειλὰ - δειλὰ ὁ ξένος.

— Νὰ πάρ' ἡ κατάρρα, μουρμούρισε ὁ ὑπηρέτης· τέτοιον καιρὸ καὶ τέτοια ὥρα νὰ σοῦ τύχῃ καὶ ἀντίχριστος !

Μπαίνοντας μέσα εἶπε περίλυπα στὸ γέρο νοικοκύρη :

— Ἕνας ἀντίχριστος !

— Τί σημαίνει ; ἀπολογήθηκε ὁ γέρο - Δῆμος, ἄνθρωπος δὲν εἶναι ; Δὲ ζητάει νὰ μπηῇ στὸ σπίτι μας ὡς Τοῦρκος ἢ χριστιανός, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος. Κατέβα ἀμέσως κάτω καὶ δέσε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ σκυλιά κι ἄνοιξέ του τὴ θύρα, νάρθη ἑπάνω !

Ὁ ὑπηρέτης, θέλοντας καὶ μὴ, βγῆκε ἔξω καὶ σὲ λίγο ὁ ξένος ἔμπαινε μέσα.

— Καλῶρα σας, εἶπε, μπαίνοντας μέσα, ἐνῶ τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς ἔπνιγαν τὴ φωνὴ του μὲ τ' ἄλυχτήματά τους.

— Καλῶς ὠρισε, τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ γέρο - Δῆμος καὶ τοῦ

ἀπλωσε τὸ χέρι, γιὰ νὰ τὸν χαιρετήσῃ· κάθισε νὰ φᾶμε!

Τὰ σκυλιὰ κόβονταν στὴν αὐλή, ἀλυχτώντας πρὸς τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ κι ὄχι πρὸς τὴν αὐλόθυρα, ὅπως πρὶν νὰ μπῇ μέσα ὁ ξένος.

Ὁ ξένος κρέμασε τὴν κατάβρεκτη κάπα του, ἔβγαλε τὰ μουσκεμένα τσαρούχια του, ξεζώστηκε τ' ἀρματωμένο σελάχι του καὶ τὸ ἀπόθεσε, τίναξε τὴ φουστανέλλα του καὶ κάθισε στὸ πλάγι τοῦ γέρου στὸ τραπέζι κι ἄρχισε νὰ τρώγῃ, λέγοντας :

— Καλῶς σᾶς ἡῦρα στὸ σπίτι σας, νὰ ζήσετε, κι ἂν ἔχετε ξενιτεμένο, νὰ τὸν καλοδεχθῆτε. . .

— Καλῶς, ὦρισε, τοῦ εἶπε ὁ γέρος· νὰ πᾶς καλὰ τὸ σπίτι σου καὶ νὰ βρῆς καὶ τοὺς δικούς σου καλὰ.

Ὁ τουρκαρβανίτης ἄρχισε νὰ τρώῃ, σὰ λιμασμένο θεριό, ἀλλὰ καὶ τ' αὐλόσκυλα περισσότερο ἀλυχτοῦσαν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα.

— Μπᾶ, ποῦ νὰ σᾶς μάση λύσσα! ξεφώνισε ὁ γέρος.

Κι ὕστερα γυρίζοντας πρὸς τὸν ὑπηρέτη τοῦ εἶπε :

— Τί ἔχουν αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἀπόψε καὶ κόβονται ἔτσι ; αὐτὰ κάνουν σὰ νὰ μπῆκε λύκος στὸ σπίτι.

Κι ἐπειδὴ ἡ παρομοίωσι μποροῦσε νὰ παρθῇ ἀπὸ τὸν ξένον γιὰ προσβολή, τοῦ εἶπε :

— Μὲ συγχωρεῖς, ἀγᾶ μου, δὲν ἐννοῶ τὴν ἀφεντιά σου. . . ὁ λόγος τὸ ἔφερε.

Ὕστερα βγῆκε στὴν κρεβάτα κι ἀπὸ τὸν ἐξώστη μάλωσε τὰ σκυλιὰ, γιὰ νὰ σωπάσουν.

Ἀλλὰ ποῦ ν' ἀκούσουν τὰ σκυλιὰ!

Τότε ὁ γέρος κατέβηκε στὴν αὐλή μ' ἓνα ραβδί καὶ τὰ κτύπησε καὶ τὰ ἔδιωξε ἀπὸ τὴ θύρα, κι ἔτσι ἔπαψαν ν' ἀλυχτοῦν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα, ἀλλὰ κι ἐκεῖ ποῦ πῆγαν, στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς αὐλῆς, ὅλο γκρίνιαζαν.

Δὲ χρειάστηκε νὰ βάλουν ἢ νὰ ἐτοιμάσουν ἄλλο φαγητό· ὅ,τι ἦταν στὸ τραπέζι, γιὰ νὰ φάῃ ἡ οἰκογένεια, ἔφαγε καὶ παράφταξε. Ὕστερα ἀπὸ τὸ φαγητό ἡ ψυχοπαῖδα σήκωσε τὸ τραπέζι, ὁ ὑπηρέτης σκούπισε καὶ ἡ νοικοκυρὰ καληνύχτησε καὶ τραβήχτηκε μὲ τὰ παιδιὰ της στὸ δωμάτιό της, κι ἔμειναν γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ γέρος μὲ τὸν ξένο μονάχοι.

Ὁ ξένος εἶπε στὸ γέρο :

— Ἦθελα νὰ μείνωμε μόνοι. . . Ἔχω νὰ σοῦ ξεμυστηρευτῶ. .

‘Ακούοντας αυτά ό γερονοικοκύρης φώναξε, για να τόν άκού-
σουν ό ύπηρέτης και ή ψυχοπαίδα, πού ήσαν στην κρεβάτα :

— Να μη μπή κανένας μέσα, χωρίς να πάρη άδεια.

“Υστερα γύρισε πρὸς τόν ξένο και τοῦ εἶπε :

— Τώρα πές μου τὸ μυστικό σου.

— Εἶμαι, πού λές, κακὸς ἄνθρωπος. . .

—

— Εἶμαι φονιάς! . . . εἶμαι ληστής!

— Φονιάς και ληστής ; “Ας εἶσαι ὅ,τι κι ἂν εἶσαι! ‘Η σκέπη τοῦ
σπιτιοῦ μου εἶναι μικρὸς οὐρανός: σκεπάζει και καλοῦς και κα-
κούς.

— Μὲ κυνηγοῦν οἱ παγάνες. . .

— “Ας σὲ κυνηγοῦν. . .

— Πολέμησα τρεῖς ὥρες. . . Μὲ εἶχαν περικυκλωμένο ἀπὸ τρεῖς
μεριές ό στρατός κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τὸ ποτάμι, ό Καλαμάς.
Τί να κάμω ; ἐμπρὸς βαθὺ και πίσω ρέμα. Τὸ ἀδιάβατο και θολὸ
ποτάμι, πού κυλοῦσε τ’ ἄγρια νερά του μ’ ἓνα φοβερὸ βουητό,
μοῦ φάνηκε σπλαχνικώτερο και ἡμερώτερο ἀπὸ τ’ ἄγρια πρόσωπα
τῶν στρατιωτῶν, πού ἤθελαν να μοῦ ἀρπάξουν τὴ ζωή. Πῶς να
γλυτώσω ; Κλείω τὰ μάτια μου, και ρίχνομαι μέσα στὸ ποτάμι.
‘Αλλά για τὴν καλή μου τύχη κρατήθηκα στὴ διχαλωσιὰ ἐνὸς πλα-
τάνου. ‘Ο πλάτανος αὐτὸς εἶχε τὸν κορμό του κούφιο και στὴ στιγμή
χώνομαι μέσα στὴν κουφάλα. Οἱ στρατιῶτες, πού μὲ κυνηγοῦσαν,
νόμισαν πῶς ἔπεσα ἀληθινὰ στὸ ποτάμι. “Εμεινα ὅλη τὴν ἡμέρα στὴν
κουφάλα. “Αμα νύχτωσε, βγήκα ἔξω και τράβηξα σ’ ἓνα μαντρί.
Πρῶι - πρῶι ἔφυγα, λημέριασα σ’ ἓνα σύνδενδρο και κατὰ τὸ δειλινὸ
τράβηξα για δῶ, για να φάω, να πάρω λίγο ψωμί μαζί μου και
να φύγω. Δὲν μπορῶ να μείνω πολὺ, για τὸ δικό σου τὸ καλὸ και
για τὸ δικό μου. Τώρα διάταξε να μοῦ δώσουν ψωμί, να φύγω. . .

‘Εκείνη τὴ στιγμή ἀνταριάστηκαν τὰ σκυλιὰ στὴν αὐλὴ κι’ ὅλα
τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ, και σὲ λίγο τὸ Μεσοχώρι ἀντήχησε ἀπὸ
ποδοβολητὰ καβαλλαραίων στρατιωτῶν.

— ‘Η παγάνα! φώναξε ό ξένος. “Αν εἶσαι χριστιανὸς και πιστεύης
Θεό, μὴ μὲ προδώσης! Στὸ Θεὸ και στὰ χέρια σου! Σὲ τοῦτον τὸν
κόσμο σοῦ παραδίδω τὸ κορμί μου και στὸν ἄλλον θὰ σοῦ τὸ ζητήσω.

— Μὴ φοβᾶσαι ἀγᾶ μου! εἶπε ό γέρος. “Οσο πού βρίσκεσαι

κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ μου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ σὲ ὑπερασπιστῶ καὶ νὰ σὲ φυλάξω. Προτιμῶ νὰ κινδυνέψω μαζί σου, παρὰ νὰ σὲ παραδῶσω.

Τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ σπιτιοῦ κόβονταν στ' ἄλυχτή-ματα, κι οἱ Τοῦρκοι στρατιῶτες φώναζαν στὴν ἐξώθυρα. Τὸ σπίτι ἀναστατώθηκε.

Ὁ γέρος λέει στὸν ὑπηρέτη φωναχτά :

— Κατέβρα κάτω, πιάσε τὰ σκυλιὰ, κι ἄνοιξε τὶς θύρες, νὰ δοῦμε τί θέλουν οἱ βασιλικοὶ οἱ ἄνθρωποι!

Ἄλλὰ τοῦ λέει κρυφά :

— Νὰ μὴ φανερώσης μὲ κανένα τρόπο, ὅτι ὑπάρχει ξένος ἄνθρωπος στὸ σπίτι.

Στὸ τέλος γιὰ νὰ ἐξασφαλιστῇ πλειότερο τοῦ λέει :

— Δὲν εἶναι Τοῦρκος! Ψέματα μᾶς τὸ εἶπε. Εἶναι χριστιανὸς σὰν κι ἐμᾶς. . . βαπτισμένος. . . Ἀκοῦς ; Χριστιανός !

Ἐνῶ ὁ ὑπηρέτης κατέβαινε στὴν αὐλὴ νὰ πιάσῃ τὰ σκυλιὰ καὶ ν' ἀνοίξῃ τὶς θύρες, ὁ γέρος μὲ τὴ νύφη τοῦ ἀνέβασαν τὸν ληστή μέσα στὸν καπνοδόχο μὲ ὅλα τὰ πράγματά του. Ὁ καπνοδόχος ἦταν πλατύς κι εἶχε καὶ σκαλοπάτια καὶ καθίστρα. Πρὶν ν' ἀνεβοῦν οἱ στρατιῶτες ἐπάνω, ὁ γέρος εἶχε λάβει ὅλα τὰ μέτρα, ὥστε νὰ μὴ προδοθῇ ἡ κρυψὼνα τοῦ ξένου του.

Μπαίνοντας ἔπειτα στὸ σπίτι ὁ ἀξιωματικὸς τῆς παγάνας εἶπε στὸ νοικοκύρη :

— Γέρο! γρήγορα νὰ μοῦ παραδώσης τὸν Χαμίτ Γκόγκα, τὸν ληστή, ποὺ ἦρθε στὸ σπίτι σου ἀπόψε, ἂν θέλῃς νὰ μὴν πάθῃς.

Ἀστραπὴ τοῦ ἦρθε τοῦ γέρου, ὅταν ἄκουσε τὸ μισητὸ ὄνομα τοῦ Χαμίτ Γκόγκα, τοῦ φονιά τοῦ γυιοῦ του, ποὺ τὸν εἶχε κρυμμένο στὸν καπνοδόχο. Μεγάλος πόλεμος πιάστηκε ἐκείνη τὴ στιγμή μέσα στὴν καρδιά του μεταξὺ τῆς ἐχθρας καὶ τῆς φιλοξενίας.

— Γιατί δὲν ἀπολογίεσαι, ὦρὲ γέρο ; ρώτησε ὁ ἀξιωματικὸς τὸν γέρο — Δῆμο.

— Καὶ τί ἀπολογία θέλεις νὰ σοῦ δώσω σ' αὐτό, ποὺ μὲ ρωτᾷς ; τοῦ ἀπάντησε ὁ γέρος μὲ ἀθυμία. Δὲν ξέρεις, ὅτι ὁ Χαμίτ Γκόγκας εἶναι ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ μου ; Εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ ἐκάνε τὴ νύφη μου χήρα, τ' ἀγγόνια μου ὀρφανὰ καὶ ἐμένα χωρὶς παιδί ;

Τόσο τὸν εἶχε πλημμυρίσει ἐκείνη τὴ στιγμή τὸ αἶσθημα τῆς

έχθρας, ώστε λίγο έλειψε νά τοῦ εἶπῃ : « Ἔλα νά σοῦ τόν παραδώσω τόν ἀντίχριστο ! ». Ἀλλά βαστάχτηκε.

— Καί ὅμως ἕνας καταδότης τόν πῆρε στοῦ κοντό καί τόν ἔφερε ὡς τὸ σπῖτι σου ! Δέν εἶναι μιὰ ὥρα. . . εἶπε ὁ ἀξιωματικός.

— Ἀλήθεια, ἐδῶ καί μιὰν ὥρα ἕνας ἄνθρωπος χτύπησε τὴ θύρα μου κι ἡ θύρα μου ἀνοιξε, ὅπως ἀνοίγει σέ κάθε ἄνθρωπο, πού τὴ κτυπήσει ζητῶντας φιλοξενία. Νά μὴ μοῦ τὸ χρωστάῃ ὁ Θεός νά κλείσω τὴ θύρα μου σέ κείνον, πού μοῦ ζητήση ψωμί, νερὸ ἢ στέγη ! Τώρα μοῦ λέτε σεῖς, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἦταν ὁ ἐχθρὸς μου, ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ μου, ὁ Χαμίτ Γκόγκας ! Ποῦ νά τὸ ἤξερα ἐγώ ;

— Ποῦναί τος, λοιπόν, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ;

— Κάθισε στοῦ τραπέζι μας, ἔφαγε, ἔπινε, μᾶς εὐχήθηκε καλὸ ξημέρωμα. . . κι ἔφυγε ! . . .

Ἰδρῶσεν ὁ γέρος, ὡς πού νά βγάλη τὴν τελευταία λέξι ἀπὸ τὸ στόμα του.

Δάγκασε τὰ χεῖλη του ὁ ἀξιωματικὸς ἀκούοντας τὴν τελευταία λέξι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ γέρου, πού μάθαινε ἐκείνη τὴ στιγμή ὅτι ἦταν ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ ληστοῦ, πού κυνηγοῦσε, κι ἤλπιζε πιάνοντάς τον ζωντανὸ ἢ φονεύοντάς τον νά προαχθῇ. Δέν εἶχε κανένα λόγο νά μὴ πιστέψῃ τὰ λόγια τοῦ γέρου, πρῶτα γιατί ὁ Χαμίτ Γκόγκα ἦταν Τοῦρκος κι ὁ γέρος χριστιανός, καί δεύτερο, τὸ καί μεγαλύτερο, πού τόση μεγάλη ἐχθρα βασίλευε ἀνάμεσά τους. Τέλος περιωρίστηκε νά ρωτήσῃ :

— Καταλάβατε κατὰ πού ἔκανε τοῦλάχιστο ;

— Αὐτὸ ὁ ὑπηρέτης μπορεῖ νά τὸ κατάλαβε κατὰ ποῦ ἔκαμε.

Ρωτοῦν τὸν ὑπηρέτη, κι αὐτὸς ρυθμίζοντας τὴν διαγωγὴ του πρὸς τὴν διαγωγὴ τοῦ ἀφεντικοῦ του ἀποκρίθηκε μὲ φυσικὴ ἀπάθεια :

— Ἐκαμε τὸν κατήφορο κατὰ τὸν ποταμό.

— Ἐχει πολλὴ ὥρα ;

— Ὅση εἶναι ἀπὸ τὴν στιγμή, πού ἤρθατε σεῖς, πρόλαβε ν' ἀπαντήσῃ ὁ γέρος.

Ὁ ἀξιωματικὸς νομίζοντας ὅτι βρίσκεται ἀκόμα πολὺ κοντὰ ὁ καταζητούμενός του, καβαλλίκεψε καί τράβηξε τὸν κατήφορο κατὰ τὸν ποταμό, σέρνοντας μαζί του ὅλους τοὺς στρατιῶτες τους.

Φεύγοντας οἱ Τοῦρκοι, γυρίζει ὁ ὑπηρέτης καὶ λέγει τοῦ γέρου :
— Καὶ τώρα, ἀφεντικό, τί λογιῶν ξεμπερδεμα θὰ κάμωμε τοῦ
ἀντίχριστου, ποὺ ἔχουμε μέσα στὸ σπίτι μας ;

— Θὰ σοῦ εἰπῶ. Τὸ μόνο μου ὄνειρο, κι ἡ μόνη μου εὐχαρίστησι
ἦταν νὰ τὸν βρῶ σὲ καμμιά μεριά καὶ νὰ μοῦ εἰποῦν : Αὐτὸς εἶναι
ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ σου, ὁ Χαμίτ - Γκόγκας ! Καὶ νὰ χυθῶ ἀπάνω
του, ἀλλὰ τώρα. . . ἦρθαν ἀνάποδα τὰ πράγματα. Ὁ ἐχθρὸς μου
ὁ ἄσπονδος ἔχει προστάτη τὸ σπίτι μου ! Κάθισε στὸ τραπέζι μου,
ἔφαγε τὸ ψωμί μου, ἔπιε τὸ νερό μου, ἄκουσε τὶς εὐχές μου, κι ἄ-
κουσα τὶς δικές του. . . Τί νὰ τοῦ κάμω ; Ἄς τὸ βρῇ ἀπὸ τὸν Θεὸ
κι ὅχι ἀπὸ μένα.

— Κι ὥς πότε θὰ τὸν φυλάμε μέσα ἐδῶ ;

— Ἀκουσε. Ἐγὼ πηγαίνω μὲ τὴ νύφη μου στὸ δωμάτιο, ποὺ
κοιμοῦνται τὰ παιδιὰ, γιὰ νὰ μὴ συναντηθῶ μ' αὐτὸν κι ἀνάψη
ἡ ἔχθρα, τὸ μῖσος στὴν καρδιά μου καὶ κάμω ὅ,τι δὲν πρέπει νὰ
κάμω, καὶ σὺ πῆγαινε στὴν τραπεζαρία, κατέβασέ τον ἀπὸ τὸν
καπνοδόχο, ποὺ τὸν ἔχω κρυμμένο, καὶ βγάλε τον ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό,
δεῖξέ του τὸ δρόμο, ποὺ εἶχαν πάρει οἱ στρατιῶτες, κι αὐτὸς ὅποιον
δρόμο θελήσῃ ἄς πιάσῃ.

Ὁ ὑπηρέτης τράβηξε γιὰ τὴν τραπεζαρία, μὰ ὁ γέρος κάτι
εἶχε λησμονήσει ἀκόμα, κι ἔκραξε τὸν ὑπηρέτη :

— Γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ. Βάλε του κι ἓνα μεγάλο κομμάτι ψωμί στὸ
σακκούλι.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἔπιασε τὴ νύφη του ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι καὶ πῆγαν
κι οἱ δυὸ μαζὶ στὸ δωμάτιο, ποὺ κοιμῶνταν τὰ ὄρφανά, γιὰ νὰ
μὴν ἰδοῦν νὰ περνᾷ ὁ φονιάς τοῦ πατέρα τους, τοῦ ἀνδρός της
καὶ τοῦ μοναχογιου τοῦ !

Περ. « Πινακοθήκη »

Χρῖστος Χριστοβασίλης

17. ΕΡΓΑΣΙΑ

Ξημερώνει αὐγὴ δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτο της πουλὶ,
λὲς καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωή.

Πρίν νά σβήση κάθε άστέρι,
μέ χαρούμενη καρδιά,
νέοι μεσόκοποι καί γέροι,
τρέξετ' όλοι στή δουλειά.

Πέρα εκείθεν οί φροντίδες
ας πετάξουνε, καθώς
ξαφνιασμένες νυχτερίδες,
όπου άγνάντεψαν τό φώς.

Μή σās εΐναι ό ξένος πλούτος
έν' άγκάθι στήν καρδιά·
πέστε άζήλευτα : εΐναι τουτός
έργασίας κληρονομιά.

Σηκωθήτε, ή γή χαρίζει
μόνον άφθόνο καρπό,
αν ό κόπος τήν ποτίζη
μ' έναν ιδρωτα συχνό.

Σαν έσās, αδέλφια, ιδρώνει
κι ό σοφός, που μέ τό νοϋ
κάμπους άμετρους όργώνει
για θροφή του λογισμοϋ.

Δίχως άνεσι καί σχόλη
πάντα ό άξιος δουλευτής,
τό άνθηρότατο περιβόλι
σκάφτει, σπέρνει, ό ποιητής.

Πάντα, ναι, του τίμιου κόπου
οί γλυκύτατοι καρποί
νά 'ναι μόνοι, που τ' ανθρώπου
σώμα θρέφουν καί ψυχή.

Γεράσιμος Μακροάς

18. ΥΠΗΡΕΤΡΑ

Α'

Τὴν ἑσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους. . . ἡ δεκαοκταετής κόρη, τὸ Οὐρανιώ τὸ Διόκιμο, μελαχροινή, νοστιμούλα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

Ὁ πατὴρ τῆς, ὁ ἀτυχῆς μπάρμπα - Διόμας, ἀρχαῖος ἐμποροπλοίαρχος πτωχεύσας, ὅστις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθμεὺς εἰς τὸ γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῆ τῆς λέμβου του περὶ μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλια ἀπέχουσαν, καὶ διαπορθμεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἑορτασίμους τινὰς προμηθείας. Ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἑσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

Ἡ νέα ἦτο ὀρφανὴ ἐκ μητρὸς. Ἡ μόνη πρὸς μητρὸς θεία τῆς, ἥτις τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι των ἐχωρίζοντο δι' ἐνὸς τοίχου, ἐμάλωσε καὶ αὐτὴ μαζί τῆς διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ, καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. Ἡ νεᾶνις ἐκάθησεν πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα τῆς, καὶ ἐκράτει τὸ οὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἄσμα-τα τῶν παιδων τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχοῦσα, πότε ὁ πατήρ τῆς νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ὦραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρων δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Οὐρανιώ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ' ἔμεινεν οὕτως ἡμί-κλιντος πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρήλθε τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἑορτῆς ἀκολουθίαν.

Ἡ καρδιά τῆς νέας ἐκόπησε μέσα τῆς.

— Πέρασαν τὰ μεσάνυχτα, εἶπε, κι ὁ πατέρας μου !. . .

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἑξωθεν. Ἡ γειτονιά εἶχεν ἐξυπνήσει καὶ ὅλοι ἤτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ δύστηνος Οὐρανιώ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περίφρακτον ὑπὸ σανίδων ἐξώστην τῆς οἰκίας, ὅπου κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλὴν.

Μία γειτόνισσα λάλος καὶ φωνασκὸς εἶχεν ἐγερθῇ πρώτη καὶ

αφύπνιζε διά τῶν κραυγῶν τῆς τοὺς γείτονas ὅλους, ὅσων ὁ ὕπνος ἀνθίστατο εἰς τῶν κωδῶνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ παιδιὰ τῆς. Ὁ σύζυγός τῆς Νταραδήμος εἶχεν ἀνάγκη μοχλοῦ, διά νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντικρὺ τῆς τοῦ μπάρμπα - Διόμα. Τὸ Οὐρανιῷ ἔβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί τῆς τὴν γυναῖκα ἐκείνην, κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκτιρμόνως τὰ σκότη τῆς ὁδοῦ διά τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονas. Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθὺ καὶ ἑλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, ὅσος ἤρκει διά νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καὶ τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διῆλθεν ἄνθρωπός τις, ὃν ἰδοῦσα καὶ ἀναγνωρίσασα τὸ Οὐρανιῷ δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

- Πῶς! κι ὁ Ἀργυράκης πάει στὴν ἐκκλησία; ... ἐψιθύριsen.

Ὁ Ἀργυράκης τῆς Γαρουφαλιᾶς, ὅστις εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωνυμῆται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του, εἶχεν εἰπεῖ ἄλλοτε καὶ τὸ λόγιον ἔμεινε παροιμιῶδες « ὅποτε πάω στὴν ἐκκλησίαν βραία μοιράζουσε ». Ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν τὸν ἐξύπνησε βραίως ἡ Γαρουφαλιὰ καὶ τῷ ἐπέταξε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶδε κακὸν ὄνειρον, εἶπεν.

Ὁ εὐπειθὴς Ἀργυράκης, ὅστις μόλις ἔφθανε μέχρι τῶν ὤμων τοῦ ἀναστήματός τῆς, ἠγέρθη, ἐζώσθη τὸ κόκκινον ζωνάρι του, τρεῖς σπιθαμὰς πλατύ, ὑπέδησεν εἰς τοὺς πόδας τὰ πέδιλά του, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδόν.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἐξέλθει καὶ ὁ Νταραδήμος, ὅστις ἔπιασεν ὁμιλίαν μὲ τὸν Ἀργυράκην τῆς Γαρουφαλιᾶς.

- Δὲν ξέρουμε, νὰ ἦλθε τάχα ὁ γείτονας; εἶπε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ μπάρμπα - Διόμα.

- Σωπᾶτε, εἶπε φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἀργυράκης, εἶπαν πῶς βούλιαξε. . .

- Τί; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

Ὁ Ἀργυράκης ἠτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἤκουsen, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν γοερὰ καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τῆς σιγηλῆς οἰκίας, πρὸς ἣν ἔβλεπον οἱ τρεῖς ὁμιληταί.

Ἀπὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἐξώστου ἡ δυστυχὴς

τὸ Οὐρανιῷ εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

Ἡ ἄστρογος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέυν δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιάν της, ἤκουσε τὴν γοερὰν κραυγὴν καὶ λησμονήσασα τότε τὰ δύο στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλοῦς κόρης.

Β'

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα - Διόμας εἶχε φορέσει μέχρι τῶν ὠτων καταβαῖνον ὄρθιον τὸ παμπάλαιον φέσι του καὶ καταβάς εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἔλυσε τὴν μικρὰν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσαθρον λέμβον καὶ λαβὼν τὰς κώπας ἤλανε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικρὰν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνη ἔμεινε τὸ Οὐρανιῷ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μόνος ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρῶρεύς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπάρμπα - Διόμας ἀπέκτησεν ἀμοιβαδὸν σκοῦνες, γολέττες καὶ βρίκια, ὕστερον ὑπερβιάσθη εἰς βρατσέραν καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἧς ἐξετέλει βραχείας ὀλιευτικὰς ἢ πορθμευτικὰς ἐκδρομὰς. Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆράς του δὲν τῷ ἔμενε ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρὰ ὑγεία, δι' ἧς ἠδύνατο ἀκόμη ν' ἀντέχῃ εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐργαζόμενος. Ἐνίοτε, ἐλλείψει ὀμιλητοῦ, διηγεῖτο τὰ παράπονά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα :

— Πῆγα δὰ καὶ στὴν Ἀθήνα, στὴν Πιτροπή, ὁ ἓνας γιατρός με ἤρε γερὸ, ἄλλος σακάτη, κι αὐτοὶ δὲν ἤξευραν. . . ὕστερα γύρισα στὸ Ὑπουργεῖο καὶ μοῦ εἶπαν, « σῦρε στὸ σπίτι σου ». Ἐπῆρα κι ἐγὼ τὴν « πηρέτρα » καὶ πασκίζω νὰ βγάλω τὸ ψωμί μου.

« Πηρέτρα ἢ Ὑπηρέτρα » ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὅπερ αὐτὸς τῇ ἔδιδε.

Καὶ παύων νὰ μονολογῇ ἤρχιζε νὰ τραγωδῇ διὰ τῆς τραχείας καὶ μονοτόνου φωνῆς του :

« Βασανισμένο μου κορμί, τυραγνισμένα νῆατα ! . . »

Καὶ δὲν ἔλεγεν ἄλλον στίχον.

Γ'

Καταπλεύσας εις την τερπνήν νήσον Τσουγκριάν ό μπάρμπα - Διόμας εφόρτωσεν επί τής « Ύπηρέτρας » πέντε ή εξ ζεύγη όρνίθων, κοφίνους τινάς ώων και τυροϋ, δύο ή τρεις Ινδιάνους και άλλα τινά πράγματα και ήτοιμάζετο νά λύση τά απόγεια τής λέμβου και ν' αποπλεύση. Άλλά τήν στιγμήν εκείνην προσήλθεν ό κουμπάρος του Σταθαρός, ό ποιμήν τής Τσουγκριάς, και τόν παρεκάλεσε νά τοϋ κάμη τήν χάριν νά παραλάβη όχληρόν συμπλωτήρα. . . « υϊόν υπόζυγιου », ώριμον πρὸς επίσαξιν. . . όπως κομίση αϋτόν πρὸς ένα εκ τών πολυαριθμων κουμπάρων του εις την πολίχνην.

Ό μπάρμπα - Διόμας εσυλλογίσθη τὸ βάρος και έρριπεν αμήχανον βλέμμα εις τὸ στενόχωρον και τήν ελαφρότητα τής « Ύπηρέτρας », άλλ' άφ' έτέρου έσκέφθη, ότι μία δραχμή, ό ναϋλος τοϋ όναρίου, ήτο κάτι δι' αϋτόν, ήτο ό καπνός και ό οϊνος τών τριών σχολασίμων ήμερών τών Χριστουγέννων, και άπεφάσισε νά προσλάβη τόν πῶλον.

Ό κουμπάρος Σταθαρός ευχαριστηθείς τόν εφίλευσεν όλίγα αϋγά, μίαν μυζήθραν, και ό μπάρμπα - Διόμας, επιβιβάσας τόν πῶλον, έλαβε τās κώπας και έστρεψε τήν πρῶραν πρὸς τόν λιμένα.

Άπεμακρύνθη, έκαμε πανιά και διανύσας υπέρ τὸ εν μίλιον, άπείχεν εξ ίσου σχεδόν τής Τσουγκριάς και τής πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικός ό άνεμος, Γραίγος, υπεβοήθει εκ πλαγίου τὸ ίστίον, διότι ό μπάρμπα - Διόμας έδιδε βορειοδυτικήν εις τήν λέμβον διεϋθυνσιν.

Άλλ' ό πῶλος, όστις έβοσκεν ήσύχως τόν χόρτον του και δέν εφαινετο ν' άνησυχή πολύ περι τοϋ διάπλου, αίφνης έσήκωσε τόν πόδα, έδωκεν άτακτον λάκτισμα εις τήν σανίδα. . . και τὸ μαδέρι τής ευθραύστου και υποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τὸ υδωρ ήρχισε νά εισρέη εις τὸ κύτος. Η λέμβος ήρχισε νά βυθίζεται.

Ταχύς ως άστραπή ό μπάρμπα - Διόμας άπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τόν άμπά του, τόν όποιον είχε φορέσει μόνον ενόσω εκάητο εις τὸ πηδάλιον, έγειρε πρὸς τὸ μέρος τής σκότας τοϋ πανίου άριστερά, εκρεμάσθη επί τής πλευράς τοϋ σκάφους και κατώρθωσε νά μπαττάρη τήν λέμβον.

Μέγας έγινεν ό θρήνος υπό τήν ανατραπείσαν τρόπιδα. Όρνιθες, Ινδιάνοι, κόφινοι και ό αίτιος τής συμφοράς, ό πῶλος, όλα κατήλθον εις τόν πυθμένα.

Ὁ μπάρμπα - Διόμας, ὅστις ἐκολύμβα ὡς ἔγχελυσ, εἶχε καὶ στῆ-
ριγμα τὴν ἀνατραπείσαν « Ὑπηρέτραν », τὴν ὁποίαν ἤμπόδισε τοῦ
νὰ βυθισθῇ.

Δ'

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπίστομα
ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν
ἀπὸ τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῇ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων,
διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλύκην, ἐνόσω ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς,
ὅσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὀρέων, ἐφάνη
μακρόθεν ἐν ἰστίον.

Ὁ μπάρμπα - Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ὅσην δύναμιν τῷ
ἔμεινεν ἀκόμη. Ὁ ἄνεμος ἦτο βοθητικός διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον,
ὅπερ ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Ἦτο μέγα τρεχαντήριο
φορτωμένον.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπάρμπα - Διόμα δὲν ἤκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς
ᾤθει μακράν, πρὸς τὸν λίβα. Ἀλλὰ τὸ τρεχαντήριο ἐπλησίαζε
καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὄγκος τῆς ἀνατραπείσης λέμβου διεκρίνετο
ὡς φωλεὰ ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ὅσον ὅμως ἐπλησίαζεν, ἠδύναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ
φωναί. Διότι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον, ᾠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων,
εἶχε μετατοπισθῇ πολλὰς δεκάδας ὀργυῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ
καὶ ὁ γέρων ναυαγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς εἰς τοῦτο διὰ τῶν χειρῶν
καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριο προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον.
Ὁ μπάρμπα - Διόμας ἤκουσε κώπας πλαταγούσας πλησίον του,
ἀλλὰ τόσον μόνον ἤκουσεν. Εὐθὺς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ δύο κωπηλάται ἀνέσυρον τὸν μπάρμπα - Διόμαν παγωμένον
καὶ ἡμιθανῆ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριο. Ἀφοῦ τοῦ
ἤλλαξαν τὰ ἐνδύματα, δι' ἐμπνοῶν καὶ προστριβῶν προσεπάθησαν
νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωὴν.

Ὁ κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσιν πρῶρὰν πρὸς τὸν λιμένα,
ὅπως τὸν ἀποδώσωσι νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς. Οἱ καλοὶ ναῦ-
ται ἠθέλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι ποὺντς καὶ ἄλλα θερμὰ ποτὰ.

Ἀλλ' ἅμα ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς ὁ μπάρμπα - Διόμας διὰ τοῦ

πρώτου βλέμματος είδε βαρέλια. Τò πλοϊον ήτο φορτωμένον οίνους.

—*Οχι πούντς, όχι, είπε δια πέπνιγμένης φωνής· κρασί δώστé μου!

Οί ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ήδυγεύστου μαύρου οίνου καί ό μπάρμπα - Διόμας τήν έρρόφησεν άπνευστί.

Ε'

Ύπέφωσκεν ήδη ή ήμέρα τών Χριστουγέννων καί ή θεία είς μάτην προσεπάθει νά παρηγορήση τήν σφαδάζουσαν ύπό άλγους Ούρανιῷ. 'Αλλ' ή σύζυγος τοῦ Νταραδήμου έλθοῦσα τότε άνήγγειλεν ότι ό μπάρμπα - Διόμας έναυάγησέ μέν, άλλ' έσώθη καί ότi έφθασεν ύγιής.

Ή Αργυράκης καί άλλοι τινές άγρόται είχον ίδει, φαίνεται, μακρόθεν τήν ανατροπήν τής λέμβου καί έντεῦθεν διεδόθη ότi ό γέρων έπνίγη. 'Αλλ' έπειδή ένύκτωσε, δέν είδον καί τò σωστικόν καί οίνοφόρον τρεχαντήριον.

Ή μπάρμπα - Διόμας έλθών μετ' όλίγον καί ό ίδιος, ένηγκαλίσθη τήν κόρην του. Ώ, πενιχρά άλλ' ύπερτάτη εύτυχία τοῦ πτωχοῦ!

Τò Ούρανιῷ έχυνεν άκόμη δάκρυα, άλλά δάκρυα χαρᾶς. Ή πατήρ της δέν τής είχε φέρει οὔτε αύγά οὔτε μυζήθρες οὔτε όρνιθες, άλλά τής έφερε τò σκληραγωγημένον καί θαλασσόδαρτον άτομόν του καί τās δύο στιβαράς καί χελωνοδέρμους χεϊράς του, δι' ών ήδύνατο άκόμη επί τινα έτη νά εργάζεται δι' έαυτόν καί δι' αύτήν.

« Έφημερίς » 15 - 12 - 1888

Άλέξανδρος Παπαδιαμάντης

19. Ο ΘΕΡΙΣΜΟΣ

Α'

Ή από τούς σκιερούς κλώνους τούς άδρούς τής δρυός κρέμανται γῦρο - γῦρο σακκίδια μέ άρτον τών θεριστῶν καί τὰ φλασκιὰ τοῦ ὕδατος, νά μή τὰ εύρίσκη ό ήλιος, τοῦ όποίου αί άκτίνες φλογίζουν τώρα τόν θεριστήν τόν μήνα. Τò καῦμα, όσο προχωρεί ή ήμέρα, προβαίνει πύρινον, πυρπολοῦν τόν εργάζομενον. Οί άτμοί άόριστοι.

ὥς ἀερόπλεκτοι πέπλοι, θαρρεῖς ὅτι εἶναι καπνὸς πυρκαϊᾶς, ἡ ὁποία βόσκει κάτω ἀπὸ τὰ χρυσᾶ στάχυα καὶ τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ νὰ ἐξανάψῃ ὁ ἥλιος.

Ὁλος ὁ κάμπος γῦρο, πλησίον καὶ μακράν, ὀλόχρυσος καὶ μόνον τὰ φύλλα τῆς δρυὸς τῆς ἐδρᾶς πρασινίζουνσιν, ἡ ὁποία μονογενὴς καὶ μονάκριβη ἐγείρεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κάμπου, τοῦ ὁποίου ὅλαι αἱ γαῖαι, ἔτοιμοι πρὸς θερισμόν, χρυσοβολοῦσαν ὀλόχρυσοι. Οὐτε ἐν μικρὸν ἀνθύλλιον δὲν ἀπέμεινε πλέον, ἔστω καὶ πρὸς μαρτυρίαν ν' ἀνθῇ καὶ νὰ λέγῃ ἐκεῖ, ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ χλόη μετὰ παχείας ἀνθοβολῆς.

Ὁλοι πλησίον καὶ μακράν, ὅλοι τοῦ κάμπου οἱ ἀγροὶ κατακίτρινοι, καὶ μόνον ἡ δρυὶς πρασινίζει, περιφρονοῦσα τὸ καῦμα καὶ τὸν μῆνα τὸν θεριστὴν.

Μόλις ἐχάραξεν, τὰ εἶδεν ὁ βοσκὸς χορεύοντα, τὰ εἶδε τραγουδοῦντα τὰ χρυσᾶ στάχυα. Ἐτραγουδοῦσαν τὸ τελευταῖόν των ἑωθινὸν καὶ ἐχόρευον τὸν τελευταῖόν των χορόν, λυγίζοντα τὴν μέσσην των συμφώνως πρὸς τοῦ βορρᾶ τὴν λύραν τὴν ἀρμονικὴν. Ἐσεισαν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν ὀλόχρυσον κόμην τῆς ξανθῆς κεφαλῆς των καὶ ἔψαλαν διὰ τελευταίαν φορὰν τῶν καρποφόρων ἀγρῶν τὸ ζωηφόρον ἄσμα.

Ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πρὸ μικροῦ εἰσέδυνεν ἡ κελαδοῦσα αὐρα, ἡ δροσίζουσα τὴν καλάμην τῶν παγκάρπων σταχύων, ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος εἰσδύει τὸ δρέπανον μετ' ὀλίγον καὶ ἀρχίζει νὰ κόπτῃ τὸν στάχυν, νὰ θερίζῃ τὴν ζωὴν του.

Εἰς μακράν γραμμὴν αἱ ζωηραὶ θερίστριαι μὲ τὰ δρέπανα τὰ κοπτερὰ θερίζουσι καὶ τραγουδοῦν. Μὲ τὴν μανδήλαν των μέχρι χειλέων, κύπτουσιν εἰς τὸ κατάχρυσον χωράφιον, εἰσάγουσι τὸ δρέπανον εἰς τὰ πυκνὰ ὀλόχρυσά στάχυα καὶ προχωροῦν. Ἄλλαι ἐργάτριαι κατόπιν, ἔχουσαι ἔτοιμα τὰ πλέγματα τοῦ σπάρτου, περιδένουσι τὰ θερισθέντα στάχυα, τὰ ὁποῖα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κεῖνται εἰς τὸ μέσον τῆς καλαμιᾶς βωβὰ καὶ ἀκίνητα εἰς τοὺς καρποφόρους κάμπους, μέλλοντα μετὰ τὸν θάνατόν των νὰ δώσουν ζωὴν εἰς τοὺς ζῶντας.

Β'

Κάτω ἀπὸ τὴν δρυὴν ἐκείνην τὴν ἀδράν, ὅπου μόνη πρασινίζει τὸν μῆνα τοῦτον τὸν θεριστὴν, τὸν μῆνα τὸν Ἰούνιον, μέσα εἰς τὴν

όλόξανθον εικόνα του κάμπου ένας - ένας την μεσημβριάν συνήχθησαν οί θερισταί. Έξεκρέμασαν τὰ σακκιδιά των, έξεκρέμασαν καί τὰ φλασκία των. Ή σκιά τής δρυός είναι κατάπυκνος. Αί άκτινες του φλέγοντος ήλίου προσπίπτουν εις τὰ φυλλόφορτα κλωνάρια, άλλ' άνίσχυροι νά προχωρήσωσιν, έπανερχονται εις την καίουσαν έστίαν των.

Οί θερισταί τρώγοντες βλέπουν με χαράν τὰ δεμάτια τών σταχύων, τὰ όποια κατάκεινται έπάνω εις την άπομείνασαν καλαμιάν του άγρου, ή όποια στίλβει καί λάμπει προς τó άκτινοβόλημα του ήλίου, ως προς άργυρον. Οί θερισταί αυτοί είναι καί οί γεωργοί. Αυτοί είναι καί οί άγρόται. Καί αί γυναίκες, αί θερίστριαι, είναι αί θυγατέρες καί αί σύζυγοι.

Ουδέποτε μισθωτός ειργάσθη με τόσην ευγνωμοσύνην, με όσην χαράν λειώνουν μέσα εις την καϋσιν την άφόρητον οί θερισταί, θερίζοντες τούς άγρούς των. Έως ότου φθάσουν εις τās χαρμοσύνους αυτās ήμέρας του θεριστου, πόσας βροχάς έφαγον κατά την σποράν καί πόσους κινδύνους έδοκίμασαν από τής βλαστήσεως μέχρις ότου ψηθί ή άναφύει καρπός του στάχυος! Πόσους φόβους δέν έπροξένησεν εις την έλπίζουσαν ψυχήν των ή παγετός καί πόσας θλίψεις του Μαΐου ή λίβας ή έπίφοβος, ή λίβας ή θανατηφόρος.

Ή τελευταία όμως χαρά έχει τó προνόμιον νά θάπτη εις τόν τάφον τής λήθης όλας τās προηγηθείσας θλίψεις. Καί τώρα, όπου οί θερισταί τρώγουν τόν βασανισμένον αυτόν εκ του καύσωνος άρτον, βλέπουν τὰ δέματα τών σταχύων τὰ πολύτιμα καί πληροϋται από χαρμονήν ή ψυχή των. Διότι μετ' όλίγας ήμέρας θ' όλωνίσουν πρῶτα την κριθήν, θά στείλουν τὰ πρωτόλεια εις τόν ύδρόμυλον καί θά φάγουν τόν πρῶτον τής έσοδείας άρτον, μοσχοβολοϋντα την όσμήν τής εργασίας την εύλογημένην.

Μετά την μεσημβριάν, επαναληφθέντος του θερισμου, όταν ή ήμέρα τσακίστη καί γύρη προς την δύσιν ή ήλιος κατακόκκινος, ή όποιος τόσον βραδυπορεί τόν μήνα τόν θεριστήν, τόν μήνα τόν Ίούνιον, ως νά μή έχει δύσιν, αί κόραι του άγρότου, αί θυγατέρες αί φιλόπονοι, κατάκοποι σωριάζονται ως δεμάτια καί αυταί έπάνω εις τών σταχύων τὰ δεμάτια. Τὰ τρυφερά χεράκια των ήτόνησαν πλέον από τόν θερισμόν, έπληγώθησαν από τās άκάνθας καί τὰ βάτα, ένῳ οί δάκτυλοί των έκοκκίνισαν από την σκληράν του δρεπάνου λαβήν.

Καὶ ὁ πατὴρ ὁ γεωργὸς ἐνισχύων τὰς φιλέργους θυγατέρας του, ἀπαριθμεῖ τὰ καλὰ, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπακολουθήσουν ὅλον αὐτὸν τὸν βαρὺν κόπον μεθαύριον, ὅτε στολισμένοι εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνθοφορούσης αὐλῆς τῆς καλύβης των, θὰ τρώγουν τῆς ἀληθινῆς εὐφροσύνης τὸν ἄρτον, τὸν μοσχοβολοῦντα τὴν ἀλησμόνητον εὐωδίαν τοῦ σπιτίσιου ψωμιοῦ, τὸν ἄρτον τὸν κρίθινον, ὁ ὁποῖος τόσον τρέφει τῶν ἀγροτῶν τὰ παιδιά.

— Μιὰ ζεφιά, Ζωίτσα μου, ἀκόμη καὶ ξεκάνομε τοῦτο τὸ χωράφι...
Νὰ ἰδῆς μεθαύριο, Φλωράκι μου, νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια...

Παροτρύνει ὁ πατὴρ ὁ γεωργὸς τὰς θυγατέρας του, αἱ ὁποῖαι ἐξησθενημένα ἐκλιναν τὰ κατάκοπτα σώματά των, δεμάτια ζωντανὰ ἐπάνω εἰς τὰ δεμάτια τὰ ἄψυχα τῆς κριθῆς καὶ τοῦ σίτου, μὲ τὰ δρέπανά των γυρμένα κάτω, ὡς νεαρὰ σελήνη εἰς τὴν δύσιν της.

Ὁ ἥλιος κατακκόκινος, ὡς ἀναμμένος δίσκος ἄνθρακος, σπεύδει νὰ κρυφθῇ ὀπίσω ἀπὸ τὰ ὀλόχρυσά τῆς δύσεως νέφη, ἀφήνων τὰς τελευταίας θερμὰς ἀκτῖνάς του εἰς τοὺς θερισμένους ἀγρούς, ἐπάνω εἰς τὴν καλαμιάν, τῶν ὁποίων κεῖνται τὰ δεμάτια τῶν σταχύων βωβὰ καὶ ἀκίνητα, ὡς ἥρωικοὶ νεκροὶ τῆς τιμιωτέρας μάχης.

Πνοαὶ ζεφύρου πνεύσασαι τότε δροσίζουσι τὴν φλεγομένην γῆν καὶ τοὺς ἀποκαμόντας ζωογονοῦσι θεριστάς. Καὶ εἰς τὰς πνοὰς ἐκείνας τοῦ δροσεροῦ ζεφύρου ἐμψυχώνων ὁ πατὴρ τὰς τρυφερὰς του θεριστρίας, τὰ παιδιά του, καλεῖ πρὸς ἀναχώρησιν:

— Νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια!...

« Μὲ τοῦ Βοριᾶ τὰ κύματα »

Ἀλέξανδρος Μωραΐτιδης

20. ΣΤ' ΑΛΩΝΙΑ

ΣΤ' ὀλώνια καλοσάρωτα καὶ ξεχορταριασμένα,
θὰ ξαπλωθοῦν οἱ θημωνιές, ξανθόμαλλες πλεξίδες.
Τὰ στάχυα τρίβει καὶ μασᾷ περνώντας ἡ ροκάνα,
πλατάνι τὸ σαγόνι της, τὰ δόντια της στουρνάρια.
Τὰ βόδια σέρνουν τὸ θεριὸ ζευγαρωτὰ δεμένα
καὶ δαμασμένο τὸ πατᾶ τὰ βόδια κυβερνώντας,
ῥωαῖα ἄρματοδρομίσσα λαμπαδωτὴ στημένη.

Στὰ χεῖλη της ὁ σάλαγος γλυκόφωνο τραγούδι,
 στά χέρια της ἀπόνετο καλάμι εἶν' ἡ βουκέντρα.
 Ὁ νοικοκύρης τοῦ ἑλωνιοῦ μέ ἄσκι κρασί στο γόνα
 κερνᾷ τοὺς ξένους, ποὺ περνοῦν, καὶ κράζει τοὺς γειτόνους.
 Κι ἓνας λυράρης, παίζοντας τυφλὸς τυφλὰ τὴ λύρα,
 μοιράζει εὐχὲς γιὰ τὴ σοδεῖά κάθε φορὰ ποὺ πίνει.

Κι ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα τὶς νύχτες μέ τ' ἀπόγειο.
 Σύννεφο ἀπ' τὰ ξυλόφτυαρα στὰ οὐράνια ἀναπετῶντας
 τ' ἄχυρο φεύγει ἀνάλαφρο καὶ τὸ σιτάρι πέφτει
 γῦρο στο φῶς τῶν φαναριῶν, χρυσῇ ψυχάλα ἀπ' τ' ἄστρα.
 Σωρὸς σιτάρι ἂν καρτερῇ τοῦ μετρητῆ τὰ χέρια,
 πρὶν ἀπ' τὰ χέρια τὸ μετροῦν τὰ πόδια καὶ τὰ μάτια.
 Τὰ πόδια μέ τὸ πήδημα, μέ τὴ ματιὰ τὰ μάτια.
 Φτερό τοῦ νιοῦ τὸ πήδημα, σοφὴ ἡ ματιὰ τοῦ γέρου.

* Ἀβρεχτη καὶ ἄκαγη ἡ σοδεῖα σηκώνεται ἀπ' τ' ἁλώνι,
 λίβας δὲν τὴν καψάλισε κι ἡ μπόρα δὲν τὴν πῆρε.
 Χρονιάρα τροφοδότισσα γεμίζει τὶς κουβέλλες.

Γεώργιος Δροσίνης

21. Τ Ο Ψ Ω Μ Ι

Καλόδεχτο τὸ φόρτωμα, ποὺ θάρθη ἀπὸ τὸ μύλο,
 πρωτόσταλτο, πρωτάλειστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.
 Ζυμώνουν τὰ ἀνασκουμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
 καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μέ τὶς παλάμες
 μέσ' στήν καλοπελεκητὴ πινακωτὴ — προικιὸ της.
 Τὸ φοῦρνο καίει, τεχνίτισσα στο φοῦρνο, ἡ γριά κυρούλα,
 ξανανιωμένη, ἀφήνοντας τὴ συντροφιά τῆς ρόκας.

* Ὡ βραδυνὸ συμμάζεμα στο σπιτικό κατώφλι,
 καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου!
 Κι ὦ μέθυσμα ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμιοῦ, ποὺ ἀχνίζει
 κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποῦ χωρὶς μαχαίρι
 καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιά, σὶς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια.

Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στή θεία καλωσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μέ τοῦ σταυροῦ τῇ βούλᾳ,
καλοπλάσμενο πρόσφορο τῆς Ἐκκλησιᾶς μεράδι,
πού θά κοπῇς τὴν Κυριακὴ μέσ' στ' ἀργυρὸ ἀρτοφόρι
καὶ στ' ἅγιο δισκοπότηρο μέ τὸ κρασί θά σμίξης !

Γεώργιος Δροσίνης

22. ΤΡΥΓΟΣ ΣΤΟ ΜΟΡΙΑ

Ὁ τρύγος εἶναι τὸ μεγαλύτερο πανηγύρι τοῦ Μοριᾶ, τοῦ ἀπέραντου ἀμπελιοῦ, πού ἀπλώνεται στοὺς κάμπους, κατεβαίνει ὡς τὴν ἄμμο τῶν γραφικῶν κόλπων, ὅπου τὰ κλήματα πίνουν τοὺς ἀφροὺς τῶν κυμάτων, σκαρφαλώνει στὶς πλαγιὲς τῶν βουνῶν, γκρεμίζεται στὶς ρεματιὲς καὶ σκεπάζει μέ τὴν χαρμόσυνη φυλλωσιά του καὶ τὴν τελευταία γωνίτσα καλλιεργήσιμης γῆς. Ὁ τρύγος εἶναι τὸ μεγάλο πανηγύρι μέσα στὸν πράσινο αὐτὸ ὠκεανό. Εἶναι ἡ ἀποθέωσί του.

Στὸν ἀγνὸ κόλπο τῆς φύσεως σκιρτοῦν μόνον τὰ νιάτα. Οἱ κάμποι, τὰ πλάγια, οἱ ρεματιὲς, οἱ λόφοι ἀρχίζουν ἕνα πρῶτὶ νὰ ζωντανεύουν, νὰ γελοῦν, νὰ φωνάζουν, νὰ μεθοῦν, νὰ τραγουδοῦν μ' ἕνα σύνθημα, σὰν νὰ πλημμύρισαν χαρὰ τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς καὶ νὰ ξεχειλίσαν. Κι ἔξαφνα, νὰ ! ξεχύθηκε, σὰν πλατεία βοή. Μὰ πρέπει νὰ βρεθῇ κανεὶς τὴν ὥρα, πού χαράζει, κάτω ἀπὸ τὸ αἰωνόβιο πλατάνι, κοντὰ στὴν πέτρινη βρύση, πού χύνει πεντάκρουνα τὰ κρύσταλλά της, ἀνάμεσα στὰ διαμαντοστολισμένα πολυτρίχια, γιὰ νὰ μὴ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὸ βιβλικὸ θέαμα τῆς ἐξόδου τοῦ χωριοῦ γιὰ τὸν τρύγο. Δὲν κλείνει μονάχα τὸ μικρὸ μαγαζάκι τῆς πλατείας... Κλείνουν κι ὅλα τὰ σπιτία. Δὲ μένει ψυχὴ, σχεδὸν οὔτε σκύλος. Τὸ χωριὸ φεύγει «σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις».

Ὑπάρχουν ἐκεῖ κάτω, στὴν ἄκρη τῶν σταφιδαμπελιῶν, τὰ «λινὰ», μικρὲς κατοικίες, ὑπόστεγα γιὰ τὸ νέο σύστημα, πού ξηραίνουν τὴν σταφίδα στὴ σκιά, ἡ ἀποθηκίστα γιὰ τὸν καρπὸ, καὶ τὸ ἔλῳνι. Ἐκεῖ θά μείνουν οἱ οἰκογένειες, ὡς πού νὰ μαζευτῇ τελειωτικὰ ἡ σταφίδα.

Ὁ γραφικὸ ζάνθρωποχείμαρρος κυλιέται κατὰ τ' ἀμπέλια, πρὶν

ή αὐγὴ σκάση ἀκόμη στὴν κορυφογραμμὴ τοῦ Παναχαϊκοῦ. Μποροῦν ἀπὸ κάθε μικρὸ καραβάνι περπατεῖ ἡ μάννα ἢ κι ἡ γιαγιά μ' ἓνα μικρὸ κάτασπρο σύννεφο μαλλί στὴ ρόκα τῆς καὶ τὸ ἀδράχτι ἀεικίνητο, γιατί ἀπὸ τὸ χρόνο, ποὺ ὁ καλὸς Θεὸς μᾶς ἔδωσε νὰ ζήσωμε δὲν πρέπει οὔτε στιγμή νὰ φεύγῃ στὰ χαμένα. Ὑστερα ἔρχεται ἡ κόρη μὲ τὸ μαντήλι στὰ πλούσια μαλλιά, μὲ τὰ μανάρια καὶ τὴ γίδα. Κι ὕστερα χύνονται ἀνακατεμένα ὑποζύγια, παιδιὰ, χεροκόφινά, πανιά γιὰ τὸ σκέπασμα τῆς σταφίδας, σκυλιά, φανάρια, κοντάρια, ὅ,τι φανταστῆτε. Κι αὐτὸς ὁ χεῖμαρρος βουίζει καὶ λιανοτραγουδεῖ καὶ συνοδεύεται ἀπὸ ἄρρυθμα γλυκὰ κουδουνίσματα. Εἶναι ζωντανὴ σελίδα ἀπὸ τὴ Βίβλο.

Ὁ ἥλιος δὲν ἔχει στείλει ἀκόμη τίς πρῶτες ἀχτίδες του στὸν κάμπο, ὅπου τὰ τρυγομάχαιρα δουλεύουν στὰ κλήματα, τ' ἀλαφρώνουν ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ καρποῦ. Τὰ δροσόχνουδα τσαμπιά πέφτουν ἀπαλὰ στὸ χεροκόφινο. Οἱ λεπτὲς δροσερώτατες φωνοῦλες τῶν κοριτσιῶν γεμίζουν τὸν ἀέρα μὲ τίς στροφές τοῦ τραγουδιοῦ.

Ὅταν τὸ τρυγοκόφινο γεμίσει, τότε ἡ κόρη τὸ πετάει ἐλαφρὰ στὸν ὦμο καὶ φεύγει σὰν πέρδικα μέσα ἀπὸ τὰ μονοπάτια, ποὺ σχίζει τ' ἀμπέλι στὰ δύο, γιὰ τὸ ἀλώνι, ὅπου ἄλλα πολλὰ κορίτσια κρεμοῦν μὲ γέλια τὰ τσαμπιά στὰ σύρματα τῆς τζιβιέρας γιὰ νὰ ξεραθοῦν

Ἐφημερίς « Ἀθηναϊκὰ Νέα »

Σπύρος Μελάς

23. Ο ΤΡΥΓΟΣ

Ὅταν ἀνθίζει ἡ ἀγράμπελη κι ἀπλώνει τὰ κλαδιά της στὸν σχοῖνο, στὸ χαμόδενδρο, στοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια, στὰ ρέματα τοῦ ποταμοῦ, στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ βράχου, κι ἀγέρα, κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάσι πέρα ὡς πέρα, γιομίζει ἀπὸ μοσχοβολιά μὲ τὸν ἀνασασμὸ τῆς, πυκνὸ - πυκνὸ κι ὁλόμαυρο μελισσολόϊ πετιέται μέσ' ἀπὸ βράχους καὶ κρινιά, μέσ' ἀπὸ ἔρμιες καὶ κήπους, καὶ τ' ἄνθη τῆς βοσκολογᾷ καὶ παίρνει τὸν ἀχνὸ τους καὶ διαλαλαίει μ' ἓνα βοητὸ τὸν ἀναγαλλιασμὸ του. Ἔτσι οἱ κοπέλλες τοῦ χωριοῦ πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια.

κι εἰς κάμπους κι εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι ὅπ' εἶν' ἀμπέλια τρέχουν
 μὲ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μὲ τὰ βατοκόπια
 καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χαρές, ὅταν ἀρχίζει ὁ τρύγος.
 Ἀναταράζονται οἱ ἔρημιες, ἀχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
 λές κι ἀπὸ κάθε πέτρα ὀρθή, λές κι ἀπὸ κάθε βάτον
 ὅπου στὸ χόρτον σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνει.
 Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτεῖα κ' οἱ ράγες μεστωμένες,
 μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθιές, μαυρολογοῦν, γυαλίζουν
 στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἡλίου ὅπ' ἀνατέλλει.
 Οἱ βέργες οἱ καμαρωτὲς λαμποκοποῦν κι ἐκεῖνες,
 κ' οἱ περγογιές ξαπλώνονται στὰ δίπλατα κρεββάτια
 καὶ στὴν πυκνὴ τους χλωρασιὰ καὶ στὸν βαθύ τους ἴσκιο,
 τὴν ἰδρωμένην ἀργατιά δροσιζοῦν, ἀνασαίνουν,
 τὴν ἀργατιά, ποὺ ὀλημερὶς ὅλο τρυγáει κι ἀπλώνει.

.....
 Ὁ ἥλιος ἐχάθη ὁλότελα καὶ τὰ βουνὰ σουρπῶσαν,
 θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερά κι ἀπάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
 Δίπλα ἀνασαίν' ἡ ἀργατιά κι ἀπαρατάει τὸ ἔργο,
 κι ἐκεῖ, ποὺ κληματόβεργες κι ἀπὸ παλιούρια φράχτες
 καλύβι ὁλόρθο πλέκουνε, δεῖπνον ἀπλὸ κυκλώνουν
 καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνό τους φωτáει θαμπὸ λυχνάρι.
 Ὑστερα εἰς κάθε μιὰ φυτεῖα, κάθε ὄχτο, κάθε ἀμπέλι
 τρανὲς ἀνάβονται φωτιές μέσ' στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι.
 Ὀλούρα - Ὀλούρα ἀπ' τὲς φωτιές στήνουν χορὸ οἱ κοπέλλες·
 στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι οἱ νιοί, κι ἀπ' ὅλους ἕνας
 τοὺς συνοδεύει τὸ χορὸ μ' ἕνα ἀπαλὸ τραγούδι
 καὶ μ' ἕνα λάλημα γλυκὸ, γλυκὸ τοῦ ταμπουρά του.
 Ὡς που τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν,
 καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορποῦν οἱ δουλευτάδες.
 Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιὰ κι ἀποσταμένοι γέρνουν.
 Κι ἐκεῖ ποὺ σβήνονται οἱ φωτιές ἔρμες ἀνάρια - ἀνάρια,
 τὸ νυχτοπούλι τ' ἄγρυπνο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει,
 ὥς που νὰ σκάσῃ ὁ αὐγερινὸς, ποὺ θὰ ξυπνήσουν πάλι,
 πάλι στὸ ἔργο τους νὰ μποῦν, στὸν ζηλεμένο τρύγο.

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης »

Κώστας Κρυστάλλης

24. ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Βρέθηκα κάποτε ανάμεσα σ' έναν εύτυχισμένο λαό. 'Ο λαός αυτός ήτανε χαριτωμένος. "Ημερος, αγαθός, ειρηνικός. "Επαιρνε τή ζωή, όπως τήν παίρνουν οί άγνές ψυχές. Χαιρότανε τόν ήλιο, τόν άέρα, τίσ όμορφιές τής Πλάσης, χωρίς τίποτε νά τοῦ λείπη, χωρίς τίποτε νά γυρεύη. 'Ο κόσμος ήτανε πλασμένος γι' αυτόν, όσο πιό τέλεια μπορούσε. Καί δέν είχε κανένα παράπονο μέ τό Θεό, πού τόν έπλασε, καμμιά βαρυγκόμια γιά τούς νόμους, πού τόν κυβερνάνε, καμμιά ύποψία γιά τή θεία Δικαιοσύνη. "Ολα τριγύρό του ήτανε τέλεια, ώραία, αγαθά. Καί μέσα του βασίλευε ή άπόλυτη γαλήνη τής ψυχής, ή λαμπρότερη ξαστεριά τοῦ λογισμοῦ.

'Ο λαός αυτός δέν ήξερε άπό επαναστάσεις, άπό πολέμους, άπό αίματα. Δέν είχε ιδέα άπό κοινωνικές θεωρίες, ούτε παλιές, ούτε καινούργιες. Δέν είχε ανάμεσά του ούτε φιλοσόφους, ούτε ρήτορες. 'Η όμόνοια καί ή αγάπη βασίλευε στήν πολιτεία του. "Ηξερε καλά ώστόσο τά καθήκοντά του καί τά δικαιώματά του. Ποτέ όμως καθήκοντα καί δικαιώματα δέ βρέθηκαν σέ άμάχη μέσα στοῦ λαό αυτό ! Καί ποτέ στή ζωή τοῦ λαοῦ αὐτοῦ δέν έτυχε ό ένας νά κλέψη τό δίκιο τοῦ άλλου. Τά δώρα τοῦ Θεοῦ ήτανε κοινά γιά όλους καί δίκαια μοιρασμένα. Πλούσιοι καί φτωχοί δέν είχανε σταθῆ ποτέ στοῦ λαό αυτό. "Ολοι μαζί ήτανε πλούσιοι κι όλοι μαζί φτωχοί. "Οταν είχε τροφή ό ένας, είχε καί ό άλλος. Καί πάλι, όταν ή δυστυχία έπεφτε επάνω τους, κανένας δέν ήτανε πιό δυστυχισμένος άπό τόν άλλον, καί γι' αυτό, καί στή δυστυχία ακόμα, ήτανε όλοι εύτυχισμένοι.

Αυτό τῶβλεπε κανείς ζωγραφισμένο στα ήμερα, τά φωτεινά μάτια τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, πού τό άνάβλεμμά τους καθρέφτιζε τόν οὐρανό καί ήτανε σάν μιά προσευχή καί σάν ένας ύμνος πρὸς τό Δημιουργό.

'Ο λαός αυτός είχε καί τό βασιλιά του. "Εναν βασιλιά ξένον άπ' τή γενιά του. Μά αυτό δέν εμπόδιζε νά είναι ό καλύτερος βασιλιάς τοῦ Κόσμου, μέσα στὸν καλύτερο λαό τής Γῆς. 'Ο λαός αυτός τριγύριζε τό βασιλιά του μέ αγάπη καί άφοσίωσι. Τίποτε άλλο δέν τοῦ ζητοῦσε άπό τήν αγάπη του. Κι αυτός δέ ζητοῦσε άπ' τὸ λαό του τίποτε περισσότερο άπ' ό,τι ζητάει ένας πατέρας άπ' τά παιδιά του. 'Ο βασιλιάς κρατοῦσε ένα άπλό σκῆπτρο άπό άγριλιά στο χέρι του καί μ' αυτό κυβερνοῦσε. Μά τὸ σκῆπτρο του ήτανε

παντοδύναμο. « Μπροστά » ἔδειχνε τὸ σκῆπτρο ; Μπροστά ὅλοι. « Πίσω ; » Πίσω. Τραβοῦσε μπροστά ὁ βασιλιᾶς ; Τὸν ἀκολουθοῦσε ὁ λαός του. Στεκότανε νὰ ξεκουραστῇ ; Ὁ λαός του τὸν τριγύριζε μὲ λαχτάρα. Ἦτανε ἓνας βασιλιᾶς, ποὺ ποτὲ δὲ θὰ χάσῃ τὸ θρόνο του. Γιατὶ ὁ θρόνος αὐτὸς ἦτανε θεμελιωμένος ἐπάνω στὴν ἀγάπη καὶ στὴν ὁμορφιά.

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σ' ἓνα λαὸ κι ἓναν βασιλιᾶ. Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε, οὔτε μακρυνὸς ὁ τόπος. Ἦτανε κάποιος ἀπ' τ' ἀνοιξιάτικα αὐτὰ δειλινὰ καὶ ἦτανε ἐπάνω στὸν καταπράσινο κάμπο τῆς Ἀθήνας: Ἕνας γέρος βοσκὸς ἔβασκε τὸ κοπάδι του !

Ἑφημερὶς « Ἑστία »

Παῦλος Νιρβάνας

25. ΖΩΗ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

Στὶς στάνες τῶν βουνῶν καὶ στὰ λημέρια
μιὰν ὁμορφὴ ζωὴ καλοπερνῶ.
Σὰν κάτι παίρνει ὁ νοῦς μου ἀπ' τὸ βουνὸ
καὶ προσευχὴ τὸ πάει ψηλὰ στ' ἀστέρια.

Ξυπνῶ μὲ τὴν αὐγὴ τὴ μυρωμένη,
τὸ μῦρο ἀπ' τὰ πεῦκα περισσό.
Καὶ βλέπω ἀπὸ τὴ θάλασσα χρυσό,
περήφανο τὸν ἥλιο ν' ἀνεβαίνει.

Στὰ φύλλα εἶναι διαμάντι ἡ δροσοστάλα.
Τ' ἀγέρι δυναμώνει τὸ κορμί.
Καὶ χαίρομαι τὸ μαῦρο τὸ ψωμί
νὰ τρώγω μὲ μυζήθρα καὶ μὲ γάλα.

Συχνὰ μὲ τοὺς βοσκούς πηγαίνω ὥς πέρα,
στὴν πράσινη χαρὰ κάποιας πλαγιᾶς,
ποὺ στὸ ξωκκλήσι πάει τῆς Παναγιᾶς.
Τοὺς τραγουδῶ κι αὐτοὶ βαροῦν φλογέρα.

Οι νύχτες μαγεμένες· μοῦ φωτίζουν
 μικρές πυγολαμπίδες. Σιγαλιά.
 Γαυγίζουν μόνο κάπου τὰ σκυλιά,
 μουλάρια μακριά σάν κουδουνίζουν.

Ω ! ἄς ζοῦσα πάντα ἐδῶ, νᾶχα κονάκι
 μιὰ ὁλόφτωχη καλύβα ἀπὸ κλαδιά,
 νὰ πίνω ἀπὸ τοῦ βράχου τὴν καρδιά
 τὸ κρύσταλλο, τὸ ἀθάνατο νεράκι.

Περιοδ. « Ἑρυθρὸς Σταυρὸς », 1939

Στέλιος Σπεράντσας

26. Ο ΓΕΡΟΒΟΣΚΟΣ

Πόσα χρόνια πέρασα
 κι ἄσπρισα καὶ γέρασα
 πάνω στὰ ψηλῶματα
 βόσκοντας τὰ πρόβατα !

Τὶς κορφές ἐπάτησα
 καὶ νυχτοπερπάτησα
 καὶ σὲ δέντρα γέρικά
 εἶδα κι' εἶδα ἀγερικά.

Σὲ ψηλές ἀνηφοριές
 σάν κοτσύφι ἐχύθηκα,
 κ' ἔπεςα σὲ ρεματιές
 καὶ λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στὴν καπτότα μου
 —φορεσιά καὶ στρώμα μου—
 εἶδα ὀνείρατα, γυρτός,
 ξυπνητὸς καὶ κοιμιστός.

Σ' αἵτορράχη ἐσκάλωσα,
 μὲ τὸ λύκο ἐμάλωσα

κι ἄναψα τρανές φωτιές
σὲ τέτράπηλες κορφές.

Εἶδα τ' ἄστρι στὸ βουνό,
πού τὸ λένε αὐγερινό,
καὶ στὴν καθαρὴ βραδιά
χόρτασα τὴν ξαστεριά.

Μύρμηγκα δὲ ζήμιωσα
κι ἄνθρωπο δὲ θύμωσα.
Πῆρα τὰ μικρὰ τ' ἄρνιά
σὰν παιδιὰ στὴν ἀγκαλιά.

Μιά ζωὴν ἐπέρασα
κ' εἶπ' ὁ Θεὸς καὶ γέρασα,
καὶ τὸ χιόνι τὸ πολὺ
μοῦπεσε στὴν κεφαλὴ.

Ἄϊντε, προβατάκια μου,
περπατᾶτε, ἄρνάκια μου,
πάμετε σιγά - σιγά
καὶ μᾶς πῆρεν ἡ βραδιά.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

27. ΗΘΕΛΑ ΝΑΜΟΥΝ ΤΣΕΛΙΓΚΑΣ

Ἦθελα νᾶμουν τσέλιγγας, νᾶμουν κι ἓνας σκουτέρης
νὰ πάω νὰ ζήσω στὸ μαντρί, στὴν ἔρημιά, στὰ δάση,
νᾶχω κοπάδι πρόβατα, νᾶχω κοπάδι γίδια
κι ἓνα σωρὸ μαντρόσκυλα, νᾶχω καὶ βοσκοτόπια,
τὸ καλοκαίρι στὰ βουνὰ καὶ τὸ χειμῶ στους κάμπους.
Νᾶχω ἀπὸ πάλιουρα βορὸ καὶ στρούγγα ἀπὸ ροδάμι,
νᾶχω καὶ σὲ ψηλὴν κορφὴ καλύβα ἀπὸ ρουπάκια,
νᾶχω μὲ τὰ βοσκόπουλα σὲ κάθε σκάρο γλέντι,
νᾶχω φλογέρα νὰ λαλῶ ν' ἀντιλαλοῦν οἱ κάμποι.

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς Στάνης »

Κώστας Κρυστάλλης

28. ΒΟΣΚΟΥ ΠΑΙΔΑΡΙΟΝ

Πολλά καὶ μεγάλα βώδια ἔβοσκε μικρὸν παιδάριον καὶ μὲ πολὺ μικρὸν ραβδίον τὰ κατεύθυνεν εἰς τὸν δρόμον. Τοῦτο βλέπουσα γραῖά τις, τέκνον μου, τὸν εἶπε, δὲν γνωρίζεις πόσον κίνδυνον τρέχεις· ἀλλ' ὡς ἂν ἦσο ἄλλος Ἡρακλῆς, κτυπᾷς τόσα μεγάλα ζῶα, ἔν ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνον ἀρκεῖ νὰ καταπατήσῃ πολλοὺς ἄνδρας; Μηδ' ὁ Ἡρακλῆς, ἀπεκρίθη τὸ παιδάριον, ὦ μήτέρ μου, ἤθελεν εἶσθαι καλὸς νὰ τὰ κυβερνήσῃ, ἐάν εἶχαν ὅσου ἔχω λογικοῦ τὸ ἥμισυ.

Ἀδύνατος φρόνιμος νικᾷ πολλοὺς ἰσχυροὺς ἀνοήτους.

Ἀδαμάντιος Κοραΐς

29. ΟΙ ΠΤΕΡΩΤΟΙ ΝΟΜΑΔΕΣ

Ὁ πελαργὸς ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικωτέρας φυσιογνωμίας τῶν ἐπιμήκων πλουσίων πεδιάδων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ρέουν οἱ Μικρασιατικοὶ ποταμοί.

Ἄν ἡ ἀφοβία τῶν ζώων αὐτῶν εἶναι ἀσφαλὲς δεῖγμα τῆς ἡμερότητός των, θὰ ἔφθανε κανεὶς εἰς περίεργα συμπεράσματα ἀπὸ τὸ γεγονὸς, ὅτι ὁ πελαργὸς δὲν συναντᾶται σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν νοτίως τῆς Θεσσαλίας Ἑλλάδα.

Αἱ φωλεαὶ του εἰς τ' αἰτώματα ἢ τὴν κορυφὴν τῶν στεγῶν ἢ τῶν μιναρέδων ἀρχίζουν νὰ συναντῶνται ἀπὸ τὸν Θεσσαλικὸν κάμπον καὶ ἄνω. Εἰς τὰς Μικρασιατικὰς πεδιάδας τὸ πτερωτὸν τοῦτο εἶδος ἀφθονεῖ. Ἡ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου εἶναι διττή: ἐν πρώτοις ὁ πελαργὸς εἶναι κάτοικος ὄχι τῶν ὀρεινῶν τόπων, ἀλλὰ τῶν ποταμίων πεδίων, ὅπου εὕρισκει τροφήν. Ἐπειτα οἱ Τοῦρκοι σέβονται τὰ ζῶα — τετράποδα ἢ πτερωτά —, τὸ δὲ κυνήγι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀσχολία τῶν μωαμεθανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ σιδηρόδρομος καὶ ἡ μηχανικὴ πρόοδος τῶν ἀνθρώπων τὸν ἐκτοπίζουν ἀπὸ τὴν ἀδιατάρακτον γαλήνην τῶν κατοικιῶν του, ἐνῶ ἡ φυσικὴ τοῦ Τούρκου ραστώνη τὴν ἐγγυᾶται.

Ζῇ κατὰ χιλιάδας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μαιάνδρου, τοῦ Καῦστρου, τοῦ Ἑρμου καὶ τῶν ἄλλων ποταμῶν, ὅσοι κυλίουν τὰ νερά τῶν ὑπὶ πέδων τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὸ Αἰγαῖον. Εἶναι κάτοχος προαιωνίου

κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ ἡ κοινωνία του στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνεργασίας καὶ διέπεται ἀπὸ μίαν περιέργον κοινὴν γνώμην.

Τὸ φθινόπωρον εἰδικοί πεπειραμένοι πελαργοὶ ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πιλότου τῶν ἀποδημούντων χελιδονίων, τῶν ὁποίων τὰς ἐναερίους διχαλωτὰς λεγεῶνας ἐπανοδηγοῦν τὴν ἀνοιξιν ἀπὸ τὰς Λιβυκὰς χειμερινὰς ἐστίας.

Ἔχουν ἀνεπτυγμένον τὸ συναίσθημα τῆς ιδιοκτησίας τῆς φωλεᾶς των καὶ ἀπαρτίζουν στοργικὰς οἰκογενείας.

Οἱ ἀγρόται εὐρίσκονται εἰς φιλικωτάτας σχέσεις μὲ τοὺς πελαργούς, ἴσως ἐπειδὴ τοὺς θεωροῦν χρησίμους, ἰδίως κατὰ τοὺς πρώτους θερινοὺς μῆνας. Εἶναι τότε ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ χωρικοὶ καίουν τὰ ὑψηλὰ χόρτα τῶν παραποταμίων πεδίων, διὰ νὰ λιπανθῇ ἀπὸ τὴν τέφραν των ἡ γῆ καὶ ν' ἀναθάλλῃ νέα χλόη διὰ τὰ ζῳά των. Μόλις φουντώσῃ εἰς τὴν πεδιάδα ὁ πρῶτος καπνός, λαρυγγῶδεις χαρωπαὶ φωναὶ διαμείβονται ἀπὸ φωλεᾶς εἰς φωλεάν πελαργοῦ. Συντάσσονται ἀμέσως ἐνωμοτίαι πτερωταί, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν νὰ διαγράφουν ταχεῖς ὑπεράνω ἐκάστης πυρᾶς κύκλους. Ὅταν ἡ πυρὰ ἀπλωθῇ, οἱ πελαργοὶ ἀρχίζουν νὰ ἐκτελοῦν χαμηλὰς ἐναερίους περιπολίας γύρω ἀπὸ τὰ κράσπεδά της. Ἀπὸ τὴν φλεγομένην ἔκτασιν ἐξέρχονται ἐν πανικῷ φίδια, χελῶνες, βάτραχοι, σαῦρες. Καὶ ἐναλλάξ οἱ πελαργοὶ καταπίπτοντες ὀρμητικὰ πρὸς τὸ ἔδαφος ὀρπάζουσι τὴν ἄφθονον λείαν. Ὑψώνουν μὲ τὰ ράμφη των τὰς χελώνας καὶ τὰ φίδια, ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πυρᾶς καὶ ἀφήνουν τὴν λείαν των νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ συντριβῇ. Ἐπειτα τὴν ἀρπάζουσι καὶ πάλι καὶ πετοῦν εἰς τὰς φωλεὰς των. Ἡ πτερωτὴ παροικία εὐωχεῖται.

Ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Τμώλου καὶ τοῦ Σιπύλου ξεσποῦν κατὰ τὸ θέρος ἰσχυραὶ ριπαὶ ἀνέμου πρὸς τὰ ποταμίας πεδιάδας. Βαρυθοοῦν καμπτόμενοι οἱ αἰγριοὶ καὶ στενάζουσι καὶ τρίβουσι αἱ βαλανιδιᾶς καὶ κυματίζουσι βιαίως οἱ καλαμῶνες καὶ τὸ χρυσοῦν πέλαγος τῶν σπαρτῶν μὲ ταραχῶδεις συριστικὸν θρόισμα. Τὰ βῶδια μαζεύουσι κάτω ἀπὸ τὰ σκέλη των τοὺς θυσάνους τῶν οὐρῶν καὶ στρέφουσι τὰ ὀπίσθια πρὸς τὴν φορὰν τοῦ αἰφνιδίου ἀνέμου. Ὅμοίως καὶ τὰ ἄλογα, τῶν ὁποίων τὴν χαίτην βασανίζει ὁ ἄνεμος καὶ τὴν ρίπτει ὑπεράνω τῶν ἀνησύχων αὐτιῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου των. Μόνοι οἱ πελαργοὶ δέχονται ἀτάραχοι τὸν ἀνεμῶδη καταιονισμόν. Στῆρι-

ζονται εις τὸ ἓνα πόδι των, κλίνουν τὰ ράμφη πρὸς τὸ στήθος των καὶ ἐστραμμένοι πρὸς τὴν βίαν τοῦ ἀνέμου, τὸν ἀφήνουν νὰ γλιστρᾷ γῦρο ἀπὸ τὸ στέρνον των, ταλαντευόμενοι, ἀλλ' ἰσορροποῦντες ἐπάνω εις τὸ πόδι των.

Μὲ τὰ πρωτοβρόχια ἐτοιμάζονται διὰ τὴν ἀποδημίαν, ἀφοῦ πρῶτον συμπληρώσουν τὰ σχετικὰ γυμνάσια οἱ κατὰ τὸ θέρος ἐκκολαφθέντες. Καὶ μίαν φθινοπωρινὴν αὐγὴν ἐρημώνονται ἀθρώως αἱ φωλεαί. Κάπου - κάπου εὐρίσκουν εις τὰ χωράφια οἱ χωρικοὶ κανένα νεκρὸν πελαργόν. Εἶναι ἀπὸ τοὺς ἡττημένους τῆς ἐναερίου βιοπάλης, οἱ ὅποιοι δὲν ἤτο πεπρωμένον νὰ ἴδουν τὴν λιβυκὴν φωλεάν των.

Ἐφημερίς « Πολιτεία »

Νικόλαος Καρβούνης

30. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες μέρες στ' ὁμορφὴ νησί τὰ καράβια. Καὶ πάλιν ἔκαναν πανιὰ γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μακρινά. Ὅλο τὸ νησί στὸ πόδι, ἄλλοι στὸ ἀκρογιάλι κι ἄλλοι στὰ λιακωτά. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντήλια καὶ φωνάζουν :

— Στὸ καλὸ ! Στὸ καλὸ !

Τελευταία ἔμεινεν ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Παλιούρα, ἡ « Βαγγελίστρα ». Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ θέσι τους, μὰ ὁ καπετάνιος ἀργεῖ. Θέλει ν' ἀκούσῃ λίγο ἀκόμη τὰ βιολιά καὶ νὰ κερᾷ μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους. Τέλος μπαίνει κι αὐτὸς καὶ ἡ γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιά σ' ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι ἐπάνω στὸ βράχο. Στὸ λιακωτὸ εἶναι ἡ μάννα του, χήρα μαυροντυμένη, καὶ τὸ μικρὸ του τὸ ἀδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντήλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντήλι του, τοὺς χαιρετᾷ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειά· λύνει τὰ πανιὰ καὶ βοηθᾷ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα, πού βασιλεῦε ὁ ἥλιος, χανόταν σιγὰ - σιγὰ κι ἡ « Βαγγελίστρα » στὸν ὀρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο, ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι, βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησάκι, πού χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφέγγισμα τοῦ ἡλίου. Ψηλὰ στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ ἀσπρίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνει

ταχτικά ή μάννα του ν' ανάβη τὰ καντήλια καὶ ν' ἀγναντεύῃ τὴ θάλασσα. Πότε θὰ γυρίσῃ ἡ « Βαγγελίστρα » μὲ τὸ γυιὸ τῆς, πού θὰ φέρῃ τὴν προίκα νὰ παντρέψῃ τὴν ἀδερφή του !...

Ἦρθε τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα, οὔτε τὰ Φῶτα, πού βαφτίζονται τὰ νερά. Ἕνα γράμμα ἦρθε γιὰ τὴν μητέρα του, τὴ χαροκαμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλι, πὼς ἐμποδίστηκε, γιὰτὶ βρῆκε δουλειά. Νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως φόβο, γιὰτὶ τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβᾶται τίς φορτοῦνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ κεῖ τὴ Λαμπρή, πρῶτα ὁ Θεὸς, θὰ εἶναι στὴν ἀγκαλιά τῆς. Ἐκεῖ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίσῃ καὶ τὰ προικιά.

Ξημερώνει τὸ Μεγάλο Σάββατο καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάσῃ στὸ λιμάνι δὲ μπορεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρῶτος ὁ καιρὸς. Τώρα ἔλλαξε κι ἔγινε βοριᾶς караβοπνίχτης. Βουνὰ εἶναι τὰ κύματα καὶ τὸ καράβι παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σκισμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια, κι εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι καὶ οἱ ξέρες κοντὰ του.

— Γιὰ τὸ Θεό ! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας καὶ νὰ χαθοῦμε !

— Μάννα μου ! συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. Ἀντὶ νὰ βγάλῃς τὰ μαῦρα, θὰ βάλῃς κι ἄλλα γιὰ μένα !...

Οἱ θαλασσινοί, ὅταν νοιώσουν τὸν κίνδυνο, γίνονται ἄλλοι ἀνθρωποι. Ὁ καπετάν Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βοριᾶ.

— Ἔ, γιὰ τὸ Θεό ! εἶπε πάλι. Ἐξω ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ χαθοῦμε !

Ἀποφάσισε νὰ παλέψῃ καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιάσουν τίς θέσεις τους στὸ κατάρτι, πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῇ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάξῃ, ἄγρυπνα, κι ἐκεῖνος χούφτωσε μὲ τὸ δυνατὸ χέρι του τὸ τιμόνι.

— Μάϊνα πανιά ! πρόσταξε.

Ἰδρωσαν οἱ ναῦτες γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπετάνιου, ἰδρωσε κι ὁ καπετάνιος, γιὰ νὰ ὀρθοπλώρῃσῃ τὴ γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νοιώθει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάξῃ τὰ χέρια καὶ πολλὲς φορὲς τὸ κύμα τοῦ μπατσίξει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονοῦν καὶ δακρύζουν, μὰ πού νὰ τὰ κλείσῃ ! Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθε τόσο δυνατὰ :

— Ξέρα δεξιὰ ! Ξέρα ἀριστερά μας !

‘Ακούει ό καπετάνιος, γυρίζει τώ τιμόνι και ή γολέτα αλλάζει τώ δρόμο της.

Πήγαινε δεξιά, άριστερά γυρίζει. Πήγαινε άριστερά, δεξιά άργοπλέει.

‘Ετσι παιδεύτηκε για ώρες τώ πλήρωμα. ‘Η γολέτα, σάν που-λάρι άπολυμένο στόν κάμπο, γυρίζει άδιάκοπα στη σκοτεινή κι άγριεμένη θάλασσα. Οί ώρες φαίνονται χρόνος !

Τέλος πήρε νά γλυκοχαράζη και φάνηκε σάν μαύρος όγκος τώ νησί έμπρός στο σταχτόμαυρο όρίζοντα. ‘Ο καπετάνιος μάντεψε τώ πατρικό λιμάνι και γύρισε κατά κεί την πρῶρα της « Βαγγελίστρας ».

Τήν ώρα, πού έβγαιναν οί έπιτάφιοι άπό τις έκκλησίες, έμπαινε και ή γολέτα στο λιμάνι.

—‘Ηρθα, μάννα μου ! παράγγειλε τώ ναυτόπουλο, μόλις έρριξε τήν άγκυρα.

Τήν νύχτα, στην ‘Ανάστασι, πήγε τώ ναυτόπουλο μέ τούς δικούς του στην έκκλησία. ‘Εφαγαν άμα γύρισαν και ξαπλώθηκε νά κοιμηθῇ. ‘Ηταν τόσο κουρασμένο !

Τώ μεσημέρι ντύθηκε και πήγε στην ‘Αγάπη. ‘Αντιλαλούν τά σήμαντρα και σημαίνουν οί καμπάνες. ‘Ολο τώ νησί μοσκοβολά σάν έκκλησάκι.

— Χριστός ‘Ανέστη !

—‘Αληθώς ‘Ανέστη !

‘Από κεί πηγαίνουν στο χοροστάσι. Χορεύουν οί λιγερές μέ τά κίτρινα φακιόλια και τά λαμπρά ρούχα τους, χορεύουν και οί λεβέντες μέ τά πλεχτά ζωνάρια τους. Χόρεψε κι ή άδερφή του τώ συρτό κι ύστερα τόν καλαματιανό μέ τόν άρραβωνιαστικό της. Τώ ναυτόπουλο κοιτάζει και καμαρώνει.

Τήν Κυριακή του Θωμά πάντρεψε τήν άδερφή του τώ ναυτόπουλο. Οί λιγερές τή στόλισαν και τήν τραγούδησαν :

‘Ηλιος ήταν προξενητής
αύγερινός στεφανωτής.

Χαρά στη μάννα του γαμπρού
και σ’ όλο τώ πεθερικό,

ὅπου θὰ πάρουν τέτοια νιά,
ὁμορφὴ καὶ νοικοκυρά,

χρυσὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
βασίλισσα τῆς γειτονιάς.

Ἐπειτα ἦρθε ὁ γαμπρὸς, πῆγαν στὴν ἐκκλησίᾳ κι ὁ καπετὰν
Παλιούρας ἄλλαξε τὰ στέφανα.

« Παιδικὰ 'Αναγνώσματα »

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

31. ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ

Ἦτο ὥρα δειλινοῦ καὶ ἀπὸ πρωΐας ὁ αἰθὴρ ἦτο θολωμένος καὶ σκότος ἐπεκρέματο καὶ συνεφιά μεγάλη. Τέλος οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ ἠνοιγίσαν καὶ ἔγινε βροχή, θάλασσα, καταποντισμός. Τὸ κατώγιον τῆς γριᾶ - Ραγιάδαινας ἐγέμισε νερὸν ὥς δύο πῆχεις. Τὸ ἐλαιοτριβεῖον τοῦ Λαυκιώτη ἐπατήθη μέχρι ἀναστήματος καὶ πλέον ἀπὸ τὸ νερὸν καὶ οἱ κοπάνες * ἐγέμισαν, αἱ ἐλαῖαι παρεσύρθησαν ἀπὸ τὸν χαμηλὸν σοφᾶν *, τὸ ἄλογον ἐσταμάτησε καὶ ὁ Γιάννης ὁ Ἄρμα- μέντος ἔμεινε μὲ τὸ πτυάριον εἰς τὴν χεῖρα. Ἡ θειά - Μαριώ, ἡ Κατσι- κάκαινα, ἐβγήκεν ἔξω εἰς τὸ χαγιάτι καὶ συνέπλεκε τὰς χεῖρας εἰς προσευχὴν ἀγωνίας.

Ὁ στάβλος τοῦ γέρο - Κουμενῆ εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ γαῖδούρι ἔπλεεν εἰς τὸ νερόν. Ὁ κύριός του ἄλλο μέσον δὲν εὔρεν, παρὰ νὰ τραβήξῃ τὴν τριχιὰν ἀπὸ τὴν κλαβανὴν * ἐπάνω εἰς τὸ πάτωμα, ὥστε τὸ ζῶον νὰ πλῆι τὸ σῶμα κάτω καὶ τὴν κεφαλὴν ν' ἀνατείνη ἐπάνω, μὲ κίνδυνον νὰ πνιγῇ ἀπὸ τὸ σχοινίον, πρὶν γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ νερόν. Πέραν εἰς τὸν κῆπον τοῦ Σαραφιανοῦ, ἡ πλημμύρα εἶχε ρίξει κάτω τοὺς τοίχους καὶ τὸ νερὸν ἐξέσπασε μέσα εἰς τὸν κῆπον παρασῦρον καλύβας, στάβλους, φυτείας καὶ δένδρα. Ὁ Σαραφιανὸς μὲ τὸν κηρωτὸν ἐπενδύτην * του, μὲ τὰ ὑποδήματα μέχρι τῶν μηρῶν, ἐπροσπάθει νὰ ἐμβαλῶσῃ ἐκ τῶν ἐνόντων τὸ ρῆγμα τοῦ τοίχου, κουβαλῶν χονδρὰ ξύλα καὶ κούτσουρα καὶ σωρεύων ταῦτα διὰ νὰ φράξῃ τὴν ρωγμὴν. Ἡ γριὰ - Χιόνω ἀπὸ τὸ παράθυρον ἐφώναζε:

— Κάψε τα, γυιέ μου, κάψε τα.

“Ισως έφαντάζετο ότι ό υιός της έσώρευε τά ξύλα δια νά άνάψη φωτιάν.

Κάτω εις τό ποτόκι όλα ήσαν θάλασσα. Τά κατώγια τών οικιών ειχον πλημμυρίσει όλα. Τό βαρελάδικο του μαστρο - Στεφανή ειχε γεμίσει νερό ως δύο μπόγια· ό βρόχινος ποταμός ειχε ρίψει κάτω πρώτον τό τσαρδάκι* ή τό μικρόν παράπηγμα του Στεφανή, είτα παρέσυρε τά βαρέλια εις χορόν όλα, όσα ήσαν από κάτω εις τό τσαρδάκι, είτα εισώρμησεν εις τό έργαστήριον του καλου χειρώνακτος* και τό έκαμε νά πλέη. ‘Αλλ’ ή πλημμύρα ήτο εις όλα τά ισόγεια και όπου τά πατώματα ήσαν χαμηλά έκινδύνευε νά τά φθάση. ‘Η γριά - Ραγιάδαινα έφώναζεν άπ’ άντικρύ νά πάγουν νά την γλυτώσουν.

Θά έχρειάζετο βάρκα, δια νά τής κάμουν την χάριν. ‘Αλλά βάρκα δέν υπήρχεν άλλη, ειμή τά βαρέλια του μαστρο - Στεφανή, όπου έπλεαν όλα εις την σειράν με γραφικήν νωθρότητα*. ‘Ο υιός του βαρελά, ό μικρός, ειχε καθαλλικεύσει τό έν τούτων και ηύρε μεγάλην διασκέδασιν, αλλά δέν κατώρθωσε ν’ ανακαλύψη τό πηδάλιον του αυτοσχεδίου πλοιαρίου. ‘Εκλινε πότε με τόν ένα πόδα, πότε με τόν άλλον κατά τό ρεύμα και ήτο έτοιμος κάθε στιγμήν νά δώση βουτιάν.

‘Επάνω εις τό ύψηλότερον μέρος τής συνοικίας, τό ανατολικόν, δέν ήτο φόβος νά φθάση τό νερόν εις τās οικίας. ‘Εκει ήσαν τά Κοτρώνια, ύψηλοι βράχοι, καμωμένοι έπίτηδες, δια νά κτίζουν φωλεάς τά νυκτοπούλια και δια νά άναβαίνουν τά παιδιά νά παίζουν με τούς χαρτίλους άετούς, δια νά κάμουν τρέλλας και νά φωνάζουν. ‘Η γριά - Σακαράβαινα ειχεν έξέλθει εις τόν έξώστην και έτραβοϋσε τά μαλλιά της και έφώναζε :

— Τ’ ειν’ αυτό, Θεέ μου, τ’ ειν’ αυτό ! ‘Αμαρτωλοί είναι και θά τούς βουλιάξη ;

Και ή θεία - Καρπέταινα, σύζυγος πλοιάρχου, ένθυμουμένη τόν άνδρα της και τούς υιούς της, όπου έταξίδευαν με τό καράβι, έκραζε :

— Παναγία μου, στο πέλαγο ! Παναγία μου, στο πέλαγο !

‘Ο γέρων πατήρ, ό καλός οικογενειάρχης μιās πτωχής οικίας δίπλα στο βαρελάδικο, ειχεν όπλισθή προχείρως με σκαπάνην και με κουβάν και ειχε καταβή εις τό ισόγειον. ‘Επροσπάθει νά άδειάση τό νερόν από τό κατώγι, έπαιδευετο νά φράξη έως δύο πιθαμάς τό

κατώφλιον καὶ ἐπάσχιζε νὰ δέσῃ τὸ πιθάριον τοῦ ἐλαίου εἰς ἓνα κρί-
κον ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἦμην κι ἐγὼ ἐκεῖ· ἰστάμην εἰς τὸ παράθυρον,
ἔβλεπα κι ἐπροσπαθοῦσα νὰ διώξω τὸν φόβον, νὰ διασκεδάσω.
Γυναῖκες ἀνασκουμπωμένοι μέχρι γονάτων, πατοῦσαι εἰς τὰ νε-
ρά, ὁ βαρελᾶς κοπιᾶζων νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἐργαστήριόν του, νὰ
μαζώσῃ τὰ βαρέλια του, νὰ βάλῃ εἰς τὴν ἄκρην τὰ κλαδιὰ καὶ τὰ
ξύλα ἀπὸ τὸ χαλασμένον παράπηγμά* του, ὅλα ἀπετέλουν παι-
δικὸν θέαμα. Ἡ φουρνάρισσα ἐφώναζεν ἀπ' ἀντικρὺ νὰ ὑπάγουν
νὰ γλυτώσουν τὶς κλᾶρες* τῆς, ὅπου τὰς εἶχε παρασύρει τὸ ρεῦμα.
Δύο ἢ τρεῖς γέροντες τῆς γειτονιᾶς ἦσαν μέχρι βουβώνων* εἰς τὸ
νερόν, διὰ νὰ γλυτώσουν ὀλίγες κουτσοῦρες καὶ καυσόξυλα, ὅπου
ἔπλεαν εἰς τὸν ποταμόν. Ἡ γριά - Μереγκλίνα, ἀπὸ τὸ στενὸν μέσα,
ἐφώναζε νὰ τῆς γλυτώσουν τὴν σκαφίδα τῆς, ὅπου τὴν εἶχε πάρει
τὸ ρεῦμα καὶ τὴν ἔσπρωχνε κάτω πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸ σχολεῖον εἶχαν κάμει γενικὴν ἔξοδον, καθὼς
ἐκόπασεν* ἡ βροχὴ καὶ τὸ ρεῦμα τῆς πλημμύρας ἐφούσκωνεν ἀκόμη.
Ἐξῆλθον δρομαίως μὲ ἀτάκτους φωνὰς καὶ ἔτρεχαν, ἔτρεχαν εἰς τὴν
μεγάλην λίμνην τοῦ νεροῦ κάτω πρὸς τὸν αἰγιαλόν, διὰ νὰ προφθά-
σουν νὰ χορτάσουν καράβισμα καὶ παιγνίδι εἰς τὰ νερά μίαν φοράν,
νὰ βραχοῦν, νὰ παίξουν μὲ τὸ ρεῦμα. Καὶ δύο κοπάδια πάπιες, ὅπου
ἔπεσαν εἰς τὰ νερά ἅμα ἐσταμάτησεν ἡ βροχὴ κι ἐβουτοῦσαν, ἐτρά-
πησαν εἰς φυγὴν ἔντρομοι.

Πτωχὴ χήρα, ἡ Μαριῶ ἡ Λιβαδάκαινα, μαζί μὲ τὴν κόρην τῆς
τὴν Ματῶ, εὐρίσκοντο εἰς τὸν μεμονωμένον οἰκίσκον των εἰς τὸ
χαμηλότερον μέρος τοῦ λιβαδιοῦ, πρὸς τὴν ἐσοχὴν, εἰς τὴν ἄκρην
τοῦ χωρίου. Ἄμα ἤρχισεν ἡ καταιγὶς καὶ τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας τα-
χέως κατεπλημμύρησαν. Ἄλλ' ἡ Μαριῶ δὲν ἐπρόσεχε κατ' ἀρχὰς
εἰς τοῦτο. Εἶχε τὸ μάτι ὑψηλὰ κατὰ τὸ βουνόν. Ἦτον ἀφηρημένη.

— Μάννα, θὰ πλημμάρουμε, ἐφώναξε ἡ κόρη τῆς.

Ἡ μήτηρ ἐξηκολούθει νὰ κοιτάζῃ ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνόν.

— Ἄς πὰ νὰ πλημμάρουμε, ἐψιθύρισε.

— Μάννα, πλημμάρουμε ! ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον ἡ Ματῶ.

Ἡ χήρα ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὰ παρὰ πόδας. Ὅλη ἡ στε-
φάνη τοῦ ἐδάφους ὁλόγυρα εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ ἰσόγειον τῆς

οίκίας ήτο γεμάτον νερόν. Τò χαμηλόν πάτωμα έκινδύνευε νά τò φθάση. Θάλασσα, ποταμός, πέλαγος.

— Πώ, πώ, πώ ! έκαμεν ή μήτηρ συμπλέκουσα τās χείρας.

’Από τήν στέγην τής οίκίας είχαν άνοιξει δέκα έως δώδεκα σταλαγμοί. Τά φορέματα, ή « τέμπλα » μέ τά στρώματα καί τά σινδόνια, τά πενιχρά έπιπλά, όλα ήσαν καταβρεγμένα.

’Η κόρη τὰ μετέφερε καί τὰ έσώρευεν όλα μαζί, πότε είς τήν μίαν γωνιάν καί πότε είς τήν άλλην αλλά καί εκεί ήνοιγε σταλαγμός. Τέλος τὰ έκουβάλησεν όλα είς τήν μέσην· άλλ’ εκεί ήνοιξε μέγας σταλαγμός είς τόν « καβαλλάρην »* τής στέγης.

Τήν προηγουμένην έβδομάδα είχαν ξανασύρει τήν σκεπήν. Νά τò ήξεραν νά μή βάλουν μάστορην !...

’Αλλά καί τί τόν ήθελαν τόν μάστορην ; Μήπως ήτο ιδικόν τους τò σπίτι ; ’Ο κύρ ’Αργυρός ό Ξυγκοχέρης, ό πιστωτής των, τούς έφοβέριζε καθημερινώς νά τούς βγάλη από τò σπίτι. Πρò δύο ήμερών άκόμη είχε περάσει από εκεί καί τούς είπεν ότι θά τούς πάρη τò ποτάμι... ’Ας χαρή τώρα.

— Πώ, πώ ! θά πνιγούμε, μάννα ! ώλόλυξεν* ή κόρη, συμπλέκουσα τās χείρας, κοιτάζουσα δια τού παραθύρου κάτω καί βλέπουσα όλον τò λιβάδι θάλασσαν. Δέν έφαινετο πουθενά πάτημα, δια νά πατήση τις.

Καί ή βροχή έξηκολούθει άκόμη.

— Θά πνιγούμε ! έθρήνησεν ή μήτηρ, τραβοῦσα τὰ μαλλιά της. Καί ό άδελφός σου, ό άδελφός σου, πού λείπει άπ’ τò πρωί στο χωράφι, δέν θά πνιγῇ;

Σπαρακτική ήτο ή φωνή τής μητρός.

’Απέναντι, πρòς τò μεσημβρινόν μέρος, πεντακόσια βήματα μακράν, έκατοικοῦσεν ή Μαργαρώ ή Μποστανού, έντòς τού λαχανοκήπου, τόν όποιον έκαλλιέργει ό σύζυγός της. ’Ο οίκίσκος των, ύψηλά, έπί λοφίσκου, άψηφοῦσε τήν πλημμύραν. ’Η γυνή είχεν άνοιξει τò παράθυρον καί έφώναξε πρòς τήν Μαριώ τή Λιβαδάκαινα:

— Θά πνιγῇτε, χριστιανές !

’Η Μαριώ ήτον άφωσιωμένη όλη είς τόν στοχασμόν τού υιού της, ήτον παραδομένη είς τήν άνησυχίαν της. ’Εκοίταζε τò βουνόν

μέ ὄμμα ἀπλανές, ὥς νά ἔβλεπεν ὀπτασίαν *. Ὁ υἱός της ποῦ νά εἶναι μέ αὐτὸν τὸν κατακλυσμὸν ;

— Πνιγήκατε, χριστιανές, ἐφώνησε πάλιν ἡ Μαργαρώ ἡ Μποστανοῦ.

Ὅλον τὸ λιβάδι πέλαγος. Καὶ ἂν ἐπροθυμεῖτό τις νά ὑπάγῃ εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιῶντων, δὲν θά ἠδύνατο πλέον.

Ὁ σύζυγος τῆς Μαργαρώς ἦτο κάτω εἰς τὸ ἰσόγειον καὶ διώρ-
θωνε τὰ τσαπιά καὶ ἐτρόχιζε μέ ὀξύν τριγμὸν μικρὸν πριόνιον, τὸ
ὁποῖον τοῦ ἐχρησίμευε διὰ τὸ κλάδευμα τῶν δένδρων. Τὸ νερὸν ἔπρε-
πε ν' ἀναβῇ δύο μπόγια ἀκόμη, διὰ νά τοὺς φθάσῃ. Διὰ τῆς μικρᾶς
θυρίδος ἔβλεπε καὶ αὐτὸς τὴν τεφράν, χωματόχρουν, κυματώδη
θάλασσαν, τὴν κατακλύζουσαν ὅλα τὰ ἐλώνια καὶ τοὺς κάμπους.

— Καλέ, δὲν ἀκοῦς τί γίνεται, δὲν βλέπεις ! ἐφώνησεν ἄνωθεν,
διὰ τῆς καταπακτῆς *, ἡ σύζυγός του. Θά χαλάσῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον.

Ὁ κηπουρὸς κάτωθεν ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν δι' ἄσματος,
ψάλλων μέ τὴν βραχνὴν φωνὴν του:

Βρέχει ὁ οὐρανὸς καὶ βρέχομαι,
ξενάκ' εἶμαι καὶ ντρέπομαι.

Ἡ θέσις τῶν δύο γυναικῶν εἰς τὸ μοναχικὸν σπιτάκι τοῦ λι-
βαδιοῦ ἤρχισε νά γίνεται ἀπελπιστική. Ἡ κόρη, ἔκφρων * ὠλόλυζεν.
Ἐκοίταξε βλοσυρὰ τὸ παράθυρον, τὸν ἐξώστην, τὴν ξυλίνην σκά-
λαν, ὅλα ἀπειλούμενα καὶ σαλευόμενα ἀπὸ τὴν πλημμύραν. Ἡ
μήτηρ εἶχε παύσει ἀρτίως νά τραβᾷ τὰ μαλλιά της. Ἐσχιζε τὰς
παρείας, ἐκόπτετο κι ἐμοιρολογοῦσε. Δὲν ἔκλαιε τὸ σπῖτι, δὲν ἔκλαιε
τὴν κόρην της, οὔτε τὸν ἑαυτὸν της. Ἐκλαιε τὸν υἱὸν της, ὅστις
ἦτο μακράν. Ἐκοίταξε κατὰ τὸ βουνόν, ἀλλὰ δὲν τὸν διέκρινε πλέον.
Ὁ πελώριος σίφων, στῦλος φοβερὸς ἐνώνων τὸν οὐρανὸν μέ τὴν γῆν,
ὅπου διὰ πενθίμου ἀνταυγείας ἐφώτιζεν ἐκ διαλειμμάτων τὰ περίεξ
καὶ ἔκαμε τὸ βουνὸν νά ξεχωρίζῃ, ἐσχίσθη ἤδη, διερράγη καὶ διελύθη,
καὶ τὸ βουνόν, μαῦρος ἀτμός, ἔγινεν ἐν μέ τὸν αἰθέρα.

Ἐφαντάζετο ἤδη πνιγμένον τὸν υἱὸν της, πτώμα ἐλεεινόν,
φοβερὸν τὴν θέαν, παρασυρόμενον ἀπὸ τὸ ρεῦμα, κτυπῶντα τὴν
κεφαλὴν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀγκιστρούμενον καὶ σφηνούμενον
εἰς τοὺς βάτους καὶ τοὺς θαμνῶνας, ἀπὸ αἱμασίαν * εἰς αἱμασίαν.
Ὡτοσχεδιάζεν ἀκουσίως τὰ μοιρολόγια :

Πώς θα σέ φέρουν, γυιόκα μου, πνιγμένον μέσ' στο ρέμα !
Πώς θα σέ ιδώ !...

Ή βροχή είχε παύσει, και ή πλημμύρα δέν είχε καταπέσει. Εΐχαν κατέλθει όλα τά άνώνυμα ρεύματα του ποταμού, όλα τών κοιλάδων τά θολά ποτάμια, όλα τά χειμέρια κατακαθίσματα τών ύπωρειών.

Τό μικρόν σπιτάκι στο λιβάδι έτριζεν, έτριζε, κατέρρεεν. Ή βοή του καταποντισμού ανήρχετο εις τόν αϊθέρα, και εις την βοήν αυτήν δέν έχανετο ό στεναγμός τών πενήτων διά τους άγγέλους του Θεού.

Τό σπίτι της πτωχής χήρας είχε καθίσει από τό έν μέρος και είχε λάβει στάσιν χωλού, κλίνοντος προς τόν ένα ώμον, πτωχού γέροντος, στηριζομένου επί της ράβδου του. Δέν υπήρχεν όρατόν στήριγμα δι' αυτό. Πλήν άόρατος χείρ εφαινέτο νά τό κρατή από τό έν μέρος, διά νά μή καταρρεύση όλον.

Όταν εκόπασεν ή βροχή, χωρικοί κατέβαινον τρέχοντες μέ τά υποζύγια των. Έπανήρχοντο από τους άγρους μισοπνιγμένοι, βρεγμένοι ως τό κόκκαλον. Διήρχοντο εις απόστασιν εκατοντάδων βημάτων. Ή Μαριώ ίστατο εις τό παράθυρον, παρακαλούσα έκθύμως* την Παναγίαν και έρωτῶσα μεγαλοφώνως τους διαβαίνοντας μακράν :

— Μήν είδατε τόν Μανώλη τόν γυιό μου ;

Ούτε φωνή ούτε άκρόασις. Ό καθείς έσπευδε διά νά ιδη τί έγινε τό σπίτι του, ή φαμίλια του, και δέν ήκουε τί τόν ήρώτα ή χήρα του λιβαδιοϋ.

Ήλλ' αύτη δέν απέκαμεν νά έρωτᾷ, ένόςω διέβλεπεν εις τό σκότος. Ή Δεκεμβριανή ήμέρα είχε δύσει, ή πλημμύρα κατέπιπτεν και τό σκότος άπειλητικόν έπεκρέματο εις τά φωσφορίζοντα νερά.

— Μήν είδατε πουθενά τόν γυιό μου, τόν Μανώλη ;

— Δέν τόν είδαμε . . . , της εφάνη, ότι ήκουσεν άπαξ.

Και ή άπάντησις ήτο σπαραγμός δι' αυτήν. "Ω, Παναγία μου! . . .

— Μάννα, άφοϋ γλυτώσαμε ως τώρα, πάμε νά κατεβούμε, κι άς πλέγουμε στο ποτάμι. Τό σπίτι θα πέση, μπορεί νά γλυτώσουμε !

— Πάμε νά ιδούμε, τί γίνηκε ό Μανώλης.

Ἡ κόρη ἔμπρός, ἡ μήτηρ ὀπίσω, ἐδοκίμασαν νὰ κατεβῶσι τὴν σαλευομένην καὶ σειομένην σκάλαν.

Εἶχον κατέλθει δύο σκαλοπάτια καὶ πλατάγισμα* ἠκούσθη μέσα εἰς τὸ νερόν. Ἐφάνη κάτι τι μεγαλόσωμον, διπλοῦν τὸ σχῆμα, τεράστιον, κενταυρικόν*, κατὰ τὸ ἥμισυ πλέον, κατὰ τὸ ἥμισυ πατοῦν, πηδῶν καὶ παραδέρνον μέσα εἰς τὸ ρεῦμα.

— Μάννα, εἶστε καλά ; Γλυτώσατε ;

Ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ Μανώλη.

— ὦ, γυιέ μου ! ὦ, παιδί μου ! παιδάκι μου ! Εἶσαι καλά ; ἦρθες ;

Ἦτον ὁ Μανώλης, καβάλλα εἰς τὸ ἄλογόν του. Ἐπήδησε κάτω ἕως τὴν μέσῃν εἰς τὸ νερόν καὶ ἠγκαλίσθη τὴν μητέρα του.

Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἡ πτωχὴ οἰκογένεια ἐπῆγε καὶ διενυκτέρευσεν εἰς τῆς Μαργαῶς τῆς Μποστανοῦς. Ὁ κηπουρὸς ἐσυμβούλευσε τὸν Μανώλη :

— Νὰ κάμῃς νόμο - τρόπο, λέω γώ, ν' ἀγοράσῃς ἓνα σπιτότοπο ἐπάνω στὰ Κοτρώνια, ἢ στὰ Γελαδάδικα, ἢ στὸν Ἀπάνω Μαχαλᾶ, νὰ χτίσῃς κανένα σπιτάκι, νὰ μὴ σᾶς πατῇ τὸ νερό.

Ἡ χήρα ἔλαβε τὸν λόγον :

— Καλὰ τὸ λές, γείτονα, μὰ κείνος ὁ Ξυγκάκις, τοῦ χρωστοῦμε, λέει, δὲν ξέρω πόσα γίνονται, τριακόσιες δραχμές, ὅλο τὸ διάφορο* κεφάλι, τὸ διάφορο κεφάλι... κι ἂς τοῦ πληρώναμε ταχτικά τὸ διάφορο, μόνο δυὸ χρονιᾶς δὲν τοῦ πληρώσαμε...

Ὁ κηπουρὸς ἔσεισε τοὺς ὦμους, ἔπιε μίαν εἰς ὑγείαν τῆς χήρας καὶ τῶν τέκνων της καὶ ἔψαλεν τὸ βραχνὸν ᾠσμὰ του.

Καὶ ἡ Μαργαῶ, ἡ γυναῖκά του, εἶπεν :

— Ἐγλύτωσεν ὁ κοσμάκης καὶ τὴ φορὰ αὐτῇ, δόξα νὰ 'χῃ ὁ Θεός !

« Ποωτοχρονιάτικα Διηγήματα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

32. ΜΕΤΑΠΑΝΙΑ

Μεγάλῃ ἀπλοῦται ἡ Λῆμνος, μακρὰ καὶ χθαμαλή, μὲ ὥραϊα ἀκρωτήρια, μὲ μεγάλους καὶ βαθύκολπους λιμένας, μὲ χρυσοκίτρινους ἀγροὺς θερισμένους, μὲ εὐμορφες ἀκρογιαλιές. Χωρὶς δάση, χωρὶς χωριά, ἔρημος, θαρρεῖς, ἀκατοίκητος.

Ἀπὸ τὴν Λῆμνον ἔπειτα εἰς τὴν Τρωάδα καὶ ἀπὸ τὴν Τρωάδα εἰς τὴν πολύκωμον Ἰμβρον, ἀπὸ τὴν Ἰμβρον εἰς τὴν Τένεδον.

Βόλτες, θαλασσινοὶ περίπατοι, αἱ ναυτικαὶ λοξοδρομίαι.

Συντροφία μὲ τοὺς γλάρους.

᾽Ω! τὴν ἀγάπησα τὴν συντροφίαν τὴν λευκὴν τῶν γλάρων. Εἶναι ἄθῳα, ὥς εἶναι κάτασπρα τὰ πτερὰ των. Σὲ διασκεδάζουν. χωρὶς νὰ σὲ κουράζουν. Σὲ συντροφεύουν, χωρὶς νὰ σὲ ἐνοχλοῦν. Ἀθορύβως καὶ σιωπηλῶς. Εὐγενῶς. Εἶναι καλόγνωμος ἡ συντροφία τῶν γλάρων. Ἐμφανίζονται ἐνώπιόν σου ἐκεῖ ὅπου δὲν τοὺς περιμένεις. Ὡς παλαιοὶ σου φίλοι. Δὲν ἐξίστασαι δι' αὐτό, ὥς νὰ τοὺς ἀνεζήτεις μετὰ κόπου. Νομίζεις κι ἔπλευσες δι' αὐτούς. Νομίζει κι ὑπέφερες δι' αὐτούς.

Κι ἐκεῖνοι πάλιν κάμνουν ὅ,τι θέλεις διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσουν· χορεύουν, βουτοῦν, παίζουν. Προηγοῦνται ὥς νὰ θέλουν νὰ σὲ ὀδηγήσουν εἰς τὰς κατοικίας των, τὰς δροσεράς, τὰς ὑγρὰς φωλεάς των, ὅπου τὸ κῦμα φωσφορίζει φέγγον, ὅπου ἡ δρόσος εἶναι αἰωνία.

Κι ἐνῷ προβαίνουν ταχύτεροι, αἴφνης ἴστανται καὶ σὲ περιμένουν καὶ σὲ κράζουν μὲ τὰ μονοσύλλαβα των, γλαριστί :

— Καλῶς τὸν φίλον μας! Καλῶς τὸν φίλον μας!

Κι ἐνῷ περιμένουν, θωπεύουν τὸν ἀέρα μὲ τὰς κυρτάς των, ὡς δαμασκιά, πτέρυγας. Καὶ φιλοῦν τὸ κῦμα μὲ τὰ ράμφη των. Πόθεν ἦλθον; Ποῦ πηγαίνουν οἱ φίλοι μου, οἱ κάτασπροι γλάροι τῆς Μυτιλήνης; Εἶναι γλάροι τῆς Λήμνου, τῆς Τρωάδος εἶναι οἱ γλάροι ἢ τῆς Τενέδου; Τοὺς ἐβλεπον τάχα καὶ οἱ Ἀχαιοί;

᾽Ω! ἡ λευκὴ, ἡ καλὴ συντροφία μου, οἱ γλάροι τοῦ Αἰγαίου! Καταμεστῆς στὸ πέλαγος ἀναμένουν νὰ χαιρετίσωσι τοὺς ταξιδεύοντας. Ἀγγελοὶ τοῦ αἰσίου πλοῦ, ὑπάρξεις ποθηταὶ ἐν τῇ κρυερᾷ τοῦ πόντου ἑρημῇ. Μειδίαμα γλυκὺ ἐν τῇ πικρᾷ μοναξίᾳ. Ἐλπὶς ὅτι ἐγγὺς του εἶναι ὁ κόσμος. Ἀφορμὴ μελέτης διὰ τὸν σοφόν. Ἐμπνευσις διὰ τὸν ποιητὴν. Παραμυθία διὰ τὸν ναύτην, ὅστις, ἐπακουμβῶν ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, συνάπτει ἄφωνον διάλογον μὲ τὸν λευκὸν πτερωτὸν του σύμπλουν. Ναύτης πρὸς ναύτην. Θαλασσοδαρμένος πρὸς θαλασσοδαρμένον. Γλάρος πρὸς γλάρον.

Καὶ πετοῦν ἐνίοτε ψηλά. Πλησιάζουν εἰς τὰς κόφας τοῦ πλοίου, τρέχουν γῦρο καὶ χορεύουν περὶ τὸν θαλασσομάχον, τὸν ξύλινον τῆς πῶρας ἀδελφόν των, ὅστις βουτᾷ καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ αὐτοί,

ὡς δίστομον στιλέτον, κόπτων τὸ κύμα. Καὶ πολλάκις πολλοὶ - πολλοὶ περισυναχθέντες τριγυρίζουσι τὴν σκούναν ἐν χαιρετισμοῖς, μεγάλην γλαρίναν.

Ἐκόπασε πλέον ὁ σάλος· τὰ κύματα καταπονθηθέντα καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐπραϋνθησαν. Ἡ θάλασσα γαληνιάζει πάλιν. Δευτέραν φοράν διερχόμεθα ἐγγὺς τῆς πολυσχιδοῦς Λήμνου ἡρέμα ἀπὸ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ἐπὶ τινος χρυσίζοντος λοφίσκου ὑπολευκάζει παρεκκλήσιον. Ὅλοι οἱ ναῦται, πρὸς αὐτὸ ἀτενίζοντες εὐλαβῶς, κάμνουν τὸν σταυρὸν των.

— "Αἰ - Νικόλα! λέγουσιν ὅλοι ἐγκαινιάζοντες τὸ ἄγνωστον παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ θαλασσινοῦ των Ἀγίου.

Μικρὰ βρατσέρα πλέει πρὸς τὴν ἀκτὴν φοβισμένη, μετὰ τὸν σάλον ξετρυπώσασα.

Ἐξημέρωσε Κυριακή.

Οἱ ναῦται, ἀπηυδακότες ἀπὸ τῆς παρελθούσης τρικυμιώδους νυκτός, κοιμῶνται ἀκόμη, ἐνῶ ὁ μάγειρος ἐγερθεὶς ἀπολεπίζει ἰχθυῖδιά τινα, σημαδιακοὺς χάνους ἑκατοστάρικους, τοὺς ὁποίους εἶχομεν ἀλιεύσει κατὰ τὴν γαλήνην τῆς προτεραίης. Μόνον ὁ πηδαλιούχος, κουκουλωμένος ἀκόμη μετὰ τὸν χειμερινόν μουσαμᾶν του, ἴσταται παρὰ τὸ πηδάλιον καὶ ὁ φρουρὸς τῆς πρῶρας, ἀνάψας τὸ εἰκοστὸν σιγάρον κατὰ τὴν τετράωρον βάρδιαν του βρεγμένος ἀκόμη, μετὰ τὸ κηρωτὸν μουσαμᾶν του, φρουρεῖ.

Τὰ πανιὰ ὅλα ἐπάνω τώρα. Καὶ ὁ μοναχογιὸς ὁ κόντρας, ὁ λεπτοκαμωμένος, ὁ γαλαζοαίματος. Ἡ ταχεῖα σκούνα, πετῶσα μαλακά - μαλακά, ἄνευ τιναγμῶν πλέον, προηγεῖται πέντε ἄλλων ἱστιοφόρων μεγάλων, ἅτινα μᾶς παρακολουθοῦσι μετὰ σπουδῆς, ὡς νὰ θέλουν κάτι νὰ μᾶς εἴπουν. Ἄλλ' ἢ σκούνα φεύγει, πετᾷ. Ἀπὸ τοῦ ὕψους, ἐνθα ἴσταμαι, νομίζω ὅτι δὲν ἄπτεται κὰν τῆς θαλάσσης. Τόσον γλυκὰ πλέει, θαρρεῖς, καὶ στὰ νύχια πατεῖ. Εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὴν νυκτερινὴν νίκην.

— Σκάντζια βάρδια! ἀνακράζει ὁ ναύκληρος, ἀκούσας κροτήσαντα τὰ ξύλινα κρόταλα τοῦ πηδαλιούχου, σημήναντος τὴν ὁγδόην ὥραν τῆς πρωΐας, καὶ συγχρόνως κρούει τὸν κώδωνα τῆς πρῶρας, τύπτων συνάμα τὸ κατὰστρωμα διὰ τῶν ποδῶν του, ἄνω τοῦ θαλάμου τῶν ναυτῶν, ὅπως ἐξεγείρη αὐτοὺς.

Ταυτοχρόνως γλυκύτατα άντηχοΰσιν όπισθέν μας έν τώ πελάγει οί κώδωνες τών δύο ίστιοφόρων, ώς παρεκκλήσια λειτουργούντα, σημαίνοντες την όγδόην ώσαύτως ώραν.

Μετ' όλίγον οί ναΰται νιφθέντες κι ένδυθέντες κατέρχονται είς τόν θάλαμον του πλοιάρχου, καλέσαντος αυτούς, όπως προσευχηθώσι — Κυριακή πρωί — κι εύχαριστήσωσι τόν "Άγιον Νικόλαον, διασώσαντα αυτούς από της τρικυμίας.

Ό φαίδρς και πρόθυμος πάντοτε Γιαννάκης, ό υίός του πλοιάρχου, άλλαγμένος γαλάζιαν βλούζαν, έκτελεί χρέη καμαρώτου, παθόντος έκ ναυτίας του τοιούτου και κοιμωμένου άκόμη, και άνάψας κηρίον και θέσας πϋρ μετά θυμιάματος είς τó όρειχάλκινον στιλπνόν θυμιατήριον θυμῖ πρωτον εύλαβώς την είκόνα του "Αγίου Νικολάου, μικράν έπάργυρον, κρεμαμένην από τινος δοκού έν τη άκρη του θαλάμου και είτα πάντας τούς λοιπούς, ψάλλον και τó μεγαλυνάριον του "Αγίου « Όρφανών προστάτης ».

Τέλος άσπάζονται πάντες την είκόνα του θαλασσινού ιεράρχου εύωδιάζουσιν θάλασσαν, ως νά ήγωνίζετο και ό "Άγιος μέ τούς ναύτας όλην την νύκτα, παλαιών κατά τών κυμάτων.

Οί ναΰται είτα εύφροσύνως πίνουσι τó προσενεχθέν αυτοίς ποτήριον ρουμίου και άνέρχονται οί μέν ν' άντικαταστήσωσι την βάρδιαν, οί δέ νά τακτοποιήσωσι τά έπί του καταστρώματος άντικείμενα, μετακινήθέντα έκ του νυκτερινού σάλου.

Τά πανιά δουλεύουν.

« Μέ τά πανιά » ('Απόσπασμα)

'Αλέξανδρος Μωραϊτίδης

33. ΤΟ ΔΕΛΦΙΝΙ

Θά ήμποροΰσε κανείς νά τó είπῃ « άλογο τῆς θάλασσας », γιατί και γρήγορο σάν άλογο είναι και στην άνάσα τó άλογο θυμίζει· φρρρ! κάνει δυνατά κάθε φορά, που βγαίνει επάνω, και σάν άλογο προσφέρεται για... ίππασία.

Θυμηθήτε τόν θρύλο του 'Αρίονα. Δελφίни ίππευσεν ό αρχαίος αυτός μουσικός κι έδραπέτευσε από τó καράβι τών ληστών κι έσω-

θηκε στο Ταίναρο. Νά κι ὁ «θεὸς τῆς θάλασσης» παρουσιάζεται πάντοτε καβάλλα σ' ἓνα δελφίνι, ὅπως θέλει ὁ θρύλος.

Ἀκόμα καὶ ὁ Πλίνιος διηγεῖται τὴν ἱστορία ἑνὸς παιδιοῦ, ποὺ ἐπηγαινοερχόταν στο σχολεῖο του καβάλλα σὲ δελφίνι. Μιὰ ἱστορία συγκινητική. Δελφίνι καὶ παιδὶ ἐπίασαν, λέγει, φιλία στὴν ἀκτή. Τὸ παιδὶ ἔρριχνε ψωμὶ στο δελφίνι. Καὶ τὸ δελφίνι ἔπαιρνε τὸ παιδὶ στὴν πλάτη του καὶ τὸ ἐπερνοῦσε ἀντίπερα, στὴν ἄλλη ἀκτή, ὅπου εὕρισκόταν τὸ σχολεῖο. Κατόπιν ἐπήγαινε καὶ τὸ ξανάφερνε πίσω. Τὸ παιδὶ μιὰ μέρα ἀρρώστησε καὶ πέθανε. Καὶ τὸ δελφίνι γιὰ καιρὸ φαινόταν στὴν ἴδια θέσι, στὴν ἴδια ἀποβάθρα, κι ἐπερίμενε τὸν μικρούλη καβαλλάρη. Καιρὸ κράτησε αὐτὴ ἡ δουλειά, ὅσο ποὺ πέθανε καὶ τὸ δελφίνι ἀπὸ μελαγχολία. Αὕτὴ εἶναι ἡ ἱστορία.

Καὶ γιὰ μὲν τὴν καβάλλα συμφωνοῦμε. Γιὰ τὴ μελαγχολία ὁμως ὄχι. Γιατὶ τὸ δελφίνι δὲν εἶναι πλασμένο γιὰ λύπη. Εἶν' ἓνα πλάσμα ζωηρό, χαρούμενο, ποὺ τοῦ ἀρέσουν τὰ παιγνίδια, ὁ χορὸς, ἡ μουσική, ἡ ἀλλεγρία. Τὸ εἶδατε νὰ κολυμβᾷ, νὰ πηδᾷ, νὰ παίζη γῦρο ἀπὸ τὰ καράβια; Ἐχάσατε! Καθὼς συναντᾷ τὸ πλεούμενο στο πέλαγος, τρέχει κοντὰ κι ἀρχίζει τὰ παιγνίδια. Χαριτωμένο θέαμα! Καράβι καὶ δελφίνι πηγαίνουν πλάγι - πλάγι, σχίζουν καὶ τὰ δυὸ τὴ θάλασσα, σὰ νὰ παραβγαίνουν στο τρέξιμο. Εὐθεῖα τραβάει τὸ καράβι. Καμπύλες γράφει τὸ δελφίνι. Προχωρεῖ μ' ἔλιγμους, ἀνεβοκατεβαίνει, στρίβει δεξιὰ, στρίβει ἀριστερά, σὲ προσπερνᾷ, σὲ περιμένει, φεύγει, ξανάρχεται. Κι ὅλο κοντὰ σου εἶναι. Ἄν ἔχης μάλιστα μαζί σου βιολὶ ἢ φουσαρμόνικα καὶ τοῦ παίξης κανένα καλὸ κομματὶ μουσικῆς, δὲν ξεκολλᾷ ἀπὸ τὴ γειτονιά σου. Καὶ δὲν εἶναι ἓνα· εἶναι πολλὰ. Μιὰ θάλασσα ἀπὸ ράχες μαυροπράσινες κι ἀπὸ ρύγχη μυτερά. Τρέχουν, καλπάζουν, χαίρονται τὴ θάλασσα. Πλάσματα ξέγνοιαστα κι ἐλεύθερα, σὰν ἄγρια ἄλογα στὸν κάμπο, ἄτια τοῦ Ποσειδῶνα, ποὺ τρέχουν μέσα στὰ κύματα, ὅμοια μὲ κύματα κι αὐτά.

Οἱ θαλασσινοὶ τὰ καμαρώνουν. Περνοῦν τὴν ὥρα τους μαζί τους. Τοὺς ἀρέσει πολὺ αὐτὸ τὸ παιγνιδιάρικο θαλασσινὸ θηρίο, ποὺ δὲν πειράζει τὸν ἄνθρωπο ποτέ, ποὺ κολυμπᾷ σὰν γοργόνα, ποὺ ξετρελλαίνεται γιὰ τὴ μουσική. Μὰ οἱ ψαῖδες γιὰ τὸ δελφίνι ἔχουν γνώμη διαφορετική, ἐντελῶς ἀντίθετη. Γι' αὐτοὺς εἶναι ἓνας φαγᾶς διάσημος, ἓνας ἐπικίνδυνος ἀνταγωνιστής, ποὺ ἐπιβουλεύεται σὲ μεγάλο βαθμὸ τὰ συμφέροντά τους.

Μήν τούς μιλάτε για μουσική, για ποίηση, για . . . θαλασσινές ίπποδρομίες. Μετρήστε καλύτερα τὰ ψάρια, που τούς κλέβει ό μεγάλος φαγάς! Ψάρια για ψάρια δέν αφήνει. Κι όταν δέν εύρη ψάρια, αφανίζει τὰ χταπόδια και τὰ καβούρια. Διακόσια δόντια έχει. Κι όλα πρέπει νά δουλέψουν. Πάλι καλά, που γεννάει ένα παιδί. Άλλοιώ- τικά τὰ ψάρια θά τὰ βλέπαμε μόνο στο ζωολογικό μουσείο.

« Έδω βυθός »

Θέμος Ποταμιάνος

34. ΤΟ ΠΥΡΟΦΑΝΙ

Καίει τὸ πυροφάνι τοῦ ψαρά
κι οἱ σταλαχτίνες λάμπουν σάν ἀστέρια
καὶ στῆς σπηλιᾶς τὰ διάφανα νερά
φεγγοβολοῦν καντήλια κι ὀγιοκέρια.

Τῆς νυχτερίδας τρίζουν τὰ φτερά
καὶ στὶς φωλιές ξυπνοῦν τὰ περιστέρια
καὶ σπαρταροῦν τὰ ψάρια ἀστραφτερά
ἀπ' τὸ καμάκι στοῦ ψαρά τὰ χέρια.

Ἀπάνω στῆς σπηλιᾶς τὴν κορυφή,
μέσ' ἀπ' τὰ μούσκλια κι ἀπ' τὰ πολυτρίχια,
σταλάζει βρύση ἀνώφελη, κρυφή.

Καὶ πέρα ἀπὸ μιὰ τρύπα σκοτεινὴ,
στοὺς βράχους ἀκονίζοντας τὰ νύχια,
μιὰ φώκια ἀπαρηγόρητα θρηνεῖ.

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

35. ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Αἱ πρῶται σκιαὶ τοῦ λυκόφωτος ἀπλώνουν τὸ πένθος των εἰς τὰ λευκὰ σπιτάκια τῆς Ὑδρας. Ὁ ἥλιος, πελωρία αἱματόχρωμη σφαῖρα, ἐβυθίσθη εἰς τὴν ὁμίχλην τοῦ ὀρίζοντος καὶ αἱ τελευταῖαι μελαγχολίαι τῶν χρωμάτων ἐχάθησαν σιγὰ - σιγὰ ὑποχωροῦσαι εἰς τὴν ἡρεμὴν γαλήνην τῆς σκιᾶς.

Ἐν τούτοις, μ' ὅλον ὅτι ἡ ζωὴ τῆς φύσεως φαίνεται νὰ κατα-
λαγιάζη, φωνές, τραγούδια καὶ βιολιὰ φθάνουν ἀπὸ παντοῦ τῆς
κωμοπόλεως. Βρυασμὸς ἀσυνήθιστος γεμίζει τὰ ἀνηφορικά δρομάκια
καὶ τὴν προκουμαίαν, ὅπου τὰ σπογγαλιευτικά, καΐκια καὶ τεπόζιτα
σαλεύονται ἐλαφρὰ εἰς τὸν νωχελῆ κυματισμὸν τῆς ἐσπέρας.

Ὅμιλοι ναυτικῶν, μορφαὶ χαρακωμένοι καὶ ψημένοι εἰς τὸν
ἀγῶνα τῆς θαλάσσης. Ὑδραῖοι καὶ Συμαῖοι, Αἰγινῆται καὶ Κρα-
νιδιῶται, Καλύμνιοι καὶ Ρόδιοι, παρέες - παρέες, ἀγκαλιασμέ-
νοι συνοδεύουν μὲ βραχνὰ ξεφωνητὰ τὸν ἀμανὲ τοῦ συντρώ-
φου των.

Εἶναι οἱ σπογγαλιεῖς, ποὺ ἐτοιμάζονται γιὰ ταξίδι καὶ οἱ ὅποιοι
ἀποχαιρετοῦν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ζωὴν τῆς ξηρᾶς.

Ἄλλ' ἡ διασκέδασις αὐτὴ εἶναι πένθιμος, διότι κανεὶς δὲν εἶναι
βέβαιος, ἂν θὰ ξαναῖδῃ τὸν Ὀκτώβριον τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ
τὸ ἀσβεστόχριστο σπιτάκι, ὅπου εἶδε τὸ φῶς.

Καὶ ἡ εἰκὼν ἐξακολουθεῖ.

Ἐδῶ κάποιος ἐφοπλιστὴς συμφωνεῖ ἕνα δύτην ἄλλος φιλονικεῖ
μὲ τὸν κολαουζέρην του, δυὸ τρεῖς ροδαῖδες καὶ κουπαῖδες μετροῦν
τὰ χρήματα, ποὺ ἔχουν πάρει, καὶ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρομίσκου
ὀλόκληρη οἰκογένεια, σύζυγος, παιδιὰ, γέροι γονεῖς, ἀδέρφια, συνο-
δεύουν εἰς τὴν παραλίαν τὸν ἀγαπημένον των, τοῦ ὁποίου τὸ καΐκι
κάνει ἀπόψε πανιά.

Εἰς τὴν νεόβαφη καὶ νεοπαλαμισμένη βρατσέρα ὁ παπαῖ - Πάμ-
φίλος, κρατῶν τὸ θυμιατὸν εἰς τὸ χέρι μέσα, εἰς τοὺς ἀσκεπεῖς σπογ-
γαλιεῖς, σκορπίζει γῦρο τὸν καπνὸν τοῦ μοσχολιβάνου του.

« Κρὶν - κράν, κρὶν - κράν . . . ».

Ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας, μεγαλοπρεπῶς ἐνθρονι-
σμένη εἰς ἕνα κόρκωμα, προεδρεύει τῆς τελετῆς, ἔχουσα ἐμπρὸς ἀργυ-
ροῦν δοχεῖον μὲ τὸν ἀγιασμόν.

« Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ
καιρῶν εἰρηνικῶν . . . » ὑψώνεται ἡ φωνὴ τοῦ γέρου παπαῖ μὲ
τὸ χιονοστέφανον τῶν λευκῶν μαλλιῶν καὶ τὴν πατριαρχικὴν
γενειάδα.

« Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων καὶ
τῆς σωτηρίας αὐτῶν . . . ».

« Ὑπὲρ τοῦ ἀγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο . . . ».

Γύρο οί σπογγαλιείς, καπετάνιος, κουπαδες, ροδαδες, κολουα-
ζέρηδες, στέκουν εύλαβώς με σταυρωμένα τὰ χέρια, προσέχοντες εις
τήν παράκλησιν. Είναι μορφαί ήλιοκαημένοι και άρρενωπαί, κορμοί
ψημένοι από την άλμην τής θαλάσσης, λαιμοί ταύρειοι και μπράτσα
στρογγυλά, έχοντα την άβρότητα σιδερένιων κοπάνων.

Και ό παπα - Πάμφιλος, βουτών τὸ κλαδί του βασιλικού εις τὸ
διαβασμένο νερό, αγιάζει τὸ σκάφος και τὰ σκάφανδρα, ραντίζει
τὰ άρμενα, τὰ μηχανοκάϊκα και τὰς άντλίας :

« Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου
και εύλόγησον τήν κληρονομίαν Σου . . . »

Όλοι σταυροκοπούνται και έρχονται νὰ άσπασθοῦν κατὰ σει-
ράν τὸν Σταυρόν, τήν θαυματουργὸν εἰκόνα και τὸ χέρι του παπα.
Έκεῖνος ραντίζει με τὸν βρεγμένον βασιλικὸν τὰ χαρακωμένα μέτωπα
και δίδει έπειτα νὰ του φιλήσουν τὸ χέρι.

— Καλὸ ταξίδι ! . . . Καλὰ κέρδη ! . . .

Ό διάκος παίρνει τότε εις τὰ χέρια του τήν εἰκόνα. 'Η έξοδός
της από τήν βρατσέραν χαιρετίζεται με βροντεροὺς πυροβολισμούς,
έκ τῶν ὁποίων άντηχεῖ ὁ λιμήν. 'Ο ιερεὺς προχωρεῖ εις άλλα σκάφη,
διὰ νὰ επαναληφθῇ ἡ ἴδια σκηνή.

‘Ημέραν παρ’ ήμέραν, τέσσερα πέντε σκάφη κάμνουν έξαφνα πα-
νιά και άφοῦ καβατζάρουν τὸν μῶλον του μικροῦ λιμένος, ὀλίγον
κατ’ ὀλίγον μικραίνουν και χάνονται εις τὰ βάθη του ὀρίζοντος. Εἰς
μίαν εβδομάδα ὅλα έχουν φύγει.

‘Η ‘Υδρα ξαναπέφτει εις τὸ ἡσυχον φυτοζώημα τῶν μικρῶν
νήσων του Αἰγαίου, ὄνειρευομένη τήν παλιάν δόξαν της !

« Σπογγαλιεῖς του Αἰγαίου » ('Απόσπασμα)

“Αγγελος Τανάγρας

36. ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΧΘΥΑΓΟΡΑΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν συμβαίνει μὲ τὰ ψάρια ὅ,τι καὶ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου : ἀμπωτὶς καὶ πλήμμυρα. Ἐχομεν ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν γυαλίζει οὔτε λέπι εἰς τὸν ὀρίζοντα. Τὰ ψαράδικα, κατὰκλειστα, νεκρά, ὁμοιάζουν μὲ παράγκες ἐμποροπανηγύρεως, ἡ ὁποία ἐτέρματίσθη πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος : Εἶναι ἡ ἀμπωτὶς . . . Αἶφνης ἑκατοντάδες κασσέλλες ἀνοίγονται, κιβώτια ναυαγίων ἀρχαίων, ἀλιευθέντα εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν θαλασσῶν, γεμᾶτα ἀπὸ μυθῶδεις θησαυροὺς. Ἀπὸ τὸν ροδίζοντα χρυσὸν τῶν μουστακάτων μπαρμπουνίων, ἀπὸ τὸν στυλπνὸν ἄργυρον τῶν λαυράκων, ἀπὸ τὸν σαπφειρίζοντα τῆς σαρδέλλας καὶ τὸν ὀξειδωμένον παλαιὸν ἄργυρον τῆς τσιπούρας μὲ σπάραχνα γαρυφαλλο καὶ μίαν σφήναν χρυσοῦ εἰς τὸ μεσόφρυδο : Εἶναι ἡ πλήμμυρα. Πλήμμυρα ψαριῶν καὶ πλήμμυρα πλήθους, χιλιάδων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται, σπρώχνονται, φωνάζουν, βραχνιάζουν, ἰδρώνουν πρὸ τοῦ ψαρεῖ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῇ, κραυγάζων δυνατώτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους :

— Ὑπομονή, βρε παιδιὰ ! Ποιὸν νὰ πρωτοκοιτάξω ; Ἕνα κεφάλι τῶχω κι' αὐτὸ ρωμαϊκό !

Εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς πλημμύρας μία διασκεδαστικὴ ἀσχολία εἶναι, ὅταν ἀπελπισθῇ κανεὶς, ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, νὰ παρατηρῇ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν πελατῶν, καὶ ἂν ἔχῃ καιρὸν διὰ χάσιμον, νὰ τοὺς κατατάσῃ.

Ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν σπανιώτερον : Εἶναι ὁ « φλεγματικός », ἄγνωστον πῶς ἐξοκεῖλας ἐν μέσῳ ἡμῶν τῶν νευροσπᾶστων, τέρας ὑπομονῆς, ψωνιστὴς καλῶς ὠργανωμένος, μὲ τσαντάκι δικτυωτὸν στὸ ἓνα χέρι, τὰ χρήματα μετρημένα στὸ ἄλλο. Ξυπνᾷ εἰς τὰς πέντε τὸ πρωί, εἰς τὰς ἑξ εὐρίσκεται βιδωμένος εἰς τὴν κορινίζαν τοῦ σχετικοῦ πάγκου, ψυχρὸς, ἄκαμπτος, ἄγγλος πόλισμαν, βράχος. Δέχεται ἀτάραχος ὅλα τὰ κύματα τῶν ἀνυπομόνων εἰς τὴν ράχιν του, τοὺς ἀφήνει νὰ σπρώχνωνται, νὰ διαπληκτίζωνται, νὰ κραυγάζουν, μ' ἓνα μειδίαμα μόνις ὁρατὸν εἰς τὰ χεῖλη. Εἶναι τὸ μειδίαμα τοῦ σοφοῦ πρὸς τοὺς ἀσόφους. Οὗτος γνωρίζει νὰ περιμένῃ καὶ νὰ ἐπιμένῃ σιωπῶν. Καὶ παίρνει πάντοτε καὶ παίρνει ἀσφαλῶς καὶ φεύγει μὲ τὸ δικτυωτὸν γεμᾶτο. Διότι δὲν ἔχει νεῦρα. Παρατηρεῖ ψυχραίμω,

ἐκλέγει τὴν κατάλληλον στιγμήν, πασσάρει τὰ χρήματά του, καὶ ἡ δουλειά του τελειώνει ἀμέσως, ἐνῶ, ἂν τὸν ἰδῇτε κολλημένον εἰς τὸν πάγκον ἔχει τὸ ὕφος ὅτι αὐτὸς δὲν πρόκειται νὰ πάρῃ ψάρια ποτέ! Προσέξτε αὐτοὺς τοὺς τύπους. Κάνουν εἰς τὴν ἀγορὰν ὅ,τι καὶ εἰς τὴν ζωὴν. Βαδίζουν μὲ ἀσφαλές, σταθερόν, μαθηματικόν, ἰσόχρονον βῆμα πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν.

Θέλετε τώρα καὶ τὸν ἀντίποδά του; Εἶναι ὁ συνηθέστερος τύπος, « ὁ καπετὰν Φασαρίας ». Φθάνει, δημιουργεῖ πάραυτα ἐπείσοδιον, καλεῖ τὸν ἐπόπτην, μόλις ἐξευρεθῇ μιστὴ ὁκᾶ, ψάχνει γιὰ σακκούλα, ἡ μιστὴ ὁκᾶ ἐξαφανίζεται, πιάνεται τότε μὲ τὸν σακκουλοπώλην, παρεμβαίνει ἓνας τρίτος, τσακώνεται καὶ μὲ τὸν τρίτον, διευθύνεται εἰς ἄλλον πάγκον, διαγκωνίζεται, φωνάζει ὅτι εὐρίσκεται ἐκεῖ ἀπὸ τὰς τρεῖς τὸ πρῶν, ἐνῶ ἔρχεται συνήθως στὰς δέκα, τοῦ σχίζουν εἰς τὸν συνωστισμόν τὴ σακκούλα, τρέχει ν' ἀγοράσῃ ἄλλην, διευθύνεται εἰς τρίτον πάγκον, κατορθώνει ν' ἀνοίξῃ δρόμον, βλέπει ἓναν ἀξιωματικόν, κραυγάζει ὅτι δὲν εἶναι κατάστασις αὐτή, γίνονται προτιμήσεις, ἐπακολουθεῖ ἐπείσοδιον μὲ τὸν ἀξιωματικόν, χάνει τὴν σειράν του, διευθύνεται εἰς τέταρτον πάγκον, καὶ τέλος, ἂν κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, μεταβαίνει νὰ τὰ ζυγίσῃ πάλιν εἰς τὸ ἀγορανομικὸν τμήμα, λείπουν ἐπτάμισυ δράμια, ἐπιστρέφει, ἐπιπίπτει ὡς κυκλὼν ἐναντίον τοῦ ψαρᾶ, διαμαρτυραί, ὕβρεις, πανδαιμόνιον, τέλος τοῦ παίρνουν πίσω τὰ ψάρια μαζί μὲ τὴ σακκούλα. Ἡ ὥρα εἶναι μία μετὰ μεσημβρίαν. Ὁ καπετὰν Φασαρίας εἶναι ἀκόμη στὴν ἀγορά: Ζητεῖ τὴ σακκούλα.

*Ἄλλος τύπος εἶναι « ὁ κύριος Μελέτης ». Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πηγαίνει εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ νὰ ψωνίσῃ ἢ διὰ νὰ κάμῃ φιλολογίαν; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κάθεται εἰς σχετικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν πάγκον καὶ σχολιάζει μεγαλοφώνως:

« Ἐρίτιμε κύριε ψαρᾶ, καταδεχθῆτε, παρακαλῶ, νὰ μᾶς ἀτενίσετε ἀπλῶς καὶ ἄς ἀποθάνωμεν! *Ἀνθρωποὶ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, γνήσια τέκνα τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὕας, ὅπως καὶ ἡ ὑμετέρα εὐγενία... ».

Αἰφνης στρέφεται πρὸς μίαν κυρίαν:

« Ὅριστε, περᾶστε. Θαυμάσια ψάρια, ὠραῖον θέαμα. Καθίστε νὰ τ' ἀπολαύσωμεν ».

Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσω ὅτι αὐτὸς φεύγει σχεδὸν πάντοτε μὲ ἀδειανὰ τὰ χέρια; Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι φιλολογία.

Παρατηρήσατε τὸν ἀντίποδά του, « τὸν ἄρπαγα ». Φυσικῶς εἶναι ἄτλας. Μ' ἓνα διασκέλισμα, κλωτσᾷ ὅλους, ἀναποδογυρίζει ὅλους, εὐρίσκεται πρὸ τοῦ πάγκου. Ἀπλώνει τὸ χέρι του, τὸ ὅποιον εἶναι ὡς βραχίων βαρούλκου, χουφτώνει πέντε τσιποῦρες, τὶς βάζει ἀμέσως στὴ ζυγαριὰ μόνος του, καὶ πρὶν προλάβῃ κανεὶς ν' ἀναπνεύσῃ, ἔχει ψωνίσει. Ὁ ψαρᾶς πρέπει νὰ θεωρῇται πολὺ εὐτυχὴς ἂν προφθάσῃ νὰ πληρωθῇ. Ὁ ἀπόγονος οὗτος τοῦ Νταβέλη εἶναι πολὺ κακὸν παράδειγμα. Κλονίζει σοβαρώτατα τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἠθικῆς.

Ἑφημερὶς « Ἐλεύθερον Βῆμα »

Σπῦρος Μελάς

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ

1. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

Ἐπιθυμῶ, ὅχι νὰ σᾶς περιγράψω, — ποὺ θὰ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον, — ἀλλὰ νὰ σᾶς ἐξηγήσω τὴν ὠραιότητα τῆς ἐλληνικῆς φύσεως.

Διατί ἡ ἐλληνικὴ φύσις θεωρεῖται καὶ ὁμολογεῖται ὡς ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου ; Ἐχει τίποτε τὸ ἐκτάκτως μέγα καὶ μεγαλοπρεπές ; Ὑπάρχει πουθενὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα κανένας καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα, κανένας Ἀμαζόνιος, κανὲν Λευκὸν Ὄρος, καμμία λίμνη τοῦ Κόμο, καμμία πεδιάς τῶν Ἀρδεννῶν, κανένας Μέλας Δρυμός ; Ὁχι, τίποτε ἀπ' αὐτά. Ὅλα, σχετικῶς μικρά καὶ κοινά. Βουναλάκια μᾶλλον καὶ λόφοι, μικροὶ ποταμοί, μικραὶ λίμναι, μικραὶ πεδιάδες. Καὶ οὔτε ἡ πλουσία βλάστησις τῶν Τροπικῶν οὔτε οἱ ἀτελείωτοι πάγοι καὶ αἱ λευκαὶ ἐκτάσεις τοῦ Βορῶ. Ἀλλ' οὔτε ἡφαίστεια καὶ καταρράκται οὔτε κανένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα « Μεγάλα φαινόμενα τῆς φύσεως ».

Καὶ ὅμως, αὐτὴ ἡ ἐλληνικὴ φύσις, ἡ ἡμέρος καὶ σχεδὸν πτωχὴ, εἶναι ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου.

Πῶς ; Διατί ;

Ἕνας Γάλλος σοφός, ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεύς, ὁ ὁποῖος πολλὰκις ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα, τὸ ἐξηγεῖ θαυμάσια. Ἀφ' ἐνός, λέγει εἰς ἓν ἄρθρον του, ποὺ ἀνέγνωσα πρὸ ἐτῶν καὶ τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη, εἶναι ἡ μοναδικὴ διαύγεια τῆς ἐλληνικῆς ἀτμοσφαίρας, ποὺ σὲ κάμνει νὰ διακρίνης καθαρῶτατα τὰ πλέον ἀπομεμακρυσμένα ἀντικείμενα. Ἀφ' ἐτέρου, ἡ διάταξις τῶν ποικιλιῶν τοῦ ἐδάφους εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ ἐν πρᾶγμα νὰ μὴ κρύπτη καὶ νὰ μὴ βλάπτῃ τὸ ἄλλο. Ὑπάρχουν ὑψώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ θεατὴς περιφέρων τὸ βλέμμα ἡμπορεῖ νὰ συλλάβῃ ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν ἐλληνικὴν χώραν. Νὰ ἰδῇ βουνὰ ἀλλεπάλληλα εἰς ἀτελείωτον βάθος μέχρι τῶν ἀπωτάτων, τὰ ὁποῖα συγχέονται πλέον μὲ τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπειτα, κοιλάδας, πεδιάδας, ποταμούς, κόλπους, θαλάσσας, ἀκρωτήρια, νησιά, ὅλα ὡς ἐπὶ ἄβακος ζατρικίου. Λοιπὸν, παρόμοιον θέαμα δὲν ἀπαντᾷ κανεὶς πουθενά.

Καὶ τὰ πλέον φημισμένα τοπία τῆς Εὐρώπης — ἔξαφνα, τὰ πολυθρύλητα Ἑλβετικά καὶ Ἰταλικά — εἶναι σχετικῶς περιωρισμένα. Βλέπεις ἔξαφνα μίαν ὁροσειράν, ἢ ἓνα στεφάνι ἀπὸ βουνὰ μὲ μίαν

λίμνην ἐν τῷ μέσῳ, ἥ μίαν ἀπέραντον καὶ κατάφυτον πεδιάδα, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον. Ἐνας πέπλος ἀέρινος, μία ὁμίχλη, στενεύει τὰ ὅρια τοῦ πανοράματος, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἐπιπροσθῇ ἓνας μεγάλος ὄγκος, φραγμός βαρὺς καὶ ἀπότομος.

Ἀπεναντίας, ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ὀρίζοντες εἶναι πάντοτε ἀνοικτοί, ἡ ὀπτική ἀκτὶς ἀπεριόριστος καὶ μ' ἓνα βλέμμα ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης θαλάσσης ἡμπορεῖς νὰ ἰδῇς τόσῃν ἑκτασιν ποικιλωτάτην, δι' ὅσῃν θὰ ἐχρειάζοντο ἄλλοῦ δέκα διάφοροι σκοπιαί.

Τὴν ἡμέραν, — καὶ ἦτο μία ὥραία ἡμέρα, — ποὺ ἐταξίδευα μὲ τὸν σιδηρόδρομον ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πάτρας, ἀνεγνώριζα εἰς κάθε στιγμήν τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς τῆς παρατηρήσεως. Ὁ, τι ἔβλεπα παρερχόμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου εἰς τὸν αἰώνιον κυκλικὸν χορὸν τῶν τοπίων, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δὲν ἦτο τίποτε ἑκτακτον. Βουνὰ μᾶλλον ἄδενδρα, λόφοι γυμνοί, ποταμοὶ σχεδὸν ἄνυδροι, βλάστησις μετρία, πράγματα ποὺ δὲν εἶχαν τίποτε τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ τὸ γιγάντιον. Μὰ αὐτὰ ὅλα, χάρις εἰς τὴν σοφὴν των διάταξιν καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ἀτμοσφαίρας, ἀποτελοῦν πάντοτε ἐν σύμπλεγμα μέγα, θαυμάσιον. Καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρον τοῦ βαγονιοῦ μου, ἀπὸ τὸ ὅποῖον βλέπω νὰ συγχορεύουν τὸ ἠλεκτρικὸν σύρμα, ὁ στῦλος, τὸ δένδρον, ἡ καλύβη, ἡ μάνδρα, ἡ γέφυρα, τὸ ποταμάκι, ὁ ἀγρός, τὸ χωριουδάκι στοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ, τὸ βουνὸν αὐτὸ καὶ ἡ ὀπισθὲν του ὁροσειρά, ποὺ σχίζεται, διὰ νὰ φανῇ ἄλλη θάλασσα μὲ νησιὰ καὶ ἄλλα ἀετώδη βουνὰ εἰς τὸν ὀρίζοντα, νομίζω κάθε τόσον, ὅτι βλέπω... ὅλον τὸν κόσμον ἕως τὰ πέρατα!

Ἡ φύσις κάμνει τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις, ἡ ὥραιότερα τοῦ κόσμου, ἔκαμε μίαν φορὰν κι ἓνα καιρὸν τὸν Ἑλληνα, τὸν ὥραιότερον ἄνθρωπον σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Ἡ φύσις ἀπὸ τότε δὲν ἥλλαξε, μένει ἡ ἴδια. Μόνον πολιτικά καὶ κοινωνικά περιστάσεις ἔκαμαν τὸν νεώτερον Ἑλληνα νὰ ἐκπέσῃ τοῦ παλαιοῦ μεγαλείου. Ἀλλὰ καὶ ὁ νεώτερος Ἑλληὴν ἀπέκτησε πρὸ ἑνὸς καὶ πλέον αἰῶνος τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἐξακολουθεῖ ἀπὸ τότε νὰ ἐξελίσσεται καὶ νὰ προοδεύῃ. Ἡ Ἑλληνικὴ φύσις θὰ ξανακάμῃ τὸ θαῦμά της, καὶ μὲ τὸν καιρὸν θὰ δώσῃ εἰς τὸν κόσμον ἓνα νέον Ἑλληνα, ὥραιότερον ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Μέγας πολιτισμὸς θὰ φανῇ εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, καὶ πάλιν

θὰ γεννηθῇ μεγάλη τέχνη καὶ ἀληθινὴ ἐπιστήμη. Θὰ τὸ δημιουργήσῃ ἡ ὥραία, ἡ σύμμετρος, ἡ διαυγὴς 'Ελληνικὴ φύσις.

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

2. Η ΕΞΟΧΗ

Ἀπὸ μικρὸ παιδάκι εἶχα πάντα τὴν ἐξοχὴν μπροστὰ στὰ μάτια μου. Τὴν ἔβλεπα ἀπὸ τὰ ψηλὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ μας. Κι εἶχα ἀκόμα τὸ περιβόλι μας, ποὺ ἦταν, σὰ νὰ ποῦμε, ἡ μικρογραφία τῆς : χῶμα, δένδρα, λουλουδία, πουλιά, πεταλοῦδες κι ἓνα ψηλὸ κύπαρισι γεμάτο φωλιές! . . . Ἔπειτα οἱ περίπατοί μας γίνονταν τακτικὰ στὴν ἐξοχή, ποὺ τριγύριζε τὴ μικρὴ μας πόλι. Δὲν εἶχαμε ἀνάγκη ἀπὸ μεταφορικὰ μέσα, γιὰ νὰ βρεθοῦμε στὸν κάμπο, στὸ χωράφι, στὸ λόφο. Πηγαίναμε σὲ λίγα λεπτά μὲ τὰ ποδαράκια μας. Κι ὅταν κάπου - κάπου κανένα γιορτινὸ ὁμάξι μᾶς μετέφερε σὲ καμμιὰ πιὸ μακρυνὴ ἐξοχή, ἔβλεπα κι ἐκεῖ πράγματα, ποὺ τὰ ἤξερα, ποὺ τὰ εἶχα ξαναῖδεῖ· καὶ γι' αὐτὸ δὲ μοῦ ἔκαναν μεγάλη ἐντύπωση. Ἡ ἐξοχὴ μὲ ἄλλους λόγους δὲ μοῦ ἀποκαλύφθηκε ποτὲ διὰ μιᾶς. Καὶ τέτοια βέβαια εἶναι ἡ περίπτωσι ὅλων τῶν παιδιῶν ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα : Ζοῦν σὲ μικρὲς πόλεις, τριγυρισμένες ἀπὸ ἐξοχή. Μὲ δυὸ βήματα βρίσκονται στὸ χωράφι. Χωριστὰ τ' ἀναρίθμητα παιδιὰ, ποὺ ζοῦν στὸ χωράφι τὸ ἴδιο . . .

Κι ὅμως! Ἔχω μιὰ ἀνάμνησι, ποὺ μοιάζει λίγο μὲ ἀποκάλυψι ἐξοχῆς : Εἶναι ἀπὸ τὴν πρώτη φορά, ποὺ ἔμεινα στὴν ἐξοχὴ νύχτα. Γιατὶ χτήμα στὸ νησί ἐμεῖς δὲν εἶχαμε, γιὰ νὰ μένωμε, ὅπως ἄλλες οἰκογένειες, ὅλο τὸ καλοκαίρι. Συνήθως ἐπισκεπτόμαστε κτήματα φιλικὰ καὶ πάντα οἱ ἐκδρομὲς μας ἦταν ἡμερινές· μόλις σουρούπωνε, μπαίναμε στ' ὁμάξι γιὰ τὴν χώρα. Κι ἀκόμα δὲν εἶχε σκοτεινιάσει γιὰ καλὰ, ὅταν γυρίζαμε στὸ σπίτι. Μόλις προφταίναμε ἔξω τὸ τραγούδι τῶν τριζονιῶν καὶ τὸ πέταγμα τῶν νυχτερίδων. Καὶ μόνο κάπου - κάπου τὴν φωνὴ τοῦ γκιώνη, ποὺ ἀρχίζει τὸ μοιρολόγι ἀργότερα.

Ἀλλὰ μιὰ φορὰ σ' ἓνα φιλικὸ κτῆμα, ποὺ πήγαμε ἀπὸ τὸ πρωί, δὲ μ' ἄφησαν τὸ βράδυ νὰ φύγω μὲ τοὺς δικούς μου. Ὁ μεγάλος γυιὸς

— παιδι τής ηλικίας μου — ήθελε καί καλά νά μέ κρατήση κοντά του δυό - τρείς μέρες. Έδίστασαν, αλλά μ' άφησαν. Αί, ήμουν πιά μεγάλος . . . όχτώ χρονών! Καί τ' άμάξι μέ τούς δικούς μου έφυγε κι έγώ — τί χαρά μου! — έμεινα στο κτήμα μέ τό φίλο μου, στην οικόγενείά του καί τήν οικόγένεια τοῦ σέμπρου.

Ήταν Αὔγουστος. Ή σταφίδα σέ μερικά άλώνια είχε ξεραθί πιά κι είχε σωριάστῃ. Σ' ένα τέτοιο σωρό, σκεπασμένο μέ σταφιδόπανα, άφοῦ δειπνήσαμε στη σάλα τής βίλλας, ξαπλωθήκαμε ό φίλος μου κι έγώ, γιά νά μιλήσουμε καί νά ρεμβάσουμε. Πιο πέρα στ' άλώνι, σ' ένα στρώμα μέ πάπλωμα, είχε πλαγιασει ό σέμπρος, πού θα φύλαγε τήν σταφίδα καί . . . μάς. Παραξενεύτηκα μέ πάπλωμα σκεπαζόταν καλοκαίρι καιρό; Μοῦ έξηγήσαν, πώς τήν νύχτα στην έσοχή έκανε κρύο, μά δέν ένοοῦσα νά τό πιστέψω.

— Έγώ έδῶ, είπα, ντυμένος θα κοιμώμουν μιá χαρά ως τό πρωί.

— Μέ τό νοῦ σου! άποκρίθηκε ό σέμπρος. "Αμα προχωρήση ή νύχτα θα πάτε κι οί δυό μέσα νά πέσετε στο κρεβάτι σας . . .

Ήταν όμως άκόμα νωρίς. Καί μπορέσαμε νά μείνωμε δυό - τρείς ώρες στ' άλώνι, κουβεντιάζοντας καί ρεμβάζοντας. Δυό πράγματα, θυμάμαι, μοῦ έκαναν τήν μεγαλύτερη έντύπωσι· ή σιγαλιά τοῦ κάμπου κι ή λαμπρότης τοῦ έναστρου ούρανοῦ.

Άλήθεια, ή σιγαλιά ήταν τόση, πού μοῦ φαινόταν πώς ό κόσμος όλος είχε σταματήσει, είχε πεθάνει: Σά νά μή ζούσαμε, παρὰ έμεις οί δυό. Οὔτε φωνή, οὔτε τραγούδι, οὔτε γαύγισμα. Κι ό σέμπρος σέ λίγο κοιμήθηκε κι οὔτε άκουόταν. Τά τριζόνια είχαν πάψει, οί νυχτερίδες είχαν εξαφανισθί κι οί στριγγιές τών νυχτοπουλιών, μακρυνές, στιγμιαίες, έκαναν άκόμα πιο βαθειά τήν μυστηριώδη σιγαλιά. . . Τό αίσθημα αυτό, κρᾶμα φόβου καί θαυμασμοῦ, αληθινά πρώτη φορά τó δοκίμαζα. Δέ φανταζόμουν, πώς ή έσοχή τῇ νύχτα ήταν τόσο μεγάλη — καθαυτό άπέραντη, — τόσο άγρια καί τόσο ήμερη μαζί.

Καί δυνάμωσε τήν έκστασί μου ό ούρανός, πού άπλωνόταν άπό πάνω μας, τó ίδιο άπέραντος, τó ίδιο πρωτογνώριστος. Ποτέ μου δέν είχα δει τόσο πολλά μαζί καί τόσο λαμπρά άστρα. ! Έκείνη τῇ νύχτα ήταν καί συχνά πεφτάστερα. Κάθε τόσο ένα άστέρι ξεκολλούσε, θα έλεγε, έτρεχε γράφοντας μιá φωτεινή γραμμῇ κι έσβηνε.

Μά όμως οί στριγγιές τών νυχτοπουλιών καί τά πεφτάστερα αυτά δέν έκαναν άλλο παρὰ νά δείχνουν άκόμα περισσότερο τήν

ἄπεραντοσύνη τοῦ οὐρανοῦ. Συσχέτισα, χωρίς νὰ τὸ θέλω, τὰ δυὸ φαινόμενα καὶ κάθε φορὰ πού ἄκουα μιὰ στριγγιὰ περίμενα νὰ ξεκολήσῃ κι ἓνα ἄστέρι. "Α! νὰ το!

"Επειτα ἄρχισε τὸ κρῦο. Νά κι ἄλλο πρᾶγμα, πού δὲ φανταζόμουν, πὼς στὴν ἐξοχὴν ἢ θερινὴ νύχτα θὰ ἦταν τόσο . . . χειμωνιάτικη! Χωρίς νὰ φυσᾷ καθόλου, κι ἂν εἶχαμε ξαπλώσει ντυμένοι, ἀνατριχιάζαμε πάνω στὸ σωρό. Τὰ σταφιδόπανα λές κι ἦταν βρεγμένα . . . Κι ἄξαφνα, ἐκεῖ πού νομίζαμε τὸ σέμπρο κοιμισμένο, ἀκούσαμε τὴ φωνή του :

— Στὸ σπίτι γρήγορα! Πηγαίνετα τώρα νὰ κοιμηθῆτε, εἶναι ὥρα!

"Ετσι εἶδα σὰν μιὰ ἀποκάλυψι ἐξοχῆς — ἐξοχῆς ἄλλης ἀπὸ κείνη πού ἤξερα ὡς τότε, — τὴν ἀξέχαστη ἐκείνη νύχτα . . .

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

3. Η ΕΣΠΕΡΑ

Ὁ ἥλιος ἐκρύβη
εἰς νέφη πορφυρᾶ
κι ἡ μειδιῶσα Φοῖβη
προβαίν' εἰς τὰ νερά.

Τὴν δρόσον ἀναπνέει
ἡ ἀναζῶσα γῆ,
κι εἰς τοὺς ἀέρας πλέει
γαλήνη καὶ σιγή.

"Αστρα κεντοῦν τὸν θόλον
τοῦ οὐρανοῦ χρυσᾶ,
κι ἡ αὔρα μυροβόλον
τὸ πνεῦμά της φυσᾷ.

Ἡ πλάσις ὅλη, μία
δοξάζουσα φωνή,
ὑφουτ' ἐν ἁρμονίᾳ,
τὸν Πλάστην ἐπαινεῖ.

("Απαντα)

'Αλέξανδρος Ραγκαβῆς

4. ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Σήμερα έκαμα μιá συγκινητικήν ανακάλυψι. Βρήκα τὰ πρῶτα κυκλάμινα. Καί δέν ήταν, νά πῆς, λίγα. Ἔγιναν ἕνα σωστό μάτσο. Τάβαλα μέσα σ' ἕνα κόκκινο μικρό κανάτι καί τᾶχω κοντά μου. Εἶναι τὸ εὐγενικό ἀγριολούλουδο τοῦ φθινοπώρου. Τὰ βρήκα ξαφνικά, ψάχνοντας μέσα σέ μιὰ λαγκαδιά γιά καρύδια. Σάν ὠριμάσουν τὰ καρύδια, ἀνοίγει ἀπὸ μοναχό του τὸ πράσινο καρυδότσουφλο. Σκάει σταυρωτὰ καί πέφτει ἀπὸ ψηλὰ τὸ καρύδι, σάν μέσα ἀπὸ τὴ χοντρή φασκιά ἐνὸς κάλυκα. Κι ἔτσι, πού ἡ λαγκαδιά εἶναι γιομάτη μέντες καί φτέρη καί φύλλα πεσμένα, πού σαπίζουν πάνω στὸ χῶμα, τὰ καρύδια κρύβονται καί ψάχνεις νά τὰ βρῆς.

Σέ μιὰν ἀπόμερη γωνίτσα, κάτω ἀπὸ μιὰ τούφα πουρναρόκλαδα, τὰ βρήκα, μιὰ μεγάλη παρέα κυκλάμινα. Τὰ πρῶτα φετεινὰ μας κυκλάμινα. Ἡ φρέσκη μοσκοβολία τους εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ ἀκριβὰ χαρίσματα τούτης τῆς ἐποχῆς. Ἐδῶ στὴ Συκαμινιά, τὰ κυκλάμινα τὰ λένε ἀκόμα « καντινοῦλες », πού θά πῆ χανουμάκια. Ἔτσι τὰ παρωμοίασαν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, γιὰ τὸν τοῦ θυμίζουν τὶς χανουμίτσες, πού ἀντάμωναν τὰ παλιὰ τὰ χρόνια στὰ σοκάκια τοῦ χωριοῦ καί τὶς ἔβλεπαν νά σταματοῦν μονομιᾶς παράμερα καί νά σκύβουν τὸ κεφαλάκι τους κατ' ἀπὸ τὸ γιασμάκι, ταπεινὲς καί ντροπαλές, νά μὴν τὶς δῇ ἀνθρώπου μάτι στὸ πρόσωπο. Ἔτσι κρύβονται καί τὰ σεμνὰ κυκλάμινα στὶς ὑγρὲς γωνίτσες. Ἔτσι κρύβονται παράμερα καί μυρίζουν μυστικά ἀνάμεσα στὰ κεντημένα τους φύλλα οἱ « καντινοῦλες » τῆς Συκαμινιάς. Σὲ λίγες μέρες, σάν κάνη ἀκόμα μιὰ - δυὸ βροχές, θά πλουτίσουν μὲ τὸ μῶβ κέντημά τους τοὺς δασωμένους λόφους ὥς κάτω στὴν ἀκρογιαλιά. Θά πλημμυρίσουν τὸν κόσμο. Θά βγοῦνε παρέες - παρέες μέσα στοὺς χωραφόδρομους, μέσα στὰ λιοχτήματα, φουντωμένες σύρριζα στὶς « ποδόμες », ὅπως λέγονται ἐδῶ οἱ μακρυνὲς ξερολιθιές, πού εἶναι μέσα στὰ κατηφορικὰ χωράφια, γιὰ νά συγκρατήσουν τὸ χῶμα στὰ λιόδενδρα. Οἱ Συκαμινιωτοπούλες τὶς ἀγαποῦνε πολὺ τὶς « καντινοῦλες ». Καί σάν ἀρχίσουν νά ραβδίζουν τὶς ἐλιές, τὰ χωράφια γιομίζουν τραγούδια καί κοπέλλες μὲ τὰ σαλβάρια, « μαζῶχτρες » δροσερές, μὲ τὸ καλαμένιο καλάθι στὸ μπράτσο, κάνουν μεγάλα δεμάτια, γιὰ νά πᾶνε τὸ βράδυ στὶς φτωχικὲς τους κάμαρες. Κάνουν ἀκόμα ὁμορφα μάτσα ἀπὸ τὰ φρε-

σκοκομμένα κυκλάμινα καὶ τὰ προσφέρουν στὴν Παναγία, μαζί με τίς μυστικές προσευχές τους, πού εἶναι κι αὐτὲς ντροπαλές καὶ σκεπασμένες στ' ἀπόσκια τῆς καρδιάς τους. Ἐτσι μπῆκε τὸ φθινόπωρο με ἕνα στεφάνι ἀπὸ κυκλάμινα στὸ κεφάλι.

Αὐτὸ εἶναι ἕνα μεγάλο γεγονός, ὅπως εἶναι ὅλα τὰ σπουδαῖα καὶ σημαντικὰ πράγματα, πού γίνονται στὴν ἐξοχή καὶ στὴ θάλασσα τίς τέσσερες ἐποχές τῆς χρονιάς. Στὴν πολιτεία δὲν παίρνουμε εἶδησι. Ἐκεῖ ἡ ζωὴ ξεφεύγει ἀνούσια ἀπ' τὸν ἡμεροδείκτη, πού φυλλορροεῖ ἀδιάκοπα, με ἀνόητη ὁμοιομορφία, τὰ τετράγωνα χαρτάκια τῶν ἡμερῶν του. Ἐδῶ ὅμως ὅλα ἔχουν τόση σπουδαιότητα. Ὅλες τίς μέρες, ὅλες τίς ὥρες γίνονται πράματα σοβαρὰ καὶ συγκινητικά. Γυρίζεις μέσα στὰ χωράφια, σκαλώνεις στὶς ρεματιές, πού βρυάζουν τὰ μοσκόχορτα, φορτωμένα ἀπὸ πολύχρωμα ἔντομα καὶ μικροσκοπικὲς πεταλουδίτσες, μικρὲς σὰν πανσέδες. Ἐκεῖ μέσα βασιλεύουν τὰ ἀρχαῖα πλατάνια κι οἱ δροσερὲς καρυδιές. Οἱ γαλιὲς πηδᾶνε ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο τρομαγμένες. Τινάζονται πάνωθ' σου καὶ μόλις βλέπεις ἄνδρα τὸ φουσκάτὸ θύσανο τῆς οὐρᾶς τους νὰ χαϊδεύῃ τὸν ἄερα. Ἀγαποῦν ξεχωριστὰ τὰ μύγδαλα αὐτὲς οἱ λιχοῦδες.

Προχτὲς οἱ χωριανοὶ εἶχαν πανηγύρι στὶς καρδιές. Ἐρριξε μιὰ γερὴ, μιὰ καλὴ βροχὴ ὅλη τὴ νύχτα. Φέτος εἶναι καλὴ ἡ χρονιά, δόξα νὰ 'χῇ ὁ Θεός! Ὁ ἐλιώνας εἶναι ἕνα καμάρι νὰ γυρίζης κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα. Χοντρύναν οἱ ἐλιές, ψύχωσαν, ἄρχισαν κιόλας νὰ κοκκινίζουν. Καὶ περίμεναν ἕνα νερὸ πῶς καὶ πῶς. Ἐβρεξε λοιπὸν πάνω στὰ δέντρα, ἔβρεξε χαρμόσυνα. Ἄνοιξαν οἱ οὐρανοὶ πάνω στὴ ζεστὴ γῆ καὶ χύθηκε ποτάμι ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Ἄν κρατήσῃ ὥς τὸ τέλος ὁ καρπός, οἱ ἀγρότες θὰ ξεχρεώσουν πιά φέτος καὶ θὰ φᾶνε, λέω, μιὰ φέτα μερωμένο ψωμί.

Εἶδα ἕναν ἀπλὸν ἄνθρωπο νὰ στέκεται στὴ μέση τοῦ δρόμου, μέσα στὴ βροχή. Εἶχε τὸ πρόσωπό του σηκωμένο πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὸ νερὸ τοῦ Θεοῦ ἔπεφτε πάνω στὰ μάγουλά του τ' ἀργασμένα ἀπὸ τὸ λιοπύρι.

—Ἐ, μπάρμπα, τοῦ φώναξα, θὰ γίνῃς μουσκίδι!

Ἐγύρισε σιγὰ—σιγὰ τὸ κεφάλι του καὶ με κοίταξε ἤσυχα. Τότες εἶπα πῶς χαμογελοῦσε φιλικὰ πρὸς τὸν οὐρανὸ.

Ἐσήκωσε τὸ χέρι του καὶ μοῦδειξε ψηλά. Εἶπε:

— Είδες ; Βρέχει . . .

Χαμογελοῦσε ἀκόμα καὶ ἐγὼ μόλις τότε κατάλαβα τὴ σπουδαία εἴδησι.

Πῆγα καὶ ξάπλωσα μιὰ ζεστή μέρα κάτω ἀπ' τὶς φυλλωσιές ἑνὸς « ποτιζάμενου ». Ἕνα χωράφι μὲ ὅλα τὰ φρούτα τῆς ἐποχῆς. Τὰ σταφύλια κρέμονται σκαλωμένα τετράψηλα πάνω στὶς λαμπαδωτὲς λεῦκες. Οἱ ρωδιές. . . Πρέπει νὰ δῆτε τὶς ρωδιές. Εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ὁμορφα πλάσματα τῆς ἐλληνικῆς ἐξοχῆς. Ἡ κλάδωσί τους εἶναι λεπτή, ἡ φυλλωσιά τους ἔχει τόσο ἄφθονο τὸ πράσινο φῶς, ποὺ γεμίζει τρυφεράδα τὸ τοπίο. Τὰ λουλούδια τους εἶναι ἐξαισία σύνθεσι ἑνὸς εἰδικοῦ κόκκινου μὲ τὸ τρυφερὸ πράσινο τῆς ρωδιᾶς. Τώρα τὰ λυγερὰ κλωνιά τους λυγᾶνε ἀπ' τὸν καρπὸ. Τὰ ρώδια κρέμονται χοντρά, στρογγυλά, τσιτωμένα ἀπ' τὶς σφιχτὲς « ρωδοπαππουῖδες », ποὺ ζουλιοῦνται ἀλύπητα στριμωγμένες μέσα στὸν ἴδιο κορσέ. Τὸ ντόπιο παραμάντεμα ἔτσι ὀρίζει τὸ ρῶδι : « Χίλιοι μύριοι καλογέροι σ' ἓνα ράσο τυλιγμένοι ». Μερικὰ ρώδια σκάνουν ἀπ' τ' ἀσυγκράτητο σφριγὸς τους. Σκάνουν ψηλὰ σὰν εἰρηνικὲς χειροβομβίδες καὶ σὲ ραντίζουν μὲ τοὺς τριανταφυλλιοὺς σπόρους τους, ποὺ ἀστράφτουν στὸν ἥλιο. Σὰν νὰ σοῦ ρίχνουν κατακέφαλα μιὰ φούχτα ρουμπίνια. Εἶναι μερικές, ποὺ ἔχουν ὠριμασμένους τοὺς καρπούς καὶ τὴν κορφή τους στολισμένη ἀκόμα μὲ μερικὰ ἀπ' τὰ θαυμαστὰ λουλούδια τους. Μοιάζουν μὲ κοπέλλες, ποὺ φοροῦνε στ' αὐτὶ γαρύφαλλο κνικᾶτο. Κοντὰ τους οἱ κυδωνιὲς σκύβουν ὥς κάτω τὰ ἐλαστικὰ κλωνάρια τους. Εἶναι δέντρα βεργᾶτα, χαριτωμένα, μὲ τὴ φυλλωσιά τους θαμπή καὶ σκούρα. Ἄμ' πῶς νὰ μὴ σκύβουν ; Οἱ καρποὶ τους κρέμονται ὀγκώδεις, σκεπασμένοι ἀπὸ κιτρινωπὸ χνούδι. Τὸ παραμερίζεις μὲ τὸ δάχτυλο καὶ γυαλίζει ἀπὸ κάτω τὸ τσιτωμένο φλούδι. Εἶναι κάτι νέες κυδωνίτσες τόσο φορτωμένες, ποὺ ἀπορεῖς, πῶς τὸ σηκώνουνε τόσο πρᾶγμα.

Ὅλα τὰ δέντρα ἔτσι ἔσκυβαν μέσα σὲ τοῦτο τὸ χωράφι. Ὁρίμαζαν ὑπομονετικὰ τὰ μεγάλα φρούτά τους, ἐστέκονταν φορτωμένα ἀπ' τ' ἀγαθὰ τους, ἐστέκονταν σκυφτὰ καὶ περίμεναν νᾶρθουν οἱ ἄνθρωποι, νὰ τὰ ξαλαφρώσουν ἀπ' τὸ βάρος τῆς δημιουργίας τους. Εἶναι ἡ χαρὰ τοῦ « δίνειν ». Μὰ ὑπάρχει πιὸ μεγάλη εὐτυχία ἀπ' αὐτή ; Ἄν δὲν ὑπῆρχαν οἱ τρυγητὲς, ὅλη ἡ δημιουργία, ἡ κάθε δημιουργία, θὰ γινότανε δυστυχία πάνω στὴ γῆ.

Ξάπλωσα ἀποσταμένους γλυκὰ πάνω σὲ νιοθέριστη φτέρη.
Μύριζε δυνατά. Πάνω στὶς ἀπλωμένες ρίγανες, παρέκει, ἐστέγνωσαν
τὰ σῦκα. Μέσα ἀπ' τοὺς ἀγριόβατους, ποὺ τὰ βατόμουρα τους
μαύριζαν πιά καὶ κανένας ἄλλος ἀπ' τὰ πουλιά δὲν τὰ καταδέχεται,
ἐβγαίνουν ξαφνικοί, βιαστικοὶ κελαηδισμοί. Τὸ νερὸ ἔτρεχε μέσ' ἀπ'
τὸ χορταριασμένο αὐλάκι καὶ τραγουδοῦσε. Εἶχα κλεισμένα τὰ μάτια
καὶ ἄκουγα συγκινημένους. Ἕνας μαλακὸς δοῦπος μὲ ξάφνισε κοντά
μου, πλάϊ στὸν ἀγκῶνά μου. Ἀνοίγω τὰ μάτια. Εἶναι ἓνα ροδάκινο
μεγάλον σὰν τὴ γροθιά μου. Μοῦ τῶρριξε τούτη ἡ σγουρή ροδακί-
νίτσα, ποὺ γέρνει ἀπὸ πάνω μου.

Τὸ παίρνω καὶ λέω δυνατὰ « εὐχαριστῶ ». Ζουλιέται στὰ δά-
χτυλά μου σὰν κερένιο. Χαϊδεύω τὸ δέρμα του, ποὺ εἶναι λεπτοτατό
σὰν ἀτλαζένιο, ποὺ εἶναι χνουδαῖο καὶ διάφανο. Σ' ἓνα μέρος εἶναι
πληγωμένο ἀπ' τὸ πέσιμο καὶ στάζει ὁ γλυκὸς χυμὸς του μέσα στὴ
φούχτα μου.

Χώνω τὰ δόντια μου βαθιά στὴ σάρκα του καὶ σηκώνω τὰ μά-
τια μου καὶ χαμογελῶ στὴ σγουρή ροδακινίτσα. Ἔτσι χαμογελοῦσε
πρὸς τὸν οὐρανὸ κείνος ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος, ποὺ στεκόταν μέσα στὴ
βροχή καὶ τὴ λουζόταν εὐτυχισμένος.

Πετῶ τὸ κοκκινωπὸ κουκούτσι, κι αὐτὸ κυλάει καὶ κρύβεται
κάπου. Ξέρω. Τοῦ χρόνου σ' αὐτὸ τὸ μέρος θὰ τεντώσῃ μὲ λαχτάρᾳ
τὰ φύτρα τῆς μιᾶς νέας ροδακινίτσα.

Ἑφημερίς « Πρωία »

Στράτης Μυριβήλης

5. Ο ΕΡΧΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ

Λεύκα, ποὺ ξεχειμώνιασεν
ὀλόρθη, σὰν κατάρτι,
μὲ παρακλάδια ἀπόστεγνα
καὶ μ' ἄφυλλα κλαδιά,
σὰν ἄκουσεν ἀπ' τὰ πουλιά
τὸν ἔρχομό τοῦ Μάρτη,
μέσ' στὸν κορμὸ τῆς ἐνοιώσεν
ἀνθρώπινη καρδιά.

Κι ὡς τὴν κορφή ἀναγάλλιασε
 κι ἄρχισε νὰ φυλλώνη
 τὸ κάθε παρακλάδι της,
 τὸ κάθε της κλαδί,
 κι ἀνάσανε κι ἐφλοίσβισε
 κι ἐκάλεσε τ' ἀηδόνι
 ν' ἄρχεται στὰ κλωνάρια της
 νὰ νυχτοκελαηδῇ.

« Τραγούδια τοῦ Μαρτίου »

Ἰωάννης Πολέμης

6. ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΙ ΣΤΟ ΣΟΥΛΙ

Ἕνα πρωί. Ἔχουν περάσει χρόνια ἀπὸ τότες. Ἡ Ἑλλὰς γιόρταζε τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς ἐλευθερίας της καὶ κάθε βουνὸ καὶ κάθε γκρεμισμένο κάστρο ξαναζοῦσε τὴν ἱστορία καὶ τὴ δόξα του. Γύρο μοσχοβολοῦσε ἡ ἀνοιξίς, ἀνάστασι τῆς ἐλληνικῆς φύσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς μαζί. Ἔτσι ἓνα τέτοιο ἀνοιξιάτικο πρωὶ τοῦ Μαΐου ὠδεύαμε — συνοδεῖες χαρούμενες — ὥσάν σὲ προσκύνημα πρὸς τὰ ἡπειρωτικά ὕψη, μὲ κατεύθυνσι τὸ ἥρωικὸ Σούλι. Ἀφήνοντας πίσω μας τὸ Λοῦρο, τὸν ποταμὸ, τὰ πλατάνια του καὶ τὶς σελίδες, ποὺ ἐγράφησαν γύρὸ του εἰς τοὺς νικηφόρους βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 12, ἀκολουθοῦμε τὸ δρόμο πρὸς τὸ Σούλι, τὸν τόπο, ὅπου στὸ Κούγκι ὁ μοναχὸς Σαμουήλ ἔγραψε τὸ ἀθάνατο ἐλληνικὸ ἔπος, προσφέροντας τὴ ζωὴ του ὀλοκαύτωμα στὸ βωμὸ τῆς πατρίδος.

Μονοπάτια, στενὰ λημέρια, βουνά, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ χαράδρες ἄγριες, ὁ Ἀχέρων μὲ τὰ μαῦρα νερά του καὶ τὸ ὀρμητικὸ ἄγριο βουνὸ του καὶ οἱ θεόρατοι βράχοι, ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐχόρευαν τεράστιοι αἰετοί. Ἡ ψυχὴ μας σφιγμένη ἀπὸ τὴν ἀγριότητα τῆς φύσεως. Ἐπάνω, ὅμως, στὴν ἀγριότητα ἡ ἐλληνικὴ ἀνθησι ὀλόκληρο ποίημα, ποὺ μᾶς ἐσκόρπιζε βάλσαμο. Ἀνάμεσα ἀπὸ ἀγριοκουτσουπιῆς χοροπηδοῦσαν τρελλὰ σπουργίτια καὶ τὸ φῶς, καθὼς ἔπεφτε ἐπάνω στὶς λαψάνες καὶ τὰ τρεχούμενα νερά, συνέθετε εἰκόνες ἀφαντάστου γοητείας καὶ θάμβους. Τραγουδοῦσαν τὰ νερά καὶ μαζί των ἀπὸ μακρὰ κοῦκοι καὶ σπῖνοι καὶ κοτσύφια συνέχιζαν

μιὰ συναυλία συμφωνική με ἀόρατο ὑπέροχο μαέστρο τὴν ἑλληνικὴ φύσι τῆς Ἡπείρου.

Ἀριστερά μας τώρα οἱ βράχοι τοῦ Ζαλόγγου ἔκαμαν τὴν ψυχὴ καὶ τὴ σκέψι μας νὰ γονατίζουν σ' ἓνα νοερὸ μνημόσυνο γιὰ τὶς ἑλληνίδες γυναῖκες, ποὺ ἔπεσαν ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν βράχων αὐτῶν, ὕστερα ἀπὸ ἓνα ἡρωικὸ χορὸ κι ἀπὸ ἓνα τραγούδι — τραγούδι ἀποχαιρετιστήριο τῆς ζωῆς :

Ἔχετε γειὰ βρυσοῦλες,
λόγγοι, βουνά, ραχοῦλες.

Μέσα στὴν ἄγρια αὐτὴ ἀνοιξιάτικη σκηνοθεσία τῶν ἡπειρωτικῶν βράχων καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς φύσεως, ἡ ἱστορία ὅλη, ὥσάν νὰ ξαναζωντανεῖται μπροστά μας καὶ ὁ ὀραματισμὸς της, ὥσάν νὰ φωτίζει παράδοξα τὴν ψυχὴ μας.

Προχωροῦμε γεμάτοι ἀπὸ ἐθνικὸ ἐνθουσιασμό. Στὸ δρόμο μας τώρα ἀκοῦμε ἀπὸ μακρὰ γαυγίσματα καὶ ἤχους κουδουνιῶν. Ὁ Θεόκριτος πλανιόταν γύρω στὰ λημέρια αὐτά. Καὶ αἰσθανόμεθα τώρα τὴ θρησκεία του. Ὁ Κρυστάλλης ἀγκάλιαζε τὴν ψυχὴ μας καὶ ζοῦμε τὴ βουκολικὴ ποίησι καὶ τὰ τραγούδια τῆς στάνης. Αὐτὴ ἡ ἀνοιξὶ με ὅλη τὴν ποικιλία τῆς ὀμορφίᾳς — κελαρύσματα τρεχάμενων νερῶν, τραγούδια πουλιῶν, ἤχους κυπριῶν καὶ φλογέρας — παρουσιάζουν τὴν ἡπειρωτικὴ αὐτὴ ἔκτασι πρὸς τοὺς βράχους τοῦ ἡρωικοῦ Σουλίου, ὥσάν μιὰ εἰκόνα γεμάτη ἐξωτισμὸ καὶ μυστήριο.

Γιὰ μιὰ στιγμή ἓνα σύννεφο ἀπλώνεται ἀπὸ πάνω μας. Καὶ τὸ σύννεφο γίνεται μολυβένιος ὄγκος καὶ ἀπειλὴ ἄγριας μπόρας. Κάπου ἐκεῖ σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ βουνά ὁ Ζεὺς θὰ ἔξη καταφύγει με τοὺς κερανοὺς καὶ τὴν ὀργή του.

Ξάφου ἓνα γαύγισμα μᾶς ὁδηγεῖ σὲ κάποιο καταφύγιο, μιὰ στάνη. Αἰσθανόμαστε στὸ ἀνοιξιάτικο σούρουπο νὰ μᾶς ραντίζει τὸ πρόσωπο ἡ πρώτη ψιλὴ βροχή, προμήνυμα μιᾶς ἄγριας μπόρας.

Ἡ στάνη φιλόξενη μᾶς προσφέρει καταφύγιο. Ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀνοιξὶ μέσα στὴν ποιμενικὴ αὐτὴ κατοικία. Κάτω ἀπὸ ἓνα ἀσθενικὸ μισομαυρισμένο φῶς ἀγκαλιάζομε τὸν κόσμον της. Ἐνα πρόσωπο με φωτερὰ μάτια, κάποιες συμπαθητικὲς παιδιᾶστικες μορφές, ἡ σκιὰ μιᾶς γριούλας με τὸ δράχτι στὸ χέρι καὶ ἡ λεβεντιά κατόπιν τοῦ τσέλιγγα, ποὺ μᾶς ὑποδέχεται. Ἀθάνατη ἑλληνικὴ φυλὴ,

που έκληροδότησες όλες τις μεγάλες άρετές σου. Τό τραπέζι στρώνεται πλούσιο. Καί έξω ύστερα άπό ένα δυνατό άέρα άρχίζει άγρια βροχή. Τά ματάκια μικρών συμπαθητικών μορφών τής στάνης άνοιγοκλείνουν άπό ξαφνιασμό καί φόβο καί ένα στοργικό χέρι — τό χέρι τής γιαγιάς — άπλώνεται σ' ένα χάδι επάνω άπό τά ξανθά καί τά καστανά των μαλλάκια. 'Ο τσέλιγγας άρπάζει τή φλογέρα καί παίζει τό χαρούμενο παθητικό σκοπό, που έχει καί χαρά καί κλάμα καί έλπίδα μαζί. Για μία στιγμή ή γυναίκα μέ τά φωτερά μάτια άπομακρύνεται άπό τή στάνη, για νά γυρίση σέ λίγο φέρνοντας στην θερμή άγκαλιά της μία καινούργια ζωή. "Ενα μικρό κατσικάκι, που μόλις είχε γεννηθή καί έκλαυθυμύριζε.

—'Η Μπλιώρα γεννησε.

Τά κούτσουρα, που έδυνάμωναν τήν φωτιά, επάνω στην όποία έβραζε μία μαυρισμένη χύτρα, άνέδωσαν τεράστιες φλόγες, κάτω άπό τις όποίες έφωτίσθηκαν τό πρόσωπο τής όμορφης τσελιγοπούλας καί τό προσωπάκι τής καινούργιας ζωής του μικρού μαυριδερού κατσικιού, που έγέννησε ή Μπλιώρα. Μιά βουκολική ιεροτελεστία τή στιγμή εκείνη. Τό τραγούδι άντήχησε ώσαν εύχαριστήριος αίνος καί ή ζωή πήρε καινούργιο ρυθμό, χαιρετίζοντας τον έρχομό τής νέας ζωής τής στάνης. 'Η μπόρα έξω έδερνε τό κάθε τι καί μās άπεκοίμισε.

Τό πρωί ή θεία ελληνική άνοιξι πάλι. Τό ποίημα τής άγριας ήπειρωτικής φύσεως καί ή όμορφιά του δρόμου προς τή Σαμανίβα, τό πρώτο χωριό του θρυλικού Σουλίου. Περπατούσαμε μέ έλαφρές πατημασιές. Τό έπος του Σαμουήλ μās δονούσε τήν ψυχή σαν καμπανοκρουσίες χαρμόσυνες, αναστάσιμες, καί ή σκέψι μας γύριζε πάλι προς τή νύχτα τής στάνης μέ τήν άγρια μπόρα. 'Η Θεοκριτική ποίησι μās έδενε στα δίχτυα της. Καί άκούαμε — ά, πόσο γλυκά άντηχούσε ή φωνούλά του! — τό κλαυθυμύρισμα του μικρού νεογνού τής Μπλιώρας, που τό θερμaine ή στοργική άγκαλιά τής τσελιγοπούλας μέ τό φωτισμένο άπό δυό μεγάλα μάτια πρόσωπο.

'Επέρασαν δέκα χρόνια έκτοτε. "Ενας ελληνικός Μάϊος καί μία άνοιξι στα βουνά καί στους θρύλους τής ήρωικής πολυτραγουδισμένης 'Ηπείρου.

7. Π Ρ Ω Τ Ο Μ Α Γ Ι Α

Τοῦ Μαΐου ροδοφαίνεται ἡ μέρα,
 ποὺ ὠραιότερη ἡ φύσι ξυπνάει
 καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γελαεὶ
 πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά·
 ἄνθη κι ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
 παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι
 ἀσπροεντύματα, γέλια καὶ κρότοι,
 ὅλοι οἱ δρόμοι γιομάτοι χαρά·
 ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴ νιότη,
 ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιὰ.

« Ἀπαντα »

Διονύσιος Σολωμὸς

8. Τ Ο Κ Α Λ Ο Κ Α Ι Ρ Ι

Ὁ κόσμος λάμπει σὰν ἓνα ἀστέρι,
 γιορτάζουν κάμποι, δέντρα, νερά,
 φωνοῦλες, γέλια φέρνει τ' ἀγέρι
 μεσ' ἀπ' τ' ἀμπέλια τὰ καρπερά.

Τὴν ὥρα τούτη σκορπᾷ ἓνα χέρι
 χάδια καὶ πλούτη, μύρια καλά.
 Μοιάζει πορφύρα ζωῆς πλημύρα
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

Ἡ φύσι πέρα, ὦ νέοι καὶ γέροι,
 σὰ μιὰ μητέρα μᾶς καρτερᾷ.
 Ἡ φύσι ὅλη, σὰν περιβόλι,
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Κωστῆς Παλαμᾶς

9. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Δέν έντρέπομαι νά όμολογήσω, ότι και ώς γέρων ραψωδός παράξενος και ώς άπλός θνητός έχω και έγώ τās άδυναμίας και τās ιδιοτροπίας μου. Μεταξύ τούτων ύπάρχει και ή άπέραντος συμπάθειά μου πρός έν τών κοινοτέρων και τών ταπεινοτέρων φθινοπωρινών πτηνών μας, τόν λάλον, τόν αγαθόν καλογιάννον.

Άγνοώ πόθεν προήλθε τó όνομά του ή άν άπανταχοϋ τής Έλλάδος οϋτω πως όνομάζεται ή έρυθανίς ή ή πυρραλίσ τών άρχαίων. Και τó μέν δημοτικόν έλληνικόν όνομα μαρτυρεί πιθανώς περι τής αγαθότητος του ήθους και τής φυσικής αύτου τάσεως πρός τήν οικιότητα, τó δέ άρχαϊον πηγάζει έκ τής ώραίας έρυθροειδούς κηλίδος, ήν γαυριών επιδείκνυσιν επί του τραχήλου.

Πολλαχοϋ τής έσπέρας Εύρώπης τά χαριέστατα ταϋτα πτηνά εμφανίζονται κατά τó έαρ, άλλ' έν Έλλάδι μόνον κατά τās πρώτας βροχάς του φθινοπώρου έρχονται και δίδουν ζωήν εις τά νεκρά μας δάση. Φθάνουν δέ ταυτοχρόνως τόσον πολλά και τόσον εκθύμως εύθύς μετά τήν άφιξίν των επιδίδονται εις τó προσφιλές κελάδημά των, ώστε μένει τις έκστατικός ένώπιον τοιαύτης συμφωνίας.

Ό καλόγιαννος είναι τó πρωινώτερον τών πτηνών μας· δίδει εις τόν γεωργόν τó σύνθημα τών έργατικών έργασιών και τόν άνακουφίζει διά του ήσματος του, όταν παρά τόν κορμόν του σκieroϋ δένδρου άναπαύηται έκ πολλοϋ κόπου. Τó λάλημά του είναι μέν βραχύ, αλλά γλυκύτατον, και τó επαναλαμβάνει άδιακόπως, χωρίς νά ταραττήται καθόλου έκ τής παρουσίας τών ανθρώπων, μεθ' ών άρέσκεται νά συζή και εις τās κατοικίας τών όποιων άφóβως εισέρχεται και ζητεί τήν τροφήν του, όταν ή χιών καλύπτουσα τó έδαφος κρύπτη τά έντομα, δι' ών συντηρεΐται. Έγώ δέ είδον αύτόν ένίοτε καθήμενον άταράχως επί τών κεράτων τών άροτήρων βοών και ψάλλοντα, χωρίς νά φοβήται διόλου ούτε τήν βουκέντραν ούτε τόν σάλαγον του ζευγηλάτου.

Μέγας φίλος και προστάτης τών μικρών και άδυνάτων πτηνών ισχυρίζεται, ότι ό καλόγιαννος είναι φύσει ζηλότυπος και διηγείται, ότι εκείνος, όστις επί πολλά έτη έζη έλεύθερος έν τῷ γραφείω του, έπετέθη μανιωδώς κατά μιās αηδόνας, ήν είχεν άποκτήσει και πρός τήν όποιαν άπένειμεν έξαιρετικάς περιποιήσεις. Πολλάκις δέ τόν

παρηνώχλει καθήμενος ἐπὶ τῶν δακτύλων ἢ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅταν κατελάμβανεν, ὅτι ὁ κύριός του βεβυθισμένος εἰς τὴν μελέτην παρημέλει τὸν γηραιὸν του φίλον.

Καὶ ὁμως τὸν καλόγιαννον περιφρονοῦν οἱ ποιηταί. Δὲν τὸν καταδέχονται, εἶναι φτωχὸ πουλί, εἶναι χωριάτης. Δὲν ἔχει τοὺς ἐρωτικούς ρεμβασμούς τῆς ἀηδόνος, ἐξυπνᾷ πάρα πολὺ πρωΐ, εἶναι χυδαῖος, πάντοτε εὐθυμος, πάντοτε καλοκαρδισμένος, δὲν μελαγχολεῖ ποτέ, ἐνὶ λόγῳ εἶναι λαός.

Ἄλλ' ἐγὼ τὸν ἠγάπησα ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας καὶ ὅταν κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ φθινοπώρου συναντῶμαι μετὰ τοῦ πρώτου καλογιάννου καὶ τῆς πρώτης κυκλαμιᾶς (διότι τὸ ἄνθος καὶ τὸ πτηνὸν συγχρόνως ἐμφανίζονται), ἡ καρδιά μου σκιρτᾷ, ὡς ἂν αἴφνης ἐβλεπον παλαιούς φίλους ἐπανερχομένους ἐκ μακρᾶς ἀποδημίας.

Ἀπέναντι τῶν παραθύρων τοῦ ἐν Μαδουρῇ ἐξοχικοῦ μου οἴκου ἐγείρεται παμμεγέθης ἐλαία, ἣτις εἶναι ἀληθὴς ἀγορὰ τοῦ λαοῦ τῶν καλογιάννων. Ἐκεῖ συνέρχονται, ἰδίως ὅταν ἐπίκειται χειμὼν ἢ τρικυμία, καὶ συναναστρέφονται μετ' ἐμοῦ καὶ μὲ εὐφραίνουν διὰ τῶν κελαδημάτων των. Χίλιες φορές μοῦ διεσκέδασαν τὰ μαῦρα νέφη τῆς φαντασίας! Χίλιες φορές μὲ παρηγόρησαν καὶ μοῦ ἐγλύκαναν τὰ κρυφὰ φαρμάκια τῆς ψυχῆς! Χρεωστῶ εἰς αὐτοὺς τόσην εὐγνωμοσύνην!

« Ἔργα »

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

10. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμῶνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,
γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγώνει,
ἢ φλύαρη χελιδονοφωλιά
χορτάριασε παντέρημη καὶ μόνη,

Τοῦ σπίνου χάθηκε ἡ γλυκεῖα λαλιά,
φοβήθηκε ὁ μελισσοουργὸς τὸ χιόνι,
κι ἡ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιά
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριᾶς τ' ὀλόξερο κλαδί,
τοῦ φθινοπώρου φτωχικὸ παιδί,
ὁ καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει.

Μὲ λόγια σιγαλὰ καὶ ταπεινά,
μικρὸς προφήτης, φτερωτός, μηνᾶ
τὴν ἄνοιξι, πού θὰ γυρίσῃ πάλι.

Γεώργιος Δροσίνης

11. Η ΟΡΝΙΘΑ ΚΙ Η ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ

Στοὺς πρώτους - πρώτους καιροὺς ἡ ὄρνιθα ζοῦσε ἐλεύθερη
στὴν ἐρημιὰ κι ἡ κουκουβάγια ἔβλεπε κι ἐπετοῦσε στὸ φῶς τῆς
ἡμέρας.

Ήσαν γειτόνισσες· κι ἡ γειτονιά, πού φέρνει τὴ φιλία στὴν ἀρχή,
στὸ τέλος γεννάει τὴν ἔχθρα. Ἡ κουκουβάγια εἶχε τὴ φωλιά της στὴν
κορφή ἑνὸς δένδρου. Ἐκοίταζε ἀπὸ κεῖ τὴν ὄρνιθα, πού πότε ἐσκόλιζε
μὲ τὴ μύτη της τὸ χῶμα γιὰ νὰ βρῇ κανένα σπόρο ἢ σκουλήκι,
πότε ἔτρεχε πρὸς τὴ ρεματιά, πότε ἡσύχαζε σὲ καμμιὰ πέτρα, καὶ
πότε κούρνιαζε* στὰ χαμόκλαδα. Καθὼς τὴν ἔβλεπε χαμογελοῦσε
καταφρονετικά.

Ἡ ὄρνιθα κάποτε, πίνοντας νερὸ στὸ αὐλάκι καὶ σηκώνοντας
τὸ κεφάλι της ψηλά, καθὼς τὸ ἔχει συνήθεια, εἶδε τὸ πειραχτικὸ
χαμόγελο τῆς κουκουβάγιας καὶ τῆς ἔκακοφάνηκε.

— Τί ἔχεις καὶ γελᾶς ; τὴ ρώτησε. Δὲν κοιτᾶς καλύτερα τὰ μοῦ-
τρά σου !

Ἡ κουκουβάγια χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ τῆς ἀποκρίθηκε :

— Εἶναι νὰ μὴ γελᾶ κανεὶς ; Τί πουλὶ εἶς' ἐσύ, πού δὲν πετᾶς καὶ
πού ἔχεις τέτοιο ἄχαρο περπάτημα !

Ὁρνιθά μου, γειά σου, γειά σου !
τί τὰ θέλεις τὰ φτερά σου ;
καὶ τὰ πόδια σου τί ἀξίζουν
ἀφοῦ ἐδῶ κι ἐκεῖ τρικλίζουν ;
Τόσο δὲν ἔχει ἀδικήσει

ἄλλο πλάσμα τῆς ἡ Φύσι . . .
 Νὰ γελῶ δὲν ἀγαπᾷς·
 νὰ σὲ κλαίω μὴν προτιμᾷς ;

Τὸ περιπαιχτικὸ λιανοτράγουδο τῆς κουκουβάγιας γιὰ τὴν ὄρνιθα τ' ἄκουσε ὁ κότσυφας, ποῦ ἦταν κρυμμένος παραπέρα, πίσω ἀπὸ ἓνα κισσό, καὶ τὸ ξανατραγούδησε πετῶντας κάτω πρὸς τὴ χαμηλὴ ρεματιά. Ὁ κελαηδισμὸς του ἔμοιαζε σὰν σφύριγμα κι ἀντιλαλοῦσε σὲ ὅλο τὸ δάσος.

Ὁ κότσυφας εἶναι καλὸς τραγουδιστής. Γιὰ τοῦτο, σὰν ἄκουσε τὸ σκοπὸ του τὸ ἀηδόνι τὸ περήφανο, ποῦ ἦταν κρυμμένο στὰ κλαδιά, βάλθηκε νὰ τὸν ξαναπῇ μὲ πιὸ γλυκόφωνη τέχνη.

Σὲ λίγο ὅσο τὸ δάσος ἐβούιζε, σὰν ν' ἀντηχοῦσαν φλάουτα, πίφερα, λαγοῦτα, φλογέρες . . . Ὅλα τὰ πουλιὰ εἶχαν μάθει τὸ πειραχτικὸ λιανοτράγουδο καὶ τὸ ξανάλεγαν, καθένα μὲ τὴ δική του τέχνη. Ἦταν μιὰ συμφωνία!

Ἡ καημένη ἡ ὄρνιθα, ντροπιασμένη καὶ θυμωμένη, δὲν ἤξερε τί νὰ κάμῃ, ποῦ νὰ πᾶῃ νὰ κρυφτῇ, γιὰ νὰ μὴν ἀκούῃ καὶ γιὰ νὰ μὴν τὴ βλέπουν . . .

— Ἰέτοια προσβολὴ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ὑποφέρω, συλλογίστηκε. Θὰ πετάξω κι ἐγώ.

Ἀνοίξε τὰ φτερά της, ἔδωσε μὲ ὅλη της τὴ δύναμι ἓνα τίναγμα πρὸς τὰ πάνω κι ἔφτασε στὸ χαμηλότερο κλαδὶ τοῦ δέντρου, ποῦ βρισκόταν ἡ κουκουβάγια. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀνέβηκε στὸ ἄλλο κλαδὶ καὶ βρέθηκε κοντὰ της.

— Σώπα πιά, κακορρίζικη, τῆς εἶπε. Νά με! μαζί σου . . .

Κι ἄρχισε νὰ τινάζεται μὲ δυνατὸ φτεροκόπημα καὶ νὰ κακαρίζῃ σπαραχτικά, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσουν ὅλα τὰ πουλιὰ καὶ νὰ τὴν ἰδοῦν, πῶς ἦταν στὸ ἴδιο κλαδὶ μὲ τὴν κουκουβάγια. Κι ἐγύριζε προκλητικὰ τὸ λαιμὸ καὶ τὸ κεφάλι της μιὰ δεξιά, μιὰ ἀριστερά, μιὰ πάνω, μιὰ κάτω, καὶ τὰ μάτια της ἄστραφταν ὠργισμένα.

Ὅλα τὰ πουλιὰ τώρα ἔπαψαν νὰ τραγουδοῦν τὴ σάτιρα τῆς ὄρνιθας κι ἄρχισαν νὰ διασκεδάζουν μὲ τὴν κουκουβάγια. Μάλιστα μιὰ σουσουράδα μακρυνούρα, κάνοντας γύρους ἀνοιχτοὺς κι ἀδιάκοπους γῦρο ἀπὸ τὸ δέντρο, ποῦ ἦταν ἡ κουκουβάγια μὲ τὴν ὄρνιθα, τραγουδοῦσε περίγελαστικά :

Στέκουνε κι οί δυό μαζί
 συντροφιά σ' ένα κλαδί,
 σάν νά τους έκάναν μάγια,
 ή θρνιθα κι ή κουκουβάγια . . .
 κι είναι ή χάρι τους μεγάλη!
 Παρ' τή μιά χτύπα τήν άλλη!

Ή κουκουβάγια δέν μπορούσε νά ύπομείνη τέτοιο ρεζίλεμα κι επέταξε πέρα. Πήγε και κρύφτηκε σέ μιά σπηλιά, πού ήταν φιδοφωλιά και συλλογιζόταν, πώς νά εκδικηθί τήν θρνιθα. Δέν άργησε νά βρῆ τόν τρόπο.

— Κάθεσαι ξέγνοιαστα στη φωλιά σου, είπε στο φίδι, και μήτε φαντάζεσαι πώς ή θρνιθα σου έτοιμάζει μεγάλο κακό. Μοῦ είπε πώς με τή μύτη της θά σου βγάλη τά μάτια, για νά μη βλέπης και νά μη μπορῆς νά τρώς τ' αύγά της. Φυλάξου, κι αν μπορῆς κοίταξε γρήγορα νά τήν ξεκάμης, πριν προφτάση νά σέ βλάβη.

Άμέσως τó φίδι ξεκίνησε νά βρῆ τήν θρνιθα. Καθώς πήγαινε είδε τή σουσουράδα.

— Γιατί σέρνεσαι τόσο βιαστικά ; τó ρώτησε.

— Πάω νά πνίξω τήν θρνιθα, τῆς αποκρίθηκε.

Τότε ή σουσουράδα, πού 'ναι πονόψυχη, γοργοπέταξε κι έφερε τó κακό μήνυμα στη δυστυχισμένη τήν θρνιθα.

Ή θρνιθα συλλογίστηκε, πώς δέν θά μπορέση πιά νά γλυτώση, στο λόγγο από τόν κίνδυνο του φιδιού κι άμέσως επῆρε τή μεγάλην απόφασι : έφυγε κι έτρεξε στο χωριό. βρῆκε τόν άνθρωπο κι έζήτησε τήν προστασία του.

— Σώσε με, του 'πε, κι εγώ νά 'μαι δούλα σου για πάντα και τ' αύγά μου δικά σου.

Ο άνθρωπος τήν καλοδέχτηκε και τήν εκλεισε γι' ασφάλεια μέσα στην αύλή του σπιτιού του.

Στο λόγγο τώρα ή σουσουράδα κελαηδούσε :

Ή θρνιθα πήγε ταξίδι,
 νά γλυτώση από τó φίδι,
 μήτε θά ξαναγυρίση
 και μās έχει παρατήσει.
 Τή ζωή της, ή καμένη,
 θέλει νά 'χη ασφαλισμένη.

Ἄκουσαν τὸ τραγούδι τ' ἄλλα πετούμενα καὶ τὸ ἔλεγον.

Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἔφτασε καὶ στ' αὐτιά τοῦ αἵτου, τοῦ βασιλιᾶ τῶν πουλιῶν, ποὺ ζήτησε κι ἔμαθε ὅλα τὰ καθέκαστα. Σιχάθηκε τὴ συκοφάντισσα τὴν κουκουβάγια καί, σὰν ἥρωικὴ ψυχὴ ποῦ ἔναι, ἀμέσως ἐπῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ τὴν καταδικάσῃ σὲ θάνατον. Ὅταν ἔστειλε νὰ τὴν πιάσουν, ἡ κουκουβάγια τὸ ἔχε μάθει καὶ κρύφτηκε. Καὶ κρύβεται ἀκόμα καὶ θὰ κρύβεται γιὰ πάντα. Ποτὲ δὲν φανερώνεται τὴν ἡμέρα, τόσο ποὺ ξεσυνήθισε νὰ βλέπῃ στὸ φῶς καὶ ξανοίγει μόνον μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ μήτε λαλεῖ γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀκούσουν καὶ προδοθῇ τόσο ποὺ βουβάθηκε. Κι ἔτσι τριγυρίζει μισητὴ καὶ καταφρονεμένη τὶς νύχτες ὀλομόναχη μέσα στὰ σκοτάδια καὶ στὶς ἐρημιεὺς ἀναζητῶντας λίγη τροφή, γιὰ νὰ μὴν φοφῆσῃ.

Τόσες χιλιάδες χρόνια τώρα ἡ κουκουβάγια ζῇ ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ βασανίζεται γιὰ τὸ ψέμα, ποὺ εἶπε, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξαγοράσῃ τὸ κρίμα της, γιὰτὶ μονάχα ἡ συκοφαντία εἶναι ἀσυχώρητη.

« Ἐκλεκτὲς σελίδες », 1952, σ. 121 - 124.

Μαρίνος Σιγοῦρος

12. Η ΜΠΕΚΑΤΣΑ

Προσοχή, διότι ἔχετε ἀπέναντί σας τὴν « ἀγγλοπρεπεστάτην » κυρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λόγγου. Πάντα τὰ κατ' αὐτὴν εἶναι μέθοδος, ρυθμός, τάξις, πρόγραμμα.

Θὰ πετάξῃ ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, ἅμα φανῇ τὸ πρῶτον ἄστρον. Τὸ δρομολόγιόν της εἶναι τόσο τυπικόν, ὥστε παλαιοὶ πρακτικοὶ κυνηγοὶ βεβαίουν, ὅτι τὸ γνωρίζουν μέχρι τελευταίας γραμμῆς καὶ τὸ παραθέτουν εἰς τὰ βιβλία των ὡς πρόγραμμα τελετῆς : Τὴν τάδε ὥραν βγαίνει ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, τὴν δεῖνα θὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ, τώρα εἶναι εἰς τὸν λόφον, ὕστερα θὰ εἶναι εἰς τὸ ρεῦμα. Ἄν εἶναι ὑγρασία, ἰδέτε ἀνατολικά· ἂν εἶναι ξηρὸς καιρὸς, κατεβῆτε τοὺς ὄχθους, κτυπήσατε ἐκείνην τὴν τούφαν κλπ.

Ἄφοῦ λοιπὸν τὸ πουλὶ αὐτὸ ἔχει τόσην τάξιν εἰς τὴν ζωὴν του, ἀφοῦ τὸ πρόγραμμά του κατάρθωσε νὰ τὸ μάθουν οἱ κυνηγοί,

άφοϋ έπί πλέον έχει τό νοστιμώτερον κρέας άπό όσα τρέφει ό λόγγος, πώς ζή άκόμη, πώς, μολονότι αύξάνονται και πληθύνονται οί κυνηγοί του, αυτό μ' όλα ταϋτα έρχεται κάθε χρόνο άφθονώτερον μέ τα δροσόπαγα τοϋ Όκτωβρίου ;

Είναί βεβαιωμένον, ότι ό Θεός δέν έπλασε κανέν πλάσμα μέ τόσην στοργικήν πρόνοιαν. Πρώτα - πρώτα είναί διφυής ύπαρξις : χωριστή ζωή ή μύτη της, χωριστή ζωή ή μπεκάτσα.

Ή μύτη της άναμοχλεύει τήν γήν διά σκουλήκια και τα μάτια της, ξένα άπ' αύτήν τήν ένασχόλησιν, άνιχνεύουν σκιάς, θορύβους, άνέμους, φύλλα, κάθε πνοήν τοϋ λόγγου. "Αν άντιληφθῇ τόν κίνδυνον μακρινόν, σπεύδει νά πετάξῃ κατ' άρχάς τρικλίζουσα είς τόν άέρα, ώσάν νά είναί μεθυσμένη, και κατόπιν εύθυγραμμίζουσα τό πέταγμά της ως βέλος. Δι' αυτό οί πολύπειροι κυνηγοί συνιστοϋν άναμονήν, μέχρις ότου « στρώση », τουτέστι μέχρις ότου πάρῃ τό γραμμικόν πέταγμα.

"Αμα όμως ό κίνδυνος είναί πολύ πλησίον, ώστε νά μήν έχῃ καιρόν νά πετάξῃ, τότε στρώνεται επάνω είς τό χῶμα και γίνεται « ένα » μ' εκείνο. "Αν τυχόν ό χρωματισμός της είναί άταίριαστος, τό πιθανώτερον είναί νά τήν πάρετε ως ένα λίθον ή διά μίαν τούφαν ξηρών φύλλων ή διά μίαν ρίζαν, παρὰ νά νομίζετε, ότι εκείνο, πού βλέπετε, είναί ζωντανόν πρᾶγμα.

Κανείς δέν τῆς ήρνήθη τήν σοφίαν διά τόν τρόπον, μέ τόν όποιον εκλέγει τα βοσκοτόπια της. Δέν πρέπει νά έχουν μόνον σκουλήκια και έντομα, αλλά και νά μή κάμνουν καμμίαν παραφωνίαν μέ τόν χρωματισμόν της.

"Εν μόνον λησμονεί κάποτε : "Ότι ή γῆ σφίγγει τήν νύκτα άπό τόν πάγο και τό πρωί τήν εύρίσκουν οί χωρικοί ωςάν σπαθί σφιγμένην μέ τήν μύτην της είς τό χῶμα.

Τί τῆς είχεν όμως γράψει ή μοίρά της ! Νά τήν ένδύσῃ ό Θεός μέ τόσην πρόνοιαν, νά τῆς χάριση τόσην νοημοσύνην, ώστε νά χρησιμοποιῇ τα είς χρώματα, είς μύτην και είς μάτια δῶρά της, και νά τῆς παρουσιασθῇ άπό τό άλλο μέρος ό τηλεγράφος.

Αυτό τό πουλί στερεΐται τηλεγραφικοϋ αίσθητηρίου. "Αν είναί εμπρός του τηλεγραφικόν σύρμα, θά πέσῃ επάνω του και θά σκοτωθῇ. Πρίν άνακαλυφθῇ ό τηλεγράφος, έχθρους μεγάλους είχε μόνον τούς φάρους. Οί φυσιοδίφαι άπελπισθέντες ν' άνακαλύψουν άπό ποϋ

ἔρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει, ἐξήτησαν μὲ μελέτας ἐπὶ τῶν φάρων ν' ἀνακαλύψουν τὴν προέλευσίν του καὶ τὴν διεύθυνσίν του.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἐχύθη τόση μελάνη, ὅση διὰ τὴν ἐξέλιξιν ἐνὸς πλανήτου, κατέληξαν εἰς τὴν βεβαίωσιν ὅτι ἔρχεται ἀπὸ παντοῦ καὶ πηγαίνει παντοῦ.

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου » Στέφανος Γρανίτσας

13. Ο ΚΟΤΣΥΦΑΣ

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Ἀλήθεια, κάνει κρύο δυνατό, κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῇ. Νὰ πάη πέρα μὲ τὰ χελιδόνια καὶ τ' ἄλλα ταξι-διάρικα πουλιά, δὲν τὸ θέλει. Τὸ ξέρει, πῶς ἐκεῖ καὶ ζέστη θὰ βρῇ καὶ ἄφθονα ἔντομα, γιὰ νὰ φάη. Μὰ τὸν τόπο, ποῦ γεννήθηκε, δὲν τὸν ἀλλάζει.

— Κάλλιο νὰ πεθάνω, παρὰ νὰ ξενιτευτῶ, λέει μὲ πείσμα.

Καὶ χτυπᾷ δυνατὰ τὰ φτερά καὶ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν κισσό, ποῦ σκαλώνει πυκνὸς στοὺς τοίχους ἐνὸς ἐρημοκκλησιοῦ. Ἐκεῖ οὔτε ἄνεμος, οὔτε χιόνι μπορεῖ νὰ τὸν φτάσῃ. Τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι σκληρὰ σὰν πετρεῖ καὶ οἱ πέντε γλωσσες τοῦ ἐνὸς φύλλου μπαίνουν στ' ἀνοίγματα τοῦ ἄλλου καὶ σφαλίζουν τόσο καλά, σὰ νὰ κάνουν ἓνα καταπράσινο σκέπασμα ἀπάνω στὸν τοῖχο. Ἄν πῆς γιὰ φαγί, ὥς εἶναι καλὰ οἱ μικρὲς ρῶγες τους, ποῦ μοιάζουν μὲ χοντρά σκάγια. Βέβαια, δὲν εἶναι γλυκεῖες σὰν τὶς ρῶγες τοῦ σταφυλιοῦ οὔτε ξινό-γλυκες σὰν τὰ βατόμουρα. Μὰ ὠριμάζουν στὴν ὥρα ποῦ λείπουν ἐκεῖνα, καὶ εἶναι πολὺ καλὲς καὶ θρεπτικές.

— Ἐπειτα, λέει ὁ κότσυφας, δὲν εἶναι λίγο νὰ κάνῃς ἔτσι ἀπὸ τὴ φωλιά σου καὶ νὰ βρίσκῃς ἔτοιμο τὸ φαγί σου.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Ἀλήθεια, κάνει κρύο κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῇ. Καλὸς εἶναι ὁ κισσός, τὰ φύλλα του εἶναι σκληρὰ σὰν πε-

ταί κι ό καρπός του νόστιμος και θρεπτικός. Μά τό κρύο κατάντησε άνυπόφορο! 'Αλήθεια, τά φύλλα τοῦ κισσοῦ γυρίζουν κατὰ τόν ήλιο νά πάρουν φῶς και ζεστασιά. 'Αμα ζεσταθοῦν εκείνα, θά δα- νείσουν και στὸν κότσυφα λίγη ζέστη. "Οχι μόνο τὸν κότσυφα, μά και τὸν τοίχο θά πυρώσουν, και τότε ;

— Τότε θά εἶμαι σάν ἄρχοντας κοντά στη θερμάστρα του, συλλο- γίζεται τὸ πουλί.

Μά ποῦ εἶναι ὁ ήλιος ; Μέρες τώρα χιονίζει ἀδιάκοπα και ὁ βοριάς σφυρίζει θυμωμένος. 'Η παγωνιά ὄχι μόνο φτάνει στὸν τοίχο, μά περνᾷ τοὺς τοίχους και μπαίνει μέσα στὰ σπίτια. 'Αδύνατο νά κρατηθῇ ὁ κότσυφας ἐκεῖ.

— Πρέπει νά κατέβω στὶς ρεματιές, λέει. 'Εκεῖ και νά πέση τὸ χιόνι, σὲ λίγες ὥρες θά λειώση. Τὰ χαμόκλαδα θά εἶναι ντυμένα και μπορῶ νά φυλαχτῶ.

Τὸ εἶπε και τὸ ἔκαμε. Πέταξε ἀπὸ τὸν κισσὸ και κατέβηκε στη ρεματιά. Μά και τὸ πέταγμά του εἶναι βαρὺ. Τὰ φτερά του, ποὺ λάμπουν σὰ μαῦρο μεταξωτό, δὲν εἶναι ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμά του. Δὲ μποροῦν νά τὸ κρατήσουν πολλή ὥρα ψηλά, κι ὁ κακόμοιρος ὁ κότσυφας κάθεται σὲ δέντρο, σὲ πέτρα, ἢ και σὲ χαμόκλαδα, νά ξε- κουρασθῇ. Μέσα στὸ ἄσπρο χιόνι, ποὺ τὸν τριγυρίζει, φαίνεται ἡ μαύρη του κορμοστασιά. "Ολα του εἶναι μαῦρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μύτη του, ποὺ εἶναι κιτρινοκόκκινη σάν παλιὸ κεχριμπάρι. Τὰ πόδια του λάμπουν σάν κλωνιά ἀπὸ κοράλλι. Κι ἡ σπαθωτὴ οὐρά του ἀνοίγει σὰ μαύρη ὀλομέταξη βεντάγια.

"Ετσι πότε πετώντας και πότε ήσυχάζοντας σὲ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ χαμόκλαδο, ἔφτασε ὁ κότσυφας στὶς χαμηλές ρεματιές :

Κάνει κρύο, κάνει τσούφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσούφι! . . .

Τώρα ὁ κότσυφας τεντώνοντας τὸ ἓνα πόδαράκι του, λέει :
— Οὔτε κρύο οὔτε τσίφι ἔχει ἐδῶ κάτω. Ζεστάθηκα γιὰ καλά.

Στάθηκε ἐπάνω σ' ἓνα χαμόκλαδο και κοίταξε γῦρο του τὴν κοιλιάδα.

— Σωστός παράδεισος! εἶπε μὲ χαρά.

'Αλήθεια, σωστός παράδεισος. Τὸ χιόνι εἶχε λειώσει και πολλὰ ρυάκια κελάρυζαν ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὰ νά τραγουδοῦσαν τὴν ὁμορφὴ

ζωή. Κελάρουν και κυλούσαν τὰ νερά τους στη ρεματιά κι αὐτὴ ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὰ κατέβαζε κάτω στοὺς κάμπους μὲ δυνατὴ βοή. "Οπου ἦταν λάκκωμα, τὸ χιόνι σπιθοβολοῦσε ἀκόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες χρυσορρόδινες σπιθες, κι ἀπὸ μέσα του πετιόταν ἡ νιογέννητη χλόη. Κοντὰ στη ρεματιά φύτρωναν δάφνες καὶ μυρτιές μὲ τὶς μαῦρες στρογγυλές ρῶγές τους, καὶ στὶς πλαγιές ψήλωναν λυγρὲς ἀγριελιές καὶ ἡρεμὲς ἐλιές μὲ τὸ γαλαζόμαυρο καρπό τους. Ὁ κότσυφας πεινοῦσε καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτοφάη.

— Καλὰ τὸ λένε, ὅποιος ἔχει πολλὰ δὲν ἔχει τίποτα! εἶπε κοιτάζοντας δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Νά, ἐγὼ τώρα πού πεινώ καὶ δὲν ξέρω τί νὰ πρωτοφάω. Καλὸς ὁ καρπὸς τῆς δάφνης, μὰ καὶ τῆς μυρτιᾶς εἶναι καλύτερος, μοσκοβολάει! Καὶ τῆς ἀγριελιάς οἱ ἐλιές εἶναι γλυκειές, μὰ καὶ τῆς ἡμερῆς γλυκύτερες καὶ πιὸ θρεπτικές. Τί νὰ κάμω ;

Ἐκεῖ, πού συλλογιζόταν ἔτσι ὁ κότσυφας, βλέπει λίγο μακριὰ τοῦ ἑνα χαμόκλαδο, πού τοῦ ἄλλαξε ὀλωσδιόλου τὴ σκέψι. Εἶχε τὰ κλαδιά του ὀρθὰ καὶ κόκκινα καὶ τὰ φύλλα του μακρουλά, στενὰ καὶ καταπράσινα. Ἀπάνω του καθόταν τὸ χιόνι κι ἔδειχνε πιὸ λαμπρὰ τὰ φύλλα του καὶ τὰ κλαδιά του. Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι ἐβγαίνουν κάτι βαθυκόκκινα στρογγυλὰ κουμπιά, πού ἔλαμπαν σὰ μεγάλα ρουμπίνια δεμένα στὸ ἀσήμι.

— "Α, τὰ κούμαρα! . . . φώναξε ὁ κότσυφας. Τώρα ξέρω καὶ παραξέρω τί νὰ πρωτοφάω.

Δὲν πρόφτασε ν' ἀγγίξῃ τὸ πρῶτο κούμαρο καὶ στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιον κίνδυνο ἔνιωσε γύρῳ του. Γύρισε δῶθε κεῖθε τὸ κεφάλι του καὶ μὲ μιᾶς πέταξε χτυπώντας δυνατὰ τὰ φτερά του.

Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἔζωσαν τὴν κοιλάδα. Τὰ σκυλιὰ ἔτρεχαν γαυγίζοντας καὶ γύριζαν τοὺς θάμνους καὶ τὰ βάρτα. Μὰ ὁ κότσυφας δύσκολα χτυπιέται ἀπὸ τοὺς κυνηγούς. Ἀδύνατο νὰ πιαστῇ ζωντανὸς ἀπὸ σκυλί. Ξέρεي νὰ στριφογυρίξῃ ἀνάμεσα στὰ κλαδιά τόσο γοργά, πού νὰ θαμπώνῃ τοῦ κυνηγοῦ τὸ μάτι. Ξέρεي νὰ κρύβεται ἔτσι μέσα στὰ χαμόκλαδα, πού ἀδύνατο νὰ τὸν βρῇ λαγωνικό. Ἔτσι γλύτωσε. Καὶ ὅταν κατάλαβε πὼς οἱ ἐχθροὶ του ἔφυγαν, γύρισε στὶς κουμαριές καὶ ρίχτηκε μὲ ὄρεξι στὰ κούμαρα. Ἐφαγε, ἔφαγε, ὅσο πού χόρτασε.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Τώρα όμως πάει τὸ κρῦο. Ἦρθε ἡ ἄνοιξι καὶ ὁ κότσυφας ἀπόχτησε καὶ τὸ ταίρι του. Τὸ Μάρτη πέταξε μὲ τὴ συντροφίσα του ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ χώθηκε στὸ δάσος. Τώρα τὸ δάσος ἄρχισε πάλι νὰ φουντώνη καὶ νὰ μορφαίνη. Βιάζεται τὸ ζευγάρι νὰ χτίσῃ τὴ φωλιά του καὶ νὰ κάμῃ τὰ παιδιὰ του. Βρῆκε κάτι ὁμορφα χαμόκλαδα στὴ ρίζα ἑνὸς βράχου κι ἐκεῖ μέσα κάθησε. Συνάζει ρίζες λεπτές καὶ ξερὰ χορτάρια, χτίζει ἐκεῖ τὴ φωλιά του κι ἀπὸ μέσα τὴν ἀλείφει μὲ λάσπη. Ἡ κυρὰ κοτσυφίνα κάθεται καὶ γεννᾷ πέντ' ἐξ αὐγὰ γαλαζοπράσινα μὲ κόκκινες βουλίστσες. Ἐκεῖ τὰ κλωσσᾷ, κι ὁ κότσυφας στὴν κορφή τοῦ βράχου κάθεται καὶ φυλάγει, νὰ μὴν τύχη κανένας κίνδυνος. Φυλάγει καὶ δὲν παύει νὰ κελαηδῇ τὴν εὐτυχία του. Τὸ κελάηδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα καὶ ἀντηχεῖ σὲ ὅλο τὸ δάσος. Ἀπὸ τὸν κότσυφα καὶ τ' ἀηδόνι κανένα ἄλλο πουλὶ δὲν κελαηδεῖ στὴν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανεὶς πὼς ἀκούει φλάουτο. Καὶ τὸ νιώθει ὁ κότσυφας πὼς εἶναι καλὸς τραγουδιστής, γιατί, ὅταν τραγουδῇ ἀνεβαίνει ἢ σὲ ψηλὸ βράχο ἢ στὴν κορυφὴ δέντρου.

Ὁ κότσυφας ἀγαπᾷ τὶς δροσιές, ὅπως καὶ τ' ἀηδόνι.

Ὅταν βγοῦν τὰ πουλάκια ἀπὸ τ' αὐγὸ, εἶναι ὀλόγυμνα. Ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ πατέρας καὶ μητέρα δὲ βρίσκουν ἡσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα καὶ τὰ φέρνουν νὰ θρέψουν τὰ παιδιὰ τους.

Κι ὅταν μεγαλώσῃ τὰ παιδιὰ του, ὁ κότσυφας δὲ μένει ἡσυχος. Βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνησι. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τὸν κρατεῖ λίγο. Ὅταν εἶναι ἀπάνω στὸ χῶμα, πηδᾷ μὲ μεγάλα πηδήματα τριγύρω. Ὅταν νιώσῃ κάτι ἀσυνήθιστο, σηκώνει ἀμέσως ἀπάνω τὴν οὐρὰ καὶ κατεβάζει πρὸς τὰ κάτω τὶς φτερούγες.

Κι ὅταν ἔρθῃ ὁ χειμῶνας, ἀρχίζει πάλι τὴν ἴδια ζωὴ :

Κάνει κρῦο, κάνει τσίφι

γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι!...

Ἀνδρέας Καρχαβίτσας

14. ΤΑ ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ

Καλῶς μᾶς ἦλθαν! "Αν δὲν τὰ εἶδατε ἀκόμη, προσέξτε καὶ θὰ τὰ ἰδῆτε. Διότι ἦλθαν! Ἦλθαν μαζί με τὰ γεράνια, ὅπως ἔρχονται πάντοτε. "Η, ἀκριβέστερα, πρῶτα ἦλθαν τὰ γεράνια καὶ κατόπιν των τὰ χελιδόνια. Καὶ μαζί των ἦλθεν ἡ "Ανοιξίς. Ζήτω ἡ "Ανοιξίς με τὰ χελιδόνια!

Πολλοί, πραγματικῶς, ἔχουν τὴν ιδέα, ὅτι τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν ἐπάνω εἰς τὴν ράχιν τῶν γερανίων, ὅτι δηλαδή τὰ γεράνια εἶναι τρόπον τινὰ τὰ πτερωτὰ ἀλογά των, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουν καὶ ἐν κοίλωμα εἰς τὴν ράχιν, ὅπου, λέγουν, μαζεύεται καὶ διατηρεῖται νερόν, ἐπίτηδες διὰ τοὺς ἀναβάτας των! 'Αλλ' αὐτὸ εἶναι λαϊκὴ πρόληψις.

"Οπως ὅλα τὰ ἄλλα ἀποδημητικὰ πτηνά, καὶ τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν με τὰ πόδια των, θέλω νὰ εἶπω με τὰ πτερά των. Πτωχὰ πουλιά, πῶς θὰ ἠνείχοντο τὴν πολυτέλειαν τῶν πτερωτῶν ἀλόγων; 'Αλλ' ἐπειδὴ συνήθως γεράνια καὶ χελιδόνια ἔρχονται μαζί κι ἐπειδὴ τὰ γεράνια εἶναι μεγάλα, ἐνῶ τὰ χελιδόνια εἶναι μικρά, ἡ σύμπτωσης αὕτῃ ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῇ ἡ πρόληψις καὶ νὰ πιστευθῇ, ὅπως πιστεύεται κάθε περίεργον.

'Εφέτος τὰ χελιδόνια ἄργησαν νὰ μᾶς ἔλθουν. 'Εκινδυνεύσαμεν νὰ ἐορτάσωμεν τὴν 25ην Μαρτίου χωρὶς χελιδόνια. Καὶ πῶς γίνεται 25η Μαρτίου, χωρὶς τὸ πουλὶ τῆς 'Ανοιξέως, τῆς χαρᾶς, τῆς ἐλευθερίας;

'Αλλὰ διατί ἄργησαν ἐφέτος τὰ χελιδόνια;

'Η ἐπικρατεστέρα γνώμη εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ ἐφέτος ὁ χειμὼν παρετάθη δριμύς, τὰ χελιδόνια ἐφοβήθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν 'Αφρικανικὴν ζεστασίαν των καὶ νὰ μᾶς ἔλθουν πρὶν λειώσουν ἀκόμη τὰ χιόνια.

Θὰ εἰπῆτε: καὶ ποιὸς τοὺς ἐτηλεγράφησεν ἐκεῖ κάτω, εἰς τὴν 'Αφρικὴν, ὅτι ὁ 'Υμηττὸς εἶναι ἀκόμη χιονισμένος; Αὐτὸ πλέον δὲν τὸ ἠξεύρει κανεὶς. 'Αλλὰ τὰ χελιδόνια εἶναι προικισμένα με ἐν ἐνστικτον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὅλα τὰ θαύματα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ περιμένῃ.

Καὶ νά, μόλις ἔλειωσαν τὰ χιόνια, μόλις ἐγλύκανε ὀλίγον ἐ καιρός, μόλις ἡ "Ανοιξίς ἤρχισε νὰ χαμογελᾷ, τὰ χελιδόνια μᾶς ἦλθαν. Αἱ παλαιαὶ φωλεαὶ ἐπανεῦρον τοὺς πρῶτους ἐνοίκους των καὶ ὁ ἀέρας ἐγέμισεν ἀπὸ χαρμόσυνα κελαηδήματα.

Ήτο καιρός! Τήν 25ην Μαρτίου τήν έωρτάσαμεν μέ λόγους, μέ ποιήματα, μέ ὄσματα, μέ στεφάνια, μέ σημαίας, καί μέ χελιδόνας. Ὑς εἶναι εὐλογημένα τὰ πουλάκια τὰ ἐλπιδοφόρα! Ὁ ἐρχομός των μᾶς ἀναγγέλλει τήν ὥραιότεραν ἐποχὴν καί γεμίζει τήν ψυχὴν μας ἀπὸ ἀγαλλίασιν. Ἡ Ὑνοιξις εἶναι ἐδῶ!

Θά εἰπῆτε : Ὁ οὐρανὸς εἶναι συννεφιασμένος. Ὑλλὰ τὰ σύννεφα περνοῦν, φεύγουν, διαλύονται. Καί ὀπίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα ὁ ἀνοιξιάτικος, οὐρανὸς λάμπει καταγάλανος καί ὁ ἀνοιξιάτικος ἥλιος σκορπίζει ἀκτῖνας θερμᾶς καί χρυσᾶς. Ὑπὸ τὸ φίλημά των ἀναβλαστάνει ἡ χλόη καί φυλλοστολίζονται τὰ δένδρα καί ἀνθίζουν οἱ θάμνοι καί γίνεται ἡ γῆ ὡς παράδεισος. Εἶναι ἡ ζωὴ, ἡ νεότης, ἡ χαρά, ἡ εὐτυχία.

Ὑς ἀπολαύσωμεν λοιπὸν τήν ὥραιάν αὐτὴν ἐποχὴν, εὐλογοῦντες τὸν Οὐράνιον Πατέρα, ὁ ὁποῖος μᾶς τήν στέλλει πάντοτε εἰς τήν ὥραν της.

Γρηγόριος Ξενόπουλος

15. ΑἶΓΑΓΡΟΣ

Αἱ αἶγαγροι εἶναι τὰ ἀφθονώτερον μέ πολεμικὴν τέχνην προικισμένα ζῶα. Ὑν σχέσει πρὸς ταύτας μόνον οἱ ἄγριοι ἵπποι ἔχουν τελειότερα τὰ συστήματα τῆς ἀμύνης των κατὰ τῶν λύκων. Ὑμα λόγου χάριν ἡ ἀγέλη ἀντιληφθῇ τὴν ἐπιδρομὴν των, ἀμέσως σχηματίζει κύκλον πέριξ τῶν πῶλων, τῶν γερόντων καί ἀνικάνων ἵππων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀμύνεται θαυμασίως διὰ τῶν ὀπλῶν της. Ὑλόκληρον φάλαγγα λύκων δύνανται οὕτω νὰ τρέψουν εἰς φυγὴν.

Ἡ πολεμικὴ τέχνη τῶν αἰγάγων εἶναι περισσότερον ἀρχέγονος. Ὑχουν τὴν τακτικὴν ἀτάκτων σωμάτων, καί ἴσως ὁ ἑλληνικὸς ἄρματολισμὸς εἰς αὐτὴν νὰ χρεωστῇ πολλὰς ἐκ τῶν μεθόδων του. Τὸ περίφημον « καραούλι », ἡ τοποθέτησις δηλαδὴ σκοπῶν εἰς ὑψηλὰ σημεῖα, ἡ « βάρδια », ὅπως λέγεται σήμερον, εἶναι μέχρις ἀπιστεύτου βαθμοῦ ὥργανωμένη εἰς τὴν φυλὴν τῶν αἰγάγων. Καί τρεῖς ἀκόμη ἐκ τούτων ἀν ἀποτελοῦν τὴν ἀγέλην, ἡ μία θ' ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα τοῦ σκοποῦ, διὰ νὰ βόσκουν αἱ ἄλλαι μ' ἀσφάλειαν.

Ἡ βάρδια τῶν αἰγάγων σφυρίζει, ὅπως καί τῶν κλεφτῶν. Καί ἔχει ὅλα τὰ εἶδη τῶν σφυριγμάτων, ὅπως τὸ κλέφτικο καραούλι.

Ἄλλο εἶδος σφυρίγματος ἐὰν ἐπέρχεται λύκος, ἄλλο ἐὰν ἀντιληφθῇ κυνηγούς καὶ ἄλλο ἐὰν πλησιάζουν ὁμόφυλοι ἐχθροί. Διότι καὶ αἱ αἵγαγροι εὐρίσκονται μεταξύ των εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν.

Τίποτε ἴσως δὲν ἀφθονεῖ περισσότερο εἰς τὴν Εὐρυτανίαν, ὅσον αἱ αἵγαγροι. Ἀλλὰ τὰ βουνὰ τῶν Ἀγραφῶν εἶναι τόσον δύσβατα, ὥστε δὲν συμβουλεύω κανένα κυνηγὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκδρομήν. Οἱ ἐντόπιοι κυνηγοί, μολονότι καλοὶ σκοπευταί, εἶναι μικροεπιχειρηματίαι· ἀρκοῦνται εἰς λαγούς, πέρδικας καὶ πότε - πότε συνεταιρίζονται διὰ μεγάλας ἐπιχειρήσεις. Κατὰ προτίμησιν ὅμως αὗται στρέφονται πρὸς τὰς δορκάδας καὶ τοὺς ἀγριοχοίρους, οἵτινες διαιτῶνται εἰς κλειστοὺς δασώδεις τόπους πέριξ τῶν χωρίων.

Κρέας αἵγαγρου ἔχομεν ἐν ἔτος νὰ ἴδωμεν, διότι τὸ κυνήγιόν του ἀπαιτεῖ μεγάλην τέχνην. Τὰ «σύρματα», ὅπως λέγονται τὰ δυσκολοπάτητα μονοπάτια τῶν κρημνῶν, εἶναι οἱ μόνοι δρόμοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους διέρχονται αἱ αἵγαγροι. Καὶ μόνον χάρις εἰς τὰ σύρματα αὐτὰ τρώγουν ἐνίοτε ἐδῶ αἵγαγρόν τινα, ὅχι ἀπὸ συστηματικούς κυνηγούς, ἀλλὰ ἀπὸ ποιμένας. Οὗτοι καταλαμβάνουν τὰ σύρματα καὶ ἐνεδρεύουν τὰς διαβάσεις τῶν ἀγελῶν.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἔφεραν αἵγαγρους φονευμένας· οἱ πωληταὶ των δὲ ἐπέμενον, ὅτι κατῴρθωσαν νὰ τὰς φονεύσουν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον : Ἔτοποθέτησαν εἰς τὰ σύρματα σανίδια ἐπαλειμμένα μὲ σάπωνα. Ἀφοῦ «ἐμπῆκαν παγάνα» εἰς τὸ δάσος, ἐξηνάγκασαν τὰς αἵγαγρους νὰ διέλθουν ἐπάνωθεν τῶν σανιδίων· ἐγλίστρησαν λοιπὸν κάτω εἰς τὸν κρημνόν, ὅπου καὶ ἔγιναν θρύμματα. Ὅλοι ὅμως ἤκουσαν ὑπόπτως τὰ παραμύθια αὐτά, πιστεύοντες μᾶλλον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ θυμάτων ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. Ἐν τούτοις οἱ πωληταὶ ἐπέμεναν. Καὶ ἴσως μετεχειρίσθησαν τὸ ψεῦδος, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ πῶς αἱ αἵγαγροι ἦσαν σχεδὸν θρυμματισμένοι. Οἱ πονηροὶ ὅμως χωρικοὶ τοὺς ἡρώτων :

— Ἀπὸ ποῦ εἵχετε ἀγοράσει τὸν σάπωνα ;

Καὶ ὁ διαρκῶς φιλοσοφῶν καφεπώλης τοῦ χωρίου ἀπήντησεν ὑπερασπιζόμενος δῆθεν τοὺς κυνηγούς :

— Βρὲ παιδιά, τί σᾶς μέλει γιὰ τὸ σαπούνι τί ποιότης εἶναι ; Ἀγοράζετε τὸ κρέας διὰ νὰ τὸ φάτε ἢ γιὰ μπουγάδα ;

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμεῖς τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου »

Στέφανος Γρανίτσας

16. Η ΠΡΩΤΗ ΔΟΚΙΜΗ

Ἄπο τὴν καπνοδόχο, μπροστὰ στὸ γεῖσο τῆς στέγης, πρόβαλε ἓνα κεφαλάκι, ἓνα ράμφος. Καὶ δυὸ ματάκια, δυὸ ἐκστατικές χαντρίτσες, ἐπισκόπησαν προσεχτικὰ τὰ πέριξ.

Ἦταν ἓνα πετειναράκι, ἓνα σπουργιτάκι τῆς τελευταίας ἐσδοείας, μὲ φρέσκη πτεροφυΐα, ἓνα τόσο δὰ πλασματάκι, ὁλοκαίνουργο, ποὺ εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὴ μπoέμικη κατοικία τῶν γονιῶν του, ἀπὸ κάποια πτυχή τῶν κεραμιδιῶν, κι εἶχε τολμήσει, γιὰ πρώτη φορά, νὰ φτάσῃ ὡς τὰ σύνορα τοῦ γνωστοῦ του κόσμου, γιὰ νὰ μείνῃ ἐμβρόντητο. Ὅπως τὰ ρόδα ἐνὸς λαμπροῦ παραμυθιοῦ, ποὺ φαντάζονταν, ἐπάνω στὸ κοτσάνι τους στὴν τριανταφυλλιά τους, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο περιβόλι, ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ποῦχαν φυτρώσει, ὅτι ὁ κόσμος ἦταν ἡ γωνιά τους καὶ κύριος τους αἰώνιος ὁ περβολάρης, ἔτσι καὶ αὐτὸ τὸ νέο σπουργιτάκι θὰ ἦταν βέβαιο, πὼς τελειώνει τὸ σύμπαν στὴν καπνοδόχο.

Τί συγκλονιστικὴ ἐκπληξι ! Ἕνα γαλάζιο βάθος ἀπαλώτατο ἀπλώνεται ὡς τὸ σταχτὴν ἴσκιο τοῦ βουνοῦ, ἐκεῖ κάτω, μέγα, κολοσσαῖο, ἀπίστευτο, εἰκόνα ποὺ ὑποβάλλει τὴν ἰδέα μιᾶς ἀπέραντης ἐλευθερίας. Πλῆθος ἀκακίες ἀνεμίζουν ἀντίκρυ τὰ χιονᾶτα ἀνθοστάφυλά τους κι ἡ φυλλωσιά τους, φουντωτὴ, τρυφερή, δροσερή, προκαλεῖ τὸν ἄλλον νὰ παίξῃ μέσα τους τὸ κρυφτούλι.

Μὰ τὸ ἀμαξοστάσι, πιὸ - πέρα, σᾶς παρακαλῶ ; Μιὰ μεγάλη αὐλὴ, κισσὸς πελώριος, τὰ νέα βλαστάρια μιᾶς κληματαριᾶς καὶ σωροὶ κοπριάς, ποῦ, χωρὶς ἄλλο, στὰ μάτια τοῦ μικροῦ θὰ παρασταίνανε τὰ χρυσωρυχεῖα τῆς Ἀλάσκας. Θεέ μου ! Καὶ νὰ μὴν εἶναι κανένας βέβαιος, πὼς τὸν βαστοῦν τὰ φτερά του !

Ἀπ' τὸ παράθυρο παρακολουθοῦσα αὐτὸ τὸ χαριτωμένο δίσταγμα τοῦ ἀρχαρίου : Νὰ πετάξῃ, νὰ μὴν πετάξῃ ; Καὶ ἂν πετάξῃ τί μπορεῖ νὰ συμβῇ ; Αὐτὸ πάλι κάτω τί εἶναι ; Πέτρες, χώματα, δρόμος, ἄγνωστα πράγματα. Εἶναι μαλακά ; Μπορεῖ νὰ πετάξῃ ἐπειτα κανεὶς ἀπὸ κεῖ ; Ἄν ἔρθῃ ὁμως ἡ γάτα ; Ἐδῶ σὲ θέλω !

Σὲ μιὰ στιγμή ὁ μικρὸς ἀποφασίζει νὰ δοκιμάσῃ, τινάζει τὰ φτερά του, ποὺ ἀνοίγονται γιὰ πρώτη φορά, καὶ λάμπουν σὰ μετάλλινα στὸν ἥλιο. Μὰ τὰ ποδαράκια του δὲν ἀφήνουν τὸ κεραμίδι· ὁ φόβος τὰ κάνει ἀπὸ μολύβι, καὶ τὸ μόνο ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης

αὐτῆς δοκιμῆς εἶναι νὰ καρφωθῇ τρομαγμένο στὰ χεῖλη τοῦ γέισου. Ἕνας μεγάλος, ἕνας σπουργίτης μὲ πείρα, περνᾷ — τσάβ! τσάβ! τσάβ! — μὲ γοργὸν ἔλιγμό ἀπὸ πάνω καὶ φεύγει πρὸς τὸ ἐμαξοστάσιο, ποὺ προσγειώνεται μὲ ἀσφάλεια, μ' ἐλευθερία, μὲ μαστοριά. Ὁ μικρὸς παίρνει ἑξαφνα θάρρος καὶ φρρρρρρ! ρίχνεται μ' ἀνοιχτὰ φτερὰ στὸ διάστημα.

Μὰ τὸ πέταγμά του εἶναι ἄστεϊο. Δὲν κατέχει τὴ χρῆσι τοῦ τιμονιοῦ — τῆς οὐρᾶς του — δὲν μπορεῖ νὰ πάῃ ὅπου θέλει, γράφει μαϊάνδρο στὸν ἄερα, ξαναγυρίζει στὰ χινάρια του, χάνει τὸ ἠθικὸ του, τὰ φτερά του παραλύουν, καὶ τέλος πέφτει μὲ « βὸλ πλανέ » καὶ φωνίτσες γεμᾶτες ἀπόγνωσι στὴ βάσι τῆς μάντρας τοῦ γειτονικοῦ οἰκοπέδου. Φυσικά· ἡ ἀεροπορία δὲν εἶναι παιγνίδια. Εἶναι ὀλάκερη ἐπιστήμη. Ἡ μάννα φτάνει λαχανιασμένη. Πετᾷ γυρὸ του, τὸν μαλώνει γιὰ τὸ ξεθάρρεμά του κι ἀρχίζει νὰ τοῦ δίνει πρακτικὰ μαθήματα ἀεροπτητικῆς.

Ποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος παιδαγωγός ; Ἡ πιὸ ἀσήμαντη μάννα! Κατέχει τὴν τέχνη νὰ κατεβαίνει ὡς τὸν νηπιῶδη ἐγκέφαλο τοῦ παιδιοῦ της, γιὰ νὰ τὸν σηκώσῃ ὡς τὸ δικό της. Ἡ ἀγάπη, τὸ φίλτρο, ἡ στοργή τῆς δίνουν τὸ δύσκολο κλειδί τῆς μεθόδου, ποὺ κανεὶς σοφὸς δὲν κατάφερε ὡς τὰ σήμερα ν' ἀνακαλύψῃ.

Ὅριστε τώρα αὐτὴ ἡ σπουργιτομάννα. Γιὰ νὰ μάθῃ στὸ παιδί της τὰ μυστικὰ τῆς πτητικῆς, ἀρχίζει νὰ γίνεται μωρό. Προσγειώνεται. Ὑστερα μ' ἕνα ἀδέξιο, πρωτόγονο πέταγμα, σὰν τοῦ παιδιοῦ της, ὑψώνεται ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ σκαρφαλώνει σὲ μιὰ προεξοχή τῆς μάντρας. Κάνει τέσσερες φορές αὐτὸ τὸ ἴδιο πρᾶμα, ὥσπου νὰ πείσῃ τὸ μικρὸ της νὰ τὴ μιμηθῇ. Κι ἔτσι, μὲ μικρὲς - μικρὲς πτήσεις, ἀπὸ προεξοχή σὲ προεξοχή κι ἀπὸ στήριγμα σὲ στήριγμα, μακραίνουν ὁλοένα καὶ χάνονται στὸ δαίδαλο τῶν στεγῶν.

Στὸ καλὸ! Ἐρῆ εὐλογημένη δυνάδα μητέρας καὶ παιδιοῦ. Εἰσαστε τὸ σύμβολο τῆς ἀγνότερης ἀγάπης, κι ὁ πρῶτος κρίκος, τὸ θεμέλιο τῆς Δημιουργίας.

Ἐφημερὶς « Ἐμπρὸς » 1918

Σπύρος Μελάς

17. ΔΙΑΤΙ ΑΓΑΠΩ ΤΟΝ ΒΑΤΡΑΧΟΝ

“Εν από τὰ άθωότερα ζώα, τὰ όποία μανθάνομεν από τούς μεγάλους νά άντιπαθώμεν δίχως κανένα λόγον, είναι όμολογουμένως ό πτωχός βάτραχος.

’Επειδή έβλεπον λοιπόν και έγώ, όταν ήμην παιδίον, τούς μεγαλύτερους μου νά όπισθοχωρούν με φρίκην, πολλάκις δέ και νά πηδούν, μόλις έβλεπον ένα άθώον βάτραχον, έμαθον νά πηδῶ και έγώ έντρομος, όσάκις έβλεπον βάτραχον.

Μίαν ήμέραν όμως, όταν ήμην πλέον γέρων, είδον έντός ενός παλαιού ύδραγωγείου ένα βάτραχον, ό όποίος από την ήλικίαν, την καλήν ζωήν και την άδηφαγίαν του είχε λάβει πελωρίας διαστάσεις. Ουδέποτε έφαντάσθην, ότι ήτο δυνατόν νά ύπάρχη τοιούτος βάτραχος. Τόν έπίεσα έλαφρώς με την ράβδον μου και κύψας παρετήρουν με προσοχήν και περιέργειαν την πολύ ανθρώπινην φυσιογνωμίαν του, τας παρείας του, τό δέρμα του, τούς όνυχάς του. . . Τόν άνέστρεψα με την ράβδον μου, ότε έθαύμασα την στίλβουσαν λευκότητα και ιδίως τας διαστάσεις τής κοιλίας του. ’Αλλ’ ό πειρασμός δέν με άφησεν ή μάλλον δέν τόν άφησεν ήσυχον.

—“Άς τόν ίδω και αίωρούμενον, είπον.

Τόν έλαβον διά χάρτου και τόν άνύψωσα. Φοβηθείς όμως, έκαμε βιαίας και άπηλπισμένας κινήσεις και με τούς τέσσαρας πόδας του συγχρόνως, άποτέλεσμα τών όποίων ήτο νά έκφύγη τών χειρών μου και νά πέση κατά γής.

’Ενεθυμήθην τότε την παλαιάν άντιπάθειάν μου, τόν άφησα και έφυγον με τρόμον.

Την νύκτα βλέπω εις τόν ύπνον μου, την αύτην σκηνήν του βατράχου, αλλά με προσθήκας. Δηλαδή, ένῶ τόν ύψωνον και τόν περιειργαζόμεν, τόν ήκουσα νά λέγη ρυθμικά με φωνήν λεπτοτάτην, θρηνώδη :

— Πώ . . . πώ . . . τί έπαθα . . . ό κακόμοιρος . . . πώ . . . πώ . . . τί έπαθα . . . ό κακόμοιρος!

’Εξύπνησα πρό τής άνατολής με λύπην εις την ψυχήν μου. Δέν έβράδυνον δέ νά κάμω τόν αύτόν πρός τό παλαιόν ύδραγωγείον περίπατον όδηγούμενος υπό τινος προαισθήματος.

Και τί βλέπω! . . . Τόν βάτραχον εις την αύτην θέσιν ύπτιον,

νὰ ἀγωνίζεται ἀκόμη, διὰ νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν κανονικὴν του στάσιν, καὶ νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ τὸ κατορθώσῃ.

Πρῶτόν μου ἔργον ἦτο νὰ τὸν γυρίσω. Ἡ ἐλπίς τῆς σωτηρίας του ἔδωσεν εἰς αὐτὸν δυνάμεις καὶ τότε ἤρχισε νὰ πηδᾷ κωμικώτατα, ἀφοῦ ἐστάθῃ πρῶτον ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀκίνητος, ἥ διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἥ διότι ἤργησε νὰ πεισθῇ ὅτι ἐσώθῃ.

Ἡ διπλῇ αὐτῇ σκηνῇ ἔφερεν ἐντὸς μου μεταβολὴν τινά. Ἦρχισα νὰ μὴ ἀποστρέφωμαι πλέον τὸν βάτραχον, νὰ τὸν θωπεύω καὶ νὰ τὸν συμπαθῶ. Καὶ τὸ παράδοξον μάλιστα εἶναι, ὅτι, ὡσάκις ἀρχίζει ν' ἀτονῇ ἡ συμπάθειά μου καὶ κλίνω πρὸς τὰς παλαιὰς ἐντυπώσεις, τότε ἀκούω, ὡσάν νὰ σφυρίζῃ τις εἰς τὰ ὦτά μου, τὸ θρηνητικὸν τοῦ ὀνείρου μου :

— Πῶ . . . πῶ . . . τί ἔπαθα ὁ κακόμοιρος . . .

Καὶ τοῦτο μὲ ἐπαναφέρει εἰς τὴν συμπάθειάν μου.

Δημήτριος Καμπούρογλου

18. Ο ΛΥΚΟΣ

Ἡ παράδοσις λέγει : Ἄμα ὁ Χριστὸς ἔπλασε τὰ πρόβατα καὶ βγῆκε στὰ βουνὰ νὰ τὰ βοσκήσῃ, τόσο χάρηκεν ἡ ψυχὴ του, ποῦ ἔκοψε ἓνα ξύλο, τὸ ἔφκιασε μιὰ μεγάλη φλογέρα κι ἄρχισε νὰ λαλῇ. Ἦκουσε ὁ Σατανᾶς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

Τί ὁμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα ποῦκαμε ὁ Χριστὸς ! εἶπε.

Κι ὁ νοῦς του πῆγε, πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στοὺς λόγους, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπιδιά κι ἄρχισε νὰ φκιάνῃ τὸ Λύκο. Γι' αὐτό, ποῦναι φκιασμένο ἀπ' ἀγριαπιδιά, δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλάσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἄμα τὸν ἀπόφκιασε τὸ Λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πῶς δὲν μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. Ἀφοῦ εἶδε καὶ ἀποεῖδε πῶς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν Λύκο, πῆγε στὸν Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε :

— Ἀφέντη, θέλησα κι ἐγὼ νὰ κάμω ἓνα πλάσμα σάν τὰ δικά σου. Μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του ; Ἀξίωσέ με νὰ τὸ δῶ ὄρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

Ὁ Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νά τοῦ φωνάξης : « Σήκω, ἔργο μου, καί κάμε ὅ,τι προ-
σταξε ὁ Χριστός ».

Ὁ Σατανᾶς γνοιόστηκε.

— Κι ἂν τὸ πρόσταξε ὁ Χριστὸς νὰ μὲ φάη ; εἶπε.

Πῆγε γρήγορα, ἔκανε ἕνα λάκκο κοντὰ στοῦ λύκο, κρύφτηκε μέσα
κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἕνα ποδάρι του μόνο φώναξε :

— Σήκω, ἔργο μου, καί κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστός.

Ὁ Λύκος ἐπήδησεν ἐπάνω, ἄρπαξε τὸ ποδάρι τοῦ Σατανᾶ καί
τὸ ἔφαγε. Γι' αὐτὸ λένε ὅτι ὁ ἀρχιδάιμονας εἶναι κουτσὸς καί λυκο-
φαγωμένος.

Ἡ πονηρία τοῦ λύκου : Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ὁσμή του χτυπᾷ
τὰ προβατόσκυλα, ἅμα πηγαίνει στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος
ποῦ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἀέρα. Ἄν ἔχη ρεῦμα, χώνει τὸ ρύγχος του στοῦ
νερό. Ἄν εἶναι μέρα, ποτὲ δὲν βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾷ πάν-
τοτε τ' ἀπόσκια, γιὰ νὰ μὴ διακρίνεται εὐκολά. Ἄν εἶναι συμμορία
λύκων, χωρίζονται εἰς δύο μπουλούκια. Οἱ μὲν πηγαίνουν ἀπὸ
τὸ μέρος ποῦ φυσᾷ ὥστε νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιὰ καί νὰ
τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντά. Ἄμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀπομακρυν-
θοῦν τὰ σκυλιὰ, ὁρμοῦν οἱ ἄλλοι στοῦ κοπάδι καί σφάζουν. Πόσα ;
Πιστεύουν, ὅτι ἅμα μπῆ στὸ κοπάδι σφάζει κάθε λύκος ἕως 99.
Ἄμα φθάσῃ τὰ 100 λέγουν ὅτι σκάζει. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἕνας
λύκος σφάζει ὅσα προφθάσει. Νὰ χορτάσῃ δὲν ὑπάρχει φόβος.
Μήπως τρώγει κρέας ; Ἀνοίγει μιὰ φλέβα στοῦ λαιμοῦ καί πίνει τὸ
αἷμα. Γι' αὐτὸ λέγουν : « Ἄμα ἔχει ἕνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια.
Ἄμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἕνας λύκος ».

« Μπῆκε ὁ λύκος στοῦ κοπάδι ; Ἄλλοιὰ πῶχει τὸ ἕνα ». Βεβαιωμένο
πρᾶγμα εἶναι, ὅτι, ἂν σ' ἕνα κοπάδι εἶναι πεταμένα ἕνα ἢ λίγα πρό-
βατα κανενός, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρῃ ὁ Χάρος. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἐξῆς :

Κάθε μπουλούκι εἶναι σὰν ἀπὸ ἰδιαίτερα πάντα φκιασμένο.
Ἄν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἕνα μεγάλο κοπάδι,
ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σχίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως,
ὅταν ἦταν χωρισμένα. Ἄν λοιπὸν στοῦ κοπάδι εἶναι ἕνα μοναχὸ πρό-
βατο, θὰ ξεκόψῃ καί ἴσως γλυτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιὰ, τὰ
ὁποῖα σκυλιὰ ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νὰ γλυτώσουν τὰ περισ-
σότερα. Ἀλλὰ τὸ ἕνα σπάνιον νὰ σωθῇ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἑνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια ὁ λύκος νὰ χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εὐκόλῳ νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρνη μαζί του, καὶ ἰδοὺ πῶς : Ἄν μὲν εἶναι μικρό, τὸ πετᾷ στὴν πλάτη του καὶ φεύγει, σὰν νὰ ἔχῃ ἐπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὤμους του. Ἄν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκώνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στὴ μέση καὶ τοιουτοτρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

Ἄν εἶναι ἄλογο, τὸ πιάνει ἀπὸ ἀδύνατα μέλη τοῦ σώματός του. Ἄν εἶναι βόδι, πηδᾷ στὸ λαιμό του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει, σὰν καβαλλάρης μὲ τὸ καμτσίκι του. Ἄν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μυρίσῃ, καί, ἅμα πλησιάζῃ τὴν μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. Ἄν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾷ κάτω σὰν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι, γιὰ νὰ σώσουν τὴν ὑπόληψιν τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγούμενως ἄμμο γιὰ νὰ βαρύνῃ, καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

« Ἄλλοίμονο, ἂν ἔκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι », λέγει μιὰ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιᾶς. Τί εἶναι ὁ Μονιᾶς ; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των. Ὁ λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἅμα γεννηθῇ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἰδιαιτέρως. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀλεποῦς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια ζωντανὰ στὴ φωλιά τοῦ Μονιᾶ χάριν τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὃ ὁδηγεῖται στὰ κοπάδια πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

Ὅρος ἀπαράβατος : Ἄπὸ κοπάδια, ποὺ εἶναι γῦρο ἀπὸ τὴν φωλιά του, ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. Ἐπιθυμεῖ νὰ μὴν εὐρίσκεται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τοῦλάχιστον, ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

Ἄφ' ὅτου ἔρχεται ὁ στόλος στὸν Ἀστακό, ἡ πεδινὴ Ἀκαρνανία ἡσύχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἡλεκτρικῶν ἐφόβισαν τὸν λύκο πολὺ, ὥστε νὰ φύγῃ. Ἄλλοτε τὸν εἶχε τρομάξει ἡ λοκομοτίβα τοῦ σιδηροδρόμου Κρυονερίου — Ἀγρινίου τόσον, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς ὄρεινους δῆμους τῆς Ἀκαρνανίας. Ὁ μακαρίτης ὁ Τρικούπης ἐμαυρίσθη τότε ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι

« τοῦ διαβόλου τὸ σιδερικό », ἤγουν τὸ τραῖνο, ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους.

Ἡ ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικά ἔθιμα. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικηρυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ζῇ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῇ ἐπίσης ἡ πρόληψις, τὴν ὁποῖαν ἀναφέρει ὁ Βιργίλιος, ὅτι, ἂν σὲ ἰδῇ ὁ λύκος, « χαβώνεσαι », τουτέστι μένεις ἄλαλος.

Αἱ καταστροφαί, πού κάνει στὴν Ἑλλάδα, ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων. Γι' αὐτὸ ὁ σκοτώνων ἢ ὁ συλλαμβάνων λύκον ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη τὸν περιφέρει στὰ χωριά καὶ παίρνει δῶρα. Ἄν ὁ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμπη. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ ντέλφια καὶ σφυρίγματα.

Ὁ Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα, κι ὅμως ἀπ' αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι σπουδαῖο γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε ἐδίκαζαν ἓνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. Ὁ Γύφτος ἐφώνασε περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, πού δὲν μιλοῦσε, ἐφ' ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλά, μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦχῳ κάμει ζημιὰ, ἀλλ' ἐσένα τὸ ἀμόνι σου ἔφαγα, π' ἀνάθεμά σε, παλιόγυφτε ; . .

Ὅταν ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν κατηγορήσαν τὰ ζῶα, ὅτι τρώγει πρόβατα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

— Ἐγώ, μωρέ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; Ἄμ ἂν ἐγὼ ἔτρωγα πρόβατα, θὰ γύριζα χεიმῶνα καιρὸς γυμνός ; Δὲν θάφκιανα καὶ ἐγὼ μὲ τὰ μαλλιά τους μιὰ κάπα νὰ μὴ μὲ δέρνη ἢ βροχή ;

Κάποτε ἡ Ἀλεποῦ ἔστειλε καὶ τοῦ ἐζήτησε λίγα μαλλιά, γιατί δὲν τῆς ἔφθαναν τὰ δικά της, νὰ ἀποσώσει τὸν ἀργαλειό της. Ὁ λύκος κατάλαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἓνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἅμα τελειώσει τὰ δικά της ὑφάσματα, νὰ βάλῃ κι ἓνα ζευγάρι καλτσοδέτες καὶ γιὰ μένα . .

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου »

Στέφανος Γρανίτσας

19. ἘΝΑ ΜΙΚΡΟ ΓΑΤΑΚΙ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

Ἀνάμεσα σέ δυὸ περιόδους κρύου — ἡ « κύματα ψύχους », ὅπως λένε σήμερα, — εἴχαμε μιὰ μικρὴ παρένθεσι ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες γλυκεῖες, ἡλιόλουστες. Τὸ κλίμα μας παρουσιάζει αὐτὰ τὰ παράξενα. Ἐνῶ βασιλεύει χειμῶνας δριμύς, ποὺ σέ κάνει νὰ ρωτᾷς μὲ τρόπο « πότε θὰ τελειώσῃ ; », ξημερώνει ἄξαφνα ἄνοιξι κι ἐνῶ ἐλπίζεις, πὼς ὁ χειμῶνας ξεθύμανε, πέρασε, ξαναγυρίζει δριμύτερος.

Μιὰ λοιπὸν ἀπὸ τὶς γλυκεῖς ἐκεῖνες μέρες εἶδα ἓνα θέαμα ἔξοχο. Ἦταν σέ μιὰ μικρὴ κάμαρα, ζεστὴ σὰ φωλιά. Ἀπὸ ἓνα μεγάλο παρὰ θυρο τὴν πλημύριζε ὁ ἥλιος, χαρὰ Θεοῦ. Τὰ τζάμια μὲ τ' ἄσπρα μπερντεδάκια κλειστά. Μπροστὰ, ριγμένο ὡς κάτω, ἓνα διάφανο στὸρ. Κι ἀνάμεσα στὸ στὸρ αὐτὸ καὶ στὰ τζάμια, πάνω στὸ πεζούλι τοῦ παραθύρου, ἓνα μικρὸ ἄσπρο γατάκι, ποὺ λιαζόταν καθισμένο στὰ πισινὰ του πόδια. Ἀπελάμβανε κι αὐτὸ τὴ λαμπρὴ χειμωνιάτικη μέρα, τὸ χρυσὸ φῶς, τὴ γλυκεῖα ζέστη. Καὶ φαινόταν τόσο εὐτυχισμένο ποὺ ζοῦσε! Ἦταν, ἀλήθεια, ἡ εἰκόνα τῆς εὐτυχίας τῆς ζωῆς.

Πόσος ὠραῖος θὰ τοῦ φαινόταν ὁ κόσμος καὶ πόσο καλὸς ὁ Θεός, ποὺ τὸν ἔκαμε! Οὔτε θὰ θυμόταν πιά καθόλου τὸν τούρτουρο, ποὺ τράβηξε τὶς προηγούμενες μέρες, ὅταν, ἀπὸ τὰ ἴδια ἐκεῖνα τζάμια, θὰ ἔβλεπε τὸ σταχτὴ οὐρανὸ καὶ τὸ ἄσπρο χιόνι, καὶ τοῦ κάκου θὰ ζητοῦσε μιὰ ζεστὴ γωνιά σ' ὅλη τὴν κάμαρα, ἃν ἡ σόμπα ἦταν σβησμένη. Καὶ θὰ νόμιζε χωρὶς ἄλλο, πὼς, μιὰ ποὺ φάνηκε ὁ ἥλιος, δὲ θὰ χανόταν πιά ποτέ. Στὴν ψυχὴ του βασιλευε ἡ χαρὰ κι ἡ αἰσιοδοξία. Κι αὐτὸ φαινόταν σὲ κάθε του κίνησι. Κι ὅταν καθόταν ἀκίνητο, μακάριο κι ὅταν σήκωνε τὸ ποδαράκι του μὲ νωχέλεια, νὰ παίξῃ λίγο μὲ τὸ μπερντέ ἢ νὰ πιάσῃ μυῖγα· κι ὅταν ἄνοιγε τὰ μεγάλα του μάτια, γιὰ νὰ κοιτάξῃ ἐκστατικὸ τὸ ἡλιοφῶς· κι ὅταν τὰ μισόκλεινε σὰ θαμπωμένο, γουργουρίζοντας ἐλαφρὰ ἀπὸ εὐχαρίστησι. . .

Τὸ γατάκι αὐτὸ δὲν ἦταν πιά νήπιο. Εἶχε ἄρκετὸ καιρό, ποὺ ζοῦσε καὶ γνώριζε τὸν κόσμον. Ἦταν σὰν ἓνα παιδί μεγαλούτσικο — νά, σὰν ἓνα ἀγοράκι ἢ κοριτσάκι δώδεκα ὡς δεκατεσσάρων χρόνων. . . Καὶ συλλογίσθηκα. . . Γιατί καὶ τὰ παιδιὰ νὰ μὴν εἶναι τὸ

ἴδιο εὐτυχισμένα καὶ αἰσιόδοξα ; Γιατί νὰ μὴν ἀπολαμβάνουν τὸ ἴδιο τὴ χαρά, τὴν εὐτυχία τῆς ζωῆς, παρὰ νὰ τὰ βλέπῃς νὰ μελαγχολοῦν, ἀκόμα καὶ σὲ τέτοιες ὥραϊες μέρες, νὰ παραπονιοῦνται, νὰ γκρινιάζουν, νὰ κλαῖνε ;

Θὰ πῆς : τὸ παιδί δὲν εἶναι γατάκι, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ζῶο. Μὰ αὐτὴ εἶναι ἴσα - ἴσα ἡ δυστυχία : ποὺ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πιὰ ζῶο σὲ τίποτα, ἐνῶ σὲ μερικά πράγματα ἔπρεπε νὰ εἶναι. Καὶ πρῶτα-πρῶτα σ' αὐτὴ τὴν ὁλόψυχη ἀπόλαυσι τῆς ζωῆς. Γιατί ἡ ἴδια ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ μεγάλη εὐτυχία. Νὰ ζῆς, ν' ἀναπνέῃς, νὰ βλέπῃς τὸν ἥλιο, νὰ χαίρεσαι τὸ φῶς καὶ τὸ θάλλπος του, δίχως νὰ ἔχῃς πλεονεξίες, δίχως νὰ μισῆς τοὺς ἄλλους, ὅταν προσοδεύουν. Πολλοὶ ἄνθρωποι φαίνονται νὰ μὴν ἐκτιμοῦν ὅσο πρέπει, νὰ περιφρονοῦν σχεδὸν αὐτὴ τὴν εὐτυχία καὶ νὰ γυρεύουν ἄλλες, ἀνέφικτες ἢ μάταιες ἢ λιγώτερο ἀγνές καὶ μεγάλες.

Ἄ, πῶς ἤθελα νὰ θυμοῦνται ὅλοι, πῶς ἡ εὐτυχία τῆς ζωῆς εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες ! Καὶ πῶς ἤθελα νὰ ἔβλεπα καὶ παιδιὰ, ποὺ νὰ μοιάζουν. . . μὲ τὸ μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο !

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

20. ΜΥΘΟΙ

Ι. ΠΟΝΤΙΚΟΣ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΣ

Ποντικός, μὴν ἀρκούμενος εἰς ὅσας ἔκλεπτε καθημέραν τροφάς, ἐβασανίζετο μὲ τὴν ἐπιθυμίαν κομματίου κρέατος, τὸ ὁποῖον δὲν ἐχώρει τῆς φωλεᾶς του ἡ τρυῖπα. Ἀφοῦ ἐσυμβουλευθῇ μὲ τὴν γυναικα καὶ τὰ τέκνα του, ἀπεφάσισε νὰ πλατύνῃ τὴν τρυῖπαν, διὰ νὰ δύνανται εἰς τὸ ἐξῆς νὰ κλέπτῃ καὶ μεγάλα καὶ μικρά. Ἀλλὰ τὴν ἐπλάτυνε τόσο πολύ, ὥστε ὁ γάτος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔξωθεν ἀκούσει τὸ συμβούλιον, ἐμβῆκε πάραυτα καὶ τὸν ἐξωλόθρευσε μὲ ὅλην του τὴν οἰκογένειαν.

Ἔφερε πολλοὺς πολλὰκις εἰς ἀπώλειαν ἡ πλεονεξία.

II. ΑΛΩΠΗΞ ΚΑΙ ΛΥΚΟΣ

Πληγωμένος ἀπὸ κυνηγὸν λύκος ἔφθασεν εἰς δάσος βαθύ, ὅπου, νὰ ὑπάγῃ παρέκει μὴ δυνάμενος, ἔπεσεν ὀλιγοθυμισμένος. Τὸν εἶδε, διαβαίνουσα ἐκεῖθεν ἀλώπηξ καί, νομίσασα νεκρόν, ἔδραμε μετὰ χαρᾶς νὰ τὸν κατασχίσῃ. Μόλις ἐπλησίασε καὶ ὁ λύκος ἐσυνέφερεν ἀπὸ τὴν ὀλιγοθυμίαν καὶ ἐπροσπάθει νὰ σηκωθῇ, ἡ ἀλώπηξ, χωρὶς νὰ συγχισθῇ, τὸν εἶπε :

— Φίλε, σὲ εἶδα μακρόθεν πάσχοντα καὶ ἔτρεξα εἰς βοήθειάν σου· εἶπέ με, εἰς τί δύναμαι νὰ σὲ ὠφελήσω ;

— Σὲ εὐχαριστῶ, τὴν ἀπεκρίθη χαμογελῶν ὁ λύκος. Κατὰ μὲν τὸ παρὸν δὲν ἔχω χρεῖαν βοηθείας, εἰς δὲ τὸ ἐξῆς σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ με πλησιάζῃς ὅταν μὲ βλέπῃς καταγῆς.

Ὑποκρίνεται τὸν φίλον ὁ πανοῦργος ἐχθρός, ὅταν χάσῃ τὴν ἐλπίδα νὰ σὲ βλάψῃ.

III. ΜΥΙΑ ΚΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑ

Μυῖα καυχωμένη πρὸς μέλισσαν ἔλεγεν :

— Ἐγὼ μὲν συγκατοικῶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐμβαίνω εἰς αὐτὰ τῶν βασιλέων τὰ παλάτια, παραστέκω εἰς τὰς βασιλικὰς τραπέζας ἀκάλεστος καὶ γεύομαι χωρὶς κόπον, πολλάκις καὶ πρὶν αὐτοὶ ἐπλώσωσι τὰς χεῖρας, τὰ νοστιμώτερα βρώματα. Σὺ δὲ κοπιάζεις ὅλην τὴν ἡμέραν κλεισμένη εἰς κυψέλιον ἢ, ἂν ἐκβῇς πρὸς ὀλίγον, περιέρχεσαι τὰ δάση συναθροίζουσα τὴν ἀναγκαίαν ὕλην, διὰ νὰ κατασκευάσῃς τὸ μέλι, τὸ ὁποῖον τρέφει περισσότερον τὰς μυίας καὶ τοὺς ἀνθρώπους παρὰ σέ.

— Δικαίως, ἀπεκρίθη ἡ μέλισσα, ἤθελες καυχᾶσθαι, εἰς τὴν τόσῃ σου ἀργίαν καὶ τροφῇν, ὧ μυῖα, ἐὰν ἀπ' αὐτὰς ἐκέρδαινες καμμίαν τιμὴν. Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι εἶναι τόσοι βαρηνένοι ἀπὸ τὴν ἀναισχυντίαν σου, ὧ μυῖα, ὥστε κατεσκευάσαν ἐπίτηδες ὄργανα, τὰ μυιασπῆρια, διὰ νὰ σὲ διώκουν ἀπὸ τοὺς οἴκους των.

Εἰς ἐκεῖνον πρέπει ἡ τιμή, ὅστις ὠφελεῖ τοὺς ἄλλους μὲ τοὺς κόπους του, καὶ ὅχι ὅστις ἀργὸς αὐτὸς δαπανᾷ τὰ ἀπὸ ἄλλους ἀποκτώμενα.

Ἀδαμάντιος Κοραῆς

21. Η ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ

Ήτο κότινος ἀρχικῶς ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου ; Ήτο ἡ πρώτη ἡμερὴ ἐλιά, τὴν ὁποίαν ἐφύτευσεν ἡ Ἀθηνᾶ ὑπὲρ τῆς πόλεώς της ; Ήταν τὸ δόρυ της, τὸ ὁποῖον ἔμπηξεν εἰς τὸ ἑδαφος θυμωμένη μετὸν Ποσειδῶνα, κι ἐφύτρωσε θαλλούς ; Ήτο ἡ ἴδια ἡ Ἀθηνᾶ ἐμφανισθεῖσα ὑπὸ μορφὴν ἐλαίας ; Ήτο τὸ πρῶτον της ἄγαλμα σχηματισθὲν μετὸν κορμὸν τῆς ἐλαίας αὐτῆς ;

Ὅ,τι καὶ ἂν ἦτο, ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου ἐθεωρεῖτο ὡς δένδρον πανίερρον, τὸ δὲ λάδι της ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἀσβεστον λυχνίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

Ὁλβιος ἐκείνος, τοῦ ὁποῖου ἐστεφάνωναν τὴν κεφαλὴν μετὰ κλάδον τῆς ἐλαίας αὐτῆς !

Μὲ τέτοιον κλάδον ἐστεφάνωσαν τὸν Ἀριστοφάνην μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῶν « Βατράχων » του.

Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἐπλησίαζε τὴν ἐλαίαν τοῦ Ἑρεχθείου μετὰ ἀπαράβλητον εὐλάβειαν, τῆς ἔδενε καὶ κορδελλάκια, τῆς ἔκρεμοῦσε καὶ στεφάνους καὶ καρπούς καὶ ποικίλα ἀναθήματα.

Καὶ ὅταν κατὰ τὰ Περσικὰ κατέκαυσαν οἱ βάρβαροι καὶ τὴν ἐλαίαν αὐτήν, τὴν ἐπιούσαν, ὅταν διετάχθησαν ἀπὸ τὸν Βασιλέα νὰ ἀνέλθουν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ προσφέρουν θυσιάς, εἶδαν, ὅπως λέγουν τὰ παλαιὰ Συναξάρια, μετὰ ἀπορίαν τῶν τὴν καυμένην ἐλαίαν νὰ ἔχη πετάξει βλαστάρια ἴσα μετὰ ἓνα πῆχυν. Ἀπὸ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν τὴν ἱεράν, κατὰ τοὺς θρύλους, ἐδημιουργήθησαν αἱ δώδεκα ἐλαῖαι τῆς Ἀκαδημίας — δεῦτε λάβετε φῶς ! — ἀντιστοιχοῦσαι, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς δώδεκα πύλας της. Αὐταὶ δὲ μετελαμπαδεύθησαν κατόπιν καὶ τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁλόκληρον τὸ ἱερὸν δάσος τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπάνω ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἐλαῖαι — τὸ μόνον δένδρον, τὸ ὁποῖον ἐναρμονίζεται μετὰ τὰς ἀρχαιότητας, — ὅλα δὲ τὰ ἱερὰ τῆς Ἀθηνᾶς περιεῖχον ἱερὰς ἐλαίας (μορίας)· πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν περιεκυκλοῦντο ἀπὸ ἐλαιῶνας ὁλοκλήρους. Σηκὸς ἐθεωρεῖτο ὁ περίβολος τῶν ἐλαιῶνων αὐτῶν καὶ τὰ κοιλώματα καθὲ ἐλαίας τοῦ ἦσαν κόγχαι ἀναθηματικά.

Ἡ γενέκευσις ὅμως τῆς ἐλαίας ὡς παραγωγικοῦ δένδρου ὀφείλεται εἰς τὸν Πεισίστρατον. Οὕτως εἰς τὴν Ἀττικὴν, « πρότερον ψι-

λήν καὶ ἄδενδρον οὔσαν », τὴν κατεφύτευσαν μὲ ἐλαιόδενδρα, « Πει-
σιστράτου προστάξαντος ».

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους διетήρησε τὴν θέσιν τῆς ἡ ἐλαία,
ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀγιότητα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν
εἰς τὸν οἶκον. Τὸ δὲ μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου καταδεικνύει τὴν συνε-
χῇ καὶ ἀμείωτον τῆς ἐλαίας ἐκτίμησιν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους.

Καὶ ποιός δὲν εἶδε τὴν καλὴν γριούλαν μὲ ἓνα κατακάθαρο βαμ-
βακάκι νὰ παίρνη ὀλίγον ἁγιασμένο λαδάκι ἀπὸ τὴν κανδήλα τῆς
Ἀειπαρθένου, διὰ νὰ ξαναδώσῃ τὴν νεανικὴν δύναμιν εἰς τὰ μάτια τῆς
ἢ διὰ ν' ἀποσταυρώσῃ τὸ ἐγγόνι τῆς ;

Ἡ ἐλαία δὲν γνωρίζει τί θὰ εἴπῃ φθινόπωρον. Δὲν ἐξευτελίζεται
πρὸ τοῦ καιροῦ, ὅπως οὔτε καὶ πρὸ τοῦ χρόνου. Καὶ τὴν θαλερότητά
τῆς τὴν ἀρύεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ἑαυτοῦ τῆς. Ὅλα τὰ δένδρα
ἀριθμοῦν τὴν ἡλικίαν των μὲ δεκαετηρίδας, μὲ αἰῶνας, ἔστω ἡ ἐλαία
τὴν ἀριθμεῖ μὲ χιλιετηρίδας. Καὶ γνωρίζει νὰ κρύβῃ τὰ χρονάκια
τῆς μὲ τὰς γούβας τῆς, ὅπου χάνουν οἱ βοτανικοὶ τὰ σημάδια τῆς
ἡλικίας τῆς.

Πολεμικὰ μηχανήματα τῶν ἀρχαίων, εἰς τὰ ὅποια ἐχρησιμοποί-
ησαν τὰ ξύλα τῆς ἐλιάς, ἐφύτρωσαν· σὰν νὰ εἶπαν : Διατί σκοτώ-
νεσθε, ἡλίθιοι ἄνθρωποι ; Εἰρήνη ὑμῖν !

Καὶ στροφεῖς τῆς θύρας καὶ λαβαὶ ὀπλων καὶ ἀσπίδες καὶ ξύλα
τάφων καὶ αὐτὸ τὸ ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους, ὅταν, περατώσας τοὺς
ἄθλους του τὸ κατέθεσεν, ἐφύτρωσαν θαλλούς.

Ἡ ἐλαία συμβολίζει τὴν σοφίαν, τὴν γαλήνην, τὴν εἰρήνην, τὴν
εἰρηνικὴν νίκην ἀγώνων, τὸν πολιτισμόν. Ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκογενεια-
κὴν εὐτυχίαν.

« Ὁ Ἀναδρομάρης »

Δημήτριος Καμπούρογλου

22. ΤΑ ΑΝΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΔΑΣΗ

Ἀγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
κάθε ἄγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο!
Ποῦ καλύτερον ἄλλο θὲ νὰ βρῆτε στὴν πλάσι
καὶ πιστότερο φίλο ;

Μὲ ὀλίγο νεράκι, λίγο χῶμα κι ἀέρα,
ξεφυτρώνουν, βλαστάνουν καὶ τὸν κόσμον στολίζουν
καὶ σὲ μᾶς ὅ,τι ἔχουν καὶ σὲ μᾶς νύχτα μέρα
τὴν ζωὴν τους χαρίζουν.

Ξεκουράζει τὰ μάτια τὸ γλυκό τους τὸ χρῶμα,
μέσ' στοῦ ἥλιου τὴ λαύρα μᾶς δροσίζ' ἢ σκιά τους,
οἱ καρποὶ τους μᾶς τρέφουν, δίνει σφρίγος στὸ σῶμα
τὸ ἄγνὸ ἄρωμά τους.

Ὅταν μέσα στὰ δάση τὸ νερὸ μουρμουρίζη,
καὶ γλυκὰ ψιθυρίζη μέσ' στὰ φύλλα ἢ αὔρα,
ἢ θλιμμένη ψυχὴ μας ἀνασαίνει, ἐλπίζει,
δὲν τὰ βλέπει ὅλα μαῦρα.

Ναί! μειδίαμα εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸ λουλούδι,
π' ὅλο δρόσο καὶ χάρι μέσ' στὸν κάμπο προβάλλει.
Ὡ! κανέν' ἄλλο πλάσμα, ὦ! κανένα τραγοῦδι
δὲν τὸ φτάνει στὰ κάλλη.

Ἀγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
κάθε ἄγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο!
Ποῦ καλύτερον ἄλλο θὲ νὰ βρῆτε στὴν πλάσι
καὶ πιστότερο φίλο ;

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Νικόλαος Χατζηδάκης

23. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΟΚΚΟΥ ΣΙΤΟΥ

‘Η ιστορία ενός κόκκου σίτου διαιρείται εις τρία μεγάλα κεφάλαια : τὴν σποράν, τὸν θερισμόν καὶ τὸ ἀλώνισμα.

‘Η σπορά ἔχει κάτι τὸ μελαγχολικόν καὶ τὸ μυστηριῶδες. Οἱ βόες σύρουν μὲ κατῆφειαν τὸ ἄροτρον ἐπὶ τοῦ φαλακροῦ ἀγροῦ· ὁ γεωργὸς προτρέπει αὐτοὺς μὲ φωνήν, ἡ ὁποία ἀντηχεῖ εἰς τὴν ἐρημίαν· αἱ μελανόπτεροι κορῶναι πετοῦν μὲ κρωγμούς καὶ ραμφίζουν τὸ σπαρὲν ἔδαφος· τὰ δένδρα εἶναι ἀφυλλα, ὁ οὐρανὸς βαρὺς· ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν εἰκόνα τραγικήν. Μετ’ ὀλίγον θὰ πνεύσῃ παγερὸς βορρᾶς ἀπ’ ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ ἡ χιὼν θὰ καλύψῃ ὡς ἐπιτάφιος πλᾶξ τὴν γῆν.

‘Ἄλλ’ ὁ γεωργὸς τότε, κλεισμένος εἰς τὸν ταπεινὸν οἰκίσκον του μετὰ τῆς οἰκογενείας του, προσατενίζει τὴν παρήγορον πυρὰν καὶ μειδιᾷ τὸ μειδιάμα τῆς προσδοκίας καὶ τῆς ἐλπίδος.

Εἰς τὰ σπλάχνα τῆς γῆς κατέθεσε τὴν τύχην του καὶ τὴν τύχην τῶν οἰκείων του. Οἱ θαμμένοι ἐκεῖνοι χρυσόχροοι κόκκοι διὰ τῶν δακρύων τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἀναστηθοῦν στάχυνες ὑπερήφανοι, θαλεροί, μέχρις ὅτου τέλος κύψουν τὰς ξανθὰς κεφαλὰς ὑπὸ τὰ κυρτὰ δρέπανα. Εἶναι φιλόστοργος μήτηρ ἡ γῆ. ‘Αποδίδει πολλαπλάσια ὅσα ἐμπιστεύονται εἰς τὴν φύλαξίν της. ‘Ο ἀγρότης προσδοκᾷ, ὁ ἀγρότης ἐλπίζει.

Καὶ ἰδοὺ ἡ χιὼν τήκεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Λεπτὴ χλόη καλύπτει τὴν γῆν. ‘Η λευκὴ νύμφη τοῦ ἔαρος, ἡ ἀμυγδαλῇ, ὀρθοῦται ἀνθοστόλιστος. Αἱ χελιδόνες λαλοῦν εἰς τὸν ἄερα.

Οἱ πρώην ξηροὶ καὶ γυμνοὶ ἀγροὶ ἀπλοῦνται τώρα σμαράγδινοι καὶ ἡ εὐδὼς πνοὴ τῆς αὐγῆς, πνέουσα ἐπ’ αὐτοὺς, τοὺς παρουσιάζει ὡς κυματώδη θάλασσαν. ‘Ο ἀγρότης δὲν ἐλπίζει πλέον, δὲν προσδοκᾷ· πιστεύει καὶ ἀνυπομονεῖ.

‘Υπὸ τὴν ἐπίμονον θέρμην τοῦ ἡλίου ἡ γῆ χάνει κατὰ μικρὸν τὴν ἀμέριμον αὐτῆς καλλονήν. Τὰ ἀνωφελῇ ἄνθη μαραίνονται κάτω, γίνονται καρποὶ ἐπὶ τῶν δένδρων, οἱ στάχυνες λυγίζονται ξηροὶ καὶ μεστωμένοι.

Χαρμόσυνος ἐκτυλίσσεται ἀνὰ τοὺς ξανθοὺς ἀγροὺς ἡ δευτέρα φάσις, ἡ δευτέρα σκηνὴ τοῦ ἀγροτικοῦ δράματος, ὁ θερισμός. Λευκόπεπλοι παρθένοι κατὰ στοίχους ἐξέρχονται εἰς τοὺς ἀγρούς. Αἱ

θερίστριαι γεμίζουν την ἀγκάλην με στάχυν, τοὺς ὁποίους, δρέπουν με τὰ κοπτερά δρέπανα. Τὰ ζῶα μεταφέρουν εἰς τὸ ἀλώνι τοὺς βαρεῖς θυσάνους καὶ ὁ ἀγρότης ὁδηγῶν αὐτὰ σφυρίζει ἢ τραγουδεῖ ἀπὸ χαράν.

Ἡ τρίτη καὶ τελευταία σκηνὴ εἶναι θορυβώδης καὶ πανηγυρική. Ἴπποι με καλπασμόν τρέχουν κυκλοτερῶς ἐπάνω εἰς τοὺς στρωμένους στάχυν. Κραυγαὶ παιδίων, φωναὶ ζώων, ἤχοι ὀργάνων, ἄσματα χορευτῶν τοὺς παροτρύνουν εἰς τὸ ἔργον των.

Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου δὲν εἶναι τόσο ἀπλὴ ὅσον νομίζουν οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων.

« Ἀγροτικαὶ Ἐπιστολαὶ »

Γεώργιος Δροσίνης

24. Η ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου με τὰ λούλουδα γῦρο,
ποὺ σκορποῦσανε πάντα τὸ λεπτὸ τους τὸ μῦρο,
τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου δὲν τὴν ἔχω ξεχάσει
κι ἂς μ' ἀσπρίσαν τὰ τόσα χρόνια ποῦχουν περάσει.

Στὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου μενεξέδες ἀνθοῦσαν
καὶ στὰ δυὸ της πλατάνια τὰ πουλιὰ κελαηδοῦσαν.
Στὰ καθάρια νερά της τρέχανε ὄλοι τὸ δελι,
ἀπ' τ' ἀλώνια γυρνῶντας με φρυγμένα τὰ χεῖλη.

Κι ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ μας με τὴν ἄσπρη γενειάδα,
ποὺ κρατοῦσε τῆς Πίστης τὴν ἀκοίμητη δᾶδα,
χαιρετῶντας μας ὅλους, κάθε βράδυ περνοῦσε,
κι ἡ καμπάνα σὲ λίγο τὸ σπερνὸ μᾶς μνηοῦσε.

Βραδινὲς προσευχὲς μου τῶν παιδιατικῶν χρόνων,
ποὺ νικούσατε πάντα τὸν ἀνθρώπινο πόνο,
σὰ γλυκεῖα νοσταλγία σᾶς γυρίζω στὸ νοῦ μου,
καθὼς πάλι θυμᾶμαι τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου. . .

Περιοδικὸν « Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ »

Γεώργιος Βερίτης

25. ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ

Ένα καλοκαιριάτικο πρωί, όταν ήμουν παιδί στη Ζάκυνθο, βρέθηκα — δὲ θυμῶμαι τώρα πῶς καὶ γιατί — στὸ περιβολάκι τῆς γειτονικῆς μας ἐκκλησιᾶς. Ὁ ἐφημέριος, ὁ σεβάσμιος παπᾶ - Σαράντης, καθόταν ἐκεῖ σὲ μιὰ καρέκλα μ' ἓνα βιβλίο στὸ χέρι, καὶ κάθε τόσο σήκωνε τὰ μάτια του καὶ κοίταζε ὁλόγυρα τὸ περιβολάκι, σὰ νὰ καμάρωνε τὸ « ἔργο τῶν χειρῶν του ». Γιατὶ πραγματικῶς αὐτὸς τὸ εἶχε φτιάσει, αὐτὸς τὸ εἶχε δημιουργήσει, σχεδὸν « ἐκ τοῦ μηδενός ».

Καὶ εἶχε δίκιο νὰ τὸ καμαρώνῃ. Τὸ περιβολάκι ἐκεῖνο, ἀφότου ἦρθε στὴν ἐκκλησιὰ ἐφημέριος ὁ παπᾶ - Σαράντης, εἶχε γίνῃ ἀγνώριστο. Μόνο τὰ δρομάκια του ἔμεναν λευκά. Ὅλο τὸ ἄλλο πρασίνιζε ἀπὸ πυκνὰ δέντρα καὶ δεντράκια, ἀπὸ θάμνους καὶ ἀπὸ χλόη. Καὶ μέσα στὸ ἀδιάκοπο αὐτὸ πράσινο φάνταζαν ὅλα τὰ λουλούδια τοῦ κόσμου, κόκκινα, κίτρινα, ἄσπρα, γαλάζια, ποὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνῃ ἦταν στὶς δόξες τους. Ἀκόμα καὶ οἱ τοῖχοι ἦταν σκεπασμένοι ὥς ἐπάνω μὲ κισσοὺς, γιασεμιὰ κι ἀγιοκλήματα. Μιὰ μεγάλη « περγουλιὰ » — δηλ. κρεβατίνη μὲ φουντωμένη κι ὀλάνθιστη κληματαριά — ἔρριχνε τὸν ἴσκιο τῆς σὲ κάποια ἔκτασι. Κάτω ἀπ' αὐτὴν καθόταν ὁ παπᾶς μὲ τὸ βιβλίο του. Ὅλο τ' ἄλλο περιβόλι ἦταν μέσα στὸν ἥλιο, ποὺ ἔκανε τὶς φυλλωσιὲς νὰ λάμπουν χρυσοπράσινες, τὶς λεπτὲς πρὸ πάντων καὶ τὶς διάφανες, σὰν τῆς κληματαριάς, ποὺ τὰ νέα τῆς φύλλα ἐφαίνονταν πραγματικῶς χρυσαφένια.

Ἐγὼ τριγύριζα. Κυνηγῶντας μιὰ πεταλούδα ἔφτασα κοντὰ στὸν παπᾶ. Τὴ στιγμὴ ἐκείνῃ εἶχε τὰ μάτια του προσηλωμένα στὸν τοῖχο, ποὺ πρασίνιζε ἀντίκρυ του. Στάθηνκα καὶ κοίταζα καὶ ἐγὼ πρὸς τὸν τοῖχο, σὰ νᾶθελα νὰ ἰδῶ τί εἶχε κινήσει ἐκεῖ τὴν προσοχή του. Ἀλλὰ δὲν εἶδα τίποτα ἔκτακτο. Μόνο τὴν πρασινάδα καὶ κοινὰ λουλουδάκια, ποὺ τὴ στόλιζαν. Καὶ τότε, σὰ νὰ κατάλαβε τὴν ἀπορία μου ὁ παπᾶς, μοῦ εἶπε :

— Ναί, βλέπω τὴν πρασινάδα. Τί ὠραία ποὺ εἶναι!... Δές, δές... Τὸ πιὸ γλυκὸ χρῶμα, τὸ πιὸ εὐχάριστο, τὸ πιὸ ξεκουραστικό γιὰ τὰ μάτια εἶναι τὸ πράσινο. Γι' αὐτό, παιδί μου, ὁ πανάγαθος Θεὸς τὸ σκόρπισε μὲ τόση ἀφθονία στὴν κτίσι. Αὐτὸ καὶ τὸ γαλάζιο. Γιατὶ καὶ τὸ γαλάζιο τὸ ἴδιο ξεκουράζει τὰ μάτια. Τὰ γυαλιά, ποὺ φοροῦμε τὸ καλοκαίρι γιὰ τὴν ἀντηλιά, εἶναι συνήθως πράσινα ἢ

γαλάζια. Κάποτε και μαύρα. Ἀλλὰ σπανίως κόκκινα, πορτοκαλιά, κίτρινα, μαβιά. Αὐτὰ τὰ χρώματα κουράζουν. Μόνο τὸ πράσινο καὶ τὸ γαλάζιο εἶναι γιὰ τὰ κουρασμένα μάτια. Καὶ ἐνῶ ὁ Θεὸς φροντίσε νὰ μᾶς τὰ ἔχη ἄφθονα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο χρῶμα, — μὲ τὴ θάλασσα, μὲ τὸν οὐρανό, μὲ τὴ φυτεμένη γῆ, — ὁ ἀνόητος ὁ ἄνθρωπος ἔκανε ὅ,τι μπόρεσε γιὰ νὰ μὴν τὰ βλέπῃ σχεδὸν ποτέ. Κλείστηκε σὲ πόλεις, μακριὰ ἀπὸ τ' ἀκρογιάλια, ἔκαμε στενοὺς δρόμους καὶ πανύψηλα σπιτία· ὁ οὐρανὸς σ' αὐτὲς τὶς πόλεις δὲν εἶναι παρά λουρίδες, καὶ ἡ πράσινη ἐξοχή, ἡ γαλάζια θάλασσα, δὲ φαίνονται παρά ἀπὸ μακριὰ ἢ καθόλου. Ἔτσι τὰ ὑγιεινὰ χρώματα ἔχουν ἐξοριστῇ καὶ ὁ ἀνόητος ἄνθρωπος, ὁ πολιτισμένος τῶν πόλεων, δὲν ἔχει μπροστὰ στὰ μάτια παρά τὰ χρώματα ποὺ τὸν βλάπτουν. Ἐγὼ τοῦλάχιστον ἔχω τὸ περιβολάκι μου. Ἐδῶ τὸ πράσινο μὲ τριγυρίζει. Κι ἂν θέλω καὶ γαλάζιο, δὲν ἔχω παρά νὰ σηκώσω τὰ μάτια μου ψηλά...

Αὐτὰ μοῦ εἶπε, τὸ καλοκαιριάτικο ἐκεῖνο πρῶτὶ στὸ περιβολάκι του ὁ σοφὸς παπᾶ - Σαράντης. Καὶ πόσες φορὲς δὲν τὰ θυμήθηκα ἀπὸ τότε! Τὰ θυμήθηκα καὶ σήμερα διαβάζοντας στὶς ἐφημερίδες γιὰ τὴν « Ἑβδομάδα τοῦ Πρασίνου ». Θὰ γίνῃ τὸν ἐρχόμενο μῆνα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ εἶναι μιὰ μεγάλη προπαγάνδα γιὰ τὴν ἐξάπλωσι τοῦ εὐεργετικοῦ χρώματος στὶς πόλεις καὶ στὶς περιοχές, ποὺ τὸ στεροῦνται.

Αὐτὴ ἡ προπαγάνδα, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ πολλὰ χρόνια, χρειάζεται πολὺ. Πρωτύτερα ἢ Ἀθήνα, ὅπου δὲν ἦταν ἄσπρη, ἦταν κίτρινη ἢ σταχτιά. Γύμνια καὶ ξεραῖλα στοὺς λόφους, ποὺ τὴν τριγυρίζαν, καὶ στοὺς τόπους, ὅπου δὲν εἶχαν χτιστῇ ἀκόμα σπιτία. Σήμερα εἶναι πράσινα σχεδὸν ὅλα. Ἐγιναν δασάκια καὶ περιβόλια παντοῦ. Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ γίνῃ καὶ στὶς ἐπαρχίες, ὅπου ὑπάρχουν ἄσπρες, κίτρινες ἢ σταχτιὲς πόλεις. Ἀλλὰ καὶ στὴν Ἀθήνα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργο καὶ νὰ συμπληρωθῇ. Τὸ εὐεργετικὸ πράσινο ὥς ἀπλωθῇ παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει γυμνὴ καὶ ξερὴ γῆ, κι ἡ « ἀναδάσωση » ὥς εἶναι τὸ σύνθημα. Δὲν ξεκουράζει μόνο τὰ μάτια τὸ πράσινο· ξεκουράζει καὶ τὴν ψυχὴ. Ἐχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προορισμούς, — ἡ φυτεία! — ἀλλὰ καὶ σὰ διακοσμητικὸ μόνο νὰ τὸ πάrouμε, εἶναι μιὰ εὐτυχία! Μιὰ εὐτυχία μεγάλη καὶ ἀληθινή!

« Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

26. Σ' ΕΝΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ἀνάμεσα στὶς πολλὲς ἐκδρομές, ποὺ ἔκαμα στὴν Κύπρο τὸν Ἰούνιο τοῦ 1952, γιὰ νὰ γνωρίσω τὰ παμπάλαια βυζαντινὰ τῆς μοναστήρια, στὸ πρόγραμμα ἦταν καὶ ἡ ἐπίσκεψί μου στὸ ρωμαντικὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, στὸ βουνὸ τοῦ Ἀώου. Ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴ Λευκωσία μὲ μιὰ εὐχάριστη συντροφιά διασχίζοντας μὲ τ' αὐτοκίνητο, πρὸς τὰ νότια, κάμπους ὀλόχρυσους ἀπὸ τὰ μεστωμένα στάχυα, ποὺ τὰ θέριζε ἓνας κόσμος ἀπὸ στιβαροὺς * ἐργάτες τῆς γῆς, ἀντάμα μὲ ἡλιοψημένες γεροκάμωτες κοπελλοῦδες. Ἡ βαθυγάλαζι ὁροσειρὰ τοῦ Ὀλύμπου * στὸ βάθος πλαisiώνε τὴν ὀλοζώντανη τούτην εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου μέσα σὲ μιὰ ὀργιαστικὴ ὥρα τῆς Μάννας Γῆς, ποὺ χάριζε ἄφθονα τὰ πλοῦτη τῆς στὸν τίμιο ἰδρῶτα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Ὑστερ' ἀπὸ τοὺς μεγάλους κάμπους περνοῦμε ἀπὸ πράσινα περβόλια καὶ πευκόφυτους λόφους, χωνόμαστε μέσα σ' ἑλικοειδεῖς χαράδρες, ὅπου πολὺπυκνες ροδοδάφνες ξεχύνουν τὸν τριανταφυλλένιο χείμαρρό τους μὲ τὸ γλυκόπικρό τους ἄρωμα, ὅσο ποὺ προβάλλει μπρὸς μας τὸ ψηλὸ βουνό. Σὲ μιὰ βαθύπτυχη πλαγιά του ζηλότυπα κρύβεται τὸ λευκὸ μοναστήρι τοῦ Μαχαιρᾶ.

Ἔτσι καθὼς περνοῦμε τώρα τὶς ἀνηφορικὲς κορδέλλες τοῦ δρόμου ἀνεβαίνοντας πρὸς τὸ μοναστήρι, συναντοῦμε στὰ δεξιὰ μας ἓνα μικρὸ βυζαντινὸ ἐκκλησάκι, τὸν Ἅγιο Ὀνούφριο. Ἄν καὶ μικρὸ στὶς διαστάσεις του, παρουσιάζει στὴν ἀρχιτεκτονικὴ του σύνθεσι τὸν σταυροειδῆ τύπο μὲ τροῦλλο στὴ γνήσια βυζαντινὴ γραμμὴ του. Κάνουμε ἓνα μικρὸ σταθμό. Ἀνοίγουμε τὴν ξεκλειδωτὴ ξύλινη πορτοῦλα του καὶ μπαίνουμε. Οὔτε τέμπλο, οὔτε εἰκόνα, οὔτε καμμιὰ πουθενὰ τοιχογραφία. Ὅλοι οἱ ἐσωτερικοὶ του τοῖχοι ξεφτισμένοι καὶ τὰ θολωτὰ παραθυράκια τοῦ τροῦλλου τοῦ ὀρθάνοιχτα στὸν ἀέρα, χωρὶς κανένα κλείσιμο. Ἀπ' αὐτὰ τὰ παραθυράκια μπαίνουν συνεχῶς δυὸ χελιδόνια μὲ γοερὰ, ἂν μπορῇ κανεὶς νὰ τὰ πῇ, κελαδήματα. Φέρνουν κυκλικὲς βόλτες μέσα στὸ θόλο, φεύγουν καὶ ξανάρχονται ἀρχίζοντας πάλι τὰ ἴδια.

Γιὰ μιὰ στιγμή, ποὺ ὑψώνουμε τὸ βλέμμα, βλέπουμε κάτι τὸ φρικιαστικὸ σ' ἓνα πλάγιο τοῖχο. Ἐνα σταχτοπράσινο φίδι κου-

λουριασμένο μέσα σέ μιὰ χελιδονοφωλιά. Ήτσι καθώς εἶναι φουσκωμένο, μέ τευτωμένο καί γυαλιστερό τὸ δέρμα του, μᾶς προσεγγεῖ μιὰν ἀπρόσμενη ἀνατριχίλα. Τὸ ζευγάρι τὰ χελιδόνια ἐξακολουθεῖ μέσα στοῦ θόλου τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ ἀγωνιῶδες πάει κι ἔλα μέ τὰ πονεμένα ξεφωνητὰ πάνω ἀπὸ τὸ δαίμονα τῆς καταστροφῆς, πού ἔχει θρονιασθῇ στὴν τρυφερὴ φωλίτσα τους καί τῇ σκεπάζει ὁλόκληρη μέ τὸν ἀπαίσιο ὄγκο του. Ἐκεῖ μέσα στοῦ εἰρηνικὸ ἐρημοκκλησάκι, μιὰ τέτοια γελαστὴ καλοκαιριάτικη μέρα, ἀνάμεσα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ μαγευτικὰ τοπία, παίζεται μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ σπαραχτικὲς τραγωδίες, ἀγνωστὴ καί ἀθώρητη, ὅπως ἀγνωστὰ κι ἀθώρητα ξετυλίγονται πολλὰ ἀπὸ τὰ δράματα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καί τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου.

Ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου σκέφθηκε νὰ πετάξῃ μιὰ μεγάλη πέτρα νὰ σκοτώσῃ τὸ φίδι. Οἱ κυρίες τῆς παρέας ὁμως, φοβήθηκαν μὴν πέσῃ τὸ ἔρπετό καί μᾶς δαγκώσῃ. Γι' αὐτὸ καί φύγαμε ἀνεβαίνοντας στοῦ μοναστήρι, μέ βαρεῖα καρδιά ἀπ' ὅσα εἶδαμε.

Μᾶς ὑποδέχθηκε μ' ἐξαιρετικὲς περιποιήσεις ὁ εὐγενικώτατος ἡγούμενος Εἰρηναῖος στὴν κατακάθαρη μονὴ μέ τοὺς ὁλόλευκους νιπτήρες καί τὸ λουτρό, τελευταία λέξι τῆς ὑγιεινῆς καί τῆς καθαριότητος. Προσκυνοῦμε τὴν ἱστορικὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας καί τίς ἄλλες παλιὲς εἰκόνες, πού στολίζουν τὸ βαρύτιμο σκαλιστὸ τέμπλο τῆς ἐκκλησίας. Βλέπουμε ὕστερα μερικὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ κειμήλια τῆς μονῆς, εὐαγγέλια, σταυροὺς, ἅγια λείψανα, μιὰ μίτρα, ἓνα ἰδρυτικὸ βιβλίο τῆς μονῆς ἀπὸ τὸ 1274, ἓνα παλιὸ χρυσόβουλλο *. Κι ἔπειτα ἀπὸ τὸ πλούσιο γεῦμα, πού μᾶς παραθέτει ὁ νεαρὸς καί προοδευτικὸς ἡγούμενος, ὅπου ἐπακολουθοῦν ἀπαγγελίες ποιημάτων, μαθαίνουμε τὸ ἱστορικὸ τῆς μονῆς.

Ἡ Παναγία τοῦ Μαχαιρᾶ εἶναι μιὰ ἀπ' τίς τρεῖς στὴν Κύπρο μονές, πού μέχρι σήμερα ἀναγνωρίζονται ὡς σταυροπήγια *. Κτίσθηκε στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς ἐξουσίας στὴν Κύπρο. Κι ἔχει τὸ ὄνομα Βασιλική, γιατί τὴν προστάτευσαν οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, οἱ Κομνηνοὶ καί οἱ Ἀγγελοι.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας της ἔχει νὰ δείξῃ τέσσαρας μάρτυρας τῆς Ὁρθοκείας καί τῆς Πατρίδος, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους λάμπει σὰν διαμάντι ἡ μορφὴ τοῦ ἐθνομάρτυρα Κυπριανοῦ.

Κάποιος άσκητής Νεόφυτος, φεύγοντας την έπιδρομή τών 'Αγαρηνών, έγκατέλειπε την Παλαιστίνη μαζί με τó μαθητή του 'Ιγνάτιο και ήλθαν κι έκτισαν τις πρώτες καλύβες, στο άβατο * τότε, αλλά γεμάτο μουσική και ποίηση βουνό του 'Αώου (1774).

'Εδω ή παράδοσι όργιάζει γύρο από την εύρεσι της άγίας εικόνας. Διηγούνται οι γεροντότεροι τών μοναχών, ότι οι εύσεβεις πρώτοι μοναχοί έβλεπαν τη νύχτα, την ώρα που διάβαζαν τά ύπαιθρια κατανυκτικά * απόδειπνά των, μιá εξαιρετική λάμψι μέσα σε μιá σκοτεινή σπηλιά. Μή τάχα ήταν κάποιο άστέρι σάν εκείνο τών Μάγων ; 'Η ήταν κανένα σημάδι παρουσίας Θεού ; Κάποτε απέφασισαν και κατέβηκαν στη σκοτεινή σπηλιά, που ήταν τριγυρισμένη από βάτους. Ποιός να έμπαινε μέσα να έμβασύνη στο θείο Μυστήριο ; Και εξαφνα παρουσιάζεται ή Παναγία, ή όποία έδωσε ένα μαχαίρι στους μοναχούς, που με τη βοήθειά του έκοψαν τις βατιές και στο βάθος της σπηλιάς βρίσκουν την εικόνα. Κι είναι τουτο μιá από τις έκδοχές γιατί ή Παναγία όνομάζεται « του Μαχαιρά ». Παλαιός όμως ιστοριογράφος της Μονής λέγει ότι ώνομάσθηκε « Μαχαιρά » από τόν έξουσιάσαντα τó όρος εκείνο. Τó βέβαιο είναι ότι ή εικόνα κρύφτηκε εκεί κατά την εποχή της εικονομαχίας και είναι μιá από τις σωζόμενες εικόνες του Εύαγγελιστου Λουκά.

Τά θαύματα της εικόνας ήταν τόσα πολλά, που ή φήμη της ακούσθηκε όχι μόνο στα γύρο χωριά, αλλά σ' όλόκληρη την Κύπρο. Γι' αυτό άφθονο έτρεχε τó χρήμα και τ' άφιερώματα στη μονή. Με τη βοήθεια ακριβώς αυτή και με την προστασία τών Βυζαντινών Αυτοκρατόρων οι φίλεργοι μοναχοί έκτισαν τη Μονή. 'Ακολουθεί από τότε μιá λαμπρά περίοδο μέχρι του 1220, όποτε αρχίζει ή φραγκική σκλαβιά. Τη φραγκική σκλαβιά διαδέχεται ή τουρκική. Πραγματικά μαύρα χρόνια για την 'Ελληνική Κύπρο. Στην περίοδο αυτή ή παρουσία μιáς εξαιρετικής μορφής, ενός 'Ηγουμένου, του Παρθενίου, γύρο από τó 1750, επαναφέρει τη μονή στις παλιές της δόξες. Πρέπει να σημειώσωμε ότι κάτω από τούς θόλους τών κελλιών, κάτω από τó φως της κανδήλας, λειτουργούσε κατά την περίοδο αυτή τó κρυφό σχολειό, που έσφυρηλατούσε * τούς γενναίους άνδρες του 1821.

'Ακολουθεί ή 'Αγγλική κατοχή, κατά την όποία ή μονή έχασε μερικά προνόμια και περιήλθε σε οικονομικές δυσχέρειες. Παρ' όλα

αυτὰ παρουσίασε κατὰ τὴν τελευταία αὐτὴ περίοδο μερικοὺς θεολόγους, οἱ ὅποιοι ἐξυπηρέτησαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Κύπρο γενικά.

Ἡ ζωὴ τῆς μονῆς εἶναι κοινοβιακὴ. Κοινὴ προσευχή, κοινὴ τράπεζα, κοινὰ ἰδεώδη. Οἱ φίλεργοι μοναχοὶ τῆς μετὰ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δραστήριο, ἀκούραστο καὶ μεγάλῃς μορφώσεως ἡγούμενὸς τῆς Εἰρηναῖο, ἐργάζονται ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν ἐπάλξεων, ὀνειρευόμενοι τῇ μονῇ τους ὥραία, μεγαλοπρεπῆ, πνευματικὸ καὶ ἐθνικὸ κέντρο.

Μαθαίνοντας τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστορία τοῦ παλιοῦ μοναστηριοῦ τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, περάσαμε μιὰν ἀλησμόνητη ἡμέρα ἀνάμεσα στὶς δροσόπνοες αὔρες τῶν πεύκων καὶ τῶν ἑλατοκυπαρίσσων, δίπλα στὸν παφλαστὸ κρουνοῦ ἐνὸς κεφαλόβρυσου, ποὺ ξεπετάγεται κελαρύζοντας τὸ ἀσύλληπτο νερένιο τοῦ τραγούδι, ἀνάμεσ' ἀπὸ χλόη βελούδινη καὶ ἀπὸ πυκνὰ πολυτρίχια*.

Τὸ δειλινὸ ἄρχισε νὰ χρυσίζει τὶς ψηλὲς κορφές, τὰ δέντρα κι ὅλο τὸ γῦρό μας μαγευτικὸ τοπίο. Τὸ μοναστήρι ἔμπαινε σιγὰ - σιγὰ μέσα σ' ἓνα μυστικοπαθὲς κι ἀπόκοσμο σκιόφωτο. Ἦταν καιρὸς νὰ φεύγωμε. Μ' εὐχές, με δῶρα καὶ λουλούδια μᾶς ἐγέμισε ὁ φιλόξενος ἡγούμενος, οἱ δέκα μοναχοὶ καὶ τὰ μικρὰ καλογεράκια, ὅταν τοὺς ἀποχαιρετούσαμε, τὴν ὥρα ποὺ μπαίναμε στὸ αὐτοκίνητο.

Περιοδικὸν « Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά », 1953, σ. 255 - 257. Ἀθηνᾶ Ταρσούλη

27. Ο ΕΥΡΩΤΑΣ

Ὅπως στὴν ἐποχὴ τῆς θεογέννητης Ἑλένης, κυλάει τὰ ρεύματά του ὁ Εὐρώτας στοὺς ἐνδοξοὺς κάμπους τῆς Σπάρτης. Καὶ στὸ τραγούδι τῶν νερῶν του, ποὺ ἀπόβαθα ζοῦν οἱ ἀρχαῖοι θρύλοι, δοξάζει τὴν ὁμορφίαν τῆς νέας ζωῆς.

Θεριεύουν στὶς ἀκροποταμιές του καὶ ὑψώνονται στὸν οὐρανὸ λαμπαδωτὲς καὶ λυγερόκορμες οἱ λεῦκες, νυφοῦλες τῶν νερῶν. Δάση ἀπὸ καλάμια πυκνὰ καὶ ἀροδάφνες* βαθυπράσινες φουντώνουν παντοῦ καὶ ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο του ὡς τὴ θάλασσα κάτω.

Δεξιά καὶ ἀριστερὰ στὴν κοίτη του, ὅπως ἀκολουθεῖ τὴν κοιλάδα καὶ κατεβαίνει, κοπάδια χωριουδάκια ὁμορφα ἀπλώνονται, πού πολλές φορές στὶς μεγάλες του πλημμύρες τὰ πελαγώνει.

Ἀπὸ τὶς πηγές του, ψηλὰ ἀπὸ τὸ Χελμὸν ἐπάνω καὶ τὰ Ἀρκαδικὰ βουνά, ὡς κάτω στὶς ἐκβολές του, ἀνάμεσα στὰ χωριά Δουραλῆ καὶ Λεῖμονα — τὰ πιὸ τραγικά θύματά του — δυὸ μόνο μεγάλες σιδερογέφυρες ἀλυσοδένουν τὴν ἀκράτητη ὁρμή καὶ τὴν τρομαχτική μανία τοῦ στοιχειωμένου Εὐρώτα τὸ χειμῶνα.

Ἄδοξο καὶ ταπεινὸ στὴν ἀρχὴ ποταμάκι, μέσα στὴν κατάστενη ἐπάνω στὴν λαγκαδιὰ κοίτη του, ὅσο ροβολάει * τὸν κατήφορο, τόσο περισσότερα ξεροπόταμα δέχεται βουρκωμένα καὶ αὐλάκια ἄπειρα ρουφάει ἀπὸ τὶς ἀτέλειωτες ρεματιές τοῦ Πάρνωνος καὶ τοῦ Ταϋγέτου.

Ὅταν στῆς βαρυχειμωνιάς τὶς θολές ἡμέρες ὁρμαεῖ ἀνταριασμένος καὶ κατεβαίνει στοὺς κάμπους ἀγριεμένος ὁ Νεροδράκοντας, ἕνας τρόμος καὶ μιὰ φοβέρα ἀπλώνεται στὴν κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος, πέρα πρόσπερα.

Βαρὺ καὶ ἀδιάκοπο ἀντιλαλεῖ τὸ ρέκασμα * τοῦ ποταμοῦ. Τρομερὴ ἢ κατεβασιά του γιομίζει φουσκωμένη ὅλη τὴ διάπλατη κοίτη του. Μαυρόβολη κυματίζει ἄγρια ἢ πλημμύρα, ὀλοένα παραδέρνει καὶ ἐξογκώνεται.

Χυμáει στὶς ἀκροποταμιές, ἀνεβαίνει στὰ γυροπόταμα, χτυπιέται στὰ βράχια, ξεριζώνει θεόρατα δέντρα, σέρνει λιθάρια ριζιμιά *, ξεχειλάει στὰ σπαρτά, πηδάει στ' ἀμπέλια. Τρυγάει καὶ θερίζει, νοικοκύρης ἀκάλεστος, χωρὶς νὰ ὀργώσῃ καὶ χωρὶς νὰ σπείρῃ ποτέ του ὁ Νεροδράκοντας.

Βογγάει καὶ τρικυμίζει ἀσώπαστα τῆς Σπάρτης ὁ νεροποντισμένος κάμπος. Δυναμώνει ὁ βοριᾶς καὶ βράζει ἀπειλητική ἢ πλημμύρα γύρω ἀπὸ τὰ χωριά, πού κατεβασμένα χαμηλὰ στοὺς κάμπους γειτονεύουν μὲ τὸν ἀγριεμένο τὸν Εὐρώτα, καὶ καμμιὰ ἀνθρώπινη δύναμι δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ σταματήσῃ τὴν τρομερὴν ὁρμή του.

Ἔτσι ἀνεμπόδιστος, ὅταν ξεχειλάῃ, χύνεται ἀκράτητος μέσα στὰ καμπίσια τὰ χωριά. Καταπατάει τὰ χωράφια τους καὶ τὰ λιβάδια τους, καταλεῖ τὰ μαντριά, συνεπαίρνει τὶς καλύβες, ἀνασκάφτει τὰ χαμόσπιτα.

Καί μέσα ἀπὸ τὸ κοσμογονικὸ γιγαντοπάλεμα ὑγρῶν καὶ στερεῶν στοιχείων, τὸ ἄγριο ρέκασμα τῆς πλημμύρας — δαιμονικὴ συμφωνία ἀπ' ὅλους τοὺς γόους καὶ τοὺς βρόντους μιᾶς καταστροφῆς — σκορπάει τὸν τρόπο καὶ τὴ φρίκη σ' ὅλη τὴν πανέμορφη κοιλάδα τῆς Λακεδαιμόνος.

« Σπάρτη — Μυστράς », σελ. 38 - 40.

Κώστας Πασαγιάννης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

A

άβατος	— άπάτητος.
άβελτηρία	— άνοησία, μωρία.
άβρως	— λεπτός, άπαλός, εύγενικός.
*Αγαρηνός	— ως ύν. Μωαμεθανός. Ός επίθετον σκληρός, άσπλαχνος
άγλαίζομαι	— λαμπρύνομαι, έξωραίζομαι.
άγριλι	— άγριελαία, κότινος.
*Αδάρχης	— ό άρχων του "Αδου.
άδημονω	— καθ' ύπερβολήν στενοχωροῦμαι, άγωνιω, άναμένω
άδηφαγία	— άχορτασιά, άπληστία
άενάως	— παντοτινά, αιωνίως.
άέτωμα	— τδ τριγωνικόν έπιστέγασμα τών στενών πλευρών τών άρχαίων ναών.
*Αιβάτι	— χωρίον πλησίον του Σιδηροκάστρου Μακεδονίας.
αίγειρος	— είδος ύψηλής λεύκης.
αίγλη	— λάμψις, δόξα, φήμη.
αίμασις (ή)	— λίθινος τοίχος άνευ πηλού ή άσβέστου, κοινώς ξερολιθιά.
αίπόλος	— αιγοβοσκός.
άκουρμάζομαι	— άκροῶμαι προσεκτικά.
άλγεινός	— οδυνηρός.
άλγηδών (ή)	— πόνος.
άλικος	— πορφυρούς.
άλικμος	— δυνατός, εύρωστος.
άλικιών (ή)	— θαλασσινόν πτηνόν κοινώς καλούμενον ψαροφάγος.
*Αμαζόνιος (ό)	— ό μεγαλύτερος ποταμός της Ν. Αμερικής.
άμοιβαδόν	— άμοιβαίως, κατ' έναλλαγήν, τδ εν έπειτα από τδ άλλο.
άμπαζούρ	— άλεξίφωτον (λ. γαλλική).
άμπας (ό)	— άνδρικόν ένδυμα από χονδρόν μάλλινον, υφασμα, είδος έπανωφορίου.
άμυδρός	— μόλις διακρινόμενος, θαμπός, άσαφής.
άμφιλύκη (ή)	— τδ μεταξύ ήμέρας και νυκτός άμυδρόν φως, είτε πρόκειται διά λυκαυγές ή γλυκοχάραμα, είτε διά λυκόφως ή μούχρωμα.
άνάβλεμμα (τδ)	— βλέμμα προς τά άνω ή προς τά όπίσω.
*Αναγνώστης Ιωάννης	— Βυζαντινός ιστορικός του ΙΕ' αιώνος εκ Θεσσαλονίκης. Περιέγραψε την κατά τδ έτος 1430 άλωσιν της γενε- τείρας του πόλεως υπό τών Τούρκων.

ἀναζωπυρῶ	— ἀνάπτω ἐκ νέου πυράν, ξανανάβω, ἀναζωογονῶ.
ἀνάθημα	— ἀφιέρωμα.
ἀναμέλομαι	— ψάλλομαι ἐκ νέου.
ἀναρριχῶμαι	— σκαρφαλώνω.
ἀνεξιτήλος	— ὁ μὴ ἐξαλειφόμενος, ὁ μὴ ξεβάφω.
ἀνέρπω	— ἔρπων ἀνέρχομαι πρὸς τὰ ἄνω.
ἀντιφωνῶ	— ψάλλω κατὰ διαδοχὴν ἐκκλησιαστικὸν ᾄσμα, ἀπαντῶ εἰς προσφώνησιν.
ἄξεστος	— ἀκατέργαστος, τραχύς, ἀμόρφωτος.
ἀπαντέχω	— ἀναμένω.
ἀπαράβλητος	— ἀσύγκριτος.
ἀπαυδῶ	— χάνω τὴν ὁμίλιαν, κουράζομαι, ἀποκάμνω.
ἀπόγειον	— θαλάσσιος ἄνεμος.
ἀποτρέπω	— ἐμποδίζω κάποιον διὰ λόγων νὰ πράξῃ κάτι.
ἄπτομαι	— ἐγγίζω.
ἀπωθῶ	— ἀπομακρύνω, σπρώχνω μακράν.
ἀπώλεια	— χάσιμον.
ἀρά (ἡ)	— κατάρα, ἀνάθεμα.
ἀραμπᾶς (ὁ)	— φορτηγὸς ἄμαξα, κάρρο.
ἄρατε	— ἐγείρατε, σηκώσατε.
ἀργολικνίζομαι	— κουνιέμαι ἀργὰ καὶ νωχελῶς.
Ἀρδένναι (αἶ)	— δάσος καὶ ὁροπέδιον μεταξὺ Β.Α. Γαλλίας καὶ Ν.Δ. Βελγίου.
ἀροδάφνη	— ροδοδάφνη.
ἀρύομαι	— ἀντλῶ, εὐρίσκω.
ἀρχέγονος	— ὁ ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφήν του ἐμφανιζόμενος, παλαιός.
ἀρωγός	— βοηθός.
ἀσθμαίνω	— λαχανιάζω.
ἀσίκης	— λεβέντης, ὠραῖος (λ. Τουρκ.).
ἀτενῶς	— (κοιτάζω) με βλέμμα προσηλωμένον.
αὐθεντικός	— γνήσιος, ἀσφαλής, ἀναμφισβήτητος.
αὐθύπαρκτος	— ὁ ὑπάρχων ἀφ' ἑαυτοῦ.
αὐλαία	— παραπέτασμα χωρίζον τὴν σκηνὴν ἀπὸ τῆς αἰθούσης τῶν θεατῶν. Τὸ πάλαι, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ παράστασις, ἡ αὐλαία ἐπιπτεν.
αὐτανδρός	— ἐπὶ βυθιζομένου πλοίου, τοῦ ὁποίου χάνεται ὅλον τὸ πλήρωμα.
αὐτοσχέδιος	— ὁ προχείρως ἐκτελεσθεὶς.
ἄφατος	— ἀνέκφραστος, ἀπερίγραπτος.
ἄφραστος	— ἀνέκφραστος, ἀπερίγραπτος.
ἄφρονῶ	— εἶμαι ἄφρων, ἀνόητος.
ἀψιμυχία	— ἑλαφρὰ σύγκρουσις μικρῶν στρατιωτικῶν μονάδων.

B

- Βαλαώρα (ή) — μικρόν, ἄδενδρον καὶ βραχυῶδες βουνόν.
 βαρυγγωμῶ — βαρυγγωμῶ, δυσανασχετῶ ἐναντίον τινός.
 βαρυθροῶ — θροῖζω βαριά.
 βατσέλον — φορτηγὸν ἱστιοφόρον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος διὰ μεταφορὰν σίτου κλπ.
 βεβήλωσις — μόλυνσις διὰ πράξεων ἢ λόγων.
 βερντέα — εἶδος ἰταλικοῦ λευκοῦ οἴνου.
 βημόθυρα — ἡ μεσαία τῶν τριῶν θυρῶν τοῦ εἰκονοστασίου.
 βορά — τροφή σαρκοφάγων ζώων.
 βουβών (ό) — τὸ ἄνω ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ μηροῦ.
 βουρκώνω — θολώνω, σκοτεινιάζω.
 βρατσέρα (ή) — εἶδος ἱστιοφόρου καραβιοῦ μὲ μυτερὴν πρύμναν καὶ μὲ δύο κατάρτια, ποὺ ἔχουν ἀπὸ ἑν ἱστίου σχήματος τραπέζοειδοῦς. Λέγεται καὶ μπρατσέρα.
 βραχνᾶς (ό) — βαρὺ καὶ ἐνοχλητικὸν ὄνειρον, ἐφιάλτης. Εἰς τὸ ποίημα « τὸ κρυφὸ σχολεῖδ » ἔχει τὴν σημασίαν τῆς ἀκοιμήτου ἐλπίδος τῶν σκλάβων πρὸς ἐπανάστασιν καὶ ἐλευθερίαν.
 βρίζα (ή) — ἡ ἄλλως πασίγνωστη σίκαλι.
 βρουασμὸς — συμφυρμός, συνωστισμός.
 βρώμα — φαγητόν, τροφή.

Γ

- Γαλάτης — οἱ Γαλάται, οἱ κατὰ τῶν Δελφῶν ἐπιτεθέντες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.
 γαυριῶ — καμπαρώνω.
 γείσον (τό) — τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς στέγης, ποὺ ἐξέχει τῶν καθέτων τοίχων τῆς οἰκίας.
 γιγασμάκι — καλύπτρα τοῦ προσώπου (λ. τουρκική).
 γολέττα (ή) — εἶδος ἱστιοφόρου, λεγόμενον ὑπὸ τῶν λογίων « ἡμιολία ».
 γρέκι — ἡ γκρίκι. Χῶρος θερμός, ὅπου σταυλίζονται τὰ νεογέννητα πρόβατα.

Δ

- δάκνω — δαγκώνω.
 δαμασκητόν — ὡς ἐπίθετον τῆς λέξεως ξίφος σημαίνει ξίφος σπουδαῖον καὶ ἀνάτανικητόν. Εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια λέγεται « τὸ δαμασκί σπαθί ». Ὡνομάσθη ἔτσι ἀπὸ τὴν Δαμασκόν, πρωτεύουσαν τῆς Συρίας, ὅπου κατὰ τοὺς βυ-

δαμασκι	— ζαντινούς χρόνους ὑπῆρχαν περίφημα ἐργαστήρια πολεμικῶν ὅπλων, κατασκευαζομένων διὰ τοὺς Ἀκρίτας.
δαψιλής	— ὅπλον κυρίως σπαθί κατασκευασμένον διὰ δαμασκηνοῦ χάλυβος.
δεῖγμα	— ἄφθονος, πλουσιοπάροχος.
δεκατίζομαι	— ἀπόδειξις.
δέρις	— ὑφίσταμαι ἀποδεκατισμόν, καταστρέφομαι.
διαμείβομαι	— δέρμα.
διασπῶ	— στέλλομαι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους εἰς τὸ ἄλλο.
διάφορο (τὸ)	— χωρίζω, διαλύω.
διέπομαι	— ὁ τόκος (διάφορο - κεφάλι — τὸ διάφορο προστιθέμενον εἰς τὸ κεφάλαιον, ἥτοι ἀνατοκισμός).
διφρηλατῶ	— κανονίζομαι.
δραγμῆς	— ὁδηγῶ ἄρμα, ὄχημα.
δράνα (ἡ!)	— πρέζα πράγματός τινος, μάτσο, δεσμός.
δρυμός	— ἀναδενδράς, φυτὸν ἀναρριχητικόν.
δυσθυμῶ	— δάσος πυκνὸν ἐκ μεγάλων δένδρων.
	— στενοχωροῦμαι, ἔχω κακὴν διάθεσιν.

Ε

ἐγγύς	— πλησίον.
ἐγκατα	— τὰ ἐντόσθια, τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς γῆς.
εἰκασία	— συμπέρασμα.
εἰσελεύσομαι	— θὰ εἰσέλθω.
εἶτα	— ἔπειτα.
ἐκθύμως	— μὲ ὅλην τὴν καρδιά.
ἐκλιπάρησις	— ἐπίμονος παράκλησις.
ἐκμυζῶ	— βυζαίνω, ἀπορροφῶ.
ἐκτοτε	— ἀπὸ τότε.
ἐκφρων (ὁ, ἡ)	— ἔξω φρενῶν.
ἐλέφας	— τὸ διὰ τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα χρησιμοποιούμενον ἐλεφαντοστοῦν.
ἐμπλεως - ος	— γεμᾶτος.
ἐμφυτος	— ὁ ἐκ φύσεως ὑπάρχων.
ἐνδεια	— μεγάλη ἔλλειψις, φτώχεια.
ἐνδίδω	— ὑποχωρῶ, παραδέχομαι.
ἐνθεις	— ἀφοῦ ἔθεσε.
ἐνθεν καὶ ἐνθεν	— ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.
ἐνθρόσκω	— ἀναπηδῶ εἰς τὸ μέσον, ἐμφανίζομαι αἰφνης.
ἐνωμοτία	— ὀργανικὴ ὁμάς ἐκ 10 ἕως 12 στρατιωτῶν ἢ χωροφυλάκων.

ἐνωτίζομαι	— ἀκούω προσεκτικῇ.
ἐξαλλος	— ὁ ἐκτός ἑαυτοῦ, ὁ μὴ ἔχων κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του.
ἐξανδραποδισμός	— ἡ πώλησις ἀνθρώπων (κυρίως αἰχμαλώτων) ὡς δούλων. ἡ τελεία ὑποδούλωσις.
ἐξίσταμαι	— ἀπορῶ πολύ, παραξενεύομαι, μένω κατάπληκτος
ἐπαγγέλλομαι	— ἔχω ὡς ἐπάγγελμα.
ἐπάρθητε	— σηκωθῆτε, ἀνοιξατε.
ἐπενδύτης	— ἐπανωφόρι· κηρωτός ἐπενδύτης = ἀδιάβροχον.
ἐπικός	— ὁ ἀναφερόμενος εἰς ἔπος, ὁ ἄξιος νὰ ὑμνηθῇ μὲ ἔπος (ἔπος = ἡρωϊκὸν ποίημα).
ἐπιούσα	— ἡ ἐπομένη.
ἐπίσαζις (ἡ)	— ἡ πρᾶξις τοῦ ἐπισάττω, τοποθετῶ τὸ ἐπίσαγμα κοινῶς τὸ σαρμάρωμα.
ἔπος	— λόγος, μακρὸν ἀφηγηματικὸν ποίημα, κυρίως ἡρωϊκόν.
ἐρατεινός	— ἀξιαγάπητος.
ἔρεισμα	— στήριγμα, ὑποστήριγμα.
ἐρμάριον (τὸ)	— τὸ ντουλάπι.
ἐρρυτιδωμένος	— ζαρωμένος, γεμᾶτος ἀπὸ ρυτίδας - ζαρωματιές.
Ἑταιρεία (ἡ)	— ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία.
ἔτισε	— ἐπλήρωσε.
εὐάγωγος	— πειθίνιος, πρᾶος, ἀνατρεφόμενος μὲ εὐκολίαν καὶ καλοὺς τρόπους.
εὐδισ	— (ἐπὶ καιροῦ) αἰθριος, καλοκαιρινός.
εὐδοκῶ	— δέχομαι εὐμενῶς.
ἐωθινὸν (τὸ)	— ὕμνος ἐκκλησιαστικὸς, ψαλλόμενος τὴν αὐγὴν, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ὁρθρου καὶ πρὸ τῆς μεγάλης δοξολογίας.

Z

ζευγᾶς	— γεωργός, ζευγηλάτης.
ζέφυρος	— δυτικὸς ἄνεμος (κ. πονέντες).
ζέω	— βράζω.
ζόφος	— σκότος βαθύ.

H

ἡδονικῶς	— μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν, ἀπόλαυσιν.
ἡδύλαλος	— ὁ λαλῶν, ὁ ψάλλων μὲ πολλὴν γλυκύτητα.
ἡδύμελον	— τροπάριον ἔχον γλυκεῖαν μελωδίαν.
ἡμίκλιντος	— χωρὶς νὰ ἔχη ἐντελῶς κατακλιθῇ, μισόγεργος.
ἡῶς	— τὸ πρῶτον φῶς τῆς ἡμέρας, ἀρχή.

Θ

- θαλασσόπληκτος — ὁ ὑπὸ τῶν κυμάτων κτυπούμενος.
 θαλλὸς — τρυφερός βλαστός.
 θάλλπος — ζεστασιά, περιθαλψίς.
 θεοφύλακτος (πόλις) — ἔτσι ὠνομάζετο ἡ Κωνσταντινούπολις κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους.
 θυγατέρες (Διὸς) — αἱ Μοῦσαι.
 θυμέλη — βωμὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὀρχήστρας τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

Ι

- ἱαμβος — μετρικὸς ποὺς ἀποτελούμενος ἐκ δύο συλλαβῶν, μιᾶς βραχείας καὶ μιᾶς μακρᾶς παρ' ἀρχαίοις, ἢ μιᾶς ἀτόνου καὶ μιᾶς τονισμένης.
 ἱαμβικοί στίχοι — οἱ ἐξ ἱαμβῶν ἀποτελούμενοι στίχοι.
 ἱεραρχία — κλίμαξ διαφόρων βαθμῶν εἰς δημοσίας καὶ λοιπὰς θέσεις.
 ἱεροπρακτῶ — ἱεουργῶ, τελῶ τὰ τῆς θείας λατρείας.
 ἱλαρύνω — φαιδρύνω, καθιστῶ τί χαρωπόν.
 ἰόχρους (ὁ, ἡ) — ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ ἰου (τοῦ μενεξέ), ὁ βαθυκύανός.

Κ

- καβαλλάρης (τῆς στέγης) — ἡ ὀριζοντίᾳ δοκὸς ἡ ἀποτελοῦσα τὴν κορυφαίαν ράχιν τῆς στέγης.
 κάλαμος — καλαμῆνι γραφίς.
 καλαουζέρης — χειριστὴς ἀεραντλίας σπογγαλειυτικοῦ πλοιαρίου.
 καλλίρρειθρος (πηγὴ) — ἡ ἔχουσα καλὸν ρεῦμα ὕδατος.
 καλλωπίζω — εὐπρεπίζω, περιποιούμαι.
 κάμνοντες — (τοῦ ρήμ. κάμνω), οἱ κοπιασμένοι, οἱ ἄρρωστοι.
 Κανανὸς Ἰωάννης — Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Περιέγραψεν ἀφελῶς καὶ εἰς δημῶδες γλωσσικὸν ἰδίωμα τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1422 πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣν οἱ Τοῦρκοι ἀπεκρούσθησαν.
 καρβανάρης — ὁ ἀρχηγὸς τοῦ καραβανιοῦ.
 καριοφίλι — τυφέκιον ἐμπροσθογεμές, πυροδοτούμενον διὰ πυριτολίθου.
 καταιονισμός — ρίψις πολλοῦ ὕδατος ἄνωθεν.
 κατανυκτικός — ὁ προκαλὼν κατάνυξιν, ὁ συγκινῶν καὶ προκαλὼν εὐλάβειαν.
 καταπακτὴ — ἀνοιγμα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ὁδηγοῦν εἰς ὑπόγειον.

καταπονθηείς	— πολὺ κουρασθεῖς, ταλαιπωρηθεῖς.
κατάπτωσις	— πτώσις, πέσιμον.
κατασκήπτω	— ἐφορμῶ, ἐπιπίπτω.
κατέχω	— γνωρίζω.
κατήφεια	— τὸ νὰ εἶναι κανεὶς σκυθρωπός, κατσούφης.
κάτος	— γάτος.
κατράμι	— ρευστὴ πίσσα.
κείρω	— κόπτω τινὸς τὴν κόμην.
κεκυφώς	— σκυμμένος, καμπούρης.
κελεύω	— διατάσσω.
κενταυρικὸς	— ὁ ἔχων σχέσιν ἢ ὁμοιότητα πρὸς κένταυρον. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν οἱ Κένταιροι ἦσαν κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἄνδρες καὶ κατὰ τὸ κάτω μέρος ἵπποι.
κεχαγιᾶς (ὁ)	— λέξις τουρκικὴ, ὁ φροντιστὴς μεγάλης οἰκογενείας, ὁ τοποτηρητής, ἐπίτροπος.
κιβούριον	— τάφος, φέρετρον.
κιλίμιον	— τάπης ἀπλῆς κατασκευῆς.
Κίρκη	— μάγισσα, θυγάτηρ τοῦ Ἥλιου. Προσείλκυε διὰ τῆς γοητείας τῆς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς μετεμόρφωνεν εἰς ζῶα.
κλαβανή	— καταπακτὴ (βλ. λ.).
κλαγγή	— ἤχος συγκρουομένων ὄπλων.
κλάρες	— μικροὶ ξηροὶ κλάδοι, τοὺς ὁποίους ἀποθηκεύουν οἱ χωρικοί, διὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν ὡς προσανάματα.
κλασσικὴ γῆ	— ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα τοῦ πολιτισμοῦ.
κνικᾶτο	— ἡ κνικᾶτο· μετ' ἡρώμα ἐρυθρὸν ἢ κροκοβαφές.
κογχύλη	— ἡ κόγχη τῶν μαλακίων, τὸ βούκινο τῶν ναυτικῶν.
κοινῇ	— κοινῶς.
κολοβός	— ὁ ἔχων ἀποκεκομμένην τὴν οὐράν, ἐλλιπής.
κοιμὸς	— ἱματιοθήκη μετ' πολλὰ συρτάρια (λ. γαλλ.).
κοπάζω	— καταπίπτω, ξεθυμαίνω.
κοπάννα (ἡ)	— ξύλινον ἐργαλεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου κτυποῦν τὰς ἐλαίας.
κοπετός	— μέγας θρῆνος.
κόρκωμα	— βᾶθρον.
κοσμογονικὸς	— ὁ ἐνθυμίζων τὰς μεγάλας ἀναστατώσεις τῆς κοσμογονίας· συνταρακτικὸς.
κότινος	— κλάδος ἀγριελείας, βραβεῖον, ἐπαινος.
κουβέλλα (ἡ)	— ξύλινον μέγανον κιβώτιον, πρὸς ἀποθήκευσιν πολλῶν «κουβελλίων» σίτου. Κουβέλλι δὲ ὀνομάζεται μέτρον χωρητικότητος δημητριακῶν.
κουρνιάζω	— (ἐπὶ πτηνῶν) = ἀναπαύομαι κατὰ τὴν νύκτα, συμμαζεύομαι.

κουρταλῶ	— κροταλῶ, κροταλίζω, κτυπῶ.
κοῦφος	— κοῦφιος, ἄλκφρος, ἀνόητος.
κόφη	— θωράκιον πλοίων.
κραίνω	— κρένω, ὀμιλῶ.
κράσπεδον	— γῦρος, ἐνδύματος ἄκρον ἀγροῦ κλπ.
κρηπίς	— βάσις, θεμέλιον.
κρινί	— σμήνος περιπλάνωμένων μελισσῶν. Ἀπλῶς ὁμάς, σμή- νος.
κύλιξ	— κύπελλον εὐρύ καὶ χαμηλὸν μὲ δύο λαβάς.
κώνειον	— φυτὸν δηλητηριώδες, κοινῶς βρωμώχορτο. Ὅπὸν τούτου ἐπίνον οἱ εἰς θάνατον καταδικασθέντες τὸ πάλαι.
κωνσταντινῶτο	— χρυσοῦν βυζαντινὸν νόμισμα, παριστῶν τοὺς ἁγίους Κωνσταντῖνον καὶ Ἑλένην.

Λ

λα(γ)οῦτο	— ἔγχρονον μουσικὸν ὄργανον, ὁμοιάζον πρὸς μανδολῖνον, μεγαλυτέρων διαστάσεων ὅμως καὶ μὲ μακροτέραν τὴν οὐράν.
λαός	— πλῆθος, μέγα πλῆθος.
λειψίφωτος	— μὲ λίγο φῶς.
λήθαργος	— ὕπνος βαθύτατος καὶ συνεχής.
ληρῶ	— μωρολογῶ, ἀνοηταίνω, παραμιλῶ.
λιγώνομαι	— αἰσθάνομαι κόρον, λιγούραν. Ἔχω τάσιν πρὸς λιπο- θυμίαν.
λουμπάρδα (ἡ)	— ἡ βομβάρδα, μέγα πυροβόλον, κατάλληλον πρὸς βομ- βαρδισμόν.
λυγερὸς	— εὐλύγιστος, κομψός, λεπτός.
λυγμός	— ἀναφυλλητό.
λυκόφως	— τὸ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀμυδρὸν φῶς.

Μ

μακραίων	— ὁ ζῶν ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας, μακρόβιος.
μαρμαρυγή	— λάμψις, παλμικὴ ἀκτινοβολία.
μαστιζῶ	— κτυπῶ μὲ μαστίγιον, βασανίζω, καταστρέφω, ἐρημώνω.
μάτατος	— ἀσήμενος, τίποτενός.
μεγαλωστὶ	— εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
μειδῶ	— χαμογελῶ
μέλος	— ποίημα τονισμένον μουσικῶς, μελωδία.
μεταλαμπαδεύω	— μεταδίδω φῶς, γνώσεις, φῶτα πολιτισμοῦ.
μετερίζι	— πρόχωμα, ὁγύρωμα.
μνησικακῶ	— διατηρῶ κακίαν κατὰ τινος.

- μνήσκα
Μουεζίνης (ό) — άπομένω.
— μουσουλμάνος θρησκευτικός λειτουργός, τοῦ ὁποίου κύριον ἔργον ἦτο νά καλῇ ἀπό τὸν μιναρὲν τοὺς πιστοὺς πρὸς προσευχὴν.
- μούσκλι (τό) — ὀνομάζονται οὕτω διάφορα εἶδη βρύων καὶ φυτῶν, ποὺ φύονται εἰς τοίχους καὶ μέρη ὑγρὰ.
- Μουφτῆς (ό) — μουσουλμάνος ἱερωμένος ἑρμηνευτὴς τῶν νόμων.
- μπόμπιρας — σφήκα, παιδίον μικροῦ ἀναστήματος.
- μπουρλότο — πυρπολικὸν σκάφος.
- μπρίκι — ναυτικὸν βρίκιον, πάρων, ἱστιοφόρον μὲ δύο ἱστούς, φέροντας τετράγωνα ἱστία.
- Μύρα — ἀκμάζουσα μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
- μύχιος — ὁ εἰς τὰ βάρη πράγματός τινος εὐρισκόμενος.

N

- νᾶμα — πηγὴ ρέοντος ὕδατος (ἐκκλ.). Ὁ οἶνος τῆς θείας Εὐχαριστίας, κοινῶς ἀνάμα.
- ναργιλές — καπνοσύριγγ ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐλύγιστον σωλῆνα, εἰς τὸν ὅποιον ὁ καπνὸς φθάνει, ἀφοῦ διέλθῃ ἀπὸ φιάλην ὕδατος.
- ναυτίλος (ό) — θαλασσοπόρος, ναυτικὸς τὸ ἐπάγγελμα.
- νεύω — κάνω νόημα εἰς κάποιον.
- Νιόκαστρο — τὸ Ναυαρίνον.
- νιφετὸς — πτώσις χιόνος, χιονιά.
- νωδὸς — ὁ ἄνευ ὀδόντων, φαφούτης.
- νωθρότης (ή) — ὀκνηρία, βραδύτης, ραθυμία.
- νωχελῆς — ἀδιάφορος, βαρετός, νωθρός.

Ξ

- Ξαμώνω — τολμῶ καὶ ἀπλώνω τὸ χέρι κάπου, τολμῶ.
- Ξωτάρης (ό) — ἄνθρωπος ποὺ ἔχει τὴν κατοικίαν του ἀπομονωμένην εἰς τοὺς ἀγρούς, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν.

O

- οἶδα — γνωρίζω.
- οἰκτίρω — εὐσπλαχνίζομαι κάποιον, περιφρονῶ κάποιον.
- οἰκτιρμόνως — μὲ οἶκτον, μὲ εὐσπλαχνίαν.
- ὀλβιος — ὑπερευτυχής, ὁ οὐδὲν στερούμενος.
- ὀλολύζω — ἐκβάλλω θρηνητικὰς κραυγὰς, σκούζω.
- Ὁλυμπος (Κύπρου) — τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς νήσου (ὕψ. 2140 μ.).

ἔμοσε	— ὀρκίσου.
ὀνειδίζομαι	— κατηγοροῦμαι χλευάζομαι, περιπαίζομαι.
ὀρθοπλωρίζω	— πηγαίνω κατὰ τὴν φορὰν τοῦ ἀνέμου.
ὀρμάνια	— ρουμάνια, δασωμένα χαραδρώματα.
ὄρος	— σύνορον.
οὕτως εἰπεῖν	— γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι ὅπως λέγομε.

Π

παζάρι	— ἀγορά (λ. τουρκ.).
πάλιουρας (ὁ)	— θάμνος ἀκανθωτός, ποῦ χρησιμοποιεῖται διὰ περίφραξιν κήπων. Λέγεται κοινῶς παλιούρι, εἰς τὴν ἀρχαίαν δὲ παλιούρος.
παννυχίς	— διασκέδασις ὀλονύκτιος.
παρκατιῶν	— ὁ ἀκολουθῶν, ὁ κατόπιν.
παρχμυθία	— παρηγοριά.
παράπηγμα	— πρόχειρον οἰκοδόμημα ἐκ σανίδων, παράγκα.
πάρεδρος	— ἀναπληρωτὴς δημοσίου λειτουργοῦ, δημάρχου κλπ.
παρεπιδημῶ	— μένω προσωρινῶς εἰς ἓνα μέρος.
πεζοῦρα	— πεζὸς στρατός, πεζικόν.
πειθήνιος	— εὐπειθής, ἀπολύτως πειθαρχικός.
πελαγώνω	— ὀδηγῶ πρὸς τὸ πέλαγος· «ὁ γερανὸς πελαγώνει τὰ πουλιά» — ὀδηγεῖ τὰ ἀποδημητικά πτηνὰ πρὸς ἄλλας θερμὰς χώρας ἀντιπέραν τοῦ πελάγους.
πενιχρὸς	— πολὺ πτωχικός, ἀνεπαρκής.
περγολιά	— κληματαριά, κρεβατίνα.
περιαλγής	— περίλυπος, βαρυαλγής.
περιδεθής	— πλήρης δέους, περίφοβος.
περιδινῶ	— στροβιλίζω, στριφογυρίζω.
περιστύλιον	— σειρά κιόνων πέριξ οἰκοδομήματος ἢ κατὰ μῆκος αὐλῆς, σχηματίζουσα στοάν.
περισυλλογή	— βαθεῖα συγκέντρωσις εἰς ἑαυτόν, βαθεῖα σκέψις.
περίτεχνος	— μὲ πολλὴν τέχνην κατεσκευασμένος.
Πίνδαρος	— ὁ μέγιστος λυρικός ποιητὴς τῆς ἀρχαιότητος, ἐκ Θηβῶν.
πίτυς	— πεύκη.
πίφερο (τὸ)	— ξύλινον πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον.
πλατάγιμα	— ἤχος παραγόμενος ἐκ συγκρουομένων ἀντικειμένων, κυρίως ἐντὸς τοῦ ὕδατος.
πλάτωμα	— τόπος ἐκτεταμένος, ὁροπέδιον.
ποικίλος	— διαφόρων εἰδῶν.
ποιικιλική	— ἡ τέχνη τῆς διακοσμήσεως.
πολιτάρχης	— ἀξίωμα ἀντίστοιχον πρὸς τὸ τοῦ ἀστυνόμου, ἐπὶ Καποδιστρίου.

- πολιτεία — Κράτος
 παλυτρίχι (τὸ) — φυτόν, φυόμενον εἰς ὑγρὰ μέρη, φέρει πολλάς τριχοει-
 δεῖς ἐκβλαστήσεις καὶ τὸ ἐπιστημονικόν του ὄνομα εἶναι
 « ἱπποურις ».
 πολυώδυνος — ὁ πολλὰς ὁδύνας προκαλῶν.
 πορθμεύς (ὁ) — ὁ ἔχων τὸ ἐπάγγελμα νὰ μεταβιβάσῃ διὰ πορθμείου
 ταξιδιώτας εἰς τὴν ἀντίπεραν ἀκτὴν ἢ ὄχθην.
 πορφυροῦς — βαθυκόκκινος.
 ποτόκια — μικρὸς λάκκος τῶν ἐλαιοτριβείων.
 προσαγορεύω — προσφωνῶ, ἀπευθύνω πρὸς τινα χαιρετισμόν.
 προσατενίζω — κοιτάζω μὲ προσοχήν.
 προσενεχθεῖς — προσφερθεῖς.
 πρωρεὺς (ὁ) — ὁ ναύκληρος, ὁ ἐπὶ τῆς πλώρας παρατηρητῆς ναύτης.
 πρωτόλειον (τὸ) — οἱ πρῶτοι καρποὶ τῆς γῆς, ἡ ἀπαρχὴ τῆς συγκομιδῆς.
 Διὰ πνευματικὰ ἔργα νεαρῶν συγγραφέων πρωτόλειον
 σημαίνει ἔργον νεανικόν, χωρὶς ὠριμότητα.
 πυρακτώνω — πυρώνω, καίω μέχρι πυρακτώσεως.

P

- ραγάς — ρωγμή, ράγισμα.
 ραστώνη — ραθυμία, καθρότης.
 ραψωδὸς — ὁ συρράπτων ᾠδὰς, ὁ αἰδὸς ὁ ψάλλον ποιήματα ἐπι-
 κῶν ποιητῶν.
 ρέκασμα (τὸ) — ἡ φωνὴ τῶν ὀρνέων.
 ρήγνυμαι — διαρρηγνύομαι, σχίζομαι.
 ριζιμιὸς (λίθος) — ὀγκώδης λίθος ἐρριζωμένος εἰς τὴν γῆν.
 ροβολῶ — κατέρχομαι ἀπὸ πλαγίαν βουνοῦ.
 ρουπάκι — εἶδος μικρᾶς βαλανιδιᾶς, μικρᾶς δρυός.

Σ

- σάλαγος — θόρυβος ἀνθρώπων ἢ ζώων.
 σαλβάρι — πλατεῖα περισκελὶς (λ. περσ.).
 σιάδι (ἰσιάδι) — ἐπίπεδος, ὁμαλὸς τόπος.
 σίκλος — κάδος πρὸς ἀντλησιν ὕδατος, κοινῶς κουβᾶς.
 σιλουέττα — ἀπεικόνισις προσώπων ἢ πράγματος μόνον διὰ τοῦ
 περιγράμματός του.
 Σίπυλον — ὅρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
 σκαμπαβία — λέμβος πλοίου.
 σκιάδι (τὸ) — πλατύγυρος ἀχύρινος πῖλος, χρησιμοποιούμενος τὸ θέρος
 ἀπὸ τοῦς ἀγρότας, διὰ νὰ σκιάζῃ τὸ πρόσωπον.
 σκιρτῶ — ἀναπηδῶ, τινάσσομαι.

σκολιὸς (δρόμος)	— μὴ εὐθύς, ἀνώμαλος.
σκότα (ἡ)	— τὸ σχοινίον μὲ τὸ ὁποῖον σύρουν καὶ τεντώνουν τὰ πανιὰ μικροῦ πλοίου.
σκούνα (ἡ)	— εἶδος πλοίου, ἱστιοφόρον, λεγόμενον ἄλλως καὶ « γολετ-τόβρικο ».
σκυθρωπάζω	— κατσομφιάζω.
σκῶμμα	— πείραγμα δηκτικόν, κοροϊδία.
σφαλώνω	— ἐπιχρίω μὲ σμάλτον, ἥτοι μὲ ὑαλῶδες ἐπίχρισμα.
συρτούκης	— ἄνθρωπος ἀκατάστατος, χασομέρης, ὀκνηρός.
σουσουράδα	— εἶδος μικροῦ πτηνοῦ, ἀρχ. σεισοπυγίς (νεοελλ. σεισου-ράδα = ἡ σείουσα τὴν οὐράν).
σοφᾶς (ὁ)	— χαμηλὸς καναπές.
σοφιστής	— διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς παρ' ἀρχαίους, μεταχειριζό-μενος πολλάκις ἐπίτηδες ἐσφαλμένους συλλογισμούς.
σπιτάλι	— νοσοκομεῖον.
σταυροπήγιον	— μοναστήριον ὑπαγόμενον ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Πατριάρ-χην.
στέμφυλον	— τὸ στερεὸν ὑπόλειμμα ποῦ μένει μετὰ τὸ πάτημα τῶν σταφυλιδῶν, κοινῶς τσίπουρον.
στιβαρὸς	— ἰσχυρός, ρωμαλέος.
στιλπνὸς	— γυαλιστερός, λουστραρισμένος.
στοῖχος	— σειρά.
στουππίο (ν) καὶ στυπ- πίον	— εὐτελὲς νῆμα, τολύπη ἐξ εὐτελῶν νημάτων.
στυλοβάτης	— βάσις στύλου, ὑπόβαθρον, μεταφορικῶς ὑποστηρικτής.
σύθαμπα	— μὲ τὸ σούρουπον.
συμμερίζομαι	— συμφωνῶ μὲ τὴν γνώμην τινός.
σύμπλους	— σύντροφος τοῦ πλοῦ, θαλάσσιον ταξίδιον.
συμπλωτῆρ (ὁ)	— ἐκεῖνος μετὰ τοῦ ὁποίου συμπλέομεν, συνταξιδεύομεν.
συνωστιζομαι	— στρυμώχνομαι.

T

ταβλᾶς	— ξύλινος μέγας δίσκος, ὅπου τοποθετοῦν ποτήρια, σκεύη, ἢ κουλούρια, στραχάλια κλπ.
τεπόζιτον	— εἰδικὸν ἱστιοφόρον διὰ τὴν σπογγαλιεῖαν.
τζιβιέρα	— πλασίον ἐκ σανίδων, ὅπου ἀποξηραίνεται ἡ σταφίς.
τῆκομαι	— λειώνομαι (ἐπὶ μετάλλων).
Τμῶλος	— ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
τολύπη	— τουλούπα.
τομπορθᾶς	— πνευστὸν ποιμενικὸν μουσικὸν ὄργανον.
τορβᾶς	— ἡ ντορβᾶς· σάκκος, πήρα (λ. τουρκ.).
τρικαντὸν	— ἐπίσημος πῦλος τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ.

- τρίπους — παρ' ἀρχαίοις σιδηροῦν ὑπόβαθρον μὲ τρεῖς πόδας, διδόμενον ὡς ἔπαθλον εἰς μάχας ἢ ἀγῶνας.
 τρισκέλιον — ξύλινον κατασκευάσμα ἐκ τριῶν σκελῶν διὰ τὴν τοποθέτησιν εἰκόνων ἀγίων.
 τρόμπα - μαρίνα
 τροπίς (ἡ) — τηλεβόας, βούκινο τῶν ναυτικῶν.
 τροχαῖος — τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πῶραν καὶ φθάνει ἕως τὴν πρύμνην, ἢ κοινῶς λεγομένη καρίνα.
 τρυφή — μετρικὸς ποὺς ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο συλλαβάς, μίαν μακράν καὶ μίαν βραχεῖαν.
 τσαπράζι (τὸ) — μαλθακὸς βίος, καλοπέρασι.
 — ἀσημένιον κόσμημα τῶν φουστανελλοφόρων Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν πολεμιστῶν. Τὰ τσαπράζια ἐφέροντο ἐπὶ τοῦ στήθους σταυροειδῶς.
 τσαρδάκι — πρόχειρον στέγαστρον, συνήθως ἐπιπεδόστεγον σκιαδίου
 τσάρκο — περίφραγμα, ὅπου κλείονται τὰ μικρὰ ἀρνιά.
 τύρβη — θόρυβος, ταραχή, βοή.

Γ

- πέροφρος — ἀλαζών, ὑπερόπτης.
 ὑπηχῶ — συνοδεύω ἄδοντα, ἀκομπανάρω.
 ὑποκορισμὸς — τὸ νὰ καλῇ τις τινὰ μὲ θαυπευτικὸν ὄνομα.
 ὑποκρίνομαι — ὑποδύομαι πρόσωπον, παίζω τὸ μέρος μου.
 ὑπολευκάζω — ἀσπρίζω ὀλίγον.
 ὑποστάθμη (ἡ) — ἀδιάλυτα συστατικά τῶν ὑγρῶν, ἐλαίου, οἴνου κλπ., ποῦ κατακάθηνται εἰς τὸν πυθμένα τοῦ περιέχοντος τὸ ὑγρὸν δοχείου, κοινῶς κατακάθια. Μεταφορικῶς λέγεται « ἀνθρωπος τῆς τελευταίας ὑποστάθμης » = ἄνθρωπος κατωτέρου ἡθικοῦ ποιοῦ.
 ὑστερικός — νευροπαθής.

Φ

- φενακίζω — ἀπατῶ διὰ κολακειῶν ἢ ὑποσχέσεων.
 φθόγγος — ἔναρθρος ἤχος.
 φθονητός — ἄξιος φθόνου, ἐπίφθονος.
 φιλοπαίγμων — ὁ ἀγαπῶν τ' ἀστεῖα, ὁ διαρκῶς ἀστεϊζόμενος.
 φιλοσκώμων — ὁ ἀγαπῶν νὰ πειράζῃ τοὺς ἄλλους.
 φλάμπουρο — λάβαρον ἐκ μανδηλίου φερόμενον ἐπὶ κοντοῦ κατὰ τοὺς γάμους· πολεμικὴ σημαία, λάβαρον.
 φλάουτο (τὸ) — πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον, πλαγίαυλος.
 φλάσκα — ξύλινον δοχεῖον ὕδατος ἢ οἴνου, φλασκί, τσότρα.

φλασκίον (τὸ)	— δοχεῖον νεροῦ ἢ οἴνου κατασκευαζόμενον ἀπὸ ξηρὸν καρπὸν τῆς κολοκύνθης τῆς ὀνομαζομένης λαγηνοφόρου.
φλοῖστος	— ἡχος θραυνομένων μικρῶν κυμάτων.
φοῖβη	— ἡ Σελήνη.
φρίσσω	— ἀνατριχιάζω.
φύλαξ (ὁ)	— χαρτοφύλαξ, μαθητική σάκκα, τσάντα τοῦ μικροῦ μαθητοῦ.
φυτεία (ἡ)	— τὸ νέον φυτώριον. Ἐπὶ μικρῶν παιδιῶν, ἡ νέα γενεά.

X

γαλάλι	— ὅ,τι ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπαξίως κατεχόμενον ἢ ληφθὲν παρὰ τινος (λ. τουρκ.).
χειροπάλαμο	— ἄκρα χεῖρ. Τὸ ἐπὶρ. χειροπάλαμα (ἢ χεροπάλαμα) σημαίνει μὲ τις φοῦχτες.
χειρῶναξ (ὁ)	— ὁ ἐργαζόμενος χειρωνακτικῶς.
χιμαϊρικός	— φανταστικός, ἀπραγματοποίητος.
χλαμὺς	— κοντὸς μανθῦας τῶν ἵππένω.
χλευάζω	— πειράζω ὑβριστικῶς ἢ περιφρονητικῶς κάποιον.
χοαὶ	— παρ' ἀρχαίοις σπονδαὶ ἐπὶ νεκρῶν ἢ ἐπὶ τάφων.
χορηγὸς	— παρ' ἀρχαίοις Ἀθηναῖοις ὁ καταβάλλων τὴν δαπάνην διὰ τὴν παράστασιν δραματικῶν ἔργων.
χουχουλίζω	— φυσῶ διὰ τὰ ζεστάνα τὰς χεῖρας, τὸ πρόσωπον.
χράμιον	— μάλλινον χονδρὸν συνδόνιον, κλινοσκέπασμα.
χρυσανυγάζω	— χρυσίζω, ἀποδίδω χρυσὴν ἀνταύγειαν.
χρυσόβουλλον	— ἐπίσημον ἔγγραφον τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Ἐγράφετο ἐπὶ περγαμνῆς, εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ὁποίας ὑπῆρχεν ἡ χρυσοῦ βούλλα (= σφραγίς).
χρυσοφαῆς	— φωτεινός, λάμπων ὡς χρυσός.
χρυσόχροος	— ὁ ἔχων χρῶμα χρυσοῦ.

Ψ

ψαρῆς	— ἡ ψαρός· ὁ διαστιζόμενος ὑπὸ λευκῶν τριχῶν, λευκостιχτός, πολίος.
ψίκι	— πομπή, συνοδεία νυμφική.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΑΛΛΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. — Έγεννήθη εις τὴν Λευκάδα τὸ 1824, εἰς τὴν νησίδα Μαδουρὴν. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἱταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ δὲν ἤσκησε τὸ νομικὸν ἐπάγγελμα. Ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ ὕμνησε μὲ τὴν ποιήσιν τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς ἥρωισμούς τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἰονίων νήσων, ἀντεπροσώπευσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν πατρίδα του εἰς τὴν ἐλληνικὴν βουλήν. Ἔργα του ποιητικὰ εἶναι τὰ « Στιχουργήματα », τὰ « Μνημόσυνα », ἡ « Κυρά Φροσύνη », ὁ « Ἀθαν. Διάκος » καὶ ὁ « Ἀστραπέγιαννος ». Ἀφῆκεν ἡμιτελῆ τὸν « Φωτεινόν ». Ἐνεπνεύσθη ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν τὸ 1908 εἰς 3 μεγάλους τόμους. Ἀπέθανε τὸ 1879.

ΒΕΡΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γκιάλα Ἀλεξάνδρου. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τὸ 1915 καὶ ἀπέθανε ἐν Ἀθήναις τὸ 1948. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν, ἰδίως τὴν θρησκευτικὴν. Ὑπῆρξε συνεργάτης τῶν « Ἀκτίνων » καὶ ἄλλων περιοδικῶν.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἑρμούπολιν Σύρου τὸ 1835 καὶ ἀπέθανε ἐν Ἀθήναις τὸ 1908. Ἐζήσε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριον. Διετέλεσεν εἰς τῶν πρώτων ὑποκινητῶν τῆς ἀνασυστάσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Ἐγραψε διηγήματα, ἱστορικά καὶ φιλολογικὰ μελετήματα, ἀπομνημονεύματα καὶ πολλὰ ἔργα κατάλληλα διὰ παιδιά. Ἰδρυσε τὸν « Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων », διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1841. Νέος εἰργάσθη εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ. Κατόπιν ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Λειψίαν καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τὸ 1864. Μετέβη μετὰ ταῦτα εἰς Τεργέστην καὶ ἐγένεον ἀρθρογράφος εἰς τὴν ἐφημερίδα « Ἡμέρα », τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος. Ἀπὸ τὸ 1874 ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε « Νέαν Ἡμέραν ». Ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν ποίησιν καὶ ἔγραψε τὸν « Μέγαν ἐπαίτην » (1800) καὶ τὸ « Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης » (1862), τὸ ὅποιον ἐβραβεύθη εἰς τὸν Βουτσιναῖον διαγωνισμόν. Ἀπέθανε τὸ 1898 ἐν Ἀθήναις. Τὰ φιλολογικὰ ἔργα του ἐξέδωκεν ὁ ἀδελφός του τὸ 1902.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. — Έγεννήθη εις Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Λογογράφος καὶ δημοσιογράφος, ἐξημέτισε καὶ βουλευτής. Ὑποχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του εἶναι « Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγου ». Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ζωολογία μαζὶ καὶ λαογραφία, ἀναγνωσθὲν ἀπλήτως. Ἐγραψεν ἐπίσης καὶ διάφορα ἀξιόλογα ποιήματα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ.

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Κρήτην τὸ 1860 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Ἐκ τῶν ἔργων του τὸ σημαντικώτερον εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Οἱ Κρητὲς μου ».

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Έγεννήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 1941. Ὑποχολήθη κυρίως μὲ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὅποιαν ἐπλούτισε μὲ πρωτότυπα παραμύθια καὶ ἱστορικὰ μυθιστορήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ γονεὺς Μεσολογγίτας καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Γερμανίαν. Ἀπὸ τοῦ 1926 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ποιητὴς καὶ πεζογράφος. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου τῆς ὑπαίθρου καὶ διὰ τὴν λιτότητα τοῦ ὕφους του.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου τὸ 1805 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1858. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπολέμησε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἡρωικὴν ἐξοδον. Ἐγραψε ποιήματα ἔχων ὡς πρότυπα τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἀπὸ τὰ ποιήματά του πασίγνωστα εἶναι « τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς », τὸ « ὁ Βοριάς ποῦ τ' ἀρνάκια παγώνει », « ἡ Πέρδικα », κ.ἄ. Ὡς πατὴρ ὑπῆρξε πολὺ ἄτυχος, διότι ὁ θάνατος ἀφήρπασεν ἑνωρὶς τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καὶ τὰ ἑπτὰ τέκνα του. Πολλὰ ποιήματά του ἔχει γράψει ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὰ ὀδυνηρὰ αὐτὰ πλήγματα. Ἐπίσης ἔγραψε πολλὰ πατριωτικὰ ποιήματα.

ΗΛΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. — Δημοσιογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς. Έγεννήθη εἰς Ταταῦλα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1892. Εἰργάσθη εἰς ἐφημερίδας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐσπούδασε νομικά, δημοσιογραφῶν συγχρόνως. Ἐγραψε τὰ διηγήματα « Σπίθες » καὶ « Ὅταν χτυποῦσαν οἱ καμπάνες » καὶ 15 θεατρικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων « Ἡ σβησμένη καντήλα », ἐδιδάχθη γαλλιστὶ εἰς Παρίσιους.

ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1878. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικὰ ἐν Ἀθήναις. Ἐπειτα ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐν Ρώμῃ, Παρίσις, Λονδίνο καὶ Νέᾳ Ὑόρκῃ ἐπὶ ὁλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ αὐτὸ κατέγινεν εἰς ἐρεῦνας εἰς βιβλιοθήκας καὶ ἀρχαῖα, συλλέγων

ὕλικόν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Φραγκοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας. Ἐξέδωκε πλείστας ὄσας ἱστορικὰς μελέτας ἑλληνιστί, ἰταλίστι καὶ γαλλιστί.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1852, καταγόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἱστοριοφίης, λαογράφος, λογοτέχνης, διατελέσας ὑπάλληλος Πρωτοδικείου, Ὑπουργείου καὶ διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Τὸ 1927 ἔγινε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐχει ἐκδώσει « Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας », « Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν », μελέτην « Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες », τὰ « Ἀπομνημονεύματα τοῦ πρίγκιπος Ὑψηλάντου » γαλλιστί, « Τοπωνυμικὰ παράδοξα », τὸν « Ἀναδρομάρην », τοὺς « Χαλκοκονδύλας » (βραβευθέντας) κ.ά. Ἐπίσης διηγήματα, θεατρικὰ ἔργα, μύθους καὶ θρύλους, γνώμας, ποιήματα καὶ φιλολογικὰ ἀπομνημονεύματα. Ὑπῆρξεν ἰδρυτὴς καὶ τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ « Ἐβδομάς ». Εἶναι πολυγραφώτατος καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ σπουδαιότερος ἱστορικός τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἔπειτα. Διὰ τοῦτο τοῦ ἀπενεμήθη ἡ προσωνυμία « Ἀθηναιογράφος ». Τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὸ σπινηροβόλον πνεῦμά του καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῶν λαογραφικῶν στοιχείων.

ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἰθάκην τὸ 1880. Δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης. Μετέσχε τῶν πολέμων 1912 - 1913 ὡς καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς ἡμερηίδας λυρικοτάτας τούτων περιγραφάς. Ἀπέθανε τὸ 1947.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀμαρούσιον τὸ 1922. Ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπηρετήσεν εἰς τὰ Ἐμπορικὰ πλοῖα ὡς ἱατρός καὶ ἔπειτα εἰς τὸν στρατὸν προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιάτρου. Ἐδημοσίευσεν μόνον διηγήματα καὶ ἐλάχιστα ποιήματα. Ἐφίλοδόξησε νὰ συνθέσῃ διὰ τοῦ ἔργου του ἕναν πίνακα τῆς Νεοελληνικῆς ζωῆς εἰς ὅλας τῆς τὰς ἐκδηλώσεις. Ἐγνώρισε ὅσον οὐδεὶς ἄλλος πεζογράφος μας τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐμελέτησε μετὰ μεγάλῃς προσοχῆς τὴν γλῶσσαν, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά του. Τὸ καλῦτερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ συλλογὴ ἐννέα θαλασσιῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Λόγια τῆς Πλώρης ».

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Βιάνῳ τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1920. Ἐσπούδασε νομικά. Εἰργάσθη ὡς συντάκτης καὶ χρονογράφος εἰς διαφόρους Ἀθηναϊκὰς ἡμερηίδας. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν διετήρησε τὴν χρονογραφικὴν στήλην τῆς Ἐφημερίδος « Ἐμπρός » ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον « Διαβάτης ». Ἐργα του : « Ὅταν ἤμουν δάσκαλος » καὶ « ὁ Πατούχας ».

ΚΟΡΑΗΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἐκ γονέων Χίων τὸ 1748 καὶ ἀπέθανε τὸ 1833 εἰς Παρισίους. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης. Ἐσπούδασεν ἱατρικὴν εἰς Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ

τὴν ἐγκατέλειπε χάριν τῆς φιλολογίας, διακριθεὶς ὡς εἰς τῶν μεγαλυτέρων φιλολόγων τῆς ἐποχῆς του. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρίσιους, ὅπου ἐπέδόθη εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ ἐργασίας περὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοειδῶν του, γενόμενος εἰς τῶν προδρόμων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐξέδωκε 66 τόμους ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, εἰς τὰ « Προλεγόμενα » τῶν ὁποίων ἔγραψε σοφωτάτας πατριωτικὰς συμβουλὰς πρὸς τοὺς νέους καὶ πρὸς ὁλόκληρον τὸ ἔθνος. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ ὁ μεγαλύτερος φιλόλογος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος μὲ παγκόσμιον φήμην συντελέσας ὅσον ὀλίγοι εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ὁ Κοραῖς εἶναι ὁ εἰσηγητὴς τῆς μέσης γλωσσικῆς ὁδοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα μεταξύ ἀρχαϊστῶν καὶ δημοτικιστῶν, γενόμενος οὕτω ὁ πατὴρ τῆς καθαρειούσης.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συρράκων τῆς Ἠπείρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἄρταν τὸ 1894. Μαθητὴς ἀκόμη εἰς Ἰωάννινα, ἐδημοσίευσεν τὸ πατριωτικὸν ποίημα « Σκιαὶ τοῦ Ἄδου » (1887), διὰ τὸ ὅποιον καὶ ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα ἔζησε σκληρὰν ζωὴν, ἐργαζόμενος ὡς τυπογράφος, ἔπειτα ὡς γραμματεὺς τοῦ περιοδικοῦ « Ἑβδομάς » καὶ ὡς ὑπάλληλος εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς ἐταιρείας σιδηροδρόμων. Αἱ στερήσεις ὁμῶς ὑπέσκαψαν τὴν ὑγίαν του καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐδημοσίευσεν ποιητικὰ τὸν « Καλόγηρον τῆς Κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου » (1890), τὰ « Ἀγροτικά » (1891), καὶ τὸν « Τραγουδιστὴν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης » (1893). Ἐπίσης τὰ « Πεζογραφήματα » (1894), διηγήματα καὶ περιγραφάς. Τὰ ἔργα του ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν ζωὴν τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὴν εὐχον καὶ παραστατικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τὴν εἰδυλλικὴν των χάριν.

ΜΑΒΙΛΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1858 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἔπαισε τὸ 1912 εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἠπείρου ὑπὲρ πατρίδος. Ἐσπούδασεν φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ Γερμανίαν καὶ ἔγραψε ποιήματα. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ποιήματά του ὡς καὶ αἱ μεταφράσεις του ἐκ τῆς ξένης λογοτεχνίας ἐξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον : « Ἔργα ». Ὁ Μαβίλης ὑπῆρξεν φλογερὸς πατριώτης εἰς τὴν ποίησιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν ζωὴν.

ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1870 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1942. Ἐσπούδασεν νομικὰ καὶ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπέδόθη εἰς τὴν ποίησιν, συνεργαζόμενος εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Ἐξέδωκε συλλογὰς ποιημάτων : « Συντρίμματα », « Ὠρες », « Πετρωμένα », « Ἀσφόμελοι », « Μπαταριάς - Τάκης Πλούμας », « Ἀντίφωνα ». Μετέφρασε καὶ τὸ δραματικὸν ποίημα « Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου ». Ἐβραβεύθη μὲ τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων. Ὁ Μαλακάσης εἶναι γνήσιος λυρικός ποιητής, ἔχει τὴν αἴσθησιν τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς μελωδίας καὶ πηγαίαν τὴν ἔμπνευσιν.

ΜΑΡΚΟΡΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ. — Έγεννήθη εις τὴν Κεφαλληνίαν τὸ 1823 ἀπὸ Κερκυραϊκὴν οἰκογένειαν. Ἐξέπαιδευθῆ εις Κέρκυραν καὶ ἔπειτα ἐσπούδασε νομικὰ εις τὴν Ἱταλίαν. Δὲν ἤσκησεν ὁμως τὴν ἐπιστήμην του, ἀφοσιωθείς εις τὴν ποίησιν. Ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Σολωμοῦ καὶ διετέλεσε μετὰ τὴν ἑνωσιν τῆς Ἑπτανήσου βουλευτὴς Κερκύρας. Ἐδημοσίευσε τὸν ἀριστοურγηματικὸν « Ὅρκον » του, τὰ « Ποιητικὰ ἔργα » καὶ τὰ « Μικρὰ ταξίδια ». Ἀπέθανεν εις Κέρκυραν τὸ 1911.

ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Έγεννήθη εις Ζάκυνθον τὸ 1849 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1922. Εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν Σολωμικὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Ἱταλικὴν ποίησιν. Ἐξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογὰς « Νυκτολούλουδα », « Φλοῖσβοι » καὶ τὸ ἡθογραφικὸν ἐπικοδραματικὸν ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον « Ὁ γούμενος τῆς Ἀναφωνήτρας ».

ΜΕΛΑΣ ΛΕΩΝ. — Έγεννήθη εις Κωνσταντινούπολιν τὸ 1812 ἀπὸ παλαιὰν ἡπειρωτικὴν οἰκογένειαν. Ἐσπούδασε νομικὰ εις Ἱταλίαν. Διετέλεσεν καθηγητὴς τῆς νομικῆς εις τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ἀπὸ τοῦ 1866, ἀφοσιωθείς εις τὰ ἐκπαιδευτικὰ, συνέγραψε τὸ πασίγνωστον ἀναγνωσματοῦριον « Γεροστάτης » εις τρεῖς τόμους, προσφιλὲς ἀνάγνωσμα πολλῶν γενεῶν ἑλληνοπαίδων. Ἐγραψεν ἐπίσης τὸν « Χριστόφορον », « Προσευχὰς καὶ ἠθικὰς ὁμιλίαις ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων », τὴν πατριωτικὴν τραγωδίαν « Διάκος » καὶ τὸν « Μικρὸν Πλούταρχον » τὸν ὅποιον ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ « Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων » εις τρία τομῖδια. Ἀπέθανε τὸ 1879.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. — Έγεννήθη εις Ναύπακτον τὸ 1883. Λογοτέχνης, δημοσιογράφος καὶ ἀκαδημαϊκὸς ἀπὸ τοῦ 1935. Θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν ἀρίστων θεατρικῶν συγγραφέων, χρονογράφων, βιογράφων καὶ κριτικῶν τῆς ἐποχῆς μας. Θεατρικὰ του ἔργα εἶναι : « Ὁ γυιὸς τοῦ Ἰσκιου », « Τὸ κόκκινο πουκάμισο », « Τὸ χαλασμένο σπῆτι », « Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο », « Μιὰ νύχτα μιὰ ζωὴ », « Ἰούδας », « Ὁ μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται », « Παπαφλέσσας », « Ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Σκύλος » κλπ. Ἐγραψεν ἐπίσης « Πολεμικὰς σελίδας », « Τὰ ταξίδια μου », τὰ βιογραφικά, « Ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ » (βραβεῖον Ἀκαδημίας), « Μισοῦλιν », « Ματωμένα ράσα » κ.ἄ. Ἰδρυσε τὸ « Θέατρον Τέχνης » καὶ μετὰ τῆς Μαρίας Κοτοπούλῃ τὴν « Ἐλευθέραν Σκηνήν ». Συνειργάσθη εις πολλὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐκδόσας καὶ δύο βιβλία χρονογραφημάτων μὲ τοὺς τίτλους « Σφυρίγματα » καὶ « Κουβέντες τοῦ Φουρτούνιου ». Διηύθυνε τὰ περιοδικὰ « Ἰδέα » καὶ « Ἑλληνικὴ Δημιουργία ».

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. — Έγεννήθη εις Μέγαρον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εις Ἀθήνας τὸ 1916. Πολὺ νέος ἤρχισε νὰ δημοσιογραφῇ ὡς συντάκτης διαφόρων ἐφημερίδων καὶ σατιρικῶν φύλλων. Ἀνέμιχθη εις ὅλα τὰ πολιτικὰ καὶ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῆς ἐποχῆς του. Ἐπειτα διετέλεσεν ἐπιθεωρητὴς τῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1896 ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται, διότι ἔπαθε διατάραξιν τῶν φρενῶν. Ἐδημοσίευσε διηγήματα, ἡθογραφίας, εἰκόνας, περιγραφὰς καὶ μελέτας. Ἀπὸ τὰ διηγήματά του τὸ « Φίλημα » μετεφράσθη εις τὴν Γερμανικὴν. Τὸ ὄφος

του, γοργόν και χειμαρρῶδες, δίδει εἰς τὰ διηγήματά του μεγάλην δύναμιν καὶ παραστατικότητα. Ὅλα τὰ ἔργα του ἔχουν ἐκδοθῇ μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς δύο τόμους.

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συκαμινὰν Λέσβου τὸ 1892. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας κατέγινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐξέδωκε εἰς Μυτιλήνην τὰ περιοδικὰ « Σκρίπ » καὶ « Καμπάνα » καὶ τὴν ἑφημερίδα « Ταχυδρόμος ». Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας διηγήματα, χρονογραφήματα καὶ διαφόρους μελέτας. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν « Κόκκινες Ἱστορίες », « Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ » μὲ ὑπόθεσιν ἀπὸ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, « Τὸ πράσινο βιβλίον », « Τὸ τραγούδι τῆς γῆς », « Ἡ δασκάλα μὲ τὰ χρυσᾶ μάτια », « Τὸ γαλάζιον βιβλίον » κ.ἄ. Ἐγραψε καὶ λυρικά ποιήματα « Οἱ μικρὲς φωτιές ».

ΜΩΡΑ-ΙΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ μοναχὸς τὸ 1929. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς καθηγητὴς εἰς Γυμνάσια. Συμπολίτης, σύγχρονος καὶ συγγενὴς τοῦ Παπαδιαμάντη κατέχεται καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν νοσταλγίαν τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀπλοικῆς ζωῆς. Εἰς τὰ διηγήματά του, ζωγραφίζει καὶ αὐτὸς τὴν ναυτικὴν ζωὴν, κυρίως τῆς Σκιάθου. Ἐκτὸς τῶν διηγημάτων ἔγραψε καὶ θεατρικὰ ἔργα καὶ ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις. Τὰ διηγήματά του ἐξεδόθησαν εἰς 6 τόμους ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον « Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα ». Τὰ δράματά του φέρουν τοὺς τίτλους : « Καταστροφή τῶν ψαριῶν ». « Βάρδας Καλλέργης ». Τὸ 1928 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μετ' ὀλίγον δὲ περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ ἀπεσῦρθη εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἀπέθανεν τὸ 1929.

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΜΕΛΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κύπρον τὸ 1898. Διηγηματογράφος καὶ δημοσιογράφος. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἄνωτέρω του εἶναι τὸ ἱστοριοθερησκευτικὸ « ὁ Πρωτομάρτυρας » μὲ ὑπόθεσιν τὴν θυσίαν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου.

ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΠΑΥΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς Μαριανούπολιν τῆς Ρωσίας καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1937. Ἐδημοσίευσεν παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα εἰς περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας, ἰδίως χρονογραφήματα εἰς τὴν ἑφημερίδα « Ἐστίαν ». Πολυγραφώτατος διηγηματογράφος, μυθιστοριογράφος, ποιητής, θεατρικὸς συγγραφεὺς, κριτικὸς καὶ κυρίως χρονογράφος. Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Διεκρίθη κυρίως διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ γλωσσικοῦ ὅφους του.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1867 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ πατέρα Ζακύνθιον καὶ μητέρα Φαναριώτισσαν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1951. Ἐσπούδασε Μαθηματικά καὶ Φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα, μυθιστορήματα, ἐπιστολάς, χρονογραφήματα καὶ δράματα. Ἐγραψεν ἐπίσης « παιδικὸν θέατρον » διὰ μαθητάς. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη

ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν « Διάπλασιν τῶν Παίδων » ἐπιστολὰς μὲ τὸ ψευδώνυμον « Φαίδων », πολλὰς τῶν ὁποίων ἐξέδωκε εἰς βιβλίον μὲ τὸν τίτλον « Σὺς ἀσπάρομαι, Φαίδων ». Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εἶναι ἓνας ἐκ τῶν καλυτέρων πεζογράφων μας.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Πάτρας τὸ 1859, ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολήν, ἀλλὰ δὲν ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς του, ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει τὰ γράμματα. Ἐπὶ τριάντα ἔτη διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Δὶς ἐβραβεύθη εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμόν. Θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν συγχρόνων ποιητῶν μετὰ τὸν Σολωμόν. Τὸ ἔργον του εἶναι πολυσχιδὲς καὶ σημαντικόν. Τὸ 1926 ἔγινεν ἀκαδημαϊκός. Ποιητικά του ἔργα ἐκδοθέντα εἶναι : « Τραγούδια τῆς πατρίδος μου », « Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν », « Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου », « Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι », « Ὁ τάφος », « Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης », « Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ », « Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου », « Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ », « Ἡ πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά », « Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσης », « Τὰ παράκαιρα », « Δεκατετράστιχα », « Πεντασύλλαβα καὶ Παθητικὰ κρυφομιλήματα » « Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι », « Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων », « Περάσματα καὶ χαιρετισμοί », « Οἱ νύχτες τοῦ Φήμιου ». Πεζὰ του δὲ ἔργα εἶναι : « Ὁ θάνατος τοῦ παλληκαριοῦ », τὰ « Διηγήματα », πλεῖσται κριτικαὶ μελέται καὶ τὸ δράμα « Τρισεύγενη ». Μετέφρασε πολλὰ καὶ ἐκ τῆς ξένης φιλολογίας. Εἶναι ὁ καθολικώτερος ποιητὴς μας, διότι ἐνεπνεύσθη τὰ ἔργα του ἀπὸ τὴν τρισχιλιετῇ Ἑθνικὴν Ἱστορίαν, ἀπὸ τὴν σύγχρονον Εὐρωπαϊκὴν διανόησιν καὶ ἀπὸ τὸν συναισθηματικὸν βίον τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκιάθον ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν ἰδιαίτεράν του πατρίδα, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον. Ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικά, ἰδιαίτερος δὲ ἠσχολεῖτο εἰς τὰς ξένας γλώσσας. Εἰργάσθη ἐπ' ἀρκετὸν ὡς μεταφραστὴς ἡμερησίων. Ἐζῆσε πτωχός, ἀλλὰ μὲ ἐγκαρτέρησιν. Φημίζεται διὰ τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ὁ ὅποιος φαίνεται εἰς τὰ διηγήματά του. Ἀπέθανεν εἰς τὴν ἰδιαίτεράν του πατρίδα τὸ 1911. Τελευταίως ἐγένετο πλήρης ἐκδοσις τῶν « Ἀπάντων » του εἰς πέντε ὀγκῶδεις τόμους. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΡΣΙΝΟΗ. — Ἐγεννήθη τὸ 1853 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Διηγηματογράφος. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, Μασσαλίᾳ καὶ Λονδίνῳ, μεθ' ὃ ἐδίδασκεν ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῇ Παρθεναγωγείῳ Θεσσαλονίκης. Ἐγραψε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ παιδικὰ διηγήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Καρπενήσιον τὸ 1877 καὶ ἀπέ-

θανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1940. Διετέλεσε Νομάρχης, καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, διευθυντὴς τῆς Ἑθνικῆς Πινακοθήκης καὶ ἀκαδημαϊκός. Συνειργάσθη εἰς ἐφημερίδας ὡς πολιτικὸς ἀρθρογράφος, χρονογράφος καὶ τεχνοκρίτης. Ἐξέδωκε «Πολεμικὰ Τραγοῦδια» (1897), τὸν «Λυτρωτὴν», τὰ «Διηγήματα», τοὺς «Πεζοὺς Ρυθμοὺς», τὰ «Θεῖα δῶρα», τὸν «Ὁθωνα», τὸ «Ἅγιον Ὅρος», τὸν «Βυζαντινὸν ὄρθρον», τὴν «Θυσίαν». Συνέγραψεν ἐπίσης τὸ ἀναγνωστικὸν «Ψηλὰ βουνὰ» καὶ ἐξέδωκε καὶ τὰ «Χελιδόνια», παιδικὰ ποιήματα μελοποιηθέντα ἀπὸ τὸν μουσουργὸν Γ. Λαμπελέτ. Ἐγγράψεν καὶ θεατρικὸν ἔργον τὸν «Ὁρκὸν τοῦ πεθαμένου». Διακρίνεται διὰ τὴν κομψότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως.

ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1872 εἰς Ἀνδρούσαν Μεσσηνίας, καταγόμενος ἐκ Μάνης καὶ ἀπέθανε τὸ 1933. Λογογράφος. Ἐξέδωκε τὰ ἔργα «Τὰ πρῶτα παραμύθια», «Μοσκιές», ἡθογραφικὰ Μανιάτικα διηγήματα, «Ἀττικοὶ περίπατοι», «Σπάρτη Μυστρᾶς», «Μανιάτικα μοιρολόγια».

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Κατάγεται ἀπὸ τὴν Ἀνδρον. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους αἰσθητικὴν. Διετέλεσεν ὑπάλληλος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ γραμματεὺς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἐνωρὶς ἔγινε γνωστὸς ὡς ποιητής, ἐμφανισθεὶς συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὸν Παλαμᾶν καὶ τὸν Δροσίνην. Τὰ θέματά του ἔλαβεν ἀπὸ τὴν ζωὴν, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πολυγραφώτατος, ἐδημοσίευσεν τὰς πσιητικὰς συλλογὰς «Ποιήματα», «Χειμῶνανθοι», «Ἀλάβαστρα», «Τὸ παλιὸ βιολεῖ», «Κεϊμήλια», «Ἐξωτικά», «Σπασμένα μάρμαρα», «Ἐσπερινός», «Εἰρηνικά». Δράματα ἑμέτρα ἔγραψε τὸν «Τραγουδιστὴν», τὸ «Ὀνειρο», τὸν «Βελισσάριον», τὸν «Βασιλιά Ἀνήλιαγον», τὸ «Εἰκόνισμα» τὴν «Γυναῖκα», «Μία φορὰ κ' ἕναν καιρὸ» κ.λ.π. Μετέφρασεν ἐπίσης ἑμέτρως τὰ «Εἰδύλλια» τοῦ Θεοκρίτου καὶ τὴν «Ἠλέκτραν» τοῦ Εὐριπίδου. Διακρίνεται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ ὕφους του.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Καλάμας τὸ 1852. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν. Τὸ 1890 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος δημουργὸς τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας. Ἔργα του εἶναι: «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγοῦδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ», «Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», «Νεοελληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμίαι καὶ Παραδόσεις» κλπ. Ἀπέθανε εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. Εἶχε διεθνή φήμην μεγάλου ἐπιστήμονος.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1888. Ἐχρημάτισεν ἀξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ εἰς τὸ Βασιλικὸν Ναυτικόν. Ἐγγράψε μὲ πολλὴν χάριν διὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ζωὴν καὶ ἐξέδωκεν εἰς τόμους «Θαλασσινὲς σελίδες», «Τ' ἀκρογιάλια μας», «Σιλουέττες τῶν βυθῶν», «Ἱστορίαι ἀνοι-

χτῆς θαλάσσης» κ.λ.π. Εἰς τὰ θέματά του προτιμᾷ τὸν θαλάσσιον κόσμον καὶ παρουσιάζει μὲ χάριν καὶ γλαφυρότητα τὴν ζωὴν του.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ τὸ 1935. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Γερμανίαν. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ βουλευτής. Ἐλαβε τὸ ἔθνικόν Ἀριστεῖον Γραμμάτων καὶ ὑπῆρξε καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1926. Χωρὶς ν' ἀσκήσῃ τὴν ἐπιστήμην, ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποίησιν. Ἡ ποίησίς του εἶναι δροσερά, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Ἐγραψε τὰ «Ποιήματα», παλαιὰ καὶ νέα, «Ἐμπρὸς στὸ ἄπειρον». Ἐπίσης ἔγραψε τὰ δράματα «Κόρη τῆς Λήμνου», «Ρήγας», «Ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου», «Νίκηφ. Φωκῆς», «Μῆλον τῆς ἑρίδος», «Θησεύς» κ.ἄ. Καὶ μετέφρασεν ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκαίτε καὶ τὸν «Λαοκόντα» τοῦ Λέσσιγκ.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1809 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανε τὸ 1892. Διετέλεσε πολιτικός, ὑπουργός, πρεσβευτής καὶ καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἦτο πολυμαθέστατος. Τὰ λογοτεχνικά του «Ἄπαντα» ἐξεδόθησαν εἰς 20 Τόμους.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης. Ἐτράπη πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν Βυζαντινὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε «Βυζαντινὰ πολὺπτυχα», «Ἡ Βασίλισσα καὶ αἱ Βυζαντιναὶ ἀρχόντισσαι», τὸ «Βυσινὶ Τριαντάφυλλο», τὸ «Φλογισμένο ράσο», τὰ θεατρικά: «Θεατρίνα» καὶ «Ἅγιος Δημήτριος» κ.ἄ. ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1920.

ΣΙΓΟΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1885. Ὑπηρέτησεν ὡς διπλωματικός ὑπάλληλος. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικός μελέτας καὶ ἐδημοσίευσεν διάφορα ποιήματα πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις, ὡς καὶ κριτικὰς μελέτας περὶ τοῦ Ἠλία Μηνιάτη, Ἰ. Πολυλά καὶ Ἀ. Λασκαράτου. Ἀπέθανε εἰς Ἀθήνας τὸ 1961.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1881. Ὑπῆρξε πολυγραφώτατος. Εἰς τὴν ποίησίν του ὑπάρχουν ἐπιδράσεις Γαλλικῶν τεχνотροπιῶν, δὲν ἀπεμακρύνθη ὅμως ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ γενικῶς τὴν Ἑλληνικὴν ζωὴν. Ἐξελέγη ἀκαδημαϊκὸς τὸ 1945 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Τὴν ἀπουσίαν τοιμηρῶς φαντασίας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σκίπη ἀντικαθιστᾷ τὸ αἶσθημα καὶ ἡ μουσικότης τῶν στίχων.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798, ὅπου καὶ ἐσπούδασε τὰ πρῶτα γράμματα. Τὸ 1808 μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐσπούδασε νομικά, ἔγραψε δὲ τότε καὶ ποιήματα εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν μεγάλως ἐκτιμηθέντα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν λογίων τῆς ἐποχῆς. Μετὰ δεκαετίαν ἐπανήλθεν εἰς Ζάκυνθον καὶ τὸ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1857. Ὁμολογεῖται

ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, γνωστὸς εἰς τὸ πανελλήνιον ὡς ἔθνικος ποιητής. Τὰ πρῶτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ποιήματά του ἦσαν σατιρικά καὶ λυρικά. Ἐγράψεν ἔπειτα τὸν « Ὑμνον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν » τὸ λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον τοῦ ἀγῶνος ποίημα, τὸ ὁποῖον ἐγίνε καὶ ἔθνικὸς μας ὕμνος. Τὰ « Ἀπαντα » του ἐξεδόθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1859 ὑπὸ τοῦ φίλου του Ἰ. Πολυλά, μὲ κριτικά καὶ βιογραφικὰ σημειώματα. Ἐξεδόθησαν κατόπιν καὶ εἰς ἄλλας ἐκδόσεις ὡς καὶ ὑπὸ τῆς Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ μὲ κριτικὴν μελέτην τοῦ Κ. Παλαμᾶ. Ἡ ἐμπνευσις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι πλουσία καὶ παραστατικὴ, ἡ ἔκφρασίς του ἀπλῆ καὶ ὁ στίχος του μελωδικὸς εἰς γνησίαν σχεδὸν δημοτικὴν γλῶσσαν. Ἐκ τῶν σπουδαιότερων ποιημάτων του, ἐκτὸς τοῦ « Ὑμνου », εἶναι οἱ « Ἐλευθέριοι πολιορκημένοι », ὁ « Κρητικὸς » καὶ ὁ « Λάμπρος ». Διὰ τὴν μεγάλην ποιητικὴν δύναμιν καὶ τὴν πρωτοτυπίαν του δικαίως ἀνεγνωρίσθη ὡς πατὴρ τῆς νεωτέρας ποιήσεώς μας.

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1888, καταγόμενος ἐκ Σίφνου. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ ἔπειτα εἰς Ἀθήνας καὶ Παρισίους ἱατρικὴν καὶ ὁδοντιατρικὴν. Ὑπηρέτησεν ὡς ἀκτινολόγος εἰς τὰ ἀντιφυματικά ἱατρεῖα τοῦ Κράτους καὶ τὸ 1933 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς. Ἐδημοσίευσεν πολλὰς ποιητικὰς καὶ πολλὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας. Διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, ἐκδῶσας σερῶν παιδικῶν θεατρικῶν ἔργων. Εἰς διαγωνισμοὺς ἔλαβε 12 ποιητικὰ βραβεῖα, ἐν οἷς καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1877. Ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν. Συνέγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα: « Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου » κ.ἄ.

ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1818. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης καὶ τὸ 1840 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν φιλολογίαν. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὴν θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ὅπου τυφλὸς ἀπὸ τοῦ 1845 ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ 1876. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς τὰ « Παίγνια » καὶ τὰ « Ἰδιωτικά Στιχοῦργήματα » καθὼς καὶ τινὰ πεζά.

ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ. — Ἐγεννήθη τὸ 1887 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασε ζωγραφικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς Παρισίους. Ἐγράψε καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ὑπαίθριον, πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ πρὸς τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου.

ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1800 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1874. Διετέλεσε δικαστής, διακριθεὶς διὰ τὸν τίμιον χαρακτῆρά του. Μαζὶ μὲ τὸν Πολυζῶιδου ἦσαν οἱ δύο δικασταί, οἵτινες ἔδωσαν ἀθωωτικὴν ψῆφον εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ὅταν κατεδικάσθη εἰς θάνατον τὴν ἐποχὴν τῆς Βαυα-

ρικής 'Αντιβασιλείας. Ήγραψε ποιήματα, από τὰ ὅποια τὰ καλύτερα εἶναι: « Τὸ φίλημα », ἔθνικὸ ποίημα, ἀφιερωμένο εἰς τὸν Ὁθῶνα, « Κόριννα καὶ Πίνδαρος » καὶ « Οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ». Ἐχει ὡς πρότυπά του τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μεσολόγιον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Ἔσπούδασε φιλολογίαν καὶ ὑπηρετήσεν ὡς καθηγητὴς, γυμνασιάρχης, ἐπιθεωρητὴς καὶ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος. Ήγραψε διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις. Ἐκ τῶν διηγημάτων του ἡ « Ἀπολογία μισανθρώπου » ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ὅφους, τὸ εὐθυμον πνεῦμα καὶ τὸ ἠθικὸν αὐτῶν ὅψος.

ΦΕΡΑΙΟΣ ΡΗΓΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον τῆς Θεσσαλίας Βελεστίνον (τὰς ἀρχαίας Φεράς τὸ 1757 καὶ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν σουλτανικῶν ἀρχῶν εἰς Βελιγράδιον. Τὸ 1798 διὰ τῆς « Μεγάλης Χάρτας » του, τῶν « Δικαίων τοῦ ἀνθρώπου » καὶ τῶν φλογερῶν πατριωτικῶν ποιημάτων του συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν Ἑθνικὴν ἀφύπνισιν τῶν ὑποδούλων προγόνων μας. Διὰ τοῦτο δικαίως ἀνεκηρύχθη πρόδρομος καὶ πρωτομάρτυς τῆς Ἑθνικῆς Παλιγγενεσίας.

ΦΩΣΤΙΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Κρανίδιον τὸ 1888. Ἔσπούδασεν θεολογίαν καὶ εἰσήλθεν εἰς τὸν κλῆρον. Ἦδη εἶναι Μητροπολίτης. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλὴν καὶ γλυκεῖαν ἔκφρασιν καὶ τὸ λεπτὸν συναίσθημα.

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1872 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Παραλλήλως ἔγραψε λογοτεχνικά ἔργα, ἰδίως ποιήματα.

ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὸ Σούλι τῆς Ἠπείρου ἐκ γονέων Σουλιωτῶν καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Νέος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἡσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν. Εἰς τὰ ἔργα του παρουσιάζεται ἡ παλαιότερα ἡπειρωτικὴ ζωὴ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Σ. Σπεράντσα - Σ. Δουφεξή.

	Σελίς
1. Ἡ προσευχή τοῦ ταπεινοῦ, (ποίημα) Ζαχ. Παπαντωνίου.....	7
2. Πρὸς τὸν Θεόν, (ποίημα), Ἡλ. Τανταλίδου.....	9
3. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, (ποίημα) Δημῶδες.....	13
4. Ὁ παπᾶ - Διανέλλος, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη.....	22
5. Ἡ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη.....	43
6. Κολοκοτρωναῖικο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα.....	46
7. Ὁ Ἀριστείδης, Λ. Μελά.....	57
8. Ἡ Ἀργεῖα Τελέσιλλα, Λ. Μελά.....	60
9. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρ. Ξενοπούλου.....	61
10. Ὁ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοί, Λ. Μελά.....	66
11. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἀριστ. Βαλαωρίτη.....	67
12. Οἱ Κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου.....	68
13. Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελά.....	68
14. Ζῆ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, (ποίημα) Γ. Δροσίνη.....	69
15. Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, (ποίημα), Ἀλεξ. Βυζαντίου.....	71
16. Καλλιπάτειρα, (ποίημα) Λ. Μαβίλη.....	80
17. Κλέφτικο, (ποίημα) Δημῶδες.....	87
18. Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλλήν. Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη.....	88
19. Ὁ Βύρων στὴ κλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου.....	94
20. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη.....	105
21. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἀντ. Τραυλαντώνη.....	106
22. Ἀνασύστασις ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, Σ. Σπεράντσα.....	110
23. Θούριον, (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου.....	133
24. Νίκη (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	134
25. Πίνδος (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.....	134
26. Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδη.....	136
27. Ὁ Γάμος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη.....	141
28. Τὸ νανοῦρισμα (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.....	142
29. Τὸ Δωρητήριον, Δ. Καμπούρογλου.....	145
30. Οἰκοκύριος καὶ κλέπτης, Ἀδ. Κοραῆ.....	146
31. Ἡ ἐλεημοσύνη (ποίημα), Ἀριστομ. Προβελεγγίου.....	154
32. Μὴ τὸ ξυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα.....	155
33. Τὸ δρᾶμα τοῦ μικροῦλη, Σ. Μελά.....	156
34. Ὁ Βοριᾶς ποῦ τ' ἀρνᾶνικα παγώνει (ποίημα), Γ. Ζαλοκώστα.....	158
35. Ἢ ἐργασίᾳ (ποίημα), Γερασ. Μαρκορᾶ.....	177
36. Βοσκοῦ παιδάριον, Ἀδ. Κοραῆ.....	196

	Σελίς
37. Φθινόπωρο, Σ. Μυριβίλη	226
38. Τὴν ἄνοιξι στὸ Σούλι, Β. Ἡλιάδου	230
39. Πρωτομαγιά (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	233
40. Καλογιάννος, Ἀρ. Βαλαωρίτη	234
41. Ἡ Μπεκάτσα, Σ. Γρανίτσα	239
42. Ἡ αἶγαρος, Στεφ. Γρανίτσα	246
43. Διατὶ ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπουρογλου	250
44. Ποντικὸς πλεονέκτης, Ἀδ. Κοραῆ	256
45. Ἀλώπηξ καὶ λύκος, Ἀδ. Κοραῆ	257
46. Μυῖα καὶ μέλισσα, Ἀδ. Κοραῆ	257

Β'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Θ. Μακροπούλου.

1. Χαῖρε, Μαρία, Ἀγγ. Τανάγρα	10
2. Στὴν Παναγία (ποίημα), Ἀ. Μαρτζώκη	12
3. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου	15
4. Χριστοῦγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	20
5. Τὸ Σαββατόβραδο (ποίημα), Δ. Βικέλα	39
6. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη	40
7. Ἡγωνιὰ τοῦ Παραδείσου, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	50
8. Ἡ δόξα (ποίημα), Ἀριστομ. Προβελεγγίου	56
9. Ἡ Ὀλυμπία, Π. Νιρβάνα	60
10. Τὸ Στάδιον (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	65
11. Δῆλος, Π. Νιρβάνα	77
12. Δελφικὸς ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	80
13. Θούριος ὕμνος (ποίημα), Ρ. Φεραίου	86
14. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσσαβος (ποίημα), Δημῶδες	87
15. Μεσολόγγι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	97
16. Ὁ Κολοκοτρῶνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ ἑλληνόπουλα (Ἀπομν. Γ. Τερτσέτη)	97
17. Τρόπαιον στὴ Μεθώνη, Σπ. Μελᾶ	101
18. Ὁ Κερκέζος, Ἰ. Κονδυλάκη	112
19. Οἱ Ἑλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	121
20. Ὅχι ποτὲ σκλάβα ζωὴ (ποίημα), Μιλ. Μαλακάση	133
21. Τὸ ἐθνικὸν ἐλάττωμα, Γρ. Ξενοπούλου	135
22. Τὸ σπῖτι πού γεννήθηκα (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	142
23. Ὁ μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίλη	160
24. Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη	165
25. Τὸ τραγούδι τοῦ ξενιτεμένου (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη	170
26. Ὁ τρύγος στὸ Μωριᾶ, Σπ. Μελᾶ	189
27. Ὁ τρύγος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	190
28. Ζωὴ στὸ βουνό (ποίημα), Σ. Σπεράντσα	193
29. Οἱ πτερωτοὶ Νομάδες, Ν. Καρβούνη	196

	Σελίς
30. Τὸ ναυτόπουλο, Ἀνδρ. Καρναβίτσα.....	198
31. Μὲ τὰ πανιά, Ἀλ. Μωραϊτίδου.....	207
32. Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου.....	210
33. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	212
34. Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἀγγελ. Τανάγρα.....	212
35. Ἡ ἐξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου.....	223
36. Ἡ ἐσπέρα (ποίημα), Ἀλ. Ραγκαβῆ.....	225
37. Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Μάρτη (ποίημα), Ἰ. Πολέμη.....	229
38. Τὸ καλοκαίρι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	233
39. Ἡ ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου.....	258
40. Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση (ποίημα), Ν. Χατζηδάκη.....	260
41. Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη.....	261
42. Ἡ πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου (ποίημα), Γ. Βερίτη.....	262

Γ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Α. Βρανούση - Β. Σφυρόερα.

1. Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη.....	17
2. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰ. Δαμβέργη.....	27
3. Ἐθνικὸς ὕμνος (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ.....	55
4. Σαλαμῖνα (ποίημα) Σ. Σκίπη.....	59
5. Ὁρμος Ἀθηναίων ἐφῆβον (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	66
6. Γυναικεῖοι ἥρωισμοὶ στὸ Βυζάντιον, Πλ. Ροδοκανάκη.....	81
7. Ὁ Ἀγγελὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας, Ἀρσ. Παπαδοπούλου.....	84
8. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	104
9. Τὸ σπιτάκι στὸ λιβάδι, Ἀλ. Παπαδιαμάντη.....	201
10. Ἡ ὄρνιθα καὶ ἡ κουκουβάγια, Μαρ. Σιγούρου.....	236
11. Σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, Ἀθ. Ταρσούλη.....	265
12. Ὁ Εὐρώτας, Κ. Πασαγιάννη.....	268

Δ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Κ. Ρωμαίου.

1. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα.....	7
2. Ὁ ἐσπερινὸς (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	31
3. Τὸ ξωκλήσι (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	32
4. Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου.....	32
5. Σίμων Πέτρος (ποίημα), Ἰ. Πολέμη.....	39
6. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ.....	49
7. Ὀλυμπιακὸς ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	64
8. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο (ποίημα), Ἰ. Πολέμη.....	86
9. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ (ποίημα), Ἀρ. Βαλαωρίτη.....	93
10. Τῆς Δέσπως (ποίημα), Δημῶδες.....	94

Σελίς

11. Ἀπάντησι τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἱμπραήμ, Ἀπομν. Γ. Τερτσέτη..	109
12. Τῶν Κολοκοτρωναίων (ποίημα), Δημῶδες	109
13. Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναίκας, Ἰ. Δαμβέργη	117
14. Ὁ Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλιαντῶνη	124
15. Πῶς γεννῶνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
16. Ἡ Σταχομαζώχτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	147
17. Ὁ ξενιτεμένος (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου.....	170
18. Ἡ φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίτη.....	171
19. Ἡ ὑπηρέτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	179
20. Ὁ Θερισμὸς, Ἀλ. Μωραϊτίδου	184
21. Στ' ἁλώνια (ποίημα), Γ. Δροσίνη	187
22. Τὸ ψωμί (ποίημα), Γ. Δροσίνη	188
23. Ἕνας λαός, ἕνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα	192
24. Ὁ Γεροβοσκὸς (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	194
25. Ἦθελα νάμουν τσέλιγγας (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	195
26. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	212
27. Εἰς τὴν ἰχθυαγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, Σπ. Μελεῶ	215
28. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις, Γρ. Ξενοπούλου.	221
29. Καλογιάννος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	235
30. Ὁ κότσυφας, Ἀνδρ. Καρχαβίτσα	241
31. Τὰ χειιδόνια, Γρ. Ξενοπούλου	245
32. Ἡ πρώτη δοκιμὴ, Σπ. Μελεῶ	248
33. Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	251
34. Ἕνα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο. Γρ. Ξενοπούλου.	255
35. Τὸ πράσινο, Γρ. Ξενοπούλου	263

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. Ἡ προσευχή τοῦ ταπεινοῦ, Ζαχ. Παπαντωνίου.	7
2. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα.	7
3. Πρὸς τὸν Θεόν, Ἡλ. Τανταλίδου.	9
4. Χαῖρε, Μαρία, Ἀγγέλ. Τανάγρα.	10
5. Στὴν Παναγία, Ἀ. Μαρτζώκη.	12
6. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, Δημῶδες.	13
7. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου.	15
8. Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη.	17
9. Χριστούγεννα, Κ. Κρυστάλλη.	20
10. Ὁ Παπᾶ - Διανέλλος, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη.	22
11. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰωαν. Δαμβέργη.	27
12. Ἐσπερινός, Γ. Δροσίνη.	31
13. Τὸ ξωκκλήσι, Γ. Δροσίνη.	32
14. Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου.	32
15. Τὸ Σαββατόβραδο, Δ. Βικέλα.	39
16. Σίμων Πέτρος, Ἰ. Πολέμη.	39
17. Αἱ δύο ρεῖσεις, Ν. Καρβούνη.	40
18. Ἡ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη.	43
19. Κολοκοτρωναῖκο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα.	46
20. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς, Δ. Σολωμοῦ.	49
21. Ἡ γωνιά τοῦ Παραδείσου, Ἀλ. Παπαδιαμάντη.	50

Β'. ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Ἐθνικός Ὕμνος, Δ. Σολωμοῦ.	55
2. Ἡ δόξα, Ἀριστομ. Προβελεγγίου.	56
3. Ὁ Ἀριστείδης, Λ. Μελά.	57
4. Σαλαμίνα, Σ. Σκίπη.	59
5. Ἡ Ἀργεῖα Τελέσιλλα, Λ. Μελά.	60
6. Ἡ Ὀλυμπία, Π. Νιρβάνα.	60
7. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρηγ. Ξενοπούλου.	61
8. Ὀλυμπιακὸς Ὕμνος, Κ. Παλαμᾶ.	64

Σελίς

9. Τὸ Στάδιον, 'Ι. Πολέμη	65
10. 'Ο χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοί, Λ. Μελά	66
11. 'Ο ὄρκος τῶν Ἀθηναίων ἐφήβων, Κ. Παλαμᾶ	66
12. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἀρ. Βαλαωρίτου	67
13. Οἱ κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου	68
14. Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελά	68
15. Ζῆ ὁ βασιλιᾶς Ἀλέξανδρος ; Γ. Δροσίνη	69
16. Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, Ἀλ. Βυζαντίου	71
17. Δῆλος, Π. Νιρβάνα	77
18. Καλλιπάτειρα, Λ. Μαβίλη	80
19. Δελφικός ὕμνος, Κ. Παλαμᾶ	80
20. Γυναικεῖοι ἥρωισμοὶ εἰς τὸ Βυζάντιον, Π. Ροδοκανάκη	81
21. 'Ο Ἄγγελος τῆς Ἀγίας Σοφίας, Ἀρσιν. Παπαδοπούλου	84
22. Θούριος ὕμνος, Ρ. Φεραίου	86
23. Τὸ κρυφὸ σχολειὸν 'Ι. Πολέμη	86
24. Κλέφτικο, Δημῶδες	87
25. 'Ο Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσσαβος, Δημῶδες	87
26. Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη	88
27. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, Ἀρ. Βαλαωρίτου	93
28. Τῆς Δέσπωσης, Δημῶδες	94
29. 'Ο Βύρων στὴ σκληραγωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου	94
30. Μεσολόγγι, Κ. Παλαμᾶ	97
31. 'Ο Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ Ἑλληνόπουλα, Γ. Τερτσέτη	97
32. Τρόπαιον στὴ Μεθώνη, Σ. Μελά	101
33. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη, Γ. Δροσίνη	104
34. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη	105
35. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἀντ. Τραυλιαντώνη	106
36. Ἀπάντησις τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἱμπραήμ, Γ. Τερτσέτη	109
37. Τῶν Κολοκοτρωναίων, Δημῶδες	109
38. Ἀναστάσις Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, Σ. Σπεράντσα	110
39. 'Ο Κερκέζος, 'Ι. Κονδυλάκη	112
40. Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναίκας, 'Ι. Δαμβέργη	117
41. Οἱ Ἕλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	121
42. 'Ο Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλιαντώνη	124
43. Θούριον, Ζαχ. Παπαντωνίου	133
44. Ὅχι, ποτὲ σκλάβοι ζώη, Μ. Μαλακάση	133
45. Νίκη, Κ. Παλαμᾶ	134
46. Πίνδος, Σ. Σπεράντσα	134
47. Τὸ ἐθνικὸν ἐλάττωμα, Γ. Ξενοπούλου	135
48. Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν Ἑθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδου	137

Γ'. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. 'Ο Γάμος, Κ. Κρυστάλλη	141
2. Τò σπíti πòυ γεννήθηκα, Κ. Παλαμᾶ	142
3. Τò νανούρισμα, Σ. Σπεράντσα	142
4. Πòς γενώνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
5. Τò δωρητήριον, Δ. Καμπούρογλου	145
6. Οἰκοκύριος καὶ κλέπτης, 'Αδ. Κοραῆ	146
7. 'Η σταχομαζώχτρα, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	147
8. 'Η ἐλεημοσύνη, 'Αριστομ. Προβελεγγίου	154
9. Μὴ τὸ ξυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα	155
10. Τὸ δρᾶμα τοῦ μικροῦ, Σ. Μελά	156
11. 'Ο βοριάς πòυ τ' ἀρνᾶται παγώνει, Γ. Ζαλοκώστα	158
12. 'Ο μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίη.	160
13. 'Η ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίη	165
14. Τὸ τραγοῦδι τοῦ ξενιτεμένου, Ν. Χατζηδάκη	170
15. 'Ο ξενιτεμένος, Ζαχ. Παπαντωνίου	170
16. 'Η φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίη	171
17. 'Η ἐργασία, Γερασ. Μακρορᾶ	177
18. 'Η ὑπνέτρια, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη	179
19. 'Ο θερισμός, 'Αλεξ. Μωραϊτίδου	184
20. Στ' ἁλώνια, Γ. Δροσίνη	187
21. Τὸ ψωμί, Γ. Δροσίνη	188
22. 'Ο τρύγος στὸ Μωριά, Σ. Μελά	189
23. 'Ο τρύγος, Κ. Κρυστάλλη	190
24. 'Ενας λαός, ἕνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα	192
25. Ζωὴ στὸ βουνό, Σ. Σπεράντσα	193
26. 'Ο γεροβοσκός, Ζαχ. Παπαντωνίου	194
27. 'Ηθελα νᾶμουν τσέλιγγας, Κ. Κρυστάλλη	195
28. Βοσκοῦ παιδάριον, 'Αδαμ. Κοραῆ.	196
29. Πτερωτοὶ νομάδες, Ν. Καρβούνη	196
30. Τὸ ναυτόπουλο, 'Ανδρ. Καριαβίτσα	198
31. Τὸ σπιτάκι στὸ λιβάδι, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη	201
32. Μὲ τὰ πανιά, 'Αλεξ. Μωραϊτίδου	207
33. Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου.	210
34. Τὸ πυροφάνι, Γ. Δροσίνη	212
35. Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, 'Αγγέλ. Τανάγρα	212
36. Εἰς τὴν ἰχθυαγοράν τῶν 'Αθηνῶν, Σ. Μελά	215

Δ'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

1. 'Η ἑλληνικὴ φύσις, Γρηγ. Ξενοπούλου	221
2. 'Η ἐξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου	223

	Σελίς
3. 'Η ἐσπέρα, 'Αλεξ. Ραγκαβῆ	225
4. Φθινόπωρον, Σ. Μυριβήλη	226
5. 'Ο ἐρχομὸς τοῦ Μάρτη. 'Ι. Πολέμη	229
6. Τὴν ἄνοιξι στὸ Σοῦλι, Β. 'Ηλιάδου	230
7. Πρωτομαγιά, Δ. Σολωμοῦ	233
8. Τὸ καλοκαίρι, Κ. Παλαμᾶ	233
9. 'Ο Καλογιάννος, 'Αρ. Βαλαωρίτου	234
10. 'Ο Καλογιάννος, ποίημα, Γ. Δροσίνη.	235
11. 'Η ὄρνις κι ἡ κουκουβάγια, Μ. Σιγούρου	236
12. 'Η μπεκάτσα, Στεφ. Γρανίτσα	239
13. 'Ο κότσυφας, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	241
14. Τὰ χελιδόνια, Γρηγ. Ξενοπούλου	245
15. Αἶγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα	246
16. 'Η πρώτη δοκιμή, Σ. Μελά	248
17. Διατὶ ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου.	250
18. 'Ο λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	251
19. 'Ενα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο, Γρηγ. Ξενοπούλου.	255
20. Μῦθοι, 'Αδαμ. Κοραῆ	256
21. 'Η ιερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου	258
22. Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση, Ν. Χατζηδάκη	260
23. 'Η ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη	261
24. 'Η πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου, Γ. Βερίτη	262
25. Τὸ πράσινο, Γρηγ. Ξενοπούλου	263
26. Σ' ἐνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, 'Αθην. Ταρσούλη	265
27. 'Ο Εὐρώτας, Κ. Πασαγιάννη.	268
Λεξιλόγιον	271
Βιογραφικαὶ σημειώσεις	285
Περιεχόμενα κατὰ συλλογὰς.	297
Πίναξ περιεχομένων	301

ΕΛΛΑΣ

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

024000027921

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ζ' 1968 (VIII) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 80.000. — ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ 1666/20-7-68 & 1690/31-7-68
ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ: Ν. ΘΩΜΑΪΔΟΥ — Χ. ΒΛΑΧΟΥ — ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ω. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.

